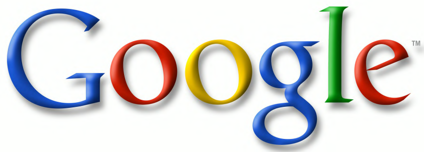

HIERONYMI

CARDANI MEDIOLANENSIS MEDICI, AC Philosophi celeberrimi,

DE METHODO MEDENDI, *Sectiones quatuor.*

Quarũ Catalogũ sequens pagina exhibebit.

PARISIIS,
In AEdibus Rouillij, via Iacobæa,
sub signo Concordiæ.
1565.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

CATALOGVS EORVM, quæ his quatuor Sectionibus comprehenduntur.

P. G. ROVILLIVS, MEDICINAE STVDIOSIS.

S.

SI QVID vnquã ponderis (studiose Lector) vel clarißimorũ virorũ iudicio habuerunt ij, qui ciuilibus negotiis præfecti, lites ciuiũ cõponere, tumẽtésq; populos compescere, & ad Cõcordiam reducere, summa ingenij dexteritate potuerũt: profectò non pauci, imò plurimi sunt, qui hoc pari laude, vt aliis in iure, ita in medendi facultate (quæ est alterum Reip. columen) Hieronymo Cardano tribuendum putent, viro in omni scientiarum genere meritò celeberrimo: idq; cùm ob multa ingenij monimenta, quæ in Physicam, Astrologiam, Geometriam, Arithmeticam doctißima in lucem prodidit, tum vel hoc imprimis, quòd in abstrusis & dubiis Medicorum controuersiis soluendis, abditis morborum caußis explicãdis, remediis vel in maximè deploratis inueniendis, admirabilíq; Medendi Methodo non solùm admirabilem se omnibus hactenus exhibuerit, sed ea etiam, quæ diuinitus excogitauerat, Reipublicæ multò magis, quàm suæ consulens, conscribere, & in hominũ manus venire voluerit. Quod vel ex hoc opere perspicere cuiuis in promptu est, mole quidem, exiguo, sed in quo, quæ ad Medicinæ praxim, quã vocant, in aliis videbantur desiderari, omnia cùm breuißimè, tum fœlicißimè comprehendit. Sed vt his scriptis absit adulatio, cuiuslibet etiam præter eruditos mihi in hoc negotio consentanea fa-

cilè erit censura, si cogitet, ciuilem statum non minus Medicis, quàm Iurisperitis opus habere. Vt enim sine horum ope leges retineri, sic nec repentini, & incogniti morbi, qui in ciuium quamtumuis pace fruentium corpora grassari, ac omni ferè tempore sæuire cõspiciuntur, absq; medica manu arceri vnquam possunt. Quò fit, vt tum demum optimè Reip. consultum fore putem, cùm vt in iure ciuili factum est, sic in hac maximè necessaria facultate communi omnium sumptu, & præstantißimi quiq; præficiẽtur, & quæ ipsi per se inuenerint, humano generi salutaria, aut in veteribus abdita exposuerint, ad communem vtilitatem, in lucem proferẽtur, grauißimis alioqui pœnis propositis in eos, qui studio contradicendi potius, quàm veritatis inueniendæ syncera voluntate, similium virorum conatum remorari nitũtur. Atque hæc causa fuit, vt doctißimorum virorũ suasu hæc ex Cardano collegerim, quibus vnà cum alijs vehemẽter cupiui Remp. donari, quò & tibi (Lector) pro virili aliqua in re prodessem, & doctißimum virum Cardanum excitarem, vt eo, quo cœpit, pede progressus, cætera, quæ multò plura habet, in hac arte recondita, studiosis id obnixè efflagitantibus communicare dignaretur. Vale.

(*)

PHILIPPO ARCHINTO EPISCOPO SANCTI SEPULCHRI, *vicarióque Pontificis summi Pauli tertij, viro eruditissimo, & bonarum literarũ fautori egregio, H. Cardanus medicus Mediolanensis.* S.P.D.

SAEPE ego (Antistes optime) mecum dixi, Nihil est quod fatum effugere omni ex parte videatur. Et quanquam locupletius de hac re sermonẽ habuerim, in libro huic tractationi dedicato, nihilominus toties mihi illius se offert violentia, vt etiam præter propositum, de illo sermonem frequentius habere cogar. Atque si vnquam aliàs, nunc manifestè nobis illius memoria occurrit: quippe cùm meminerim, quàm audacter magis, q̃ consultò, opus hoc de malo medẽdi vsu in publicum emiserim: cúmq; ab initio multa scripsissem, nõ solùm inornatè, sed sine vllo ordine, vix audeo dicere, quibus modis animum addiderit, quáque demum necessitate ab eo impulsus ad edendum sim immaturum hunc fœtum. Erubesco cùm vltra etiam trecentos errores meos in hoc libro, præter etiam admissos à librariis recognosco. Erátque animus illum iam dudum explodere è fœtuum meorũ numero: sed obstitit quædam illi non vulgaris adiuncta vtilitas, quæ etiam eum sic venalem

reddiderat, vt secundo anno librarius ipse denuo, ni obstitissem, in publicum emittere vellet. Dum verò maioribus essem intentus, aut magis necessariis, ad hanc vsque diem (annus etenim ab hinc iam nonus agitur) rem distuli. Pudebat me inter reliqua, nimia pietate, patris siquidem verbis persuasus, qui hoc palã, nescio quo ductus errore, affirmabat, Castilioneum nomẽ addidisse: cùm certum habeã, reuolutis omnibus publicis tabulis, maiorum meorum, ad annum vsque M. CCCXL. qui ab hoc, CCVI. est, nihil mihi cum Castelioneis cõmune esse. Neque hoc refero quòd vel pigeret, si essem, fateri, vel quòd mallem non esse, quàm esse, aut quòd Cardanorum gẽtem Castelioneæ cõparare velim. Verùm quantò pulchrius est ex nobilissima esse familia, tãtò etiã turpius falsò semetipsum illi inserere. Est familia illa antiquissima, ditissima, potẽtissima, Cardinales, Episcopos, viros etiam sanctitate & armis inclytos genuit: floruit eruditis hominibus: nihil illi defuit, quod ad ornandam illam, aut quod ad dignitatem pertineret. Nostra, & si sit antiquissima, omnibus in causis lõgè inferior est, vt quæ neminem, præter Milonem Episcopum, memoria insignem habeat. Is namq; cùm Episcopi nutu, patria nostra & circũuicinæ vrbes regerẽtur, anno communis salutis. M. C L X X X I X. vrbi nostræ Mediolanensi. X X V I. hic à restauratione annus erat,

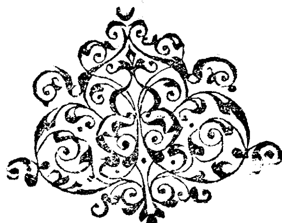
Episcopus preesse cœpit: annisq; octo, minus quatuor mensibus, patriæ consuluit. Itaque vt non pudet me esse Cardanum, ita Castelioneũ fuisse mihi gloriosum duxissem. Attamen longè turpius, vt dixi, falsò alienæ genti se ingerere. Satis nobis sit cum illis amicitia: hanc in constantiam pietas, & fides parenti præstita excusabunt. Malo leuitatis accusari ob emẽdatum errorem, quàm conniuentibus oculis, dissimulare peccatum. Ergo vt ad rem redeã, cùm nec igni mandari liber ob vtilitatem, nec emitti ob errores honestè posset, curam suscepi non mediocrem emendandi. In posterum autem cauebo, ne quicquam adeò celeriter in publicum exeat, vt authori inurat labem. Fuerat nempe olim quindecim & hoc opus dierũ labor: nunc plus in emendatione temporis, quàm in structura consumptum est. Addidimus etiam alios viginti octo errores, vt sic in centuriam excresceret. Non quòd plura longè non essent, quæ censoria nota indigeant: sed quoniã hic numerus aliquid hebet apud antiquos authoritatis. Atque vbi non licet finem in rebus assequi, finis ipse aliqua ratione à nobis fingendus est. Non excusabo ego, inquam, errores meos, qui indignus sim venia, cùm in aliis accusem: verùm eandem mihi legem præfinio, & ab aliis imponi volo, qua eos dicere posim errores, ac pro his in iudicium vocari, qui obesse possunt hominibus: nõ qui

quaſi à ſuperſtitioſis grammaticis nullius momenti res obſeruantibus in pueris notantur. Optimum etenim homini eſſe puto, quandoquidem res verbis ſunt præſtantiores, & vita breuis, modum ſcire in diligentia ſtatuere, ne Protogenes ſub Apellis cenſura fiat. Itaque hoc opus tibi denuo inſtauratum mitto ac dedico. Exiguum illud quod ſubſequitur, debere tentaſſem, ni nomen eius, cui nuncupatur, violare ſimul credidiſſem. Adeò ego in me ſeuerus ſum, vt improbem, quæ non poſſum probare, vt volo. Maneat tamen vt exemplum rudis animi mei, aut primæ audaciæ: vt vel ſic intelligant, quantùm interſit etiam diſcriminis in ætatibus. Te verò, quem ob ſingularem virtutem admiror, ob tempeſtiua beneficia in me collata (ſi quidem tu primus iacentem erigere cœpiſti) non parùm diligo, florentem videre cupio. Tunc etenim, qui bonis literis operam dant, optimè ſperare debent, cùm fortuna eos euexerit, qui non ſolùm ſint eruditi, ſed ſummum etiam bonum in eruditione ipſa collocant: fruſtráque, vt video, homines diligentiam, exercitationem ac fidem, in bonarum literarum ignaris quærunt. Nempe optimè veteres Mercurium, quē artibus ac ſcientiis præfecerant, omnium operum, omniúmque legationum ad mortales, ad deos, ad infernáque authorem eſſe finxerāt. At non intelligunt quandoque homines, quā-

quam exercitati, improborum & imperitorũ calumnias, & conſpirationes. Neque illud diuinum animaduertunt, quoniam in maleuolam animam non intrabit ſapientia. Eſt enim ſolus eruditus ſapiens verè, ſolúſque ſapiens eruditus. Verùm quorſum hæc? Studiis bonis operam dare decet, eos qui artem medendi innocenter profiteri volũt. Obſcurior ſum verbis, quàm decet eſſe, ſed mea nihil intereſt: quandoquidem ad clariſsimam mẽtem tuam verba dirigo. Me nullus in poſterum accuſet: nemo ignarus eſſe poteſt, cũ & in aliis, quod in ſe agnoſcit, adeſſe putat: ego id ſcio: hãc ego mihi, quam aliis ineſſe laudem cupio, volens tribuo. Ergo volũtatis vitium eſt, non ingenij aut imbecillitatis. Vbi igitur non eſt animi prauitas, ibi non eſt ignorantia. Sed multa ad tempus diſsimulare cogimur, ſeu fatorum ordine, ſeu quia non bona exiſtimamus, aut ſaltem non meliora, quæ ab aliis talia eſſe creduntur. Quicunque enim ſecundum diuinam inſtitutionem mentem erudiunt, ſic vt ab improbitate omnino vacent, cõſcientia primùm virtutis ſuæ, demum & gloria, quæ poſt mortem manet, felices iam ſunt. His igitur ſi fortuna aliqua affulſerit, cùm diuitiæ & honores breui tempore poſsint accedere, ſummã beatitatem in vita conſequuntur. At ſi his neglectis nobis opum, ac inanis gloriæ ſola vel etiã prima cura ſit, nulla ſpes amplius ad integrita-

tem relinquitur: quare nec ſine illa ad famam ac bonam conſcientiam, cùm etiã prima multis ex cauſis fallax ſit. Quamobrẽ præſtat hominibus, quamcunque exercuerint artem, optimis inhærere inſtitutis: cæteros verò eos, qui ſic faciũt, pertinaciter fouere. Neq; enim, qui tales ſunt, vnquam ingrati eſſe poſſunt. Ergo cùm in te tantam benignitatem virtutémque, quantam in alio vnquam viderim eſſe, cernam: nihil maius efflagitarem, ſi à diis liceret, quod omnibus eruditis conduceret maximè, quàm vt tibi fortuna pro animi magnitudine ac virtute affulgeat. Quòd enim amplã ac honeſtiſsimam conditionem dederit, ego pro tua dignitate, pro animi altitudine, pro ſublimitate mentis, exiguum eſſe reor. Mihi verò ſatis eſſe ducerem, vt de me ſecundum Apollinis reſponſum ad Ciceronem, tum in poſterùm, tum aliàs ſtatuiſſes. Nam vt bono, imò meliore animo, libellus hic magna iam mortalium vtilitate, nec paruo deſiderio prodierat in publicum ſub nomine tuo: ſic ſpero in poſterùm, vtiliorem lõgè futurum, ac etiam chariorem. Noſtra verò fortuna aliorum auxilio non indigebat: ſi ſaltem homines, qui ſe prudentiſsimos credi fruſtrà volunt, operibus ipſis inhæſiſſent. Ergo fatum hæc agit, cùm per mentem ſenatus diuinam promouemur: quæ vt minimè nobis inimica eſt: ſic iudicis potius, quàm fautoris iudicio fungitur. Nos

tandem id ſolùm, quod ab omnibus vel bonis vel amicis rogare ſolemus, à te petimus, pro hac noſtra erga te voluntate, vt perfidiæ inimicorum noſtrorum ne ſubſcribas tacitus atque nolens: ſed iudicium ex te ipſo expenſis omnibus de amico facias. Vale. xv. Cal. Martij, M. D. X L V. Papiæ.

INDEX EORVM QVAE IN HOC OPVSCVLO *continentur.*

Quæ in libello de simplici medicina cōtinentur.

Ζωὸν ἀτιμήσαντες ἀποφθίμενον ποθέουσι,
Καὶ ποθ' ὑπὲρ τύμβοιο, ϗ ἀπνόου εἰδώλοιο
Ἀστέα νεῖκος ἐπήλθεν ἔριν δ' ἐστήσατο λαός.

H. CAR-

HIERONYMI CARDANI MEDIOLANENSIS MEDICI, in librum suum de Methodo medendi, Præfatio.

EDICAM artem antiquis tẽporibus maximo in pretio habitam fuisse, historiæ, & diuina scriptura tradiderunt: cùm tamen ab initio conditæ artis, Gnidiæ sentẽtiæ præualerent, quas sapientissimus Hippocrates libro, qui de victus ratione in acutis inscribitur, reprobauit. Incertum verò est eius temporibus, cui maior fuerit authoritas, an Hippocrati, an his, qui Gnidias sententias sequebantur. Mortuo tamen Hippocrate, eius instituta, posteritas Gnidiis sententiis anteposuit. Itaque factum est, vt abusus perniciosi in optimos vsus verterẽtur. Sed cùm nulla ætas calamitate sua carere posit, hæreses, Methodica, & Empirica, contrariis præceptis huma-

nam ſalutem in diſcrimen deduxerunt, quarum veſtigia ex Celio Aureliano etiam his temporibus videre licet. Tantæque iacturæ alia nõ minor ex opinionibus adiecta eſt Teſſali, Erophili, Dioclis, Eraſiſtrati, Aſclepiadis, qui non tantùm ſuperſtitiones (ſumma medendi authoritate gloria comparata) inſeruere: ſed ita famoſus vixit Aſclepiades, vt ad integram ipſe incolumis ſenectutem peruenerit, hominémque rogo impoſitum ad vitam reuocauerit. Quorum monumentis tam varia, tam incerta contrariáque dogmata relicta ſunt, vt niſi Galenus Pergamenus, medicorũ gloria, fuiſſet ſubſecutus, iam de medicà arte actum eſſe videretur. Etenim quæ illi pro ſalutaribus auxiliis inuenerant, non tantùm nõ ſalutaria & noxia eſſe, ſed & letalia, deprehenſa ſunt. Cúmque quod fugeremus, incertum eſſet, experimento cum illorum dignitate pugnante: quod ſequeremur, non haberemus, nullo docente, meritò factum eſt, vt Plinius vir acri ingenio (quia ante Galenũ fuerat) medicinam ſui temporis, medicóſque, qui eam exercerent, ſummis iniuriis, accuſationibúſq; proſequeretur.

COEPERVNT itaque à Galeni morte cõmodiora auxilia occaſionéſque medendi ex eius libris, tãquam è perpetuò fonte, hauriri. Quoniã vir ille optimus non vnius ætatis aut regionis, ſed omniũ, qui ante ipſum fuerant,

vtilia præcepta congesserat, quædam etiam
propria inuẽtione superaddidit: quæ non hu-
mana, sed potius diuina videntur: qualia sunt,
quæ in dissectionum pulsuúmque libris edita
sunt. Harum doctrinarum alteram nullus eo-
rum, qui eum secuti sunt, plenè adeptus fuisse,
nedum auxisse videtur. Cúmque ratio disci-
plinæ postulet, vt non solùm inuenta cogno-
scamus, verùm inuentis aliquid adiiciamus,
cùm in his hoc fieri nequiuerit, meritò sanè
hæc doctrina miraculi quãdam speciem præ-
bere videtur. At nec tamen Galenus (quanquã
accerrimus esset disputator) suis temporibus
potuit opiniones ac medendi methodum à se
inuentas, inuidiâ contemporaneorum medi-
corum reluctante, aliis persuadere. Vbi verò
ipse in fata concesit, extinctâ secum simulta-
te, veritas refulsit. Perseuerante igitur meden-
di consuetudine, quã Galenus inuenerat, cùm
eam in ordinẽ commodiorem (licet non me-
liorem) redactam, Paulus, Alexander, Aetiúsque
monimentis reliquissent, bellis vndique
ac scismate religionis Christianæ flagrãtibus,
literæ ac bonæ artes ad Arabes, qui eo tem-
pore quietiores opulentioresq; fuerãt, trans-
latæ sunt, vnde quædã pseudodoctrina à Rasi,
Haliabbate, Auenzoar, Serapione, ac Auicen-
na introducta est: qui partim ingenij sui con-
fidentiâ, partim etiam malis versionibus lin-
guarum innitentes (prò pudor) quantùm in

nominibus rationéque morborum peccauere? qualia medicamenta mutauere? membris hominis,nec formam, nec situm, nec numerum sanum dereliquerunt. Non constant in vertebris, non in musculis quot sint, concauos neruos à situ variant, discretiuam membris,sanguinis effectricem venis adiiciunt, ac pleráque alia penè innumera, quæ nunc enumerare non est præsentis instituti.

RECENTIORES breuitatis ac facilitatis causa, expositorúmque authoritate inducti, cùm etiam literæ Arabum ad nos citius peruenissent, Arabes ipsos, non Græcos, secuti sunt: vnde non tantùm errores illorum imitati,sed & longè plures admiserunt, nihil sani relinquentes,nec ipsos vniuersales canones, qui illæsi etiam apud Arabes fuerant, custodiunt. Itaque factum est, vt aliquando medicinam,non aliter quàm Mahumethani fidem religionémque defendant.

GRAVE,me hercle,certamē aggredior,qui adeo inueteratos errores, ac apud totū penè orbem diutino vsu firmatos abolere tentauerim. Quòd cùm humanæ salutis beneficio, non cuiusquam peculiari odio aut iniuria agam, cunctis, qui medicam artem exercent, quíque veritatis studio tenentur(quos quamplurimos futuros spero)gratam ac iucundam rem facturum putarim. Non solùm enim errores ipsos,causámque errorum retexam, sed

& veram medendi rationem explicabo. Neque id quiſpiam putet inutile. Licet namque antiquorum doctrina abuſus illi tolli nequiuerint: non tamen deſperandum arbitror, quin collatis eorũ authoritatibus rationibúſque diligentius diſcuſsis, melioribus etiam tranſlationibus antiquorum, ſententia intellecta, abuſus illi in optimos vſus conuerti poſſint. Sícque humana valetudo variis ac periculoſis erroribus hucuſque quaſſata, melioribus Hippocratis & Galeni inſtitutis inſtaurata, in poſterum redimetur ac fouebitur.

Quòd inſanabiles morbos curare aggrediuntur. Cap. I.

PRIMVS abuſus eſt, cùm inſanabiles morbos medicamentis amoliri aggrediũtur: quales ſunt Phthiſis, Scliroſis interior, Tabes confirmata, ſimiléſque. Nam non ſolùm quia curare non poſſunt, in melius traducere nequeunt, ſed in longè deterius: ac citò necant, alioquin longo tempore duraturos.

QVÒD autem ita ſit, manifeſtum eſt. Omnis incurabilis morbi cauſam confirmatam ac inſeparabilẽ corpori eſſe neceſſe eſt. Quod autem tolli non eſt poſsibile, pari ratione nec minui fas eſt (cùm ſi minuatur, eadem ratione auferri poterit.) Igitur non licebit è morbo

quicquam detrahere. Omne autem auxilium ſiue victus, ſiue medicamentum, ſiue opus manus, virtutem minuit, humores turbat, mẽbra aliena qualitate inficit. Cùm igitur noceant, nec iuuare quicquam poſsint, cõuenit, vt morbum deteriorem reddant, & ægrum morti velocius addicant. Cauſam etiam ex
6. Aphor. 38. Hippocrate intelligere poſſumus, Cãcros occultos melius eſt non curare: curati enim citius pereunt. Quod in hoc incurabili morbo dixit, in reliquis voluit intelligi: in quibus par ratio parem promittit euentum. Hoc ego vidi ſæpiſsime, mulieres cancris occultis laborantes, annis quadraginta ſuperuixiſſe, ſatis nõ culpatâ valitudine: cùm nullum neque viginti annis cancro vlcerato laborantem vixiſſe cõſtet, cùm plurimi & iam eorum biennio finiatur. Complures tamen medicorum hos morbos plurimis cauſis ſanare aggrediũtur: quidam, quòd non putent eos nequire ſanari: alij, quòd etſi ſanare poſſe deſperent, in melius tamen perducere confidunt: alij gloriæ ſtudioſi, alij pecuniæ auiditate, dum nihil perdere ex hoc timent, nimium fiunt audaces. Qua in re illi plus damnandi ſunt, qui genere morbum incurabilem, quàm qui magnitudine, ſuſcipiunt ſanandum. Diuini enim res conſilij eſſet, omnem morbum genere ſanabilem intelligere, an curationem recipiat, an
2. aphor. 19 non. Vnde Hippocrates, Acutorum morbo-

rum non omnino sunt certæ pronuntiationes salutis, aut mortis. Galenus autem exponens inquit, Hoc scire licet, solùm in chronicis, non autem in acutis. Licet Rasis non omnino certam in acutis cum Hippocrate spem esse dixerit, longè tamen minorem in chronicis passionibus securitatem euentus credidit, contra Galenum directè inuectus. Satis igitur pro confesso habeatur, multarum passionum finem ambiguum fore.

16. cõti. ca. 1 fo. 322.

CVRA igitur blandiente in talibus bonum est vti, victum talem instituendo, qui virtutem non minuat, morbo suppetias nõ ferat, dolores, symptomatáque sedanda, corpus mo liendum, ita vt causæ virtuti obnoxiæ aut morbo suppetias ferentes non augeâtur. Hoc est, quod dixit Princeps, & à rationali cura non desistas, quoniam multoties aliqui sanantur absque spe aliqua mirabiliter.

4. quarti tit. 2. c. 10.

Quòd in victu procedunt augendo versus statum. Cap. II.

SECVNDVS abusus est, cùm in victu ita peccatur, vt sæpius fortunæ melius quàm medicis, æger committatur. Reclamat diuus Hippocrates, nisi cibi tædium adsit, crassiore victu vtendũ esse in morbi principio, ac demũ morbo inualescente ita paulatim attenuandum, vt parum, aut nihil concoctionis tempore ægro cibi exhibeamus. Plurimi tamen,

Primo regi. acuto. & prima apho. 10. & ante.

vt aliquid instituisse videantur, à principio mulierúmque conuitia timentes, etiam nullo cibi fastidio existente, subtilem instituunt victum: postmodum concoctionis tempore, oua & ex carnibus contusa exhibent, ita vt ad mortem saturi, si non medicati saltem accedant. Hócque cùm rectè sit Hippocratis mãdatis oppositum, ita tamẽ est generale, vt vix credi posit ab antiquorum mente fuisse alienum.

Quod ad literã reprehẽditur. 2. regi. acuto. c. 18.

Vt igitur præstat, ægro in principio laborante, intelligere, an cibi tædium adsit, an non: si adest, victu extenuetur leuissimo, quo vsque ad statum perseueret, si propinquus adest: Si remotus, quo tempore cibi tædio caret, eo cibandus est, ita vt continuè victum exiliorem facere posis. Quòd si fastidium non est, morbúsque acutus, pane loto, aut ptisana bis in die, aut ter cibandus est, continuéque minuendus vsque ad statum cibus. Hoc modo quot seruabis ægros, qui victu suo suffocantur? Quòd si morbus est leuissimus, carnésque aut oua sunt danda, dabis à principio, deinde ad ptisanam status tempore pertransibis, nec virtutis periculum est, vt in sequenti dicetur.

Quòd nimiùm pingui vtuntur, dando carnes & oua. Cap. III.

Tertius vsus malus est, cùm febrientibus carnes & oua exhibent, dicentes, no-

ſtri temporis ægros antiquorum victum ſuſtinere non poſſe, conſuetudinémque multùm valere.

Cvm nos videamus aliquot in carceribus ſanos pluribus annis pane & aqua alitos vixiſſe, longè autem minus infirmo cibi, quàm ſano debetur: plus etiam alit ptiſana ac decoctus panis, quàm crudus: nec volumus eum pluribus annis, ſed paucis dũtaxat diebus, donec morbus tranſeat, abſtinentiam ſuſtinere. Nec, quod dicunt de conſuetudine, attendendum eſt: quia cõtra eos facit. Antiquitus enim plus cibi carniúmque ſumebant, vt ex hiſtoriis facilè apparet, vt quandoque arietem vno prandio abſumerent. Si igitur attendenda eſſet conſuetudo, ſubtiliorẽ nunc victum inſtitueremus. Præſtat igitur ptiſana aut pane cocto, aut panico, aut oriza ægros alere, nil ex carnibus aut ouis dare, donec morbi iudicatio pertranſierit ad duos dies, in grauibus acutíſque morbis. Nam aliter facientes ægros interficiunt, non alunt. Quòd ſi virtus valida fuerit, adhuc tenuiore victu opus eſt. Nam neceſſe eſt aliter facientibus alterum trium ſequi, aut mortem, aut morbi longitudinem, aut accidentia ſæua. Quorum primum, malũ: ſecundum, damnoſum: tertiũ, timoroſum. In morbis autẽ longis, aut intercedẽtibus, vt tertiana, aut duplex tertiana, parumper craſsiore victu vtẽdũ eſt, ſecundũ morbi magnitudinẽ.

Vt de Hephæſtione in Alexãdri vita ex Plutarcho.

1. reg. acuto.

Quòd contusa & aquam carnis exhibent. *Cap.* IIII.

I. primi doc. 4. c. 2.

QVARTVS abusus est, cùm in victu ad contusa & aquam carnis transeunt etiã à principio, quod valde noxium est. Nam nutriens masticatione concoctionem acquirit. Secundò mandendi vim auferunt. Tertiò, quia plus ingurgitant, quàm virtus ferat: non enim ita decipimur comedendo, sicut bibendo. Quartò, quia aqua carnis longè deterior est iure, cùm minus nutriat & calidior sit. Hoc autem dicunt, quoniam corrigitur: at nunquam tantùm corrigitur, quantùm oportet. Et etiam quia eadem correctio iuribus adhibita melius proficiet. Quod etiã pulchro experimento colligitur. Videbis enim contusum edentem feces biliosas protinus excernere: si cum pane & carne paueris, naturalis egestio fit. Hoc sæpius animaduertimus. Vnde credẽdum est non omnino probatum esse alimentum, quod ex contuso gignitur. Sæpissime enim biliosa ac soluta fex ex eo pura procreatur, quod in febriente malum signum & causa pessima dici potest. Hoc peccato nullum est deterius. Nam vt hypocritæ sunt omnium hominum scelestissimi, ita ea auxilia noxia magis, quæ quandam auxilij spem habent, nocéntque. Existimant enim, quoniam faciliter deuoratur, & carnis substantiam in se habere creditur, & cum an-

nexis emendata videtur, proficere multum posse, quia facilius est impleri potu, quàm cibo, vt dixit Hippocrates.

CONSVLTIVS igitur fuerit, donec mãdendi facultas adest, ptisana vti. Quòd si necessitas alimenti cogat, carnibus leuibus cum pane. Nam Galenum ita consuluisse sæpe video. Quòd si cum hoc mandẽdi potestas non sit, vtatur contuso emendatiore ex carnibus: quòd si virtus adhuc debilior extiterit, iuribus correctis. *10. & 12. artis curat.*

Quòd laudant olera, tanquam cibos. Cap. V.

QVINTVS Error est, cùm lactucam, endiuiam, buglosam, lupulum cibos optimos collaudant, cum ratione cibi ad carnes, panem, ptisanam, lac, oua, orizam, comparatæ, sint longè inferiores ac medicinalem vim habeant. Non ergo, alimenti ratione absolutè bona dicuntur, sed absolutè mala. Quod igitur comparatiuè dicimus, rectum est: quod absolutè, noxium est, tum sanis, tum etiam ægris corporibus.

NON est igitur consulendum sano absolutè, vt herbis aut radicibus aliquibus vescatur, lactucamque inter olera minus perniciosam non bonam esse dicemus: ægris etiam cum animaduersione consulemus. Cæteras *lib. de cibis boni & mali succi.*

herbas vituperat omnino Galenus.

Quòd vinum negant ægris.

Cap. VI.

12. *artis curat. fo.* 129. SEXTVS vſus non rectus eſt, cùm vinum ægris negant, quia materias ſubtiliet, & ad caput trahat, cùm vinum album ſit frigidum: multa etiam corpora humorum attenuatione indigent, atque ſolùm his quatuor caſibus noxium, quos vel dolor capitis aſsiduus, vel phlegmone tentat, vel delirium offendit, vel febris ardens cum cruditate inuaſit. Cæteris autem vtile eſt, ex Galeni doctrina, ſed non inutile etiam, phlegmonibus ad ſuppuratione̅ iam redactis, Quibus autem vinu̅ eſt inutile, his amplius nocent carnes & oua. Quod ergo inutile eſt, conceditur, neglecto ſalutari potu: decepti Arabum conſuetudine, quorum præceptis, tum propter legem, quæ à vino eos arcet, tum propter aëris temperiem, quæ longè calidior eſt, à vino temperare iubemur. Itaque hac de cauſa à vino abſtinentes, morbos procraſtina̅t, longéque tardius ad ſanitatem perducunt. Is autem error eò validior perſpicitur, quantò æger ventriculo eſt imbecilliore, ita vt quandoque ad aquam inter cutem perducat.

1. *ad Glauconem c.* 13.

CONSIDERABIS igitur primò, ſi vinu̅ non permixta mala qualitate ab ægro ſentiatur: ſi non phlegmone, non dolor aſsiduus validúſque tenet, vinum album adminiſtrabis.

Si verò desiderat vehementer, materia concocta, aut suppurato phlegmone lateris, dabis vinum album dulce: ita enim consulit Rasis. Et nos destitutum aliquando à quodam medico, ac persuasum animam efflare, quoniam in pleuresi vinum conuenire non putabat, sanitati restituimus. Erat enim æger annorum, 70, & suppurato phlegmone, nihil eorũ quæ intus erant, ob virtutis imbecillitatem expuere valebat. Cùm verò ventriculus valde infirmus est, raro vinum negabis. Plures enim sanauimus in morbis pestiferis ægros derelictos sola vini potione, cùm virtus tantùm attenuata esset, vt infra horam, expirare crederentur. Oportet autem medicum esse eruditum, & natura prudentem: non enim paucis verbis tantum arcanum distingui potest.

4. cõti. ca. 3. fol. 86. & 87.

Quòd melones præponunt multis fructibus.
Cap. VII.

SEPTIMVS vsus non admittendus est, tam sanis, quàm ægris, cùm melones tanquam minus culpatos fructus concedunt, quòd odore sint non ingrato, sapore autem iucundissimo. His autem qualitatibus decernitur cibi natura: eò autem maximè, quia parum deterior cibus aut potus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus. Cùm verò consideras paruitatem radicis, & stipitis eximiæ magnitudinis 2. aphor. 38

eius habita ratione, & quàm proximus terræ sit, & quòd super eam perpetuò iacet, & quòd ab omni aëris qualitate permutatur, & quòd augmentum eius est velocissimum, confiteri cogeris, melonem, nil aliud esse, quàm putridum terræ humorem, aliena qualitate coloratum, vitia omnia habentem, noxium ventriculo, iecori, spleni, intestinis, pulmoni, renibus, vesicæ, humores non solùm putridos, sed venenosos fluxósque facientem. Ad febres acutas pestilentiales, ad apostemata, ad dolores, ad difficultates intestinorum paratissimum, à nullo authore quanquam egregio, satis vituperatum, noxas omnes horarij fructus tantò habet ampliores, quantò eius magnitudo, succi multitudo, paruitásque causæ concoquentis, omnibus aliis fructibus maior est. Adde quòd nulli potui rectè sociatur. Nam cum vino humores pessimos producit, vesicæ maximè obest, & iecori, & renibus, & phlegmones gignit cum aqua leuitates intestinorum, celiacum morbum, difficultates intestinorum, appetitus deiectionem subitò operatur. Quòd autem Hippocrates consulit, rectum est, vt parum deterior, non multò deterior cibus sit præeligendus. Bonitas autem saporis, & odoris mansuetudo, in eodem genere cibi ad iudicandam salutarem vim multum proficiunt. At in diuersis generibus nequaquam. Siliqua enim exitialis est

notanda illa verba, in eod. genere.

cibus, si Galeno credimus, & fungi, & tubera, boletíque, & melongena. Nemo tamen salubri cicorio ptisanáque ordeacea negabit esse gratiora.

CONSILIVM igitur meum est, vt non solùm dimittatur, sed ab vsu humano explodatur, etiam principum Decretis. Nam quæ lues est perniciosior, quâ quotannis multa millia hominum pereũt? Mirúmque, quòd à medicis hæc pernicies consulatur, omissis vuis & ficubus eiusdem temporis fructibus longè minus noxiis.

Quòd cibum vberiorem dant in prandio quàm in cœna. *Cap.* VIII.

OCTAVVS vsus explodendus est, cùm cibum vberiorem capiendum in prãdio, in cœna leuiorem consulimus: alij oppositum totum, vtrique ita grauiter errantes, vt nullibi amplius. Nam cùm post cœnam quies & tempus prolixius, & somnus, & continentis frigiditas subsequantur, meritò cùm hæ omnes causæ concoctionem iuuent, cibus in cœna copiosior debet esse quàm in prandio. Quòd etiam Galenus in consilio morbi comitialis sentire videtur, ac alij plurimi celebres authores: Quod si nimio cibo peccare contigerit, vel noxio, cùm error ille vomitu leuissimè corrigatur (quòd hora somni fieri nequit) conuenit, quòd admissus error in copio-

3. de victus ratione & 2. de elemẽtis & 6. de tuẽda sanit. & *1. cõti. licet aliter Princeps tertia primi & prima tertij.*

[illegible handwritten marginal note]

ſtore cœnà hac de cauſa grauior fit, quàm in prandio: quia propter quietem & ſomnum nõ ita facilè, aut vomitu, aut à piloro crudum deſcendit inferius. Vehementius igitur ſpiritualia offenduntur. Non igitur rectè conſulunt, qui peccare leuius in cœna dicunt. Ob hoc neminem vidi illorum qui aſſumpto veneno, antequam vomerent, dormierunt, curatũ fuiſſe. Tutius igitur in malis cibis, aut valde nimiis periclitamur in prandio, quàm in cœna.

Melius igitur eſt in cœna plus comedere vbi vel moderatè comedendum ſit, aut leuiter peccãdum, ita vt peccatum illud citra vomitum, aut alui deiectionem poſsit emendari. At ſi peccatum graue futurum ſit, vt non poſsit corrigi citra eiectionem, vt quando nimis copioſè implemur, aut prauum omnino ſuccum ingerimus, tunc leuius peccamus in prandio, raróſque veneno in prandio ſumpto mori contingit ob hanc cauſam. Non igitur conſulendum eſt in altero duorum, cùm diſtinguendum ſit. Adde ne vſum eius, qui longo tempore aſſueuit, permutare coneris, ſi cũ inculpata valetudine vixerit. Multos enim claros viros ea de cauſa damnum non leue aſſecutos ſcio, cùm plus detrimenti ex mutatione conſuetudinis, quàm iuuamenti ex recto viuendi more conſecuti fuerint.

Quòd

Quòd omni leui causa consulunt medicinas. *Cap.* IX.

NONVS vsus est non amplectendus, cùm consuetudo sit quorundam medicorum in omnibus etiam leuissimis dispositionibus consulere ægris victum tenuem, & medicamina imperare: vt in grauedinibus, in corrizis, in doloribus membrorum exteriorum, in ephimeris spontaneis. Nam talia sæpenumero sunt naturæ dimittenda: non semper naturam auxiliis medicinæ assuefacere debemus. quoniam pigrior redditur ad deliquia instauranda: & multò est grauius persæpe nocumētum, quod medicina conciliat, quàm morbus qui aufertur. Simile est hoc his qui per fœnus debita persoluunt. In grauissima enim semper labuntur, dum modica extinguere putāt. Hoc est, quod dixit Princeps. Amplius scire debes &c. Sufficit in talibus, maximè vbi virtus fortis est, moderato vti regimine, & reliqua naturæ dimittere, dummodo periculum acrioris morbi non immineat, quod facile à perito cognoscitur. *Quarta primi cap. 1. in fine.*

VNDE obseruandum puto, omnes morbos ratione certa victus egere, siue sint insanabiles, siue graues sanabiles tamen, siue omnino leuissimi, ne quis fortè ex superius dictis errorem concipiat. At differt, nam in insanabilibus & leuissimis, victus pro sola virtutis ratione, tanquā si morbus nullus adesset, con- *Ex 6. aphorismo 38.*

ſtituendus eſt, quantitatis ratione habita, in qualitate verò, vt contrarius ſit morbo, & cau ſæ morbum facienti, & hic differt à victu exactè ſalubri. At in his, qui graui conflictuntur morbo, non ſolùm qualitatis ad virtutem habenda eſt ratio, ſed etiam quantitatis, ita vt minor ſit cibus, quàm à virtute concoqui poſsit, vt morbo augmentum non ferat. Longè igitur copioſius inſanabili morbo, quàm ſanabili detentus paribus virtutibus exiſtentibus alendus erit.

Quòd carnes piſcibus præponunt in omni febriente Cap. X.

DECIMVS errandi locus eſt, cùm generaliter carnes febrientibus daut, & piſces negant, moti authoritate Raſis in, 3, ad Almãſo. cap. 16. dicẽtis, quòd omnes piſces ſunt duræ concoctionis, & longam moram in ſtomacho trahunt, & ſitim faciunt, cùm nõ animaduerterint dictum, primo ad Glauconẽ cap. 10. & 12. probari piſces in febribus tertianis, & quartanis, eò quòd facilè concoquantur, præferréque eos carnibus in tertianis exquiſitis. Raſis autem corpori ſano comparauit, & magna parte improbatos cũctos damnauit. Perſæpe enim medicinali alimento eſt piſcis, & vt plurimùm cõcoctionis leuioris contrariæque qualitatis febri omni: cui ſi contingat, vt à cauſa calida, vt ſæpiſsime eſt, fiat, etiã cauſæ

febris aduersabitur. Hócque errore quāplurimi eo dum insaniunt, vt si quis contra ausus fuerit, pro imperito eum habeant.

VTILIVS igitur erit in febribus ferè omnibus piscibus quàm carnibus vti. Sint autem pisces ex mari, Gobius, Aurata, Arbor, & si ex saxatilium generibus à Galeno libro de alimentis recitatis quisquam inueniatur. Ex dulcibus, Lucius, & Persicus, & vniuersaliter, qui squammosi albas & leues carnes habent, subtiles, lati, longíque non antiqui salubribus aquis habitantes, Rasis authoritate, præferuntur.

CVIVS causa impudentiam erroris crassi preterire nolui saxatiles pisces, qui quibusdam generibus diffiniuntur, intelligentium pro piscibus qui inter saxa degunt, qui nulli sunt. Quòd si eos qui in aquis saxosis habitāt, credunt. Abduani, & Ticinij, potius erunt saxatiles maritimis, cùm tamen saxatilium numero nullus ex aquis dulcibus comprehendatur.

Quòd auxilia simplicia, & composita corrupta habent. *Cap.* XI.

VNDECIMVS abusus est, cùm cuiuslibet medelæ auxilia corrupta habeāt. Hic tantus est error, vt eius memorari me pigeat. Pro cassia lignea, corticem palustris ginistræ: pro carpobalsamo, mirti eiusdam semen: pro zedoaria, quæ ex oriente vehebatur, incogni-

tam ex Germania radicẽ : pro luto Armeno, rubram Appuliæ terram: pro lemnia terra, vulgarem cretam : pro doronico, insulsam radicem: pro galanga quæ æthiti simillima est, vt Serapio docet, aliam acrem radicem : pro calamo aromatico, cuius substantia, quia calamus est, inanis interius spectatur, acorum: pro acoro consimilem colore, opere autem, sapore, gustúque contrariam : pro xilobalsamo, lignum incognitum. Nam quę ad nos xilobalsami quantitas aduehitur hericiniæ siluæ non sufficeret. Adde quòd extinctum est modernioribus referentibus: pro malabatro, folia lauri, aliquando citranguli : pro xiloaloe, radicem oleastri odoribus imbutam: pro sandaraca, quod naturale est, gummi iuniperi: pro lacca, sandaracam in vsu aliquando intelligentes: pro scordion herba, scorodon, quod aleum est agreste nominis similitudine decepti: pro vngue odorato, inutilẽ ostraci corticem : pro cinabari, quod è minera eruitur, cinaprium quod artificio argenti viui, & sulphuris constat. similiter pro minio minerali, artificiale: pro osse cordis cerui, cartilagines boum: pro smaragdo, iacintho, saphiro, carbũculo, granato, orientalibus gemmis, lapides adulterinos, ex Europa, ac borealibus regionibus aduectos : phillitim, pro scolopendro: lichen pro hepatica : pro salutari neruorum præsidio pede coruino, pedem columbinum,

quod venenum eſt:pro hermodactylo omniũ auxiliorum quæ neruis & iuncturis prodeſſe poſsint, præſtantiſsimo, ephemeri radicem non ſolùm inutilem, ſed & ſtrenuè venenoſam:pro yringo,cui nulla in bubonibus compar medicina inueniri poteſt, ſpinoſam certè, ſed ita diſsimilem herbam adminiſtrãt:vt iam cùm pro maximis alexipharmacis,maxima venena propinent,neſciam quid ſperandum. Ita cùm non ſolùm vnum pro alio medicamentum ſubminiſtrente tiam carent quàm pluribus,narcaphto,cancamo, ciphi,amomo, balſamo, ambram habent rariſsimam, quæ non ſit adulterina, diptamum, non illud Dioſcoridis ſine flore, & ſemine (nec quo vtuntur, ille eſt Vergilij) mirrham raram,bugloſum in controuerſia, eupatorium adhuc ſub iudice eſt. Infinita ſunt, quæ connumerare non eſt præſentis inſtituti, quoniam quidam noſtris temporibus clari habiti viri de his diſſeruere. *lib.3. c. 75.*

TACEO exeſa medicamenta, antiqua,marcida, corrupta, adulterina, deficientia : quænam oratio tot vitia poſſet amplecti? Vtuntur etiam quibuſdam herbis non ſatis cognitis,quales ſunt Daneia, Scabioſa, Pimpinella, quas & ſi omnino damnare nolis, confiteri tamen cogeris talium vſum diuinãdo potius, quàm medendo fuiſſe comparatum.

TACEO compoſita medicamenta, quæ ſimplicium non ſolùm peccatis ſcatere neceſ-

ſe eſt, ſed etiam quibuſdã peculiaribus deliquiis, vnde quis ſanam Theriacã, aut integrum Mitridatũ demõſtrabit? vnde ſapientiſsimus Venetorum magiſtratus, toties eius compoſitionem fieri vetuit, cùm perfici poſſe nõ exiſtimaret. Cùm in clariſsima vrbiũ hæc non potuerint fieri, in noſtris tamen non ſolùm ciuitatibus, ſed oppidis diſtribuuntur: mediciq́ue, quòd admiratione magis dignum eſt, vtũtur. Melius igitur eſſet, vt de quocunque ſimplici, publica inter medicos concordia quid eſſet qualéque ſtatueretur: deficientibus, ſuccidanea Galeni, aliáque alia ratione inuenta ſubſtituerentur, pondera, leges, ac electio adiungeretur. Demum ipſa compoſitio nõ ſine medici conſilio fieret, publicè ſimplicia exponerentur. Quis ſanè, rogo, fuit antiquus, qui vel ſimplicium, vel compoſitorum medicamentorum doctrinam non diligentiſsimè fuerit proſecutus? Noſtri autem temporis medici Pharmacopolis ignaris, aut auaritiæ ſtimulo delinquentibus derelinquunt. Nõne hi ſolùm in famulitio medicorum cenſentur?

Quòd aquis deſtillatis vtuntur.
Cap. XII.

DVODECIMVS abuſus huic adiectus eſt, eadem materia, diſsimili tamen ratione, cùm aquis deſtillatis vtuntur, in quibus neq; odor, nec ſapor inuenitur, eius rei è quo

facta est, exceptis rosacea, violacea, & ardente. Nam Absinthij aqua prædulcis est: vbi autem nec sapor, nec odor, ibi virtus esse non potest. Adde quòd plumbo & ære fiunt, quæ duo metalla humano generi sunt perniciosissima, cùm viderim aliquos ob vsum earum ad ventriculi tabem redactos. E quibus vnus fuit Franciscus Taegius physicus ac lector, qui iuuenta prima, hac de causa, mortuus est. Perniciosissima, & generalis hæc consuetudo propter facilitatem operandi, ac labores vitãdos, & saporis iucunditatem inducta, tot miseris ægrotantibus damnosa, tum à medicis, tum à Pharmacopolis.

CONSVLTIVS igitur fuerit & antiquorum more cum decoctis operari. Nam in illis virtus residet, & mos ille ab eis, licet operosior, comprobatus.

Quòd vtuntur simplicibus. *Cap.* XIII.

TERTIVSDECIMVS error est, quoniã gloriæ spe multa cum simplicibus operari posse sperant, è quibus etiam nunc sunt quidam celebres medendo habiti: contra quos, quia opusculum edidimus, inuehi nunc non est tempus.

Quòd vnus modus medendi est vniuersalis. *Cap.* XIIII.

QVARTVSDECIMVS vsus non admittendus est, cùm singulæ ferè ciuita-

tes quandam habeant normam communem medendi in principio cum Caſsia hîc: Venetiis etiam & cum electuario lenitiuo, vel de ſebeſten: Ferrariæ, cum Catapotiis: In Hiſpania cum pomis dietam moliũtur tridui: atque ita omnes calopodio vno calciare nituntur. Quod ſi Cerdones nõ aliter, multi magis nudis pedibus, quàm cum calceis, ſpectarentur. Hunc modum aliqui canonicè medendi vocant, quem propter vſum perpetuum norunt aniculæ, Pigmentarij, Tonſores, nobiles omnes Veneti. Iam ſi omnes abuſus tantùm medicis, quantùm hîc obeſſent, nemo certè vnquam medicus villam, aut prætoriam domum emiſſet. At, dicent, in cunctis lenitio alui, iuuatiua à principio eſt: quid ſi non lenire, ſed eradicatiuè purgare conueniat? quid ſi venter lenis ſit? quid ſi venæ ſectio moram non patiatur? quid ſi ventriculus ſit imbecillis? nónne prius corroborãdus antequam leniendus?

MELIVS igitur eſt, ſi ſanguinis detractio moras non patiatur, venam incidere: ſi venter lenis eſt, concoquere: ſi ventriculus imbecillis, corroborare. Quot vides à principio lenitiuum ſine vtilitate vomuiſſe?

Quòd nunquam à principio purgant eradicatiuè. *Cap.* XV.

QVINTVSDECIMVS error eſt, cùm nunquam à principio eradicatiuè pur-

gant, ſed illam operationem ad ſtatum producunt, In principio lenitiuis contenti, vel his quæ materiam ſolùm minuunt. Itaque vt exitiale eſt quieſcête materia eradicatiuè purgare, ita turgente ea ad inferiores partes, maximè ac in venis interioribus non purgare, longè magis mortiferum.

PRAESTITERIT igitur, quòd mihi ſæpenumero contigit, ea turgente, à phlegmonis metu liberaſſe ægros, forti à principio medicamento exhibito. Vnde ſæpius contingit melius pauperes medicatos eſſe, quàm diuites ob errandi timorem. Quòd etiam Galenus ſuo tempore de cataplaſmatibus, teſtatus eſt, in curatiua arte, quæ iuxta præcordia imponuntur. *11. lib. poſt medium.*

Quòd à principio ſemper à leuioribus inchoant. Cap. XVI.

SEXTVSDECIMVS abuſus eſt, cùm in principio ſemper à leuioribus curam moliuntur: quodam canone Auicennæ decepti, non attendentes Hippocratis dictum: Extremis morbis, extrema exquiſitè remedia optima ſunt, & medicati in valde acutis eadem die, tardare enim in talibus malum eſt. Dum enim tempus procraſtinant, æger eò perducitur, vt nullo poſtea medicamento ſanari poſsit. Adde quòd cura non à leuioribus, ſed ab æqualibus eſt inchoanda, vt *quarta primi cap. 1.* *1. aphor. 6.* *4. aphor. 10*

3. & 3. artis curat. Galenus libro de temperamentis testatur. Sic maximos morbos lactucis curare aggrediuntur, vt si inter plures vnus euaserit, miraculum fecisse videantur: si moriuntur, persuadeant facilè astantibus ægrum vi morbi non medici inscitia periisse. Fides in hoc medico semper proposita est, eum, qui moritur, non accusaturum. Ego autem tibi dico, magnos morbos non nisi fortibus auxiliis sanari à medico posse. Quòd si aliter curentur non à medico, sed sponte sua ac naturæ robore, quæ omnia contemnit & sustinet causa sanitatis, orta est: de qua nullam medicus gloriam cõsequi debet.

10. de ingenio. 7. collig. cap. 31. Nam, vt Auerrois dixit, morbi sunt in triplici differẽtia: quidam ita parui comparatione virtutis, vt sponte sanentur: quidam ita magni, vt etiam medici auxilio iuuati, ægri tamen pereant. In his duobus medica arte opus non est. Alij autem, ita modico à virtutis robore interstitio superantur, vt in his medicinæ auxilium desideretur. Nam rectè curati sanãtur: aliter, aut pereunt, aut in prauas incidunt, ac difficiles ægritudines.

PRAESTAT igitur in magnis morbis à magnis auxiliis, in maximis, à maximis: in leuibus, à leuibus: in mediocribus, à mediocribus initium medendi sumere. Et hoc est ab æqualibus inchoare. Quòd si dubitatio accidat, ne in grauius aut leuius auxilium incidas, *4. primi. ca. 13.* tutius à leuioribus, paribus causis, quàm à for-

tioribus initium sumes. Et hoc est, quòd à leuioribus molienda est cura. Melius enim est, infra subsistere, quàm exquisitissimè euacuare. Cùm autem morbi natura ad statum per augmentum accedat, sintq; in augmento fortiora accidentia, quàm in principio, & meatus aperti magis: meritò, si semper cum æqualibus cura mollienda est, in augmento dabitur locus fortioribus auxiliis, quàm in principio. Igitur à principio respectu augmenti & status cũ leuioribus inchoabis, & hoc est, quod voluit Princeps. Isti autem à leuibus simpliciter initium exordiendum duxerunt. Quòd si à maximis ortus est auxiliis, in illis persistes. Nam in talibus tempore parùm differt status ab initio: si verò à magnis iuxta statũ ad maxima eiusdem generis cura terminabitur.

Quòd vitant, aut procrastinant sanguinis minutionem. *Cap.* XVII.

DECIMVS SEPTIMVS error est, cùm in putrida sanguinis minutionem vitant, in Continua autem procrastinant. Vnde Galenus, omnibus putridis febribus venæ incisio salutaris est in arte medendi. Cùm autem intra venas humor extiterit valida virtute, & copiosiore sanguine, & morbo imbecilliore, & quia per omnia tempora auxiliũ præstat. His quatuor causis tutissimè ac vtilissimè etiã à prima morbi hora minutio fiet. Quantò

lib. II. post medium.

cap. 15

enim citius, eò vtilius, ac præstantius. Ipsi verò cùm in multis interpolatis nulla obstante indicatione venam non incidant, in cõtinuis primam diem non solùm, sed quartam & septimam transeunt, merito fiunt periculi ac mortis ægri rei.

Vtilius erit in interpolatis si reliqua cõsenserint, sanguis verò plurimus fuerit, aut præmissa lenitione, si oportet, aut sine ea venam incidere. Caue tamen ne materiam peccantem intra venas trahas. In continuis protinus ab inuasione prima venas incides, eò magis si materia phlegmonem moliatur, nimidis ventriculo, ac intestinis existentibus: aliter autem lenitionem præmittas. Vnde Rasis in Continentibus plurimi eorum, ac omnes fermè, qui ante euacuationem sanguinẽ miserũt, mortui sunt: qui verò euacuationem ante moliri fuerũt, sanati: de pleuretico morbo loquebatur. Non ergo ad plus, secundam diem, aut tertiam sine sectione venæ pertrãsibis, si rectè operari volueris, vocatúsque fueris à principio.

Idẽ Auer. 7. col. ca. 1.

Quòd partem materiæ purgant in morbis quietis. *Cap.* XVIII.

Decimvsoctavvs abusus est, cùm in non turgentibus morbis partem materiæ purgant, à principio: alij autem electuario de Sebesten, vt Venetiis, Mediolani cum

Trociſcis de violis ſine Scamonea, vbi Turbith adeſt, quòd nec verum Turbith eſt, & medicina conturbans. Mens autem Galeni ſuper aphoriſmo (Concocta medicari) eſt, vt non ſit, quieta exiſtente materia, alia purgatio vtilis, niſi lenitiua, ſuper illud, Corpora cùm quiſpiam purgare voluerit. Nam melius eligere debet medicus: ſed plus eſt quòd adimitur ex virtute eo tempore, qàm ex materia: & reliquę partis concoctio impeditur, & obſtructiones augentur. Igitur cùm, quieta exiſtente materia, nullum accidens ſæuum timeatur, non eſt facienda purgatio materiam minuẽs: multo minus eradicatiua. Vnde etiam prima Quarti trac.2.cap.7. Et apud me magis dilecta eſt adminiſtratio Clyſteriorum ſecundũ menſuram, qua indigetur in virtute. Huic rationi maximè crediderís, ſi ea, quæ in bubonibus extrinſecus inciſis, ac non maturatis, aut expertus fueris, aut Albucaſis dictis crediderís. Quæ enim ex his pernicioſa ſunt, citius occidunt: quæ ſalubria tardiſsimè, aut nunquam ſanantur: maturata autem citò faciliter, ac ſine dolore, ad optimámque ſanitatem perducuntur. Rationes autem Raſis in continentibus, de purgando à principio, aliàs diluam. Materia igitur non turgente, nec ad vermes parata (iſtud enim quoddam genus eſt turgentis materiæ) quantumcunque multa fuerit, non purgabis, niſi poſt concoctio-

Secundum Leoniceni ſentẽtiã 22 primæ particulæ.

9. ſecundæ particulæ

Idẽ quartæ primi ca. 3. ad literam.

lib. 2. ca. 4.

1. lib. cõtra dicẽtiũ medicorum.

nem. Adde quòd in aliquibus lenitio fieri nequit, nisi cum solutiuo addito, vt in rusticis & habitatoribus montium, qui castaneis alũtur, & quibusdam hominibus, quorum naturam præscire oportet, vel vsu, vel auditu. Sæpius etiam nulla indigemus lenitione, nisi ea quæ fit per Clysterem, cùm venter nihil deiicit, & ventriculus exaninitus est, pro qua lenitione Rasim consule.

4. ad Almãso. c. 18.

Quòd nutriunt, & purgant in statu.
Cap. XIX.

DECIMVSNONVS abusus est, cùm in statu vel augmento, materia virtutem opprimente, debilitas virtutis ab astantibus iudicatur, ob hócque medici alterũ duorum faciunt, ac persæpe vtrunque, cibant alimentis nutritiuis, qualia sunt ius, contusum, aqua carnis, ac purgant: quorum vtrunque ita perniciosum, vt nil deterius, cùm morbi consistunt, ac vigent. Melius est quietem habere, dicebat Hippocrates de purgatione loquens, & alibi, In accessionibus subtrahere oportet, dare enim læsio, cibandi rationem insinuans. O miseros illos medicos, qui modicæ gloriæ, aut cupiditate pecuniæ amicum, & sibi fidentem occidunt, conscientiã perpetua labe commaculant, seipsos æternæ damnationi addicunt. Nemo enim eorum ita ignarus est, qui cùm hæc faciat, se contra omnes medicinæ

2. aphor. 29
1. aphor. 11. Item 2. regi acuto. ad literam.

regulas facere ignoret, ægríque perniciem accelerare: sed timentes ne mulierculæ, aut fame interfecisse, aut cùm oportebat, morbo auxiliari nesciuisse dicant, plus hominum calumniam, quàm Dei offensionem timentes, tam manifestè peccant.

PRAESTAT in his alium, si times, aduocare, omnésque vno consensu abstinere. Multitudo enim medicorum vnumquemque ab infamia vindicat. Si possumus etiam pronosticari de accidentibus, illud nobis maximè conducit. At si fas non est, falsa infamia detineri melius est, quàm conscientia malorum perpetuò cruciari. Veritati enim insistas: nam infamia falsi criminis tandem extinguitur, cùm veritas fortunam pedisequam secum duxerit.

Quòd omnibus purgationem post statum saltem expedire putant. *Cap.* XX.

VIGESIMVS error est, cùm in cunctis purgatione opus ad sanitatem esse putant, dicto illo Auicennæ moti, & cum natura non mouet, moue tu hora motus eius: non quidem modum mouēdi, sed horam determinauit. Vtilius interpretamur Aphorismum, Vndecunque natura repit, inde ducere per conuenientes regiones. Multi sunt morbi, qui vrina, alij sudore, alij vomitu, alij sanguinis profluuio terminantur, alij buboni-

Prima quarti trac. 2. cap. 7.

21. primæ particulæ.

5.de locis affectis c.2. bus, alij herisipelate, alij vlceribus. Hos omnes conantur, alui profluuio finire, ventrem subducendo. Nónne dixit Galenus, Eorum quæ in thorace continentur, nihil posse per aluum excerni, vt in laterali morbo, & peripneumonia. Cur igitur aut qua vtilitate purgant tales? Nam de antecedente causa nihil est quod minuant, status aut declinationis tẽpore, cùm auctio per se cessauerit. Nónne dixit Galenus, eorum morborum iudicationes per abscessus fieri, in quibus natura non perfectè dominatur? Hi fiunt materiis extra erũpentibus: euacuatio materias intropellit, nec potest tamen perfici: quoniam natura non perfectè morbo imperat. His ergo pugnantibus ægrum perire necesse est. At dicent & febrem quidem habentis ventrem soluere melius est, quarta primi ca. 4. Hæc quidem indicatio est vomitus tantùm comparatione, vnde subiungit, quàm facere, vt ipse euomat. Quòd autem dixit, Moue tu hora motus eius, in noua etiam traductione versum est, hoc modo, Moue tu motu cõuenienti motui eius, quare emendatum est.

3.de crisi. cap.11.

SATIVS igitur fuerit, dummodo indiciũ natura purgationis præmonstrauerit, illam viam sequi, nec aluum mouere, nisi in viis ductuum materia quieuerit. Vnde in pestiferis morbis, quia natura non perfectè dominatur, cita iudicatio tentanda est: ídque bonum

num ſequi, quòd in vnoquoque genere commodiſsimum. Eſt etiam quidam purgandi modus vnicuique familiaris, Pleuritidi, ſputum, aut vrina: ardenti febri, ſudor: Phlegmoni iecoris, ſanguinis profluuium: Tertianis, vomitus: ſpleni, varices, & vlcera in cruribus: morbillis, alui profluuium: peſtilentialibus, abſceſſus, ſudor, aut alui deiectio. Vomitus autem letalis iudicatio eſt.

Quòd non vtuntur, niſi medicinis quas appellant benedictas. *Cap.* XXI.

VIGESIMVS PRIMVS error eſt, cùm in ſolis medicinis, vt dicunt, benedictis, conſiſtunt Manna, Caſsia, Sero, Rhabarbaro, & ſimilibus: Nam cùm materia groſſa, aut melancholica fuerit, tollunt quod ſubtile eſt, & craſſum derelinquunt, & ita ex curabilibus morbis, incurabiles faciunt. Vt igitur non tutũ eſt velle ſemper laborioſis medicinis vti, quæ robur virtutis exoluunt, & ad malas prę-parant ægritudines: ita nec laudabile, in leuibus conſiſtere, quæ morbos relinquunt deteriores, quàm prius curandos aſſumpſeris.

MELIVS eſt igitur in craſsis lëtiſque materiis non euacuare. Oportet, igitur cum propriis ſemper operari. Serum enim in vltima ſubtilitate, lapis magnetis, in vltima craſsitie humores ſubducunt: reliqua ſunt intermedia, quorũ ordinem aliàs in cõtradictore expoſui.

Quòd materiam semper euacuant paulatim, ac concoquunt. *Cap.* XXII.

VIGESIMVS SECVNDVS abusus est, tolerabilis tamen ac defensione dignus, cùm materiam paulatim docent concoquendam, euacuandámque ex dicto Auicennæ: in quo tamen verba non mentem assecuti sunt Principis, quoniam longè citius terminatur ægritudo, si ad vnam tantùm vniuersalem purgationem referuetur. Nam vna euacuatio alterius impedit materiæ delinquentis coctionem. Ita igitur intelligatur, vbi periculum deriuationis fuerit. Est autem cùm virtus debilis est, vel iuxta principale aliquod membrum materia delituerit, aut nimis molle, vt Adenes, & Pulmo. In his enim casibus etiam non exactè maturum bubonem incidere cõsuluit Albucasis: in reliquis longè melius citiúsque vna euacuatione soluitur morbus: Vermium tamen memento. Nam in his, vt dicemus, nedum aliquoties expectandum est concoctionis principium.

4. primi cap. 3.

lib. 2. & 4.

Quòd dicunt non omnes morbos ad Physicum spectare. *Cap.* XXIII.

VIGESIMVS TERTIVS abusus est, cùm omnes eas ægritudines ad curam suam pertinere negant, quæ sunt manifestæ, in quibus accusari possunt: eas autem omnes profitentur, quæ sunt difficillimæ, accusarique ne-

queunt, decorationem igitur & infantium morbos mulierculis: dentium dolores, tonsoribus: vulnera, vlcera, collectiones, Chirurgicis: oculorum vitia, circunforaneis herbariis: Ramicem, & Herniam, Circulatoribus: puerperarum dolores, Obstetricibus: gallicam luē, Impostoribus: luxatos fractósque articulos, Restauratoribus relinquunt. Vbínam Galenū, aut Hippocratem, aut Albucasim, aut Auicennam inuenerunt, qui non omnem artem profiterentur, medicamenta singulis pararēt, de his apertè dissererent? Vnde Galenus in primis artis curatiuæ libris, totam curādi methodum à chirurgica ratione assumpsit. Vnde etiam ossa à capite extrahere docuit lenticulari ferro, absque terebratione, quod etiam in vsu est, Mirmetias etiam è crure extrahendas docuit. Herniam, puerperarum passiones, infantiúmque distinctè descripsit. Vnde in consilio morbi comitialis dicebat, At ei qui vniuersales canones ignorauerit, nec sexcenta præcepta sufficiunt. Impossibile enim est sine curandi methodo, quampiam etiam, leuissimā ægritudinem rectè curare.

6. artis cur.
14. eiusdē.

CVR igitur si se medicos profitentur, hæc nesciunt? Si sciunt, cur literas nesciētibus prouinciam hanc committunt? Quòd si se victus rationem & purgationem etiam in illis ordinare fateantur, quomodo aut purgare, aut victum ordinare poteris rectè, si morbi qualita-

tem & magnitudinem ignoraueris? At dicũt, à Chirurgo recipio. Nõne ſcriptum eſt, ſi cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadunt? Eo magis, cùm duo vel tres plerunque ſint Chirurgici etiam in maximis ciuitatibus, qui literis operam dederint, reliqui tonſores laruati, lanienam profitentur. At dicunt, morem ſequimur ciuitatis, quale illud ſexto artis curatiuæ, in fine. Sed cùm Romæ plurimùm agerem, ciuitatis morẽ ſecutus, permiſſa his quos chirurgos vocant, maxima horũ operum parte, non doctrinam, ſed manus operationem ſe oſtendit dereliquiſſe, quod ex prioribus verbis licet deprehendere.

QVOD ſi in hoc te non peccare, quod tamen haud poſsibile eſt, demonſtrares, quam tamen fidem, medice, tibi præſtabo, aut vomicam, aut ventriculi ficum, aut in hepate vlcus probè curaturum, ſi Ozenam, aut Bubonem, cui quotidie ſpecillo, aut manibus imponere medicamentum potes, ſanare neſcîueris? An credam illud, quod intra eſt, leuius eſſe, quod plerũque perducit ad mortem, aut ſcientiam tuam Aſtrologo vel diuinatori cõparauerim, qui propria domus ſuæ peccata cũ ignoret, de remotis maximíſque negotiis ſe ſcire profitetur? Cum enim vlcuſculum, aut Parotidem curare neſciueris, quomodo quiſquã cogitare poteſt, quod interius eſt vlcus, aut phlegmonem te ritè curaturum?

AD medicum igitur pertinere arbitror perfectum, omne morbi genus ſcire curare, non ſolùm per dietam, medicinas, & vnguēta, ſed etiam per man⁹ operationem, inciſionem, videlicet, vſtionē, terebrationem. Quod tamē eſt illiberale, Chirurgo permittat, opus videlicet manus: quoniam longè differunt neſcire operari, nec præcipere, ac nolle manibus exercere. Nam cùm hoc non ſit decens, reliquum tamen non ſolùm vtile, ſed etiam eſt neceſſarium. Difficiles enim bubones hoc modo curaui in triduo, ac decēnes fiſtulas inueteratas, ac derelictos extrinſecus morbos miraculi modo, quoniam interna exterioráque adiutoria probè noueram. Itaque ſolo famulitio auxilio, prout & Galenus, indigui.

Quòd lunæ poſitiones obſeruant, vt non dent medicinas. Cap. XXIIII.

VIGESIMVSQVARTVS error eſt, cū Lunæ radiationes in exhibendis medicamentis vitant. Nam cùm ducere volueris Elleborum, moue corpus, dixit Hippocratres: Cùm verò luna cum ſole coit, vel radiationem iniit, mutātur tempora manifeſtè, quia elementa & humores agitantur. Igitur bonum eſt, tunc medicinam exhibere in coniunctione, corpus repletum purgabis, in quadrato poſt oppoſitionē purgabis melius, poſt venam incides. *4. apho. 14.*

CVM igitur volueris rectè operari, facies illud hora aſpectuum, maxima cum vtilitate, cauebis tamen tria. Primum quòd dies illa non ſit indicatoria, vel vetita ratione naturali. Secundum, quòd æger non ſit nimiùm debilis: ne ſi moriatur alia cauſa, culpent te. Tertium cõgreſſus Lunæ cum Satutno, vel Marte. Quòd ſi hora radiationis cum Sole, Luna Ioui, vel Veneri ſocietur, optimum erit purgare, vel minuere, vt placuit Galeno.

3. de diebus decretoriis in prin.

Quòd de inutilibus quibuſcunque rebus decertant. *Cap.* XXV.

VIGESIMVSQVINTVS eſt, cùm de minutiſsimis rebus diſceptant, grauiora prætereunt, vt videantur diligentiſsimi medici. Memini me aliquando vidiſſe clariſsimos medicos concertantes ſuper differentia duarum drachmarum, à quatuor, ſyrupi de lupulis, qui tamen raucedinem per venæ inciſionem curare nitebantur, neſcientes illud moderniotis, Qui raucedine detentus minuitur, nunquam curatur. Meritò igitur tales non Medicos, ſed Sophiſtas optimus appellauit Auenzoar. Decimant enim Mentham, & Anethum, & grauiora legis derelinquunt. Optimum medicum decet, non ita ſubtiliter minutiſsima trutinari, quandoquidem non ſufficiet grauioribus omnibus exiſtimandis,

philonimni

1. theſi. tra. 10. cap. 8.

Quòd frictiones dimittunt frequenter. *Cap.* XXVI.

VIGESIMVS SEXTVS abuſus eſt, cùm frictiones non niſi paucis morbis imperant, propter diſſuetudinem: cùm tamen cunctis, nullis exceptis, non ſolùm vtiles ſint, ſed & neceſſariæ. Vnde Celſus, Frictio cùm omnibus vertebris ſit neceſſaria, maximè tamen vtilis eſt his, quæ in collo ſunt. *lib.4.c.31.* " "

ADNOTARE lubet alium errorem in frictione excipientium pectus, & ſpinalem medullam, quoniam Galenus de ſolis cruribus & brachiis loqui videtur. Nam Celſi authoritas, & ratio dictant, neque dextrum hypochondrium fore in frictione excipiendum. In cunctis igitur morbis frictio vtilis eſt & neceſſaria, & quocunque morbi tempore, ſed pro eorundem diuerſitate varianda. *12. ingenij iuxta principium.*

Quòd roborationem ventriculi prætereunt. *Cap.* XXVII.

VIGESIMVS SEPTIMVS error eſt, cũ in omnibus morbis permutata victus ratione, neceſſe ſit ventriculum à propria fortitudine minui. Conuenit igitur ſemper ei pręſidium admouere, quod tamen negligunt. Vnde Galenus ad Glauconem, In cura tertianæ nothæ, & quotidianæ, conſuluit, tanquam magis manifeſtè ventriculo laborante, confortãtia admouere præſidia, tum per interius, *In primo.*

tum etiã per exterius. In frigidis calida: in siccis autem solam lactis pinguedinem prodesse inueni. In reliquis autem causis maxima auxiliorum copia non deest. Cõuenit igitur omni morbo, omníque vniuersali eius tempore, hæc duo semper præ manibus habere, frictionem, & ventriculi conseruationem.

Quòd in Bubonibus extrinsecis venam incidunt. *Cap.* XXVIII.

Ex Gal. sentẽtia 2. ad Glauconem 2.

VIGESIMVS OCTAVVS error est, cùm in Bubonibus, cæterísque abscessibus, quos natura foras ad loca minimè periculosa destinat, sanguinis minutionem salutarem decernunt, solúmque quòd quãtitas materiæ aufertur, considerant. Quòd autem modo non conuenienti, non aduertunt, decepti authoritate Galeni. Cucurbitulæ non nisi vacuato corpori conueniunt. Nam cùm medela hæc ad diuersum trahat, periculo maximo vim naturæ, ac conatum impedit: cúmque ab extra ad intus, perniciem molitur. Duplex igitur malum est, naturæ impetum rationalem auferre, ac ad loca periculosa materiam trahere. Galenus autem eo loco Cucurbitulas sine scarificatione, non cũ incisione damnauit.

lib de hirũdinibus.

PRSTITERIT igitur pluribus in causis copiosa vti sanguinis detractione per Cucurbitulas, cum profunda incisione. Nam sic & conatum naturæ iuuabis, & sanguinẽ minues,

& materiam ad locum salutarem deriuabis: quando autem & quibus in casibus, docebũt te libri contradicentium medicorum, quos fecimus.

Quòd in laterali morbo minuunt ab aduerso vel in pede. *Cap.* XXIX.

VIGESIMVS NONVS error est, in laterali phlegmone, cùm quidam ex aduerso, alij ex eodẽ latere, alij in pede ex initio venam incidant, cùm ipsis sit persuasum, Galenum, Auẽzoar, Mesue, & Rasim, ac Principem, diuersa sentire, nec vlla magis in medela esse discordes, cùm tamen in nullo, quod quærunt assequantur, dúmque omnes pariter student imitari (monstrum nouum) nullum imitantur, eóque insaniæ ventũ est, vt à Principe decepti, saphenam præferant, morbóque etiam procedente primam sanguinis missionem ex aduersa parte molliantur.

EGO sanè in vera Pleuresi tantùm saphenæ sectionem, Galenum & Hippocratem horruisse video, vti etiam in ea, quæ in inferius co stis est, potius eiusdẽ brachij, quàm pedis sectionem prætulerint: cùm tamen ea sanguinis detractio à loco patiente, nihil demat, nisi corde intercepto. Quomodo igitur vnquam salutarem saphenæ minutionem dixisset Hippocrates, aut Galenus in laterali morbo superiore, binis interceptis geminationibus in-

ter venam minutam, & locum patientem? Quòd igitur ipsi habent pro familiarissimo, neque in mẽte fuit vnquam Galeno, vel Hippocrati.

Cvm morbus lateralis in initio est, tutius si paucum sanguinis sit detrahendum, aduersa parte fiet. Ob hæc Arabes, oppositam laterali prætulerunt. Quòd si multus sanguis sit detrahendus, ex eodem latere fiat. Copiosa enim sanguinis detractio ex latere eodem, aduersæ, qualiscunque fuerit, præstantior est. Hæc igitur vtilior semper, illa quandoque securior. Quòd igitur periculosum magis, vtilius etiam est: quod verò securius plerunque & inutile euadit.

33. de inge. 3. cap. 3.

Modvs autem sanguinis mittendi est, in totum conuersus consuetudini medicorum. Nam Hippocrates, & Galenus præcipiunt, vt sanguis mittatur bonus & clarus, donec incipiat apparere liuidus, aut niger. Nam tunc signum est, quòd sanguis, qui in Phlegmone erat, minuebatur. Tunc ergo si virtus constat, etiam aliquid ex eo minuendũ est, aliter tunc supprimendum, ita quòd terminus suppressionis secundum Galenum, est in sanguine malo. Medici autem nostri temporis, non magis in hoc, quàm in reliquis actionibus prudentes, totum oppositum faciunt. Nam cùm ex febre sanguis, qui primò exit, quoquo modo niger sit, eum tanquam noxium detrahunt:

2. reg. acut. 12. t. & circa & in cõmẽ. vide.

cùm autem ſanguis probatus incipit exire, ſiſtunt, quoniam theſaurum naturæ ab Auicenna appellatum vident. Itaque totum abſceſſum intactum relinquunt, & ægrum hoc modo occidunt: habéntque in hoc authoritatem Galeni ad Glauconem, dicentis, Si ſanguis bonus eſt, ſupprimatur, quod haud in apoſtematibus dixit. Illi verò quòd de febribus dictum eſt, de apoſtematibus dictum etiã, & verum putant. Tam craſſa ergo ignorantia multiplicíque occidunt ęgros quatuor delictis. Primò, quia ex ſaphena minuunt. Secundò, quia ex aduerſo latere. Tertiò, quia nimis parum detrahunt, non expectantes, quòd ſanguis niger, aut liuidus exeat, cùm id citra multitudinem haud fieri queat. Quartò, quia terminum ſiſtendi oppoſitum rationi de directo conſtituunt, cùm bonus ſanguis exire incipit. In morbo igitur tam frequẽti tot modis peccant.

quarta primi cap. 29.

lib. 1. de cura quartanæ.

CONCLVDO igitur, quòd in morbo laterali, in quo virtus ſteterit, & ſanguis minuendus ſit, quod omni tempore, ſiue in principio, ſiue augmento detrahendus eſt ſanguis ex latere eodem, ex brachio, ex interna vena, non ex communi, vt plerunque faciunt, donec ſanguis niger, vel liuidus apparere incipiat. Quòd ſi dolor acutiſsimus extiterit, & virtus valida, etiam ad animi vſque defectionem.

4. reg. 74.

Quòd in vrinis turbatis sanguinem mittunt.
Cap. XXX.

TRIGESIMVS error perniciosus est, cùm turbatis vrinis ad sanguinem minuendum properant, quoniam per eam inflammationem sedare sperant: tales autem sunt, quibus natura morbo perfectè dominari nõ potest, vnde indicatio per abscessus exteriores est expectanda. Cùm igitur minutio virtutis tenorem tollat, & ad contrariũ naturæ impetum retrahat, meritò causam mortis dedisse videbitur.

OMNIBVS his in casibus, vbi nullũ phlegmonis interioris signũ apparuerit, tutius per sanguisugas, & cucurbitulas sanguinem aufeses copiosum pro qualitate temporis, morbi, virtutis, & humorum, abscessuíque viam cõparabis, nec ad exacerbationem bilis deduces. Considerandum tamen an ex feruore, an venenosa qualitate turbentur.

Quòd in hæmoptoicorum curatione sunt segnes.
Cap. XXXI.

TRIGESIMVS PRIMVS abusus est, in hæmoptoicorum curationibus, quos omnes certè destinant morti. Nam cùm in his copiosissima sanguinis minutio conueniat, sicq; omnes à die prima liberentur, vt Galenus te-
5. ingenij. statur, ac repertis exemplis demonstrat: Medici tamen nostri temporis non audent, sed

breuem & intercisam detractionem faciunt, putantes, se Auicennæ præcepto muniri: cùm tamen sciant Hippocratis dictum: A sanguinis sputo, saniei sputum: à saniei sputo, Phthisis: à Phthisi autem mors. Vnde Galenus, Eorum, quos iam saniosum vlcus occupauit, neminem sanatum vidi: & parum post, Cùm verò phlegmone inuasit, exigua spes est salutis. Cur igitur cùm à latere longa tabes, ęgri cruciatus, familiæ infectio, dispendium amplissimum, mors certa sint constitutę, ab altero, si vena promptè ac sæpius copioséque minuatur, solùm mortis periculum, rarissimúmque immineat: præeligunt tamen tantam infirmi, ac domus suæ iacturam periculosa sanitate? Vellem in hoc mihi aliquem ex his, qui ita acuti sunt ad accusandum cæteros, nunc respondere ac defendere, quoniam in propatulo est, ex ruptura venæ in pulmone nullum, in pectore autem rarissimum conualescere. Quare in curatiua arte, Thucididis dictũ probatur, quibus alia salutis ratio non est, & quæ vnica videtur, ea dubia est, necesse est eos aduersos periculis ire.

prima quarti trac. ca. 7
7. apho. 15. & 16.
5. ingenij.
lib. 10.

DEBENT igitur in hoc medici certa calamitatis iactura demonstrata, si à cura abstineant, præceptísque ac antiquorum vsu citatis, imminentísque periculi, habita admonitione, curam veram nõ fucatam, qualem Gal. docuit, amplecti.

Quòd in cognitione hæmoptoicorum propriè aberrant. Cap. XXXI.

TRIGESIMVS SECVNDVS abusus est, circa eundem morbũ ferè. Nam cùm maxima intersit differẽtia inter fluorem sanguinis, & sputum, vnum pro alio capiũt, cùm tamen longè differant. Nam sputum sanguinis nisi in tabifico sit, omnino caret periculo, fluor autem maximo semper periculo copulatur: vnde Hippocrates, Sanguis quidem supra, qualiscunque fuerit, malum: dicitur enim fluor, vt Aurelianus refert, cùm sub quantitate magna sanguis expuitur, rutilans non congestus: sputum verò, cùm pituitę permiscetur, modicúmque excernitur, aut congestum, quale in lõgis orationibus, in resudationibus grauedinibúsq; excerni solet. Vnde Plautus, Iamdudum spuo sanguinem: quasi longum, non perniciosum nominauerit morbum: apertione enim orificij venæ etiam expurgatur. Fit etiam propter erosionem: in hoc salsum sputum apparere necesse est, aut hominem tabificum fuisse. Hi sunt, qui magno malo curati creduntur, cùm nullus hic morbus sit, nulla hæc sit ægritudo. Hæc est medicorum iactantia, eum curasse, qui nihil mali habet, eorum verò, qui verè laborant, hæmoptoica passione, neminem fuisse sanatum. Nuper dum hæc scriberem, quidam aduenit, qui sanguinem

4. apho. 25.
lib. 2. cap. 9
In mercatore.

phlegmati permixtum ſpuebat, cùm nec ſalſum ſputum eſſet, nec homo tabidus. Iuſsi eũ nihil timere: cúmque quòd viſcus expurgaret, dediſſem, repentè ſanatus eſt. Cùm hic alias eundem affectum habuiſſet, medici dixerunt eum fore hæmoptoicum. Itaque fidem ex hoc præſtiterunt, aliquos ſine periculo, maximè minutionis poſſe liberari.

PATIENTE ſputum ſanguinis citra tabem ac ſalſedinem ad te veniente: ptiſana cũ zucaro eum cibabis, caput curabis, frigidis leuibúſque glutinantibus medicinis opitulare. Nam vel ex faucibus, aut è capite, aut aſpera arteria, aut reſudatione aliqua prouenit, ita vt omnino liberum à periculo ægrum eſſe iudices. Quòd ſi cum hoc etiam febris inuaſerit, tutiſsimum ſignum eſt, non exiſtentis fluoris. Quòd ſi cum hoc ſubniger eſt & congeſtus, tunc certum ſalutis indicium. Eſt enim ex arteria venali, in aſperam tranſitus ſpiritus, quo aër defertur. Hic ſi dilatetur, ſanguinem, qui in illa continetur, in aſperam tranſmittit abſque noxa: Non quòd oſcula venarum aperiantur, vt exiſtimat Trallianus. Ob id illud eſt aduertẽdum aphoriſticum, à ſanguinis ſputo ſaniei ſputum. Neque enim ſemper malum eſt ſanguinis ſputum, quod ex pulmone prouenit, vt Galenus dicebat, ſed ob eroſionem vel rupturam.

Quòd administrant pulverem cordialem cum cibis. *Cap.* XXXIII.

TRIGESIMVSTERTIVS error circa febres ac venenoſos morbos ita impudens eſt, vt non à medico fieri, ſed à vetula vix perſuaderi poſſem, cùm tamen omnes admittant. Puluerem enim cordialem (ita enim appellant) ex iacintho, cæteríſque lapidibus conſtantem, ac ſacharo (ſatis hercle iucũdum, puluerem guſtu) cibis permiſcent. In hoc omnes, vos ô medici, percũctari vellem: nam etſi vobis cõcedatur, lapides illos veras eſſe gemmas (quanquam & hoc ſuperius reprobatum ſit) primùm an ſciatis, quòd res dulces ad faciendam opilationem ſunt veloces. Vnde Serapio, & dulcia ſunt ad inflammationem hepatis parata: quod dictum Alexander à Galeno iam ſuſtulerat. 2. de alimentis. Quid autem magis hepatis inflammatione, & obſtructionibus periculoſius, cùm vtrunque patris & matris ægritudinem vicem gerat? Nam ex obſtructione putredo, à putredine morbus, ab hepatis inflammatione, tabes, febres, cordis æſtus, hydrops, cæteráque pernicioſa mala non magis alia cauſa fieri poſſunt.

Tertia primi doc. 2. c. 7. 4. breuiarij ca. 2. c. 61. ſec. lib.

SECVNDO, ſi alexipharmaca hæc eſſe credunt, neceſſe eſt magnã in eis vim credere. Vnde Galenus 5. ſimplicium medicaminum, Neceſſe eſt, cùm alexiteria inter humanum corpus, ac deleteria ſint cõſtituta, ęqua ratio-

cap. 7.

ne ab vtraq; diſtare. Igitur neceſſe erit, vt copioſius ſumpta multùm corpus à naturali tẽperie mutent. Cùm igitur fortia ſint medicamenta, quomodo innoxiè cibis iungentur? Vnde diuus Auenzoar, & qui ſumpſerit theriacam vel ſmaragdum, non recipiat cibum niſi poſt ſeptẽ horas, & poſt addit rationem demonſtratiuam talis abſtinentiæ. Quid hoc clarius? Allegent mihi authorem, qui hoc cõſulat vel concedat. 1. theſi. c. 1.

TERTIO, quia lapis hic puluis eſt, ex cibo & contrito lapide cementum fieri ſolet, quo nihil eſt durius, nihil pernicioſius, qualem putas debere obſtructionem fieri? Vtinam ego intelligerem quónam conſilio maltam ægrorum corporibus introducere velint? At ſi didiciſſent ex diſſectione, quòd venæ caui iecoris & gibbi adeo exiles ſint, vt adhuc incertum ſit an inuicem committantur, haud dubitarent, ab hoc auxilio in perpetuum abſtinere.

QVARTO, quia cùm cibus medicinæ tali permiſcetur, ſi citò tranſit, obſtructiones maximas facit, quia crudus eſt, ſi tardè, nónne auxiliari ope deſtituetur, longa coctione permutatus? Solent enim non ſolùm alexiteria, ſed & venena vim ſuam perdere, ſi diutius coquantur, vnde Auicenna, Et cùm timueris veneni exhibitionem, multoties cibi plenitudo nos ſecuros reddit, quoniam veneni virtus 6. quarti t. 1. cap. 1.

validissima cibo obtunditur: quid sperandum erit de his alexipharmacis, quæ etiam per se propinata modicam sui spem promittunt? Hæc est tam frequens eorum laudabilis consuetudo.

ANNECTITVR huic nō minor inscitia, minore tamen iactura, cùm mixturam quandam appellatam cordialem ex floribus, buglosi boraginísque ac sacharo constanté propinant dulcedine, ac crassitate obstruentem, adulterinam, nō solùm ob pulueres vitiatos, verùm quia quòd buglosum adhuc est incertum, grauem coctione, vermes alentem, qui plurimùm pestilentibus febribus copulātur, ventriculo hærentem, flatuosam ac non paruum cibi tædium afferentem. Quòd autem grauis sit ac flatuosa, colligitur, quia tumet à calore, vt 3. de regim. à Gal. habetur.

Quòd in vermium cura dant res leues & incognitas. *Cap.* XXXIIII.

TRIGESIMVS QVARTVS error in vermium cura multiplex est. Nam cùm leuibus primo eos aggrediuntur, dúmque necare student, grandiores adultósque efficiūt, quoniam inefficacia auxilia exhibent. Secundò, quia cùm incertis medicinis expellere conantur, qualia sunt os monocerotis ab eis tā-tum opportunum creditum, quantum pretiosum à nullo commēdatum authore, ab omni

tamen medico collaudatum. Tunc enim conueniet talia incognita experiri, quando quæ manifesta qualitate iuuare solent, non iuuant: qualia sunt omnia vehementer acria, acida, amara, purgantia, dulcia, etiam copiosa quandoque disrumpunt: verùm sunt periculosa. Omnia etiam acri odore prædita, vt kabrog, turbith, rhabarbarum, radix filicis, semina caulium, portulacæ, santonicum, indicum, agaricus, aloes, succus citranguli, crocus, diptamus vsualis, multa etiam alia strenua medicamenta. Cur ergo ea tentant, quæ fallacia non solũ sunt, verùm & ratione carent? Vnde Galenus, 3.c.24.in fi.
virtutem nullam credidit, quæ à primis non descenderet qualitatibus, in libris simplicium medicamentorum: vnde in libello de lithiasi: "Nõ sunt sanè mihi accepta medicamina, quæ "occulta virtute agant, nec illis fidem habeo. Tertiò peccant, cùm pulueres dulces exhibẽt incerta salutis spe: certa tamen iactura: nam sachari vis satis quidem ad confirmãdos vermes manifesta sit, coralli autem & smaragdi credita. Nolim ergo incertum iuuamentum, certo damno etiam longè minori præferri. Quartò, quia eos copiosè nutriunt plus vermibus, quàm homini ipsi nutrimenti præstãtes. Nam nisi pellantur, cibis ali non debent, cùm haudquaquam occasio detur, nisi famelicos occidendi.

PRAESTITERIT igitur cordi vtilibus

pulueribus non dulci aqua, ſed cum vino, per plurimum tempus ante cibum vti: ita vt horę ſint non pauciores, quàm quinque, cibi verò medicinales, ac cordi proprij, vt ex croco, bugloſſo malo medico, citrangulo, limunio. Cauere etiam dulcia oportet, niſi citra vermium ſuſpicionem res agatur: tunc enim prodeſſe poſſunt, ſi liquida ſint, quoniam prompta ad cor deferuntur, ſalutarémque vim ſecum ducunt.

In vermibus autem à forti auxilio initium duces. Diaturbith itaq; inter compoſita, quod cum rhabarbaro conficitur, omnium auxiliorum eſt præſtantiſsimum à drachmis tribus vel circa. Quod cum diutina experiẽtia comprobauerim, rationem habet etiam manifeſtam, cur cunctis aliis medicamentis præponi debeat. Nam dulcedine ſua à pueris libenter deuoratur, rhabarbaro vermes concidunt & membra confortantur, turbith ſedes illorum expellitur, reliqua non ſolùm gratiam præſtant, ſed & innoxium reddunt: ita fit, vt iucũdiſsimum, innoxium validiſsimúmque ſimul ſit, inter ſimplicia autẽ nil fortius occidit, apij ſemine: verùm, & illud ſoli in mõtibus expoſitũ natum ſit, nec tamen Epilepſiam mouet.

Quòd in febre peſtilentiali procedunt cum infrigidantibus. Cap. XXXV.

TRIGESIMVSQVINTVS abuſus eſt, cùm in peſtilentibus febribus, curam in-

ualidam,inanémque exercent, ac ſanguinem etiam morbo procedente minuũt,in hoc tantùm ſolo excuſati, quòd cum Galeno cæteríſque antiquis peccant. Fatetur enim Galenus medela ſua parum profeciſſe, vexillúmq; gloriæ in bolo armeno collocauit,quo ſcimus ferè nullos his temporibus ſanari. *5. artis cur. 9. ſimpl. medicamento.*

IN hoc certè morbo & modum medendi permutare oportet. Nam calidis plus quàm frigidis tollitur:habet & ſua concoquentia,alia longè ratione inuenta,ac longo vſu, qualia à maioribus noſtris accepimus, quibus etiam nunquam ſimilia vidimus,de quibus etiam aliàs longo ſermone ſcripſimus. Habet enim & hoc morbi genus medelam propriam, qua omnes penè curari poſſunt,ſicut & Gallicus. Cúmque optimum ac frequens experimentum ratione certa confirmauerit, eum qui negat,ſe ſanare poſſe, iure merito deſtituemus, ſed cùm moras non patiatur, vt Gallicus, audentius modum curationis ſuæ tutantur medici,peccare ſe non arbitrantes,cùm eos ſanare nequimus, qui ab eis deſtituti ſunt, morbi malitia inducias non admittẽte, ſi quidem ex ſolo morbi initio probè auxiliamur.

Quòd pulicarem morbum,morbillum credunt. *Cap.* XXXVI.

TRIGESIMVS SEXTVS error exitialis eſt,in eo morbo, qui pulicum maculis ſi-

miles in corpore notas efficit. Nam eum nomine morbillorum appellare nituntur, nos pulicarem à similitudine nominabimus: & licet dicat Rasis.18.cõtinentis cap. 8.quod blacciæ non habent eleuationem in cute, & sunt rubeæ in superficie cutis, & ita videretur hic morbus ab illo complecti, tamen dixit parum infra authoritate Gregorij, quod blacciæ sunt aridæ & siccæ, variolæ humidæ. Ex quo apparet, quod eminentia est in vtroque, sed differens: quia in variolis terminatur in acumen, & est cum sanie, in blacciis neutrum illorum, sed assimilatur igni persico quasi. Ex quo patet pulicarem morbum, qui nullo modo extra cutim eminet, nõ esse vocatas blaccias à Rasi, sed blaccias esse morbillos.

EXISTIMANT igitur morbillum esse pulicarem morbum, vnde & curam eandem esse necesse est. Vocatur autem Venetiis pulicaris morbus, perechie: Mediolani, signa: quo errore dum medici tenentur, infinitam ægrorum multitudinem peremerunt. Nunc etiam cùm nihil ex morbillorum cura profecerint, attamen insistunt, existimantes illud Hippocratis, 2.apho.52. Omnia secundum rationem facienti, & non euenienti, non est transeundum ad aliud: stante eo quod à principio visum est. Nequaquam voluit Hippocrates persistere in his quæ contra rationem operamur, qualia sunt hæc: nam pulicarem non esse morbillum paucis accipe.

Morbilli sunt in cute eminentes ex toto genere suo salutiferi, omnibus hominibus adueniunt, sicut & variolæ, vt dicebat Auerrois, singulísque annis spectatur, à rubeo rarissimus est, rarissimè nisi semel eidem homini aduenit, mitia habet symptomata, rarus etiam nisi in pueris, ac aliquibus adolescentibus videtur, non bubonibus pestilentiæ sociatur.

Pvlicaris sine eleuatione omnino est, soláque macula cutis existit, genere suo mortiferus, nec dimidio humani generis adueniens: solis statis temporibus non singulis annis sæuit, modò cœruleus, modò viridis, frequens etiam niger eundem hominem, bis, térque, quatérque inuadit symptomatibus sæuissimis, omni ætati etiam vsque ad extremum senium infestus, bubonibus, ac pestilentiæ ita familiaris, vt rarò ab ipsis abscedat.

Qvae sanè vetula esset, quæ iam hæreret in iudicio, quæ non distingueret, quæ contrariis morbis diuersas curas opportunas non indicaret, illi pertinaces decocta ad exploden dum propinant, vt in variolis & morbillis solet fieri: cùm pulicaris macula solùm symptoma sit, nec vlla materia ex eo excernitur, morbillus autem non solùm signum est, sed partem delinquentis materiæ continet, ob hoc expelli desideratur.

Nec tamen putes me blaccias velle à mor

billis differre, ſed ad eum, qui ſubterfugere poſſet, ex mala verſione ſcripta ſunt.

In hoc igitur morbo, cùm peſtiferus ſit, & non ſolùm epidemius, præſtabit curam eam, quæ peſtilenti debetur, adminiſtrare: in hoc ſolo mentem apponens, quòd cùm in ſubtili ſanguine accẽdatur, cutímque tentet natura, quæ talibus refuginm eſt vnicum, ſudorem eius veram criſim oſtendit. Quare non deficientem adiuuabis, languentem coërcebis, cordi auxilia feres, paucíque ab initio curati periclitabuntur. Liquet etiam ex hoc, eos qui aquam deſiderant, nullo meliore auxilio, quàm eius potu ſanari poſſe, ſi reliqua conſenſerint.

Quòd in morbi gallici dignotione cauſis & cura peccant. Cap. XXXVII.

TRIGESIMVS SEPTIMVS abuſus eſt, circa morbi gallici naturam qualitatémque, ac ſigna & medelam, de quo, quoniam libellum integrum ſcripſimus, ad illum te remitto.

Quòd non expectant operationem medicinarum. Cap. XXXVIII.

TRIGESIMVS OCTAVVS error eſt, cũ multitudine medicamentorũ ægrum onerant: eo dum, vt nec vnius auxilium patiantur, impediunt, nocent, debilitant, ex-

pensis inanibus ægrum exhauriunt, hócque faciunt, vt plurima scire videantur. Vnde qui pauciora scit, plurima semper exhibet, quoniam omnia omnibus conferre existimat, decipiũtúrque quodam dicto Principis. Et cùm medicamentum non iuuerit, permuta te ad aliud, supple tu, tanto temporis spatio expectato, in quo auxiliari potuerit. Nã cùm tunc non auxiliabitur, aliud est quærendum medicamen. Vnde antè dixit, Caue ne à rectitudine recedas, licet videris quòd ipsarum tardetur iuuamentum. *quarta pri. cap. I.*

Quòd in doloribus non vtuntur propriis. Cap. XXXIX.

TRIGESIMVS NONVS abusus est, cùm in vehementissimis doloribus interioribus, vndecunque sint, per enemata suppositoriáque, ac anodina medicamenta curam aggrediuntur. Quòd si intolerabilis omnino dolor extiterit, ad stupefacientia accedunt: aliter autem in primis subsistunt auxiliis, nil acopum administrant, aut stupefaciens, ad quod occulta possit virtute proficere, vt dolor mitior fiat: nam calidũ trahere, frigidum densare, stupefaciens virtutem, eneruare, atque periculosiorem morbũ reddere dictitãt.

HOC in errore non tantùm sicut in reliquis sunt accusandi, cùm se bene facere putẽt, licet malè faciant, illúdque canonicum cre-

dunt : in reliquis cùm aut rudi inſcitia, aut timore aſtantiũ, aut obſtinatione diuturni abuſus periclitentur.

Si igitur dolor qualiſcunque ſit, ſiue acerbus, ſiue mitis vexauerit, quomodocũque tollendus eſt, dummodo non per narcotica vocata medicamenta : Eo enim tantum in intolerabili opus eſt, ſed & tunc vltimum proponendum, qualia auxilia ſunt, cornu cerui, galanga vſu nota, piper, limaces: nam nocumentum quod ex debilitate virtutis fit, & materię attractione doloris tempore (nam dolor ſanguinis profluuium irritat, & phlegmones facit) maius eſt, nocumento condenſationis materiæ ex medicamento frigido: & ſæpe etiam maius periculo torporis membri à ſtupefaciente medicamento inducti Non ergo expectabis lenitionem in ſedando dolorem. Oportet tamen illud facere, & hoc non omittere: caue tamen ne medicamento morbi magnitudinem excedas. At dicent, vera doloris cura eſt cauſæ ablatio : fateor, aliud tamen eſt à quo cura ſit exordienda, aliud in quo finienda perficiendáque. Nam ſic conueniret in quocunque morbo ex humore conſtante radicitus à principio purgare. At, dicent, in eis prohibet cruditas. At ego dico in doloribus ſæpiſsimè, & dolor, & cruditas, & debilitas virtutis, & ſymptomata mala impediunt, vt vomitus. Hoc abuſu, quamplurimi pereunt

3. & 5. ingenij. & 2. de diff. feb. c. 11 & in tech. 95.

aut contabescunt, qui citò alioquin sanarentur.

Quòd in vehementibus doloribus timent mittere sanguinem. Cap. XL.

QVADRAGESIMVS abusus est, cùm in eisdem doloribus, quanquam acutissimis vana suspicione, ne virtus soluatur, detenti, salutarem venæ incisionem prętermittãt, cùm tamen ex Galeni præcepto sit, & dolorem mitiget, & nos securos à phlegmonis suspicione reddat, ac ex consequenti semper ferè à morte: raro enim dolor occidit, nisi phlegmone concitato.

lib. de præsagiis, vbi vsque ad animi deliquiũ, & prima apho. 23. & 9. de inge. c. 4. dictũ verò ad Glaucone 1. c. 14. loquitur de doloribus qui sunt febrium symptomata.

Quòd in nephriti vtuntur diureticis cibis. Cap. XLI.

QVADRAGESIMVS PRIMVS vsus damnandus est, in renum calculo, cùm cibos diureticos vináque alba propinant, credẽtes vias apertiores reddere, cùm plurimam eo materiam coaceruent, lapidémque ac arenas aduocent. Nam quòd sperant materiam ibi moram non ducturam, haud impetrare possunt, cùm mora nutriẽdi causa sit necessaria. Apertis igitur venis de materia plus accedit, cùm hoc etiã prodagram adiungunt, vnde in communi adagio ex lithiasi podagra. Itaq; vnum volentes morbum curare, ipsum dete-

riorem reddunt, aliúmque non minus grauem adiungunt.

MELIVS esset igitur cibaria ventrem subducentia miniméque aperientia assumere, sed constringentia, qualia sunt quæ obstruunt, ac vnctuosis, vel lenientibus complicantur.

Quòd concoquentia trina faciunt.
Cap. XLII.

QVADRAGESIMVS SECVNDVS abusus est, cùm concoquētia trino numero terminant: cum sanguinem pondere, non virtute, non qualitate, non impetu metiuntur, eóque tantùm vsus malus creuit, vt mihi, quandoque quatuor aut quinque cōcoquentia danti, quoniam non protinus medicinam exhibebam, mulierculæ submurmurarent. Quòd adiūgitur deterius est, cùm mis-
9. art. cura. sionem sanguinis iteratam magnæ minutionis vicem supplere posse credūt: cúmq; hoc, in vtrisq; sinochis peccato pernicies, aut morbi longitudo ægris comparatur.

COGITARE oportet concoctionem materiæ, vbi ægrum videre non possis, ratione habita, tum morbi, tum symptomatum iudicabis, nullíque numero famulaberis, sed ad vltimam vsque coctionem peruenies. In sanguinis etiam missione iteratione fugias, cùm vna copiosa securè administrari possit. Iteratio enim Arabibus, qui in calidissima regione

habitant, ob idque parum etiam sanguinis habent, maximè placet.

Quòd in hydrope vtuntur soldanella.
Cap. XLIII.

QVADRAGESIMVS TERTIVS est error, cum in hydrope soldanella vtuntur, quæ hepar debilitat, nec satis antiquis nota est, ea præsertim in cura, in qua tū validissima, tum tutissima auxilia non desunt. Ego sanè eorum qui valida virtute, ac sine hepatis scliros erant, neminem mortuum vidi, cùm curam antiquorum rectè experti fuerūt, ita vt nō difficilem genere morbum asclitem iudicauerim.

Quòd in fluxibus cum febre dant cassiam. *Cap.* XLIIII.

QVADRAGESIMVS QVARTVS error est, cùm in fluxibus purgatione vtuntur, cum cassia etiam pessimè, quoniā intestina debilitat, immemores eius quod Glauconi Galenus referebat. Cùm febris fluxui sociatur, nō purgabis aut adstringes. Multos enim medicorum vidi talia faciētes, ægros etiam, qui non quantum oportebat, aluo deiiciebant, nihilo secius in grauissima pericula perduxisse. Quēdam cognoui medicum, qui cùm morti proximus esset, seipsum occidisse confitebatur. Nam cùm non in se, quàm in

in 1. de cura febrium cū accidētibus.

aliis, esset prudētior, in fluxu tres leniētes medicinas assumpsit, quibus intestina imbecilliora reddita, humoréſque concitari mortis cauſam dederunt. Nam cùm materia veneni particeps eſt, emendari debet: fluctuans enim
4.apho.24 ægrum interficit. Vnde etiam illud, Difficultas inteſtinorum ſi ab atra bile inceperit, letalis eſt: non dixit, ſi cum atra bile fuerit, ſed ſi inceperit. Nam emendati humores minorem noxam pariunt. Si verò praui, tutius quieſcūt, quàm moueantur, ſiue medicamēto, ſiue ſponte. Quòd ſi humores haud venenoſi ſint, concoqui debent, antequam purgentur. Eſto modò quòd nulla venenoſa qualitate ſint infecti, ſint etiam concocti: pręſtat etiam non purgare, quoniam ſecurius pluribus quàm paucis diebus eadem humoris quātitas eiicitur. Nullo igitur in caſu purgare, rariſsimè etiā aſtringere cōueniet, cùm febris fluxui aſſociabitur, nec ſcio, cùm omnes authores antiqui conſulant potius adſtringendum quàm laxandum, cur iſti lenitione opus eſſe exiſtiment. Nam licet Raſis in libro diuiſionum, in cura fluxus ab atra bile purgationem præcipiat cum epithimo, intelligit tamen cùm materia eſt concocta. Nam venæ inciſionem ante hoc præcipit, intelligítque cùm materia, quæ fluxus eſt cauſa, non excernitur. Raro enim ſponte bilis nigra euacuari ſolet: cùm verò virtus non ferat, aut accidens ſęuum ex fluxu vrget, tunc ſi-

ſtere paulatim melius eſt. Conſtat igitur nunquam purgandum, rarò ſiſtendum, ſed ſerum calibeatum exhibendum.

Quòd catapotia dant proximè à cœna vel ante cœnam. *Cap.* XLV.

QVADRAGESIMVSQVINTVS error eſt, cùm catapotia ante cœnam, vel à cœna proximè propinant: de quo ſatis libello de ſimplicibus dictum eſt: præſtat enim horis matutinis accipere. Sed de hoc conſulendus erit etiam liber contradicentium medicorum. *trac. 4. primi li. cont. 1.*

Quòd in matre puerorum cum febre dant rutham & caſtoreum. *Cap.* XLVI.

QVADRAGESIMVSSEXTVS error eſt, cùm in epilepſia ſiue conuulſione infantium vtuntur caſtoreo, rutha, mitridato, etiam circa caput aſſa fetida, & reliquis calidis medicinis: cuius ſententiæ authores celebres habētur: interque hos Raſis, quos malè recentiores interpretati hora caſus etiam epilepſiæ adminiſtrant, quò nihil eſſet exitiale magis. Nam lōgè plus eſt, quod trahitur de materia, quàm quod euacuetur, nec eorum cerebrum tantam vim ſuſtinere poteſt, quoniam humidiſsimum eſt. Antiquorum verò conſilium fuit, vt cerebro & corpore purgato hæc adminiſtrarētur: ſic enim poſ- *lib. de paſſionibus puerorum c. 7.*

ſibile eſt cerebri malitiam per hæc emendari. Quòd igitur in hoc præſtat, ſi non vniuerſa diuertentia iuuerint, cucurbitulæ, ſuppoſitoria cathæretica quæ veſicatoria, frictiones, ligaturæque adhibeantur. Conſiderabis etiam, ſi ea quæ anterioribus cerebri neruis moueri ſolent, qualia os, lingua, oculi, illæſa ſint: tunc vertebræ candens ferrum imponens, vnde neruus conuulſi membri deriuatur. Quod ſi à collo infra totum corpus conuellitur à tertia ad quintam vertebram, cauterium impones. Hoc enim ſolo auxiliari ſuffragio poteris, pluréſque ſpe deſtitutos, ſanitati reſtitues. Sed illud eſt longè deterius, cùm pueris iam febrientibus huiuſmodi medicamenta exhibent contraria curationi. Nam cùm epilepſia vel ſpaſmus febri ſuccedit, humidis, curanda eſt, vt colligitur ſecunda aphor. 26. & quinta aphor. commen. primo. Ob hoc mirum eſt, quomodo circa illam curam totum contrarium faciant. Non eſt tamen mirum cur nullus infans ex hoc ſanetur, cùm mori cogãtur, nec mirum eſt, cùm de nomine non conſtet apud Auicennam & Raſim curam eſſe ancipitem.

Prima tertij c. proprio de morbis puerorũ c. 8.

Quòd ſæpæ derelinquunt ægros, qui poſtmodum ſanantur. *Cap.* XLVII.

21. de inge.

QVADRAGESIMVS SEPTIMVS abuſus eſt, cum Galeni conſilio, morituros ſolis pronoſticis derelinquunt.

Cùm

Cùm igitur ęger ad mortem tendere videtur, medicus eum destituit, plerunque verò aduenit vetula, vel circulator, vnde casu auxilio fortuito æger reuocatur ad vitam: ita non solùm medico, sed & medicinę infamia accedit. Primùm quidem, quod Galenus voluerit, dicendum est. Nam non absolutè intelligi hoc debet, sed primò excipiendi sunt morituri, qui diu tamen superuiuere possunt, quales sunt hectici confirmati, & vlcera in interioribus membris habentes, qui quanquam tandem sint morituri, tamen medici prudentis consilio gubernati multo tempore possunt superuiuere. Secundò non medicum, qui à principio ægri tutelam apprehendit, ab ægro coërcet, sed nouiter aduenientem monet vt abstineat, consilium gloriæ medici vtile: qui verò à principio morbum suscepit, aut curandum posse sperans, aut negare nō potens, grauato etiam vsque ad mortem ægro, eum nequaquam destituere debet: maximè cùm sæpe postmodum, vel rupto phlegmone, vel ob latentem causam, vel aperto hiatu corporis, vel permutato medicamine malo, vel vltimo conatu natura experiente contingat ægrum à morte reuocari ad vitam. Cuius etiam sententiæ Princeps fuisse creditur. Nos autem quandoquidem in acutis nunquam sunt omnino certa signa salutis, aut mortis neque ab ægro discedere consulimus, nec in desperatis

vide 9. cōt. quinti trac. primi lib. cō trad. med.

4. quarti 1. 2. c. 10.
2. apho. 19.

casibus nouiter vocatum accedere debere ne gamus, modò futuri euentus astantes admoneas. Caue tamen ne tanquam curandum accipias: ob hæc igitur duo, maxima medicis infamia, ægris non parua iactura comparatur.

Quòd nouiter natis quædam medicinalia dant. Cap. XLVIII.

QVADRAGESIMVS OCTAVVS error est, cùm nouiter natis auxiliari ope, alij sirupos, alij pulueres, alij aliud cõsulunt: cùm constet tam mollia membra nulla debere permutari qualitate, siue purgante, siue etiam astringente. Nam cùm etiam in morbis hoc Auicenna præcipiat, vsque ad plurimos dies abstinendum, nutricíque exhibendum. Illud tamen longè deterius erit infanti sano exhibere: siquidem corpora sana habentes difficulter ferunt medicationes: tenella enim illa membrorum compago nihil innoxium, lacte excepto, recipere potest. Quòd si nimiùm pleni videntur, à cibo abstineant, & vltimus terminus est horarum quadraginta. Quòd si quis hoc opportunum esse non credat, Galenum consulat: non enim est persuadendum eũ tantam vtilitatem præteriisse.

tertia primi cap. 3.
2. apho. 37.

Quòd thermarum aquas sæpenumero dant, & malo modo. Cap. XLIX.

QVADRAGESIMVS NONVS abusus est, cum thermarum aquas sæpius nullo

iuuamento aliquoties etiam maximo detrimento suadent. Extremum etiam appellant auxilium, cùm aquæ illæ aduectæ primo sint inefficaces, ac plerũque etiam corruptæ: quod ex praua odoris & saporis qualitate manifestum est. Esto tamen quòd integræ sint bonitatis, ita vt non ad nos aquæ, sed nos ad aquas accedamus, cùm natura omnes aquæ metallicæ malæ sint (vt dixit Princeps) multitudo eius magnum corpori faciet nocumentum: in magno enim quanto, magna est virtus. Vnde etiam idem omnes aquæ minerales vrinæ difficultatem faciunt, iuuamentum autem raró magnum est: quoniam raró contingit aquæ proprietatem exactè morbo fore cõtrariam, nec valida vis à debili potest sustineri virtute, nec aquæ illæ admistionem, aut emendationẽ suscipiunt. Ob hæc omnia non mirum est, si plures thermis periclitentur, quàm sanentur: quam ob causam antiquis raró vsui fuit. Diligebant enim veteres ea medicamẽta, quæ corrigi poterant: ea autem aspernabantur quæ violenta essent, nec possent emendari. Deteriores autem sunt thermæ validiores: vnde Porretæ aquas vitant, non quia insalubriores, sed quoniam erroribus detegendis medicorũ nimis sunt promptuariæ. Nostris autem temporibus ne quandoque gloria sit aliena, ad aquas minerales ægros, quos sanare nesciunt, destinant: ita vt rectè miserorum refugium

2. primi. 5.
prima c. 16.
2. can. c. 59.

appellari possint. Nam si reliqua pretermittantur, non carent omnes immodica siccitate.

Non sunt igitur thermæ exhibendæ primò, nisi homine ad eas accedente: quòd si aliter cogat necessitas, vitreo vase non ligno deferantur, sit autem plenum vas, non respiret, non aërem tangat.

Quòd in distillationibus ex igne cauteria exhibent. Cap. L.

QVINQVAGESIMVS abusus est, cùm in distillationib⁹ ex igne cauteria exhibent, in reliquis morbis negligūt: cùm tamen inter omnia periculosius cerebro cauterium administretur, cùm humidissimum sit, & natura mollissimum. Quot miseros homines his cauteriis iugulari vidi? nam cùm periculum sit vehemens, iactura certa, cruciatus magnus, opus vulgò detestabile, non erit capiti administrandum, nisi certa salutis concepta spe, non ambigua. Id fiet, cùm infra caput omnia membra fuerint incolumia: aliter ęger certè & omnino periclitabitur. Nam tāta est noxa ab igne illi membro, vt si vel alterius membri morbo, aut virtutis debilitati societur, ægrum proculdubio producat ad mortē. In reliquis autem locis, excepto cordis tectorio, securius fit, licet maiore cū dolore. Vnde

faciendum consulo si necessitas exigit: neminem enim ob hoc periisse vidi vsque nunc.

Quòd aloem proficuum ac salutarem in vitæ regimine credunt. *Cap. LI.*

QVINQVAGESIMVS PRIMVS abusus est, cùm áloem & pillulas in vsu laudant pro sanitate conseruanda, quia ventriculo salutaris inuenitur, vt à Galeno: Aloes ventriculo gratũ, vt si quod aliud, quod dictum secuti Auicenna, Mesue, & reliqui, nõ animaduertentes dictum quinto continentis, aloes est comparatione soluentium medicinarum stomacho minus noxium, attamen & ipsum nocet, vnde Galeni dictum hoc sonat, hæc Rasis, eius verba exponens: cui Celsus astipulatur, Omnis medicina solutiua mali succi est & ventriculo inimica: cum hoc verò aloes corpora tabefacit, & nimiùm ea exiccat, & ideo senibus prohibetur: & cum hoc pillulæ inducunt magnam consumptionem, & non est aliqua ex his vitæ prolongationi vtilis. Fecit igitur medicos errare dictum Mesue: atque vtinam ego hoc tempestiuè sciuissem.

6. simp. medic. cap. 1.

Lib. 5. cap. 1. 5. de tuenda sanitate.

4 ad Almãso. c. 15.

CONSVLTIVS igitur fuerit, nisi maxima vrgẽte causa, ab omni pillularum genere abstinere, ac potius humidis medicamentis vti, ac cibis mollientibus.

Quòd in vere purgant, & minuunt plurimos quibus nocent. Cap. LII.

QVINQVAGESIMVS SECVNDVS error est, quòd iubent plurimos purgari, aut sanguinem minuere, hoc autem maximè in vere, iuxta illud: Quibus vel minutio, vel purgatio conuenit, hos purgare vel minuere vere conueniet: immemores dicti Gal. Intemperatos autem neque minues, neque omnino purgabis: plus enim erit quod ex intemperato victu aceruabũt, quàm quòd tu medicaméto vel minutione sanguinis detrahes. Quod igitur solùm vtentibus, bono regimine consulendum erat, omnibus consulunt: & quod deterius est, libentius his, qui inordinato vtuntur regimine, quoniam in eorum corporibus verisimilius est maioré prauorum succorum esse abundantiam.

6. apho. 47 ac 7. aphor. 54. lib. de sanguinis missione.

Quòd balnea crurium & manuum in febribus persuadent. Cap. LIII.

QVINQVAGESIMVS TERTIVS abusus est, quòd iubent in febribus lauari manus & pedes, secundum illud ad Glauconem, Balnea verò calida ex aqua fontis prosunt, tum quia aliquid vacuant delinquentis humoris, tum quia humore ac frigiditate causæ facienti febrem, ac ipsi febri ac eius incommodis probè aduersantur. Non animaduertunt tamen in reliquis à tertiana pu

1. cap. 9.

ra hoc non dixiſſe: tum etiam quod iam dixerat, & ſi tibi ſigna coctionis præceſſerint, &c. Non ergo vult quòd augmenti tempore fiat: incommoda autem plurima ſequuntur. Sed ipſi ea exhibent ad alleuiandum dolorem capitis, & quedam alia accidentia, vt proficere videantur. Non enim conſilium medicorum improborum eſt iuuaſſe, ſed videri iuuaſſe. Probi autem medici eſt quòd verè non iuuat, imò nocet, licet iuuare videatur, dimittere. Vnde cùm balneum intempeſtiuè, id eſt, citra coctionis ſigna & vniuerſalem corporis innanitionem exhibetur, hæc procreat incõmoda. Primò quidem obſtructiones multas facit, & tales vt niſi ægrè curari poſsint. Secundò apoſtemata inducit. Tertiò horripilationem, vt per Raſim apparet. Quartò virtutem exoluit: & ſcias quòd Raſis credidit in hoc, quòd in tertiana liceat balneari ante cõcoctionem ſecundum Galenum vbi ſit pura, & non eſt ita. Dico igitur quòd ægri non ſunt balneandi, ſi ex putrida laborent, niſi concocta materia, & ægro exinanito, ô quoties vidi in hoc medicos errare grauiſsimè!

16. cõti. c. 2. fol. 337. & 345. in 17. cõti. ca. 1 fo. 345.

vide. 3. reg. acu. cõ. vlt.

Quòd cibant in nocte. Cap. LIIII.

QVINQVAGESIMVS QVARTVS error eſt, cùm cibant ægri in nocte. Reclamat magnus Hippocrates non eſſe permutandam conſuetudinem repente,

2. reg. acu.

etiam ad meliora: quantò minus vos non permutabitis ad deteriora? At, dicunt, virtutis debilitas hoc postulat: quomodo igitur cibus cō coquetur tunc, si tanta vrget debilitas? iuribus igitur vtaris. At, dicunt, oua & contusa ex carnibus haud concoquuntur difficulter: at nesciunt quòd tunc morbus est in statu, si virtus deficit, aut in declinatione, aut syncopalis: si primum, per 19. abusum redarguti sunt: si secundum, non contingit ægrum mori in vera declinatione morbi ex defectu virtutis stante cibo consueto, vt tertio de crisi patet: si vltimum, syncopalis rara est, nec in omni etiam cibandus est æger, vt primo ad Glauconem habetur. Rarissimum igitur erit quod in nocte cibum dare cogat. At medici in cunctis validis morbis hoc faciunt, nocentes validè. Si ergo morbus non fuerit syncopalis ex debilitate ventriculi, cum accessione nocturna, nunquam æger in nocte cibandus est.

Quòd vitant creticos, qui non sunt dies cretici. Cap. LV.

QVINQVAGESIMVSQVINTVS error est, in diebus creticis. Nam vitant septimam in purgando, in quo dupliciter errant: nam in pluribus morbis septima, nec est cretica, nec indicatiua. Hac de causa suscitaui morientem filium Antonij Corbittæ infantem, quoniam credidit medicus, quòd in

ſeptima non oportuit quicquam facere: dixi ego, quòd ſeptima non eſt cretica ratione illius ægritudinis: cucurbitulas igitur apponẽs, ſanguinem detraxi, & ſubito euaſit a morte, hoc ſæpe mihi accidit. Secundus error eſt, poſito quòd eſſet dies cretica aut indicatiua, licet etiam purgare ob tres cauſas, vel quia natura tentat, & nõ poteſt mouere: vel quia morbus eſt fortis, & materia turget, non expectãs rationem purgandi à natura: vel tertiò quia ipſa mouet motu non conuenienti, vtpote faciens criſim per ſynanchem vel morbum lateralem. Manifeſtum eſt igitur, quòd frequentius poſſumus operari in ſeptima, quàm non operari. Ipſi tamen ex quodam inſtituto ſemper quieſcunt morti ægri conſulentes.

Quòd purgant in morbis iuncturarum. *Cap.* LVI.

QVINQVAGESIMVS SEXTVS error eſt, in morbis iũcturarum in quibus purgant aſsiduè, & etiam cum caſsia, quod deterius eſt, cùm ipſa vehemẽter noceat iuncturis & neruis, vt etiam dixit Meſue: & cum hoc ipſi non habent conſiderationem etiam, quòd non habent verum hermodactilum, & ideo purgant, & non poſſunt auferre præparationem, & dilatant vias iuncturarum, & ita ex podagra parua faciunt artritim maximam: ideo ſapiens Raſis dabat oleum ſolatri ſilue-

ca. proprio.

12. cõti. c. 1. fol. 254.

ob tres cās purgare in 7. die

ſtris, cum modico olei amigdalini dulcis & ſacharo: & Scipio noſter curauit ſe diæta tenui. Dico iſtis duobus ſolis auxiliis, ſi quis rectè vſus fuerit, curabitur omnis podagra, quę non fuerit confirmata, & aliqua etiam confirmata. Cura autem medicorum noſtri temporis, non ſolùm eſt inanis, ſed pernicioſa: vnde aliqui audẽt ſupra diarob cum turbith, & alij ſupra medicinas fortes, & aliqui dant ariſtologiam.

Quòd vtuntur temperatis in complicatis affectibus. Cap. LVII.

QVINQVAGESIMVS SEPTIMVS error eſt, cùm in complicatis contrariíſq; affectibus, ſiue membri eiuſdem, ſiue diuerſorum vtuntur medicinis & cibis temperatis: credúntque quod res temperata cuilibet exceſſui ſit contraria: & accidit ſæpe, vt in quotidiana quòd cauſa eſt frigida, & morbus calidus. Plerunque etiam ventriculus eſt frigidus, cum hepate calido, & vt in hydrope frigida, cũ febre & talibus. Hoc eſt igitur argumentum eorum vt medicina ſit temperãta, vel cibus: nam medium vtriq; extremo eſt contrariũ: cura autem fit per contraria: igitur temperatum conuenit diſpoſitionibus cõtrariis. Item calidum auget vnã diſpoſitionem, & frigidum auget aliam: igitur temperatum eſt eligendum, ſaltem cauſa neceſsitatis,

ſi non alterius. Item calidum remittitur à temperato, ſicut apparet de aqua feruente iuncta tepidæ, & pari ratione iuncta congelatæ tepida, fit mixtio temperata: igitur competit tanquam contrarium. Item quia medicina calida permixta tēperatæ remittitur à medico: igitur & pari ratione morbus calidus à cibo & medicina temperatis. Item cibus & medicina aſsimilant ſibi corpus: igitur cùm temperatum aſsimilat facit temperatum. Sed reductio ad temperatum eſt ſanitas: igitur talis cibus inducit ſanitatem in vtraque diſpoſitione ſimul: patet antecedens ratione reactionis. Item cibus temperatus conuenit in vna diſpoſitione tantùm: igitur à validiori in cōtrariis: cùm in vna diſpoſitione detur locus contrario exhibendo. Antecedens patet, de ouis carnibus per Galenum, inde cura ardentis febris, & tertianæ ad Glauconem & alibi, & Principem & alios. Item ſi cibus & medicina temperata non conueniunt in hoc, multò minus in reliquis diſpoſitionibus: igitur erunt ſuperflua & nunquam adminiſtranda. Patet inductio, nam in ſimplici diſpoſitione multò minus conueniēt, cùm locus detur cōtrario, nec per te in diſpoſitione cōtraria, nec etiam in ſanitate, quia ſanitas medicina non indiget, nec ægritudine temperata, quia ſic primò non eſſet ægritudo, cùm ægritudo ſit intemperies, tum etiam quia ea poſita ſolue-

retur morbus à consimili medicina & cibo & non iuuaretur: igitur nulli competerent. His igitur argumentis medici persuasi, cibum & medicinam temperatam exhibent in contrariis affectibus, putantes vtrique dispositioni prodesse, cùm strenuè noceant. Nam cùm quadruplex sit modus in contrariis affectibus curandi. Primus est hic, vt per temperata curemus tanquam contraria vtrique dispositioni. Secundus, vt per commixta ex calidis frigidísue. Tertius, vt caput vnum statuamus curationis eíq; intendamus altero nõ neglecto. Quartus, vt vicissim curare tentemus, modò calidioribus obstãtes frigiditati, modò frigidioribus caliditati. Non videtur quemquam ex his Galenus, prætermisisse modum præter primum, vt quòd in cæteris abusibus obseruatum est, ne obiter medicos peccasse credas, sed tanquam ad humani generis perniciem concitatos, illud primum elegisse, quod & à veterum sententia abhorreret, & cum nulla vtilitate maximam afferret calamitatem. Vnde.11.artis curatiuæ. nunquam tamen præceptum illud, quòd contraria contrariis curantur, aliquando verum, aliquando falsum erit, sed semper verum, licet ex vsu contingat, quandoque cum aliis copulantur morbis, ante illa procuranda sanandáque esse. Hîc tertium modum curandi attigisse videtur. Rursus autem ibidem, Quum verò etiam materiæ, quę

hæc efficiant, calidæ ſint, neceſſarium eſt interea, tum putredinem, tum etiam febrem augeri: quare quoad licet id agendum, vt quę minus calefaciat, materia deligatur. & poſt. Quod verò febris ipſius iam accenſum, refrigerabimus. Modum hic quartum eligere videtur non ſine tertij comiſtione: nam apertionem caput intentionis curandi ſtatuit, & licet prima fronte videatur in eiuſmodi auxilio temperata poſtulare, atque pro illis ſentire, nequaquam tamen eſt: cùm auxilium non in temperatura quærat, ſed in vi quę extenuatoria eſt & diaphoretica. Manifeſtum autem talia minus calida propter febrem deſiderari. At non quia temperata, ſed frigidiora eligerentur: cùm autem talia nedum eſſe poſsint temperata, ſed omnia calida, multò minus frigida quærēda erunt. Ob hæc Galenus ſapienter proxima temperamēto eligit ea, quæ nuſquam frigida eſſe poſſunt. Non ergo prima facies ſermonis te decipiat, cùm cuilibet erudito ſatis hæc ſint manifeſta. Item ad Glauconem primo, dat in complicata diſpoſitione ex bile & pituita, ptiſanam cum pipere, vel cũ mulſa hyſopum vel origanũ, ita vt ſimul ſiccet & humectet, calefaciat & refrigeret, in victus ratione: comam verò abſinthij concocta materia vtilem exiſtimat, tanquam ſymptromati contrariam ac principali morbo: itaque in hoc videtur ſecundum modum & tertium

In le cura tertiana notha.

amplexari: in ſexto etiam de tuenda ſanitate, nónne calidis frigida conuenire omnino putat? Quòd ſi omnino diſiungi nequeant aliquando oximel cum diatrion pipereon propinat, vt cùm hepar obſtructum, ventriculus autem non concoquit, ita vt alterum viſcus caliditatem, alterum frigiditatem contraxerit: pari ratione oximele detergit eos, quos caput frigiditas vẽtriculum caliditas detinet. Nimirum in arte etiam parua non ſeiungit
cap. 95. hanc ab illa intentionem: nullibi media collaudat tanquam vtrique extremo contraria, ſed prius extenuantibus, mox expurgantibus
3. de inge. in fine ac in microtechni cap. 79. opitulatur, ita Galeni ſenſum ab hac opinione alienum eſſe, quod etiam ratio detrectat, perſuademur. Nam cùm curatio per contraria in gradu fiat, vt ſæpe in arte curatiua Galenus replicat, non poteſt cibis temperatis aut medicinis res tranſigi: quandoquidem nullum temperatum diſtemperato in æquali gradu eſt contrarium. Præterea ſi ita eſſet, nulla iam alia eſſet medicina, aut cibus exquirẽdus: nam omni diſtemperato, temperatum contrarium eſt. Præterea cùm cibum aut medicinam temperatam calido exhibet, ſubitò caleſit: non ergo amplius, niſi per inſtans, manet contrarium, ſimile etiam ſimili furere facit. Quòd ſi omnis medicina remiſsior, aut cibus competit, non erit mulſa in cauſonide refellenda, à qua tamen Hippocrates abſtinuit, vt etiam

colligitur ab Auerroe. Mirúmque est non solùm absolutè contraria, sed in gradu æqualia desideranti, velle tēperata exhibere. At, dicēt, lac quod temperatū est hecticis calidioribus, & oua competunt: hoc quidem temperamenti causa non est, cùm & testiculos gallinaceos laudet Auēzoar, qui cùm calidi sunt, lac etiam frigidum est: itaque facilitatem concoctionis, velocitatem transitus, bonitatem alimenti, & paucitatem excrementorum in eo considerat, non ratione temperamenti. Nam sic iure ptisana pręponitur: ob quæ iure datur cremor ex hordeo cum cancris & caphura, & trocisci de spodio. Videmus autem Auerroim reprensorem Galeni in compositione medicamentorum in diuersitate materiæ peccantis, & membrorum oppositione: quoniam existimauit Galenus quòd hepar calidū attrahit quod frigidum est de medicina, & matrix frigida, quod calidum est: igitur Auerrois in cura dat piper & hysopū cum oximelite & aqua hordei, sicut præcepit Galenus. Verùm diuersitas oppositionis non est secundū duo loca simul, & cùm dat carnes pulli, manifestū est, quòd non sunt temperatæ, sed calidæ in secundo gradu, & permutare iura cum liquiritia & hordeo non est malum, & ita videmus quòd iuuamentum verum est in cibo & medicina cōtrariis febri, aut causæ febrem facienti, & correctis, & non in simplici cibo & tēperato vel

3. reg. acuto. iuxta medium 5. coll. 57.

3. thes.

3. col. c. 13.

propinquo: & propter hoc videmus quòd Auenzoar in cura febris compositæ dat pullos cũ omphacio coctos, aut aceto: & vtitur medicina frigida abstersiua composita ex contrariis partibus, licet videatur mihi compositio illa calida, attamen omnino constat ex cõtrariis: & licet Serapio in cura hemitritei dicat, quòd si æqualiter vincãt phlegma & cholera, tunc curamus temperatis, intellexit per temperata æqualiter ex cõtrariis mixta: quod apparet ex vltimis verbis capituli, Cúmque fuerint æquales, miscemus ea æqualiter: itaq; non est eius sententia ab hac differẽs cùm totam seriem verborum contemplatus fueris: & in hoc etiam cõsentire videtur Rasis cùm dixit, quòd compositæ febris sit cura composita, & licet alibi videatur sentire de remissione medicinę intelligit refractionem, aliter esset in contrario sensu: & hãc sententiam defendit Auicenna contra Auerroim in cura hemitritei volens, quòd si natura non potest discernere, ægritudo est incurabilis: & hoc motus fundamento componit medicamentum ex croco, spica, rhabarbaro, & caphura, & seminibus frigidis, & berberis, & spodio, & xiloaloes. Constat itaque, quòd medicinis vtitur cõpositis, & cibis similiter, & hoc voluit cùm dixit in primo. Ex rebus quoq;, in quorũ medicatione subtile est, adhibendum studium est: cùm in vna coniũguntur ægritudine duo, quæ

Lib.3.t.1.c.7

trac.6.c.16

10. ad Almã. c.17. ac lib. diuisionũ. ca. 156. prima quarti cap. pen.

quarta fen. cap.1.

quæ fieri debent contraria, quia oportet, verbi gratia, vt ægritudo infrigidetur, & eius causa calefiat: quæro si per temperata hoc fieri posset, quódnam subtile studium esset adhibendum? nam faciliter soluerentur huiusmodi morbi. Altior ergo sensus in hoc Auicennæ fuit etiam quàm Gentilis exposuerit, de quo inferius dicam. Aeginetam etiam in eandem sententiam subscripsisse video ac Haliabbatẽ, quo nullus clarior in hac sententia fuit. Vnde de hemitriteo loquens, cum tertianæ accessio imminet, lactucas attriplices, cucurbitas, & aquam granatorũ, altera verò die, qua amphimerina premit, pullis, & hysphidabego, & zirabago: itaque alternatum victum exhibet quartum curationis modum complexus. *lib.2.c.34.* *3.prac.c.17.*

Cavsam huius erroris recentiores dedere Montagnana, Marsilius Ficinus, Platearius, ac alij qui non solùm Galenum, quem floccifaciunt, non intelligunt, sed nec eum quem maximè obseruant Auicennam. Turpe enim cùm sit optimum virum derelinquere, vt expositori innitaris, illud verò turpissimũ est, nec eum, quem vis sequi, intelligere. Cùm igitur morbi contrarij quadrifariam distinguantur, aut enim distant loco, vt calidissimũ hepar cum ventriculo frigidiore: aut loco distant, & tempore modico, veluti cùm diaria à bile lienteriæ iungitur: aut sunt loco quidem non proportionata, sed tamen seiuncta cor-

pore, vt in hemitritco, plurimùm enim eius locum habet seiunctum: sunt enim in venis quædam, & quædam extra: aut omnino iuncta sunt, vt in febre tertiana notha. Hi sunt modi cōtrarietatis in quibus oportet semper, vt obserues quod dicitur quarta primi capite vltimo, an vna dispositio sit alterius causa, an vna sine alia sanari nequeat, an vna sit alia periculosior: & hæc est sententia Galeni. vt igitur in his rem experimento conformem à ratione non alienam dictis Galeni consentientem mediteris, hæc obserua. Primùm cùm dispares causæ fuerint, siue quòd vna sit alterius causa, siue quòd sine ea reliqua sanari nō possit, siue quòd validior sit affectus, siue quòd periculosior, aut omnino symptomati sæuiori complicatus, illius, quod magis vrget, curā per contraria in gradu molieris. Esto autem quòd pares sint causæ, quod vix credi potest à Galeno: sit igitur calidissimum iecur, & frigidissimus ventriculus, obseruandum est diligenter ne vnius medicina alteri sit impedimēto. Hoc autem vel ratione applicationis, vel ratione moræ, vel ratione impedimenti, vel ratione proprietatis. Primum est, vt inungas hepar ex oleo sandalino, & rosaceo, & ventriculum ex oleo masticino & de absinthio: ratione autem moræ dabis calida sine potu & quiescere facies, & dabis cum crassa substantia, veluti diatrion pipereon faciens quiesce-

7. de ingen. in fi.

re, & electuarium de ſeminibus, & ſanthalos, & caphuram cum aqua endiuiæ miſta cum vino albo & facies ambulare. Dabis etiã hoc à ieiunio, illud quãdoque à cibo aſſumpto, ratione impedimenti: dabis piper contritum groſſo modo vt calefaciat ſtomachum, nec eius ſubſtantia tranſire poteſt ad hepar, & ſemina frigida exactè contrita. Hęc eſt cauſa cur diaſpoliticon non contriuit niſi modo craſſo, ſexto de tuẽda ſanitate Galen. Ratione autem ꝓprietatis, quia endiuia eſt frigida, & cõuenit hepati, & res etiam dulcis citò ab hepate trahitur, & abſinthium, & piper manent in ſtomacho, & ea non appetit hepar, igitur ſi vel diuerſo tempore vel eodem commiſta dederis, ſimul ſtrenuè calefacies ventriculum & hepar infrigidabis. In cibis verò non tantùm qualitas, ſed & ſucci bonitas attendenda eſt. dabis carnes pulli, & cum pipere confracto conditas: poſt cibum autem per horas duas vinum album dilutum. ita iuuant cibaria quæ piperata, & ius conſumptum dicuntur. Cùm verò morbus loco & tempore differt, curabis opportunis temporibus cõtraria adminiſtrare, & hoc fit vt ante bilis acceſsiones vinum demus granatorum, lienteriam verò non ſolùm exterioribus fomentis ex mẽta iuuemus, ſed ante cibũ aliquid ex citonio cum pipere condito adminiſtremus, paulatim infrigidantes hepar, quia membrorum principalium in-

Platina li. 6. cap. 141. & 179.

frigidatio moderari debet:post vtemur compositis contrariæ factionis, qualia ex pipere, absinthio, intibo, santhalis, melonum seminibus, hæc multùm, illa minimùm contundentes: qualia etiam inueniuntur ab Auicenna in suo antidotario quamplurima laudabiliter descripta.

CVM verò materia fuerit veluti quoquomodo disiuncta, vt in hemitriteo (quanquam & febrium talium, nec numerus sit, nec ordo) maior intẽtio est in cõcoctione & euacuatione, in quibus sanitas potius consistere videtur. Nam cùm ad intentionem peccantis qualitatis intendimus, cibis calidioribus frigidiora permiscemus: plus enim vnaquæq; res suo contrario destruitur, quàm à consimili foueatur. Omphacium igitur, & pruna, & acetum, & piper, carnibus volatilium miscebimus, ita tamen vt meminerimus cibos nos præparare, non medicinas. Nam eiusmodi nullam cibi rationem, sed condimenti obtinet: ita etiam ptisanam, pipere modico, passeres, seminibus albis condiemus: atque ita in medicinis calida frigidis permiscebimus, nõ absolutè quidem (hic enim est error medicorum nostri temporis) sed eo in gradu, vt vicissim morbis opponantur. Hæc fuit illa antiquorum nunquã satis laudata solertia, à nostris autem non intellecta atque neglecta, componentium philonia, cæteràsque opiatas medicinas, in qui-

bus vtriusque contrarietatis extrema copula-
uerant, opium, hyosciamum, mandragoram,
atque ex opposito, piper, castoreum, eufor-
bium, quædam etiam aromatica, non solùm
ad vires membrorum roborādas, ac abhomi-
nationem tollendam, sed vt extremum ex-
tremo tanquam per medium conuenientius
iungeretur ad tollendas extremorum mor-
borum, ac etiam contrariorum dispositiones.
Sic enim simul & cholicam tollunt, & pitui-
tam calefaciunt, & febrem auferunt. His me-
dicinis sanè nullam, si rectè operatus fueris,
vtilitate comparaueris. Si igitur quisquam
notha tertiana detinetur, non habebis hîc tē-
porum vicissitudinem nec membrorum, sed
quantum in ipsa est, tentabis, quæ de hemitri-
teo dicta sunt, permiscere, nullam disiunctio-
nis occasionem expectans, vt in reliquis. Ve-
rùm caue, ne cum superfluo experiaris, sed in
omnibus oppositarum virium commodè pro
ratione temporis, morbi, naturæ, & reliqua-
rum indicationum medicinas temperabis. Re
liquum igitur est, vt obiecta dissoluamus, &
primò quæ à iunioribus indicta sunt. Nam
quòd medium quoquomodo contrarium sit
extremis tanquam oppositum, vt accepit Ari-
stoteles, satis concedi potest. At quòd eo
modo contrariū, vt æqualiter à medio distet,
quantum morbus ab opposito, id nec tu co-
naberis probare. Tale autem est quod quæri-

tur, vt dictum à Galeno sæpius.

Ad secundum dictum est, primò, quòd differētia est quadruplex in exhibitione: quoquomodo calidum membro frigido non calido copuletur, vt piper ventriculo & non hepati. Præter hoc etiam plus calefit frigidum membrum à calido, quàm infrigidatur à frigido, si ambo applicentur. Cuius experimentum est in tabula ignita & ad ignem posita, cui perpetuò aqua frigida superfundatur: non enim ignita, sed temperata euadet tandem: cùm tamen maior sit caliditas ignis, frigiditate aquæ; maior enim est virtus destruendi, quàm conseruandi, vt etiam in rebus, quas agimus, experimur. Oppugnatores enim validos, imbelles defensores esse vides: ita etiam natura vnumquodque ad destruendum paratum est. Non est igitur in tot causis vlla necessitas tēperati.

Ad tertium, illud quidem fiet in inanimatis. Cæterùm animata non eodem modo se habent, sed si fiat, ita tardè conueniet, vt morbo mora potius sit deprecanda, quàm auferenda. Nam in igne experimur non extingui, nisi contrario etiam valido, nusquam autem temperato, nisi non propria causa sublato fomite.

Ad quartū, dubitat quomodo id fiat Auerrois. Sed cùm ita sit, nō negabimus quod quotidie experimur, & si parùm remittatur iam, tamen ratio subest, vt aliud sit compositio,

aliud permutatio. Commiſtio enim ſemper quoddam medium poſsidet. Verùm cùm aliqua qualitas etiam aduerſantibus, tum medicinis, tum cibis ſupra modum ſeipſam tollat, minimè ſecurum duco eam intermediis auxiliis fouere, quam delere cupiamus.

Ad quintum, aſsimilatur quod non eſt extraneũ, aut quod modicè vrget. Hoc eſt, quod dixit Princeps, imo ſępe ſufficit multa regiminis bonitas. Quod autem rarum eſt & paruæ vtilitatis, non debet pro norma medendi in omnibus recipi. Nam dum hoc expectatur, æger moritur: vltra id quod non prodeſt quicquam. *quarta primi c.1.in fi.*

Ad ſextum, aliud eſt conſulere ratione alterius conditionis, aliud emendandæ temperaturæ cauſa. Nam cùm lac vel oua hectico propinamus, facimus hoc, ne laboret in concoquendo cibum, & vt ſit boni alimẽti, & vt paucarum ſuperfluitatum, & vt velox ad tranſitum. Nam cùm non nutritur, ipſe hecticus in deterius agitur ſubitò. Nam virtus nutritiua non poteſt quieſcere per inſtans, vt oſtendi in libro de morte. Adde quòd ouum & lac ſunt frigida, & etiam quia frigiditatem operamur aliis ingeniis, balneo & trociſcis, caphura, & cum aqua hordei & ptiſana, & reliquis, pari ratione non eſt inconueniens vti glyciriza ratione extinguendæ ſitis: quãquam non ſit ita frigida, ſicut eſt morbus calidus, &

ita radice feniculi in aperiendo, quanquam nõ ſit calida pro facultate morbi frigidi: quia non deſideramus apertionem fortiorem in principio morbi, ne materia magis cogatur quàm diſſoluatur. Itaq; non eſt inconueniens vti medicina temperata ratione alterius iuuamenti, ſed eam eligere ad emendandam inæqualem intemperiem, non ſolùm imperiti, ſed rudis ingenij eſt.

Ad ſeptimum, ipſa eſt vtilis: Primò ratione alterius annexæ virtutis, vt capillus veneris ad aperiendum, caſsia fiſtula ad leniẽdum. Secundò ad temperandum excedentem medicinam, vt terminos non excedat præſtitutæ qualitatis. Tertiò vt corrigantur leues intemperaturæ, de quibus ab Auicenna ſuperius dictum eſt. Quartò ratione complicis facultatis nutritiuæ. Nam pleraque cibaria boni ſucci, aut temperata ſunt, aut non valde remota ab humana temperie, ſecundum quam à Galeno temperatum dicitur.

At, dicet quiſpiam, quomodo remittetur qualitas aucta, ſi impermiſtę virtutes ad membra deferuntur? Satis quidem eſt differentiæ, dicere: quod iam remiſſum eſt in miſtione, obeſſe non poteſt, & virtus permiſta ad alienum membrum defertur. Nam, vt oſtenſum eſt ſecundo virtutum naturalium, trahente membro quod ſibi cõueniens eſt, caſtoreum ab opio ſatis diſcernit, nec ſubſtãtiam opij tra

het. Quòd verò remiſſum eſt in miſtione caloris, quoniam non eſt, amplius trahi non poteſt: non igitur ſupercaleſieri poteſt vltra id, quod ex miſtionis beneficio relictum eſt.

ERAT nobis conſilium reliqua errata diligenti trutina perpendere, ſicut & in hoc fecimus: ſed prætermiſimus breuitatis amore, tum quòd non, vt quorundam moris eſt, ex libro in librum tranſcribere voluntas fuerat, cùm ſoleamus ex integro res intactas aggredi, qualis hæc eſt, quam nulli propter difficultatem attigerunt, alij quoniam, inter hoc & illud nihil intereſſe putant. Quam ob cauſam diuerſæ intemperiei & oppoſitæ membrorum, neminem meo tempore curatum plenè vidi, ſed prophilacticæ potius eſſe conſultum.

Quòd aurum imponunt coquinæ. *Cap.* LVIII.

QVINQVAGESIMVSOCTAVVS abuſus eſt, cùm aurum conſumptis iuribus imponunt tanquam aliquid facturi: ita omne conſilium medicorum eſt potius videri probos, quàm eſſe. Nam quòd aliquis malè agat, turpe eſt: ſed cùm & illud, quod malè agit, inutiliter ac peruerſè facit, id turpiſsimum eſt. Primùm enim, cùm mali viri ſit, aut omnino rudis, alterum eſt non ſolùm imprudẽtis, ſed omnino excordis. Quid enim aurum in aqua decoctum imprimere poteſt, quod nec validiſsimo igne ſoluitur,

Ex præcepto Zoar 1. theiſit. ca. 1.

nec odorem, nec saporem viribus adiicit, nec ipsum minuitur? Sed concedatur, nónne cùm lebeti imponitur, ad fundum descendit? Vbi etiam feruente aqua, quæ in imo cacabi residet, frigida est, vt quilibet experiri potest. rogo, quam volunt in frigida aqua impressionem fieri? Alij pullo concludunt, vt quod internum est, nondum calidum satis sit, etiam aurum crassum imponunt. Quòd si tandem consilium est experiri, an auro aliqua sit vis eorũ admirationi conformis, cur auri folia in sommo lebetis, vbi feruentissima ebullitionis vis perspicitur, non suspendunt? Etenim fortè ita fieri posset, vt aliquid virium, quanquã
lib.29.c.4. exiguum, transmitteretur, nisi illud Plinij credere malunt, esse in carnibus pulli vim auri comminuendi, quódque transmutetur, quáquam hoc fabulosum sit. At si verum, de auro liquefacto illud docet, nõ de solido. Igitur præstantissimum potius arbitror, auri frusta ignita, iure extinguere: nam hoc non modicam habere vim potest, quandoquidem cau-
quarta primi c.29.& 2.can.c.78 terium ex auro innoxium magis sit, quàm ex ferro, testante Principe. Quanquam & illud ad ignis substantiam leuiorem pertinere posset, & licet, quòd oculis conferat, argumentum egregię ac propriæ cuiusdam virtutis sit, non eius, quæ ex igne, mollitiei tantùm. Itaque si quoquomodo auxilium in auro existimatis, ea facite saltem, quæ si probare non

potestis, attamen reprehendi nequeant. Memini, cùm hæc scriberem, ex frequẽti igniti auri extinctione in albo vino, saporis quandam gratiam sensisse, quæ non ex igne, sed ex auri substantia pendere videbatur: perceperunt & alij, quibus hoc consulueram vtile futurum.

Quòd non obseruant momentaneam concoctionem. *Cap.* LIX.

QVINQVAGESIMVS NONVS abusus est, in momentanea concoctione, in qua maximè peccatur. Nam cùm fluxio ex alieno loco fuerit, veluti in distillationibus, nõ potest excerni permista incocta materia: vnde Galenus momentaneam concoctionem, 3 reg. acut. cõ. 13.
vbi oportet, aucupari docet: quam nostri medici nec animaduertentes, nec minus quid faciendum scientes, in infinitos morbos homines perducunt.

PRAESTAT in his vna concoctione visa subitò eadem die ac hora euacuare, ac iterum concoquere. Sic enim breui finietur morbus, nunquam aliàs finem habiturus, cùm coctæ vrinæ sequenti die, alia non concocta subsecutura sit ad multos dies permansura.

Quòd accidentibus curam exhibent. *Cap.* LX.

SEXAGESIMVS abusus est, cùm accidentibus curam exhibẽt: cùm tamen acciden-

12. de inge. in princip. tia nullam habeant intentionem curatiuam prorsus, secundum Galenum. At, dicent, in libro ad Glauconem curat. Facilis respōsio est, accidentia, vt accidentia sunt, nullam curam postulant: vt verò in causam ægritudinis addunt, non vt accidētia, sed vt morbi causa medelam desiderant, qualia sunt insomnietas, vehemens dolor, & nausea. Nam primum humores acuit & robur exoluit: secundum, virtutem dirimit: tertium, cibum prohibet: itaq; accidentibus cura nulla debetur. Medici plus de gloria sua, quàm de infirmi salute solliciti, illud primùm statuunt, vt accidentibus obuiāeant, plurimúmque fit, vt eadem cura symptomata tollant, & morbi causam vsque ad perniciem augeāt. Accidentia igitur, quæ causam morbi non augent, curanda non sunt, veluti leuis dolor, sitis in corpore humido, sternutatio, oris amarulētia, inquietudo, sanguinis fluxus non superfluus, impatientia luminis, & talia, quæ solent & infirmos perturbare, & astātes terrefacere, medicum autem egregium nullo modo mouere debēt. Sed in hac saltem admonitione me operam perdidisse scio, cùm prius medici lucri desiderium posthabituri sint, quàm huic consilio obtemperaturi, quo nullum sibi præsidium apud vulgares ambitiosius habeant.

Quòd vitant hyemem in detrahendo sanguinem. *Cap.* LXI.

SEXAGESIMVS PRIMVS abusus est, in sanguinis minutione, in quo ex temporibus errant. Nã cùm Princeps & Galenus ad Glauconem velint, vt superfluum caloris & frigoris deuitemus, primùm quidem frigus, plus quàm expediat, vitant, calorem autem minus: vnde nono artis curatiuæ cùm causas dehortantes à sanguinis missione distingueret, nequaquam frigus, sed calorem immodicum adnumerauit, tanquam exoluentem & siccãtem nimis: frigoris autem nullam mentioné prorsus fecit, vtpote quod ad negandam indicationem missionis sanguinis nullam præferret vim. Quod verò ad quantitatis rationem pertinere videbatur, ad vniuersalem methodum detrahendi Princeps & moderni recipiunt. Vnde in libro de sanguinis missione. Quòd attinet ad indicationem non detrahendi sanguinis, aut omnino pauci, est ex ætatibus pueritia, ex colore hominum candidus supermistus, ex tempore anni canis. Cæterùm, quæ his contraria sunt, aliam rationem non multi sanguinis detrahendi habẽt, vnde in maximis frigoribus à larga sanguinis missione cauẽdum est, hæc Galenus: quid clarius? In siccis igitur temporibus omnimodam sanguinis minutionem cauere docet: in frigoribus largam & exuberantem. Præstiterit igitur, quantùm fieri

4. primi c.20. lib.1.

potest, caniculæ temporibus, sanguinis vitasse
ad Glau. 1. eductionem. Vnde Galenus ibidē, quotquot sanguinem miserant his temporibus, mortui sunt. In hyeme autem nunquam, temporis habita ratione, ab ea abstinendum, sed parcius subtrahendum. Præcipuè vbi extremæ hyemi & regio, & temperatura frigidissima copulata fuerit.

Quòd dant caßiam post incisionem venæ.
Cap. LXII.

SEXAGESIMVS SECVNDVS abusus est, quoniam ipsi dant cassiam post sectionem venæ, & in hoc vidētur vti duobus motibus contrariis non secundum vnam rationem. Quare natura impeditur & debilitatur: ideo periculosa est hæc operatio, damnosa, & ab antiquorum mente aliena. In tam celebri tamen vsu eam videmus, vt nihil frequentius inueniatur: & licet Galenus post venæ sectionem vētrem moueri concedat, attamen illud est per accidens in deliquio: non enim aliquid propinauit: vnde super aphorismo illo (Cùm morbi inchoant) vult Galenus quādoque vnum auxilium, quandoque alterum, nequaquam tamen ambo simul vnquam esse necessaria: & Princeps, cùm autem vnus humor superabundat, tunc magis est necessaria purgatio: cùm omnes, incisio venæ. Igitur ex

9. de inge.

29. secundæ particulæ, quarta primi c. 4.

diuisione patet, quòd nunquam simul sunt opportuna: & alibi, Balneum non est vtile, eò quòd trahit materiam ad extra tempore pharmaci: pari ratione nec sanguinis missio, cùm materiam ad venas magnas trahat, Purgatio verò contra. Vnde in aphorismis, æquales humores sectione venæ euacuabis: inæquales medicamento. *quarta pri. mi c. 5.* *2 par. aphorismo 8.*

Quòd fluentibus mensibus timent venam incidere. Cap. LXIII.

SEXAGESIMVSTERTIVS error est, quoniam fluentibus mẽstruis, timent quoquomodo sanguinem subducere in eo tempore. At Galenus totum oppositum facit: nam cùm diminuti fuerint menses, eo tempore Galenus supplet defectum per venæ incisionem, secundum quantitatem qua defecerunt. Animaduertere autem oportet, quòd ratione ægritudinis potest sanguis detrahi à brachio etiam. Verùm ratione mensium deducitur à pedibus. Cùm ergo conuenerit sectio venæ secundum pedem, non dubitabis. In ea verò, in qua iam multo tempore defecerunt menses, cubiti interior vena secanda est. In hoc genere frequentissimos inuenies aberrantes, ob quæ dimittẽtes sanguinis missionem, ægrum occidunt. *9. artis cur.*

Quòd non audent ſcalpere in cucurbitulis abſque purgatione. *Cap.* LXIIII.

SEXAGESIMVS QVARTVS error eſt, quoniam ipſi non audent ſcalpere in cucurbitulis abſque purgatione, & in hoc peccant grauiter. Nam dictum Galeni de cucurbitulis intelligitur in non inciſis: ipſi autem traducũt ad ſcalpturam. Nam cùm poſuerit capitulum generale de ipſis, vt ſunt tantùm auertentes & calefactiuæ, ſubiungit de ſanguiſugis & ſcalptura, ita quòd intellectus illius loci eſt periculoſus, & malus. Diſtinguendum eſt igitur hoc modo: Cucurbitulæ, quæ apponi debent ad diſtrahendũ, præſupponunt corpus mundum: quæ verò ad corrigendum temperaturã, nequaquam: quæ verò inducitur, vel debent poni in cauſa emendãdi ſanguinis cum extractione per inciſionem, & ſic inciſio præcedere debet: aut abſolutè, & ſic non præſupponunt. Breuiter nihil voluit Galenus ibi niſi duo. Primum, quòd vbi ſcalptura debeat fieri cum purgatione ventris, aut venæ ſectione, talia debent precedere ſcalpturam, non conuerſo modo, non quòd abſolutè præcedere debeat, ſed vbi duo ſimul oporteat fieri. Secundum, quòd cucurbitula ſine ſcarificatione non debet apponi, quantùm ad reſoluendum diſpoſitionem, niſi corpore expurgato. Tertium verò alibi addit, in ægritudinibus cutis cucurbitula non debet apponi niſi expurgato corpore:

lib. de cucurbitulis & 13. de inge. vbi docet extrahere tumores ſchiroſos & collectiones.

14. de inge.

ra ucleas Schagel

corpore: nam sic plus trahit quàm resoluat, siue cum scalptura seu ἐγχάραξει, seu non.

Quòd curant phthisicos fucosa cura.
Cap. LXV.

SEXAGESIMVS QVINTVS error est, qoia in empicis & phthisicis perdiderunt curam veram: & est, quòd si sanies sit alba, iuuat incidere ac exurere secundùm pectus in loco in quo velocius petia exiccatur. Et licet Albucasis capite, 31. partis primę, videatur hoc quasi ignorasse: attamen inuenimus nos Hippocratem super hoc conuenienter ausum, & ratio testificatur super hoc, quandoquidem nulla alia salutis spes inuenitur, & quòd fit in exterioribus licet periculosius, necessariò tamẽ magis fit in interioribus: & hoc est primũ in quo plurimi moriuntur, qui sanari integrè possent. *6. apho. 27.*

SECVNDVS error circa hoc est, quòd ipsi vtuntur propter constrictionem pectoris. & febrem hecticam & accidẽtia eius, & febrem putridam, cura humectatiua, & nesciunt illud quod dicebat Galenus secundo artis curatiuæ, quòd cura vlcerum est exiccatio. Et ita dum augent causam principalem & curant ramos, faciunt curam palliatam producendo ægrum ad mortem miserabiliter, & decipiendo & malefaciendo.

INSTRVENDO igitur vnam curam in

hoc casu, vt hæc sit argumentum aliarum, ponamus quòd cuidam sit phthisis ex vlcere pectoris, & nondum peruenerit ad vlcus pulmonis. In primis quidem dabis ptisanam hordei & mulsam cum hordeo expurgans, & in ptisana pones bolum armenum, & facies eam ex aqua decoctionis mirti, aliquando corticis mediani fraxini, aliquando ex decocto apij, aliquando oliuellæ, aliquando caulium: ita tamen, ne multa virtus eorum ingratum cibum faciat. Dabis interim hoc ad expurgandum mirabile decoctum.

Cura prima

Ad Phthisim, remedia Authoris optima.

℞. radicum iridis & cari agrestis, & assari, & myrrhæ, nasturtij, amigdalarum amararum, serapini, hysopi, prassij, radicum apij, foliorũ oliuellæ, radicũ gariofilatæ, glycirizæ, añ. ʒ. i. capillorum veneris viridium p. i. coquantur in libris. ii. aquæ ad consumptionem medietatis, cui collatæ addantur pro qualibet medietate singulis vicib⁹ succi raphani an. ʒ. ii. vsque ad. ʒ. v. secundum tolerantiã, sachari. ʒ. iii. bibat tepidum in aurora: hoc solo possunt sanari medicamine.

Cura secunda.

Quòd si non omnino sanantur, sed tantùm expurgantur, siccato vlcere ab exteriori pure, detur boli armeni infusio. ʒ. ii. in aqua oliuellæ vel gariofilatæ, cum ℥. ß. vini albi, & hoc bis in die: comedat etiam carnẽ ericij. Quòd

ſi cum hoc remanſerit caliditas, detur.ʒ.i.trociſcorum de caphura omni die cum aqua geranij. Quòd ſi nec per hoc ſanatur, poſt primum decoctum detur hoc.

℞. hordei ℥. ii. coquātur in libris. ii. aquæ ad ruptionem perfectam, poſtmodum imponantur cancrorum fluuialium carnes, videlicet caudæ, & coquantur ad perfectam diſſolutionem, & in hoc diſſoluantur trociſcorum de luto armeno.ʒ.i.ß.pro ſingulis vicibus: interim exhibeatur ouum cum hoc. *Cura tertia*

℞. pulmonis vulpis, boli armeni. añ. ʒ. ß. capiat cùm luteo oui, & vtatur etiam ℥. i. ß. ſyrupi mirtini cum. ʒ. ß. myrrhæ &. ʒ. ß. trociſcorum de caphura, & de bolo armeno, & vtatur ante cœnā ſacharo roſato ex ℥. ß. vſq; ad.ii.ſecundum tolerantiam cū luto armeno.

Quòd ſi per hoc non ſanatur, diſtilletur lutum armenum ex lib.iiii. & de aqua illa detur per horas ſeptē ante cibum. ʒ. i. cum ℥. i. aquæ pimpinellæ: & ſunt aliqui, qui cum ipſa exhibent aquam ſanguinis humani & ſanant: & vtilior medicina eſt vſus aquæ boli armeni, vt dixi, per dies quadraginta. Et ſi hoc non contulerit. *quarta cura*

℞. radicum apij, foliorum oliuellæ, añ. ℥. ß. raphani ℥. i. ß. infundantur cum ℥. ii. boli armeni, & fiat, ſicut dixit in libello de aqua ligni, & capiat quadraginta diebus, & ſanabitur. *quinta cura*

6. cura. Quidam bibit oleum vitrioli cum aqua capillorum veneris, vel caulium, & ſanatus eſt. *7. cura.* Et aliqui dant aquam vitæ cum bolo armeno, deinde ſacharum roſatum, & vtuntur aliquando cicere excorricato, & aliquando aqua limaciarum cum hæmatite, & omnia hæc ſunt *8. cura.* mirabilis iuuamenti. Sed modò ponamus tot *9. cura.* auxiliis, vt plerunque accidit, ægrum non iuuari: ſi poſſet tranſmitti ad habitandum in ſiluis piceæ, plus iuuabit, quàm ſi habitaret in *10. cura vſualis.* Ægypto. Et ex his, quæ multùm iuuant, eſt vti terebentina frequenti cum ouo, diminuendo quantitatem oui & eſt ſingulare: & cùm pauca eſt materia retenta, & ſputum ſatis facile, & reliqua difficilia, tunc ſachari roſati quantitas perpetuò aſſumpta cum pane recenti ſæpenumero conſolidat, & puluis herbæ ſiculæ ad hoc eſt mirabilis: nos verò ſic ſanauimus multos.

11. cura per cauterium in fine. CVM verò æger cum hoc tendit ad malum, faciemus curam, quam præcepit Hippocrates in tertio de morbis, hoc modo, Cùm quis purulenta ſpuit, tunc ægrum in ſede ponito ieiunum, ac alius eum humeris concutiat, mouendo fortiter & velociter, ac aurem admoue pectori, qua parte ſonitus exauditur, ea pus collectum eſt. Quòd ſi non ſonet, nihilominus ſtante tuſsi & difficultate ſpirandi cum tumore pedum empima eſt, ſiue collectio ſaniei. Tunc igitur terram creticam madefactam, vel

cretam ſuperimpone, ac ſiccatam denuo madefacito, donec cognoſcas eo latere ſaniem contineri, quo prius pus ſiccatum eſt: cognito latere ſecabis ea parte, qua ſanies redũdat, iuxta præcordia, ab horáque ſectionis exures, non ſolùm locum inciſionis, ſed & patientem locum, donec poſsit coaleſcere, nec ſanguis aut pus amplius effluat: poſt quotidie bis à ieiunio, linamento crudo, videlicet ſicco introducto, ſaniem extrahes, ita vt duodecima die totum effluxerit: atque ita exiccato toto thoracis ventre curabis, vt iniecta mulſa tuſsiat, ſanabíſque interius vlcus per medicamenta, demùm eum curabis completè. Quòd autem non hoc ſolùm de empicis dixerit, ſed de verè phthiſicis, patet, cùm ſubiunxit (ſic etiam ««
ſuppurationes ex vulneribus, pulmonis vitio ««
magnis obſeruationibus obſeruato curatóq;) ««
Signum autẽ mundi pectoris eſt, mulſa munda regrediens per os vulneris, pulſa per tuſſim: cùm verò conualuerint, lac aſinæ potandum dabis, donec ab hectica fuerint liberati, ac trociſcos, ſi libet, de caphura. Hæc eſt vera ratio curandæ phthiſis, quæ vlcere ſpiritualiũ facta eſt: quanquam illa, quæ pulmonis vitio eſt, vix curari poſsit. Si autem pus ſaniéſque, quas expuunt, non ſint probatæ qualitatis, ab hac cura penitus abſtinebis, ſecundum Hippocratis Galeníque ſententiam. Manifeſtum eſt autem & hac cura empicos ſanari maximè.

Valeant ergo, qui curam exercentes, blandientem ęgrum occidunt. Nam ista operatio multò minus periculosa est ablatione lapidis ex vesica. Eorum verò, qui in pulmone vlcus habuerunt, cùm pus bonum erat, nos aliquos sanauimus.

Quòd exturbant ægros à somno. Cap. LXVI.

SEXAGESIMVS SEXTVS abusus est, cũ ægros aut syruporum aut medicinarum propinandarum causa à somno exturbant, plus incommodi ex somni interruptione ferentes, quàm vtilitatis ex pharmaco. Nã somnus semper bonus, nisi in principio & in augmento accessionis: quibus temporibus medicina etiam est inutilis. Nunquam igitur æger solius potionis causa à somno erit expergiscẽdus. In quo etiam errore accidit, vt somnũ cõcedant post medicinã leuẽ: in quo cõtradicunt suo Auicennæ: & etiã, quòd dant vnum tantum syrupũ in die, & cibum duplicant aut triplicant: cùm intentio Hippo. in libro regiminis acutorum fuerit, vt cõcoctio fieret toties, quoties cibus dabatur. Ob hoc oximel dedit, quandoque pro cibo, interdum pro potu. Melius igitur est, vt in acutis saltem syrupi duplicentur, & frequenter syrupus acetosus pro potu confert. O quàm in hoc medici nostri temporis sunt secordes!

2. apho. cõ. 1

quarta primi ca. 5.

2. & 3.

Quòd inungunt renes ex vnguento Galeni. Cap. LXVII.

SEXAGESIMVS SEPTIMVS abusus est, in vnctione renum ex vnguēto Galeni infrigidante: in quo toties peccant, quoties cogitant. Nam primò dant infrigidandi causa, & oleum iam sui natura calidum est, & oleum rosatum est ferè medicina temperata: nam rosa ibi est secundum virtutem, & oleum secundum substantiam: elaboratio ergo illa licet refrigeret aliquatenus, non est tamen sufficiens. At, dicunt, aperit poros, & ex hoc soluit calorem febrilem. Ego inuenio, quòd confert in apostematibus, quia confortat partes in principio, constringendo eas ne recipiant: sed hęc defendantur licet, malus tamen vsus eius in principio, quia repercutit materiā adintra, nec habet vim refrigerandi quoquomodo illud, quod est in venis, multò minus, quod est in arteriis, & in concauitatibus. Secundò, quia ipsi perpetuò inungunt sine aliqua ablutione, & in hoc faciunt totum contrarium quæsiti. Nā pinguedo olei obturat poros, & quod est terreum, residet in eis, & facit nocumentum magnum. Tertiò, quia inungunt ex eo calido, & iam præceptū Galeni est, quòd nisi aliud obsit, actus medicinæ debet esse conformis potentiæ, vnde cerusa debet imponi frigida, & oxicroceum calidū. Quartò, quia dixit Auenzoar, quòd omne oleum exterius appositum

3. de tēperamētis in fi.

1. theisi. t. 1. ca. 7.

nocet in ægritudine ex bile, & ratio est cum eo: quia nihil est inter liquores, quod facilius inflammetur. Nec inuenimus Galenum vti, in cura putridarum, inunctione olei alicuius, nisi ad maturandum, vt in ventre cum camomillino, etiã si sani eo tempore propter vsum balnei assiduè vngerẽtur: quantò minus nũc? Et ex hoc patet error illorum, qui etiam herisipelata inungunt oleo rosato. Nã cùm morbus est vehementis inflammationis, debemus vti aqua cum caphura, & vidi propter hoc aliquos malè terminari.

Dico igitur, quòd primò talis inunctio nõ conuenit, nisi factis euacuationibus. Secundò, quòd debet fieri, quando competit, ex oleo frigido in actu, non calido. Tertiò, quòd post horam diligenter debent detergi renes cum vino albo, antequam iterum vngantur.

Quòd quandoque præponunt medicamentum sectioni venæ Cap. LXVIII.

quarta primi cap. 4.

SEXAGESIMVS OCTAVVS abusus est, quoniam propter dictum Auicennæ faciũt quandoque vt pharmacia præcedat incisionem venæ, & quidam dant cassiam ante: & intentio in quarto regiminis acutorum est, quòd illud, quod dixit author illius libri, siue Hippoc. siue eius discipulus, sit verum, & est, quòd sanguinis minutio, non solùm omnem medicinam, sed & clismata debeat antece-

dere. Itaque valde peccant, qui casſiam vel etiam enemata pręponunt incisioni venę, ſed deterius valde, qui alio vtuntur medicamine. Quòd ſi dicant, Caue ne faſtiditum phlebotomes ex Principe, nam & illud voluit Hippocrates & Gal. Reſpondeo, quòd faſtidium non tollitur per casſiam, nec per medicinas niſi violentas, aut per inediam: quomodo igitur anteponent quidquam? *quarta primi ca. 20. 1. reg. acuti*

VTILIVS igitur exiſtimo ab ipſa inchoare venæ ſectione, nec lenitionem ventris præmittere, & ſi Principi placeat: & multò minus purgationem, & ratio ſuper hoc eſt, quòd ſectio venæ trahit, quod eſt de propinquo cordi ad extremum, & lenitio, quod eſt propinquum hepati: melius autem eſt, vt materia, quæ eſt iuxta cor, declinet ad hepar, quàm econuerſo. Igitur minutio præcedet, nec humores in venis ſuperabundantes alio modo melius ſoluuntur, quàm venæ ſectione. Non igitur purgatione, nec quod eſt in concauitatibus, trahetur ad venas magnas per ſolam minutionem, nec hoc contradicit ei, quod dictum eſt in decimoſeptimo abuſu. Nam tunc nulla eſt intentio ſubducendi ſanguinem merito morbi, & ſi fortè aliquando merito quantitatis vel alterius cauſæ: ad authoritatem tamen Raſis aliàs dicam.

Quòd vtuntur iuribus in confortando ventriculum. *Cap.* LXIX.

SEXAGESIMVS NONVS abusus est, quoniam vtuntur iuribus artificiosis in confortando ventriculum, & nesciunt primò, quòd omne pingue laxat & mollit: secundò, quòd talia sunt humida in actu, etiam quòd essent sicca in potentia, & ideo non possunt iuuare in tali dispositione. Nam forma plus facit, quàm virtus. corrugatio enim & incrispatio sunt, quæ confortant ventriculum, & iura actu distendunt & relaxant maximè in plurima quantitate. Igitur cura vera est cum electuariis de sacharo, solutis tamen, & cum trocisscis & similibus.

5. de simpl. medi. facul. cap. 11.

Quòd in hectica dant medicinas. *Cap.* LXX.

SEPTVAGESIMVS abusus est, ꝙ in hectica dant medicinas: de qua posito quòd sit curabilis, nihil adhuc est deterius. Et ego pono ratiōnē: nam laxātes calefaciunt & exiccant, etiam quòd essent violæ, & addunt in caliditate & siccitate. Reliquæ medicinæ, etiam quòd non leniant, nocent tamen, & ponamus de caphura, quę secundum rationem Galeni iuuare debet, maximè secundum authoritatem Rasis, & ponamus radicem dulcem, & manifestum est, quòd in sanatione hectici oportet sanguinem arterialem refrigerari, ac

6. cōti. ca. 1. fo. 118. col. 4.

17. cōti. c. 7. fol. 362.

ſimiliter arteriam Sed in ſanguinem arterialem nihil tranſit niſi ſanguis venalis. Igitur oportet medicamentum factum iam eſſe ſanguinem venalem, ac virtutem illam remiſiſſe: omitto rationem, quòd exigua quantitas contra tantam multitudinem, renitente corde & arteriis, nihil proficiet, & hoc ſaluo caſu in quo etiam venalis efferbuerit, ſed tunc ſpes nulla eſt ſalutis. Fortè poſſunt dare, ne corrumpatur venalis ab arteriali, tamen relinquitur intentum, quòd nullus hecticus conueniẽter poteſt curari per medicinam aliquam, & quòd in vno ſolo caſu poſſunt exhiberi, quæ nullo modo ventrem mouent, quæ autem leniunt nunquam. Igitur in hectica omnino ſunt fugiendæ medicinæ. Quòd ſi dicãt, cùm complicantur putridæ, dabimus propter putridam: & ego dico, quòd tunc ſolùm ſufficiunt conquoquentia, & nocumentum medicinæ attractiuæ hecticæ eſt maius iuuamento, quod facit in putrida, & in rei veritate tũc remanet aliqualis ambiguitas, & etiam de principio curæ, de quo dixi in libello floridorum. pro nunc ſatis ſit intelligere, quòd medicina in hectica, quæ fit ex vlcere pulmonis & apoſtemate renum, poſſet prodeſſe, vbi talis cauſa eſſet curabilis: ſed cauſæ eſſentiales morbificæ membrorum, quæ ſufficiunt ad generationem hecticæ, ſunt inſanabiles. Igitur nunquam medicina conueniet. Conſultum

est igitur prudēter in lacte & in balneo aquæ frigidæ, in quibus duobus auxiliis est omnis spes, & in aliquo casu trocisci frigidi laudantur potius prophilacticæ, quàm curatiuæ parti consulendo, cùm videmus hepar inflammari & corpus ad febres parari.

Quòd derelinquerunt vsum incisionis arteriarum. *Cap.* LXXI.

SEPTVAGESIMVS PRIMVS abusus est, quoniam ipsi derelinquerunt vsum incisionis arteriarum, & incidūt solas venas. Scio, reclamabunt quòd hic error est in non faciendo, quasi non sit error nisi in faciendo. Fateor maiorem in faciendo errorem esse, at in non faciendo imperiti medici est omnino. Vnde sciendum quòd, vt in libro floridorum dixi, in febribus putridis soluendæ oppilationis causa vena inciditur, ideo nunquam arteria, quia in ea non cadit oppilatio: attamen in
15.cōti.c.vl. omni dolore pulsatili, vt habetur à Rasi, debet arteria incidi. Ideo in pleuresi non inciditur, quia non est dolor pulsatilis, & hoc bene
ca. de signis pleuresis. animaduertit Princeps decimo tertij. Ideo Galenus etiam monitu somnij se curauit à dolore lateris sine febre: nam, vt visum est ibi, omnis dolor pulsatilis est per se sine febre putrida, sed coniungitur ephimeræ: declaraui hoc ibidem. Oportet autem vt sit dolor vehemētis pulsationis, in principio etiam: nam cùm

iam apostema magnificatur, fit dolor pulsatilis ratione compressæ arteriæ, de quo dolore non dico.

Cvm igitur dolor aliquis vehemẽs & pulsatilis à principio ægrum infestauerit, arteriã, quæ in directo est, incide, & multum permitte fluere sanguinem, donec in ipsa operatione dolor cessauerit.

Quòd prohibent aerem liberum ab ægris. Cap. LXXII.

Septvagesimvs secvndvs abusus est, cùm ipsi includunt miseros ægros cameris prohibentes ab eis aërem liberum, tanquam aër liber ad salutem non sit vtilissimus. Vnde aër perflatus emẽdat malam temperaturam cordis & spiritus, & reuocat calorem naturalem, & exhilarat animum, & tollit malos vapores. Vtilis autẽ est omnibus morbis, exceptis læsionibus capitis, maximè vulneribus & contusionibus. Secundò, quando aër est corruptus, vt tẽpore pestilentiæ, quamuis tamen Zoar altas, Rasis perflatas cameras consulant, defendi possunt aëre nõ corrupto. At in omnibus aliis debent teneri fenestræ apertæ, nisi sol noceat nimia caliditate: maximè autem est hoc vtile in febre pestilentiali & phthisi ac similibus, & hoc nisi in horis conciliandi somnum.

3.theisi. t.3. ca.1. & 10. ad. Almã. cap.16.

Quòd exercitationem à cibo noxiam existimant. Cap. LXXIII.

SEPTVAGESIMVSTERTIVS error est, cùm exercitationem à cibo noxiam esse credunt: & quanquam non in re ipsa semper decipiātur, in causa tamen errant primò, quòd generale præceptum esse putent. Causam igitur credunt esse, quòd cibus non concoquatur, crudúsque exeat è ventriculo: sed nec in hoc aberrant. Plerunque enim hoc contingit: sed cur descendat, in hoc decipiuntur. Nam existimant ob id, quòd os ventriculi sit in fundo. At verò si quis alius error, hic certè est tolerabilis. Nam Galenus hoc credidit: inquit enim in anatomicis, à gibbo ventriculi incipiens, vsque ad imum ipsius terminum, quem Græci pyloron vocant, intestinorum origo est. Quamobrem si sic se haberet, etiam leuis deambulatio periculosa esset, & non lateret nos, cur à cibo exercitari minimè conueniat. Verùm Galenus, quòd exercitium noceat, nimis planè docuit, sicque plerunque res se habet: cur autem hoc fiat, nemo adhuc explicat, nisi ex falsa suppositione. Constat enim ventriculi os inferius in suprema parte esse totius amplioris capacitatis, ex dextro latere, ab illius fundo in perfectis hominibus palmo fermè distans. Quò fit, vt nisi admodum quis se repleat, tum maximè potu, etiam si pylorus apertus sit, nihil efflu-

lib. 6. & 4 de tuen. san. in fine.

xurum. Ergo exercitium hac de cauſa, niſi ſal-
titet homo, obeſſe non poteſt, & tamen no-
cet: Quid igitur in cauſa eſt? porrò nõ ſolùm
in prima, ſed etiam ſecunda concoctione ob-
eſt, nec tamẽ pylorus alter eſt in iecore. Quid
igitur? Reor duabus de cauſis concoctioni no
cere exercitationem. Primùm quòd iecur ac 1. causa.
membra excalefaciat, quæ exinanita prius,
quàm abſoluta ſit coctio prima, cibum ad ſe
trahunt. Secundò quòd perturbentur ea, quæ 2.
in ventriculo ſunt. Si enim tantum obeſt va-
rietas ciborum, quia difficulter concoquun-
tur: tum verò malus ordo magis. Neceſſe eſt
eum, qui à cibo exercitatur, vtriuſque exem-
plũ preſtare, varietatis ſcilicet ac mali ordinis.
Quare quæ ventriculo inſunt, partim cocta
partim cruda, alia etiã ſemicocta erunt. Mani-
feſtum eſt igitur, cur exercitatio noceat. Ad-
erit & prolixa ſpirituum à loco reuulſio tum
reſolutio, ſi violenta fuerit. Quare à cibo le-
uis inambulatio ac breuis confert. Si quiſpiã
etiam exerceri neceſſe habet, à potu caueat, &
tenax ſubſtantia vi ſuſcipiat nutrimentũ, qua-
le eſt panis: & ſi aliud placet, mel, aut amigda-
læ. Ex hoc verò manifeſtum equitationem equitatio
exercitatione paulò minus obeſſe, niſi in a- minus noce[illegible]
ſturconibus leuiſſima ac breuis peragatur. [illegible]
Cùm tamen non caleſcat in illa corpus, ab ex-
citatione in multis, longo relinquitur in no-
cendo interuallo.

Quòd dant in articulari morbo & podagra decocta cum vino. *Cap.* LXXIIII.

SEPTVAGESIMVSQVARTVS abusus est, cùm in articularibus morbis tum podagra chiragráque decoctum in prandio & cœna pro potu exhibent, ex cinamomo & radice dulci, ac corianni seu coriandri semine, eodem tempore vinum concedunt. Quin etiam in prandio dant vinum, à prandio decoctum: alij etiam deterius consulunt, vt vino decoctũ immisceant. Hæc est illa egregia medicina nostrorum temporum: in qua nulli rei consulitur, nisi vt nouum aliquod commentum excogitetur: tum verò vt alios imitemur nõ qui profecerunt, sed qui callidè artem exercuisse vidẽtur. Nihil habent pro se in hac causa, nisi quòd cibi laborãtium his morbis, tamen aliis diuturnis medica virtute carere non debent. Verùm, vt ex initio rem aggrediar, alius primò victus aliúsque potus ei, quæ ex bile fit, alius ei, quæ ex pituita, debetur. Nam in hac vinum concedit Aetius libro duodecimo, & cibos calidiores, cùm in biliosa non concedat. (cap. 23.) An igitur hoc erit medicamentum circulatorum, quod omnibus ferunt conuenire morbis? Summum verò Græcorum in hoc consilium est Alexandri, tùm etiam Aetij ac Pauli, Galeníque ac Arabum omnium, vt cibis parùm nutrientibus alantur. At vinum confertim nutrit, maximè rubrum, quod præferunt cæteris.

cap. 26.
lib. 4. c. 1.
lib. 12. c. 16 & 23.

cæteris. Demonstrauimus etiam nos in contradictore nostro, vinum hoc habere præcipuum vt nutrimenti assumpti maximam partem in sanguinem transmutet. Ipsum etiam decoctũ plurimæ nutritionis est causa. verùm hæc tolerari quandoque possent cum cæteris erroribus: at diuersos potus miscere malum est. Nam varietas cibi concoctionem impedit, at nec minus potus. Pars enim iecori dilecta trahitur ac secum rapit, quod noxium est: imò & Aetius vinum cùm exhibet, paucum, syncerum, fuluum ac subtile dat, non autem cum aqua permixtum. Est etiam vino peculiare, vt decocto iunctum acescat. Vnde etiam cum aqua hordei dare syrupum acetosum vetuit Princeps: & quanquam hoc dixerit de aqua hordei cum syrupo acetoso, ostendit tamen illud esse verum, etiam si sumatur cum vino, vt declarat experimentum: vtrunque enim corrumpitur. Causam corruptionis esse calorem, non hordeum, satis declarat Columella, vbi eum redimere docet. Ignea enim vis vt musto addita, prę̄seruat ne acidum fiat: sic ad permutandum vinum egregiam habet facultatem. Optimum præterea est consilium Græcorum, vt cibi omnes ventrem lenem faciant, coriannum, cinamomum, & radix dulcis astringunt non parum. Hæc etiam medica vis nimis ventriculum offendit ac iecur. Imò nullus eorum, qui hoc potu cum vino vtun-

li. 1. t. ãc. 2. con. 7.

prima quarti trac. 2. cap. 9.

lib. 12. c. 30.

tur, ad senectam perueniet. Habet enim præcipuam in se noxam exurendi iecur, & hecticam aut hydropem conciliabit. Eadem enim est ratio, quæ in calida aqua dicta à Principe. Vtinam tantùm studerent medicorum libris, vt ambitioni & auaritiæ ac dolis: dormitantē, quæ passim iacet, in omni podagra & chiragra, in qua articuli nondum excussi sunt aut tophum habent, curam exactam inuenirent: quam ego ad hanc vsque diem nō docui, cùm occasionem expectem. Adeò enim quidam mente capti sunt, vt non tam sanari cupiant, quàm hæc immeritis ostendere. Veruntamen aliàs, in contradictore suo loco, omnia, quæ ad negotium hoc pertinent, edocebimus.

secūda primi doc. 2. c. 16. in fine.

MELIVS igitur esset vinum aqua calibeata diluere, atriplices ex garo ante cibum sumendo: si autem aqua bona sit, ex cartami seminis, aut cnico (idem enim est) sumatur passis vuis additis. Hoc optimum, hoc salutare præsidiū, quod illi proportione respondet.

Quòd in capitis vulneribus ossis terebrationē frustra molliuntur. Cap. LXXV.

SEPTVAGESIMVSQVINTVS abusus est, quem olim Conciliator explodere nixus est. Sed auaritia pessima chirurgorū eum denuo redemit. Duplici autē modo peccant, & quòd frustra terebrāt nō sine magno vitę discrimine, & quòd vnguenta pus trahē-

tiã nunc sine diligentia hac freti securitate cõficiũt. Tõsores videas in omni capitis vulnere os capitis detrahere, tãquam cerebrũ artocrea sit. At illud, præter periculum, accedit, quòd sa nati debili capite, atque omnibus causis obnoxio superuiuunt. At illi rem magnam astãtibus fecisse videntur, ac simul ægrum ingenti periculo liberasse: & hercle id agunt, sed periculi ipsi authores fiũt. Interim ne aliis minus audacibus, quos existimari volunt imperitos, credamus, impetrare à nobis solent. Scio quẽdam, cùm ceratum cõfecisset, quo ossa ac pus non secus ac forcipe & cotto detraheret, bis veneno ob inuidiam expetitum, ab aliis chirurgis: Marcus ab Vrsa dicebatur. Timẽt enim illi, ne sic nimio plus ars ipsa vilescat. Exemplum sequentes, vt fertur, Chiorum. Vt enim lachrima lentisci superabundauerit, mergunt quod superest, ne pretio solito decedat: sic illi malunt ligurica liberalitate defungi, quàm quicquam superesse aptum vsibus hominum. Sed ad rem redeo. Cùm in vulnere non scinditur os vllo modo nec confringitur, iam omnino terebra frustra admouetur: si verò os quidem ex superficie vulneratur, nec sic terebrare os oportet, cùm sanies ingressum non habeat, ad membranam duram. Si etiam diuiditur ac ossis pars, donec membrana detegatur, aufertur, iam nec sic opus habemus ferro, cùm exitus puris pateat. Rursus si fran

gitur & concidit, iam terebra opus non est, sufficit enim partem fractam iam auferre. Quòd si nō concidit, æger tamen habet mortis signa, in opere ipso morietur. Declarauimus etenim, quòd his, qui nihilo secius melius sunt habituri, admouēda manus non est. At si spes sit, os autem sub percusso loco rimam non habet, sed alio, quid proficies, si in loco vulneris os terebraueris? Neque etiam cùm vincula pericranei & duræ membranæ suturis serratis colliduntur: cùm non sit vitium hoc in directo vulneris, sed sub cute in latente parte: vt incertus sit omnino illius lo-
6.art.cura. cus. Sed nec vbi rima in osse temporis. Galenus enim hoc euitauit. Vbi etiam suturæ propinqua terebra mortem infert, quòd pericranei & duræ membranæ vincula soluantur. Sit verò aliquis non vulneratus, sed percussus in osse supremo, & secundum vtranque tabulam capitis os rimā à sutura procul adeò exilem contraxerit, vt sanies ipsa egredi nequeat: iam vide ex terebra, quot sequantur incommoda. Primùm quidem dolor vehemens ob adiacentes vtriusque mēbranæ propagines. Cerebrum etiam concutitur: vnde cottum auribus immittere solent, qui flagitiū hoc satis scitè exercent. Læditur verò grauiter ex superueniente aëre, non solùm membrana dura, sed & interior & totum ipsum cerebrum. Hæc autem certa non erranti detri-

menta. At quot ex errore, vt Galenus inquit? 2. de loc. c. 9
nam ſi vel comprimatur cerebrum, vel concutiatur, attonitus morbus illico aduenit. Sũt quibus profluuium ſanguinis mortem afferat: aliis phlegmon ſuperueniens, aliis labor operis accendit febrem, ex qua moriuntur. Cùm & victus tenuiſsimus ibi ſit neceſſarius, tantus labor minimè conuenit. At, dicent, hoc ne 7. aphor. 55.
ceſſarium eſt, ſaltem hoc in caſu, quanuis nõ & 14. tertij
parum periculoſum: cùm aliter ſanies egredi trac. 4. c. 5.
nequeat. At ſi per os ſolidum non eſt naturæ iuxta finẽ.
impoſsibile peccantem humorem expellere, quantò minus rima iam fatiſcente? Optarem igitur, quando etiam ſic ſanati plurimum detrimenti in vitæ meta ſuſcipiunt, obnoxij etiã temporum mutationibus ac grauedinibus, vt ab hoc opere abſtinerent. Sed ſi non perſuadeo his, quibus nihil turpe videtur præter paupertatem, ſaltem phyſicis hoc notum erit. Illi enim chirurgis, in alieno ſumptu liberaliores erunt. Porrò elapſo anno docuimus, quantùm cerati noſtri vis poſſet, cùm os inſeparabile octoginta tribus diebus adhæſiſſet, chirurgo fideliter rem tractante. Nam nulla vi ferri cõcutiebatur, quod octo diebus auulſum eſt.

EADEM ratio nos doceat ab his abſtinere, qui ſe incantatione mederi perſuadent. Nam nihil plus habent, quàm quod in medicamento cõtinetur. Diximus de hoc in libro de ani-

mi immortalitate. Plures enim frustra pereũt etiam leuissimis ex vulneribus. Sed quid attinet impostores lacessere, qui vulgo iam fermè noti sunt? adeò tamen præualet insanus pecuniæ amor, vt ob inuidiam, lapidis vesicæ excisores mutuis venenis se petant. Quid putas facturos, si quispiam artem frangendi illos absque ferro inueniat? Tantùm potest pretium, vt salutis authores non solùm, sed & artem ipsam odisse cogat.

CERATIS igitur innitendum, auellendúmque quod iam dimotum est, eradendum quod corruptum. Antiquorum autem sententiis in contradictore libro responsum est.

Quòd in renum lapide à præcipuis abstinent auxiliis venæ sectione & purgatione.
Cap. LXXVI.

SEPTVAGESIMVS SEXTVS abusus est, cùm in renum lapillo, cùm maximè excruciat, purgationem ac venæ sectionem prætermittunt: cùm dicat Hippocr. Iuuenes veratro purgare, venam in poplite incidere. Memini anno quodam, cùm plures calculo vexarẽtur, quibuscunque venæ sectio, deinde purgatio exhibita fuit, his salus etiam reddita est. Eorũ, qui his auxiliis cauerunt, nemo nisi difficulter sanatus est ac tardè, cum aliqui etiam obierint. Nam sectio venæ dolorem minuit, & periculum phlegmonis tollit, ac etiam ardentis

6. epidem. 1.
1. aphor. 6.

febris, quibus ſublatis, raro aut nunquam celeriter æger moritur. At violenta purgatio humores à loco reuellit, vt non facilè in vrinæ incidãt difficultatem. Impellit etiam lapidem deorſum, quaſi vecte inferius ilium trudente: & ſi dicant, quod Auicenna non imperat niſi purgationem ſine venæ ſectione: ſed nec Paulus nec Alexander illam cõſulunt, imò neque purgationem. Solus Aetius vtrunque auxiliũ commemorat, diuiſim tamen, vt in reliquis fieri ſolet. Sed haud obſcurum eſt, Galenum illum non vidiſſe, cùm è cubito, non è poplite ſanguinem auferat. Verùm hic locus non eſt vanas opiniones refellendi: vnus tantùm Aetius rationem quaſi ducem ſecutus eſt. Igitur in hoc errore excuſari, qui aberrãt, merentur, cùm hic error ſit veterum. Sed nos non ſinemus vtcunque, rationem placitis medicorum cedere, præſertim Hippocrate & Galeno ducibus. Quid igitur agendum ſit, breuiter accipe.

18. tertij tractа. 2. ca. 18
lib. 3. ca. 45.
lib. 3. ca. 34.
lib. 11. ca. 52

CVM ſigna calculi apparuerint in renibus, niſi ægritudo conſueta ſit (Nam Paulus Canobius patritius Mediolanenſis non aliter eos excernere ſolet, quàm pueri multi ſuos vermes) ſi plenitudo adeſt ex ſanguine, ſanguis primò ex cubito, inde ex poplite auferatur: ſi autem humor vnus abundat, detrahendus erit. Cùm verò humores æqualiter augentur, mittatur ſanguis è poplite: poſt at-

tenuantia impellentia mollientiáque exhibeantur. Iam enim plus dimidio curæ peregisse te existima. Victus ex oleribus attenuantibus ac melle: tum in acerbissimis doloribus tutò balnea emplastráque administrabis. Cõstat autem nos inuenisse auxilium, quod iam duos ægros in vna hora liberauit: cùm iam diebus fermè viginti quidam medici gloriosi circa eos frustra laborassent. At ego etiam in illorum altero quanquam debili, haud veritus sum sanguinem detrahere, cogente necessitate. Neque enim tutum foret, absque purgatione aut venæ sectione, tali præsidio vti.

Quòd medicamenta venenum continentia refugiunt. Cap. LXXVII.

SEPTVAGESIMVS SEPTIMVS error haud absimilis mihi videtur incuriæ grammaticorum. Nam hi verba omnia barbara & iure merito refugiũt. At ex latinis nec omnia placent, sed quæ ex Cicerone solùm sumuntur. Rursus & in his delectum habent. Nam quæ vetustate obsoleuerunt, negliguntur: atq; sic coarctata adeo est latina locutio, vt vix cõmodè mentem tuam possis exprimere, cùm præsertim de re aliqua, quæ à foro abhorreat, sermonem sumus habituri. Sic horum studiũ, cùm locupletãdi linguam esse deberet, in angustum eam redigit. Sed hoc longè minus vitiosum, cum moram patiatur hæc superstitio:

& error inanitatis illorum, perniciem ægri nō pariat. Sic igitur nobis refugientibus medicamenta quęque, adulterina, vitiata, dubia, incognita, tum ex notissimis exesa, antiqua, corrupta, pauca relinquuntur, quibus commodè vti liceat. Ab his si etiam venenosa omnia prædita facultate subtraxeris, duo non leuia sequuntur incommoda. Primum, vt morbis multis propria prædia desint. Secundum, vt fermè nunquam æque valida sint illa, viribus affectuum. Memini me hoc dixisse iam de medicamentis purgantibus. At in eis moles, pro virtute, satisfacere potest: cùm in his frustra hoc quærere liceat. Et ne omnino in incertis rebus promoram trahere videar, exempla quędam proferam. Commemorat Alexander Epithema ex auripigmento robur addens lieni. & quanquam ad lienem auxilia non desint, haud non facile est inuenire, quod adeò præsentis sit iuuamenti: quódque cum hoc illum confirmare posit. Sic in pastillo Marcelli ad dysintericos quem vt præclarū idem collaudat, cùm quinque venena recipiat, sandaracham, lachrimam nigri papaueris, æris squammam, æs combustum & auripigmentum: & tamen hoc medicamentum etiam immittitur per inferna. Sic in Faustini pastillo etiam pręter sandaracham & auripigmentum calx non extincta ingreditur, ad eundem vsum. Sic ad gallicā luem quid compar inuenies succis aconiti præparatis?

lib.3.ca.27.

cap.21.

Alij, quod nos etiam fecimus sæpe, argentum viuum igne elaboratũ in catapotiis exhibent, quod & aliàs diximus. Nónne argẽto viuo inter vnguenta aut suffumigia pestis illa aboletur? & Auicenna ipse retulit medicamentum ex veneno ad lepram, & quidam interpretantur Albes pro aconito: tum maximè cùm dicat diamuscum illius esse alexipharmacum: & expositores Arabicarum dictionum per Bels album idem exposuerũt. Præcepta etiam præcauendi, dum teritur venenum, ab illo commonstrata idem docent. Galenus etiam commemorat egregia iuuamenta carnis viperæ ad eundem morbum. Sunt qui ad podagricos ingentem illarum operam polliceantur: Alij ad tardandos canos, ac senectutẽ remorandã: Alij ad visus aciem encomiis præferant. Certum est Anacardinam compositionem ex veneno constare, & tamen in frigidis morbis nulla antecedit: cuius etiam meminit Aetius. Philagrij quoque antidotus ad diuturnas febres ex eodem, constat sulphure & hyosciamo & in elephantiasi, quam clarum est esse Auicennæ lepram, vulturis medicamento addit euforbium: sed id tamen exterius applicatur. Ergo & cantharidarum suus vsus est, & bufonibus: quibus omni salutare magis, emplastrum conficitur ad synãchem illam à Galeno deploratam, cùm musculi interiores laryngis sunt inflammati. Memini me aliquãdo

tertia quarti trac. 3. c. 3

11. de simpl. medic. ca. 2.

lib. 13. c. 112

cap. 110.

cap. 124.

iam incensis funibus liberasse eo emplastro Rivoltellam lignarium fabrum, cùm vix tempus liceret sumere ad conficiendum medicamentum. Ferunt etiam illi in Asclite præclaram esse virtutem, quam nondum mihi licuit explorare. Varignana

IGITVR cùm morbus magnus est, cùm tentata sunt cõmunia auxilia, nec prosunt, ad venena etiam confugiendũ est. Sic tamen, vt vel emendata, venena esse desinant aut exterius applicentur. Nec credas tantum virium theriacæ inesse, reliquis autem nihil.

Quòd purgationem venæ sectioni præferunt. Cap. LXXVIII.

SEPTVAGESIMVS OCTAVVS abusus est, cùm purgationem, venæ sectioni præferunt. Non ignoro me in alio loco rem hãc quasi attigisse. Verùm multùm interest dicere, quando venæ sectio sit administranda, & medicamentum illi comparare. Nunc tibi tanquam exemplar medendi referam pro formula. Tum Mediolani, tum Venetiis olim, sed & id commune existimo vbique, nam nulla communior herba est vrtica: nascitur in Æthiopia & Germania Italiáq;, cultis ac asperis locis, sepulchris etiam ac in humidis paludibus. Exhibent igitur ex indica siliqua globũ admixto ex turbith suo trocisco: inde altera die venæ sectio administratur: atque sic opti- abusu. 17.

mè ægro, tanquam ex typo consultum existimant. At non aduertunt (nunc etenim cùm aliàs de febribus tractaremus, de morbis absque febre loquor) hæc verba à Galeno prolata. Ad huiusmodi autem morbos veratro vtimur: venam autem secare, cùm multus aut crassus sanguis abundauerit in venis. Quòd si vtroque auxilio homo indigeat, à venę sectione incipiendum esse, notissimum est.

1. super sextũ epide. c. 6

AT, scio, reclamabunt habere, quem sequãtur, Principem: Cùm humor abundat, humores prius æqua: pòst venam incide. Hoc igitur ad contradictionem reuocandum est. Ratio ipsa pro nunc sufficiat in tam pernicioso ac execrabili errore. Sectio venæ debetur multitudini omnium humorum, purgatio superabundanti: vbi vtrunque auxilium est necessarium, ibi vtraque vrget causa. Quare cùm cogimur sanguinem mittere ac purgare, abũdant omnes humores: atque inter eos vnus super reliquos. Si igitur prius moliamur purgationem, periculum est, ne stante plenitudine, febris accendatur, vel humores in locum aliquem decũbant, vel obstructio ingens fiat.

AT si prius venæ sectione abundantia omnis tollatur, solùm relinquitur vnus humor, qui tunc commodissimè educitur. Alia ratio est, quòd proprium eductionis sanguinis est, virtutem attenuare, eductionis per medicamentum, calefacere. Igitur sectio venæ non

commodè administratur à purgatione, cùm iam virtus ex inedia debilior reddita est: sed medicina à venæ sectione. Ergo vbi vtroque præsidio opus est, semper præmittenda venæ sectio erit. Hinc patet illum, qui nobis quondam proposuit, an stante æquali necessitate medicamenti & sectionis venæ, præponenda esset ipsa venæ sectio, nihil interrogasse, cùm esset definita iam à Galeno.

Quòd instrumenta plurima ad chirurgiam necessaria ignorant. *Cap.* LXXIX.

SEPTVAGESIMVS NONVS abusus est, cùm tot instrumenta reliquerũt, olim excidendo, terebrando, reponendo, restaurando, adurendo, extrahendo, confirmandóue necessaria: cùm tamen omnia diligenter Hippocrates, Galenus, atque Albucasis edoceãt. Verùm præcipua duo pro luxatis ac fractis: alterum, cui nomẽ est Glossocomon pro cruribus & vtile & necessarium: necessarium quidem ad rectam repositionem etiam dorsi vertebrarum: vtile autem, vt qui laborant etiam, mouere se posint, vt Hippocrates inquit. Toties eum Galenus descripsit, tantus illius vsus, nos illud penè nescimus. At rectè sciunt, inquam, maledicere, ambire, præferre quandam authoritatẽ. O miseri mortales qui mala malè tantùm sapitis! An vos non pudet partem illius vestri ingenij, quod nec cum

2. de fracturis tex. 64. & in commẽto & 7. de vsu c. 14

Archimede, si viuat, estis commutaturi, partem prudentiæ, quam nō cum Aristotele, aut eruditionis in arte, quam non cum Galeno si reuiuiscat, pauculásque horas ex tot, quas maledicēdo, quas struendis perditis insidiis, mortalium tandem cōmodis qui vos frustra alūt, impendere? Galeazius Capra, cuius aliàs in exemplis geniturarum meminimus, excussa coxæ vertebra etiam nunc viueret, si non manibus, sed glossocomo cruris os fuisset restitutum. Nota iam est illius, quam ibi recitauimus, historia. Pari ratione alterius meminit Hippocrates instrumenti non adeo fama cogniti, sed tamen singularis vtilitatis, ad reponendum luxatum brachium. Non est instituti hîc nostri omnia, quæ desunt, referre: in libris regularum medicinę etenim à nobis hæc sunt explicata. Satis pro nunc sit admonuisse, Albucasim non malè in hac materia post Hippocratem & Galenum multa scripsisse. Verùm huius erroris, Auicēnam hac in parte negligentissimum, authorem habent.

Lib. 1. de articulis tex. 20 & sequētis.

Quòd in febribus pestilentibus victus tenuitatem perperam imperant. *Cap.* LXXX.

OCTVAGESIMVS error est, cùm in pestilentibus febribus perniciosè, quasi febrem ex pituita curaturi, exquisitam inediam imperant: illud non animaduertentes, quòd

Princeps dicebat. Nam plurimi eorū qui viriliter agent, & comedunt violēter, euadunt ac viuunt. Rasis etiam idem affirmat ex Galeni authoritate in epidemiis, quæ authoritas habetur his verbis. Fortissimi ergo, qui vim sibi ipsi adferentes, cibum oblatum assumpserunt, omnes ferè superstites euaserunt. Quare omnium consensu victus tenuis in his non solùm non iuuat, verùm vehementer etiam nocet. Et causa huius est, quòd cùm materia concoctioni apta non sit, necesse est vt vel homo moriatur, vel vt cruda expellatur. Sed ad hoc requiruntur vires validæ, & propter hoc cibus iuuat plurimùm in hoc febriū genere, & non in aliis: & sic patet etiam ratio, cur non sit mittendus sanguis in hoc morbo, & hoc iam diximus aliàs, & quòd esset de mēte Galeni. Medici verò nostri temporis quodam fato omnes occidunt, partim sectione venæ, & partim victus tenuitate. Itaque consulo,

prima quarti trac. 4. ca. 4.

lib. 16. cont. cap. 6 folio 358. col. 1.

3. super tertiū epid.

in 1. cōtradi. cen. med.

QVÒD laborante febre pestilentiali sanguis nullo modo mittatur, nec victus tenuis administretur: sed dentur cibi, qui resistant putredini, iucundi gustu, & odore grati. Licet tamen sanguinem minuere ratione materiæ præparatæ non corruptę, cùm laborās à multitudine suffocatur. Nam in hoc casu virtus nullo modo debilior redditur.

Quòd in doloribus partis, quæ ad ventrem attinet, enemata intempestiuè exhibent. Cap. LXXXI.

OCTVAGESIMVS PRIMVS abusus est in renum & intestinorum doloribus, vbi nulla data mora, sæuiẽte dolore, frequentibus enematibus lacessunt ægrum nondum concocto cibo: maiórque est longè iactura cruditatis, quàm vtilitas ex alleuiatione doloris. Peccatur autem tripliciter: in tẽpore, cùm fit à cibo: in additione attrahentium, cùm fit cum medicamentis expurgantibus diaphinicone, vt dicunt, & ieralogodion: in appositione calidorum, cùm additur, vt moris fuit Venetiis Paduæque, electuarium de baccis lauri.

HIC mos ab astantium solicitudine primã duxit originem. Namque illi videntes iuuari ægros ab eruditis medicis enematibus opportunè adhibitis, ipsi intempestiuè ea admonent. Inde medici imperiti aut perfidi, ne quicquam prætermisisse videantur, tantum admittunt errorem: ex quo periclitatur persępe æger: aliis autem qui seruantur, morbus necessariò longus euadit, aut reuersionem habet, si celeriter finiatur. At facilius illi pecuniam odio habebunt, quàm mihi in hac causa sint obtemperaturi. Nimis enim infamiam timent. Namque & in hoc, & in electuario illo, & in fomentis calidis primò æger iuuari videtur: sed postmodũ grauior morbus redit.

Vnde

Vnde Aetius, In cholica, quæ fit ab humorib⁹ crafsis, fomenta quidem calida ab initio iuuare videntur: sed post, morbus grauior reuertitur. Vnde subiungit de his, quæ assumuntur, loquens. Intentio igitur in his est, concoquere ac diuidere humorem sine caliditate excedente. Itaque discutientia & digerentia medicamenta ab initio exhibita morbum reddunt incurabilem. Accedit, quòd spem omnem in expurgantibus per inferna ponunt, cùm tamen persæpe vomitus sit magis necessarius, vt dicebat Aetius. Quòd verò ad expurgantia attinet medicamenta, vbi humor crassus sit ac lentus, plus attrahet ad locum ex iecore & vicinis regionibus, quàm educere posit, etiã quòd per inferius immittatur. Alij verò, ne cogar repetere, enemata super enemata infundunt: ea verò sæpius intrò refrigerãtur, & dolorem adeo vehementem concitant, vt etiam occidant: alij medicamentum exhibent nondum aluo emollita: vnde quidam medicus, quem ego noui, duos hac de causa ægros prima die morbi peremit. Contigit autem mihi, cùm tũc iuuenis essem (agitur enim annus ab hinc vigesimus) vt vocatus sine pulsu vnũ ex his inuenerim, mortémq; prædixerim, quæ infra duas horas subsecuta est. Prætor tamen timens ne peste ille mortuus esset, medico illi ac mihi interdixit, ne cum oppidanis versaremur, me offerente conditionẽ sectionis mor-

lib.9.ca.30

lib.9.ca.29 in principio

tui, ex qua ostensurum pollicebar imam partem ilei intestini diseruptã fuisse. Verùm cùm non annuisset, celeriter tamen me liberauit.

Est igitur obseruandum, vt ab initio euacuantia fortia omnia, item calida deuites etiã exterius apposita. Enematum etiam impositionem non nisi quinta exacta hora à cibo leui, vel septima à mediocri admittas, nisi à flatu morbus sit, aut à diuturna fecum retentione. Enematibus autem non descendentibus, glandula supponatur ne venter impleatur. Motus in hoc plurimùm iuuat. In crudis autem humoribus coctionem vt expurges, expectabis.

Quòd in cholica oleis exterius ac pinguedine vtuntur. *Cap.* LXXXII.

Octvagesimvs secvndvs abusus est, cùm in cholica olea exterius tãtùm emollientia ac pinguedines affatim exhibent, existimantes se non parùm prodesse, cùm noceant. Nam virtus intestinorum maximè constat in expellendo: imò vera cura morborum causam habentium est, vt causa tollatur, intestinorum autem compositio est ex villis qui sunt secundum latitudinem, fermè tota. Nam in coli initio & fine ac recto apparent longi. Opus enim intestinorum proprium est, secũdum virtutem animæ sentientis, expellere, vt vult Galenus: sed expulsio iuuatur à sicco Ga-

3. de facult. natur. c. 8. iuxta prin.

leno teste, & ratio ad hoc clara est. Laxatæ enim tunicæ ab oleo exterius imposito, quónam pacto vehementer extrudere feces duriores poterunt? Et si dicant, quòd virtus contẽtiua debilis redditur ab humido, Galeno eodem loco teste, dico quòd humor laxans, vtrãque virtutem debilitat. Sed cùm in fecibus duris, aut tenacibus humoribus expellendis validissimo instrumento indigeamus, nõ possunt relaxantia in hoc conferre. Et si dicas, quòd molliunt' feces, dico quòd non priusquam substantiam intestinorum. Necesse est enim, vt primò trãseant per membranam carnosam, & cutim, & pinguedinem & musculos & peritoneũ, & vtrãque tunicam intestinorum. Quare eadem ratione nocent laxando peritoneum & musculos ventris, & non solùm intestinorum tunicas. Ergo detrimentum hoc aut magnum erit, aut leue, sed omnino sine iuuamento. Et si dicant, quòd calidi est attrahere & expellere: dico quòd est verũ de calore naturali: præternaturalis autem nõ expellit, sed attrahit tantùm. Quare olea & pinguedines trahent materiam ad locum, & cum hoc nihil expellent. Et si dicas, quare ægri ergo dolore leuantur? Respondeo, quia membra ab humido distenduntur & fiunt magis ampla, & sic non torquentur. Sed cùm hęc extensio postmodum finem habeat, homo postmodum læditur absque iuuamento. Iu-

2. aphoris. com. 20.

uantur etiam alij ob auxilia iuncta opportuna, vt enemata & medicinæ, & aliquãdo si sit humor crudus, à concoquentibus.

IGITVR in hoc casu conuenit vti fomentis ac emplastris cum vino exiccantibus non actu quidem, ne feces exiccentur, sed virtute: & hoc est quod dixit Princeps. Et ad vltimum nullo modo indiget expulsiua quiete: sed motu & condensatione modica, quæ ad exprimendum & ad expellendum tali adiuuet mensura, quòd instrumentum retineat figuram aptam cõstrictioni atque expressioni.

prima primi doc. 6. ca. 3.

Quòd exhibent album cibum ægris, deinde obseruãt res nullius momenti. Cap. LXXXIII.

OCTVAGESIMVSTERTIVS error est, cùm album cibum dant ægris. Inuexit hanc consuetudinem medicus exterus Picentinus Campanúsue, vt satis intelligas dolo non errore nostros peccare medicos. Nam cùm nihil in hoc vtilitatis esse viderent, rem tamen tanquam lucrosam illico amplexati sunt. Constat is cibus farina orizi, sacharo, iure pulli, succo limunnij, pulpa pulli. Sunt qui diligentius attendentes, farinam amidi loco orizi supponant: cúmque multis aliis etiam modis euarient, paululum ab hac tamen norma deflectunt. At primùm, quàm prauus sit hic cibus, imò etiam pessimus, nemo, qui non omnino sit mente cæcus, non videt. Nã

cùm cibariis prauis vnum ex tribus malis necessariò adsit, in hoc solo omnia certè insunt. Sunt autem tria mala ex his, ex componentibus, ex compositione, & ex modo componendi. Primùm igitur aggrediamur. Carnes nemo ignorat, quãtum plerũque obsint, tum maximè in febribus. Docuimus & quòd multis modis sacharum noceat. De orizo dicebat Dioscorides, quòd aluum supprimit. Galenus autem addidit, quòd ægrius concoquitur, quàm alica. Dixerat autem iam de alica, quòd esset validi nutrimenti: quódque nisi diutius coqueretur, & in multa aqua, ob concoctionis difficultatem & alimentum tenax imponeret ægris. Sed quando hæc ita sunt, in plane absoluta coctione, nónne, si viueret prorsus Galenus, exclamaret? O medici, qui me sectari dicitis, nolite tanquam infamiam mihi conciliare, vt etiam iuguletis ægros his cibis penè crudis: quæ ego vix percocta sanis essem concessurus. Nónne cruditates, nónne obstructiones, nónne inflammationes etiam ex hoc vestro nectareo cibo protinus consurgent? Quid agitis? Nónne vera dicent qui se Auicennam sequi profitentur seniculi isti, ac nullius scientiæ viri? multò tamen plures ægros sanari ab his, quàm à vobis, qui me solo nomine sequi iactatis. Sed ad limonij succum accedamus. Nulli dubium esse debet, caliditatem carnis illum obtundere, tamen etiam

abusu.4.

abusu.33.
lib.2.c. 86.
2.de alimẽtis cap.17.

ca. 6.

prohibere putredinem: sed si quantùm ventriculo obsit, quis expendat, non facilè vnquã eius succum loco cibi sit concessurus. Etenim Galenus citrij succum non cibis aptum, sed carnem tãtum aut corticem, declarat in libro de alimentis: cùm tamen haud tam grauis sit
2.cap.37. hic succus, vt limunij: & Auenzoar dixit, quòd acetũ est adeo difficile ventriculo, quòd nisi esset vsus, natura nõ ferret ipsum: & ideo dixit, quòd vterus non tolerat vllo modo illius
1.reg.acu. 18. vsum. Et ideo etiã dicebat Galenus, Quæ exasperant, sunt acida, acria & astringẽtia: sed in astringentibus est vtilitas non leuis ad confirmandum membrum: acida neruosæ parti
13. tertij tracta.1.ca. vl. sunt inimicissima. Et Princeps etiã, Quæ ventriculo maximè sunt inimica, acida sunt. Sed ad compositionem deueniamus. Certum est, quòd cibi simplices facilius cõcoquuntur: &
13. tertij tracta.3.ca.2. ideo Princeps numerat compositionem ex multis, inter causas difficilis concoctionis: &
fen 3. doc.2 ca.7. iuxta finem. maximè in primo. Quod & sumpsit ex Gale. manifestè, vbi dixit, & qui scripserunt de cibis illorum varietatem damnauerunt: tum verò magis, cùm ex contrariis facultatibus constant. At verò & hîc tertia hæc causa non deest. Nam calida hîc frigidissimis, durissima
1.re.acu. 18 iuxta med. mediocribus immiscentur. Nam amylum si loco etiam orizi ponatur, cùm facilè conco-
1.de alimẽt. t.8.cap.8. quatur, iuxta Galeni sententiam, non conueniet cum carnibus. Miscere etiam dulcia post-

modum his, quæ difficillimè concoquuntur, adeo prauum est vt nihil posſit eſſe deterius: quandoquidem dulcia celerrimè trahuntur à iecore, & cum his duriſsima quæq; ac cruda. Ob id tandem cogimur dicere hunc abuſum omnem etiam in ſanorũ victu euertere rationem, in ægris verò perniciem præſentaneam afferre, ſi grauiter langueant: in leuiſsimis etiã morbis reuerſiones & longitudinem accerſit. Quòd ſi quis incredulus ad hæc ſit, quãquam valido ventriculo & ſanus experiatur hunc cibi vſum, videbit nec octo diebus poſſe citra manifeſtum ferre incommodum. Et mallem illos pro ægrorum ſalute artocream concedere communem, quæ conſtat herbis, ouis, butyro, caſeo & pipere. Nam hæc longè minus mala eſt, tum magis, quòd ſolet exquiſitè in furno concoqui. Sed quia hic eſt ſanorum cibus, illum reformidant. Satis enim ducunt, vt ægri cibus conueniens eſſe exiſtimetur, ſi ſanis ſit inconſuetus. O admirabilem illorum ſapientiã! Cur non dant etiam ægris carnes canum & equorum, quia nec ex his ſolent, qui rectè valent, quicquam eſitare. At, dicent, non par eſt exemplum, cùm nemo edat hæc vel cruda vel cocta ſeorſum, vel etiam mixta. At verò orizum, caro, amylum, ſacharum, ius, ſuccus limunij ſingula ex his inter cibos habẽtur, ſuntque in perpetuo vſu. Hæc ratio nulla eſt, cùm ſuccus limunij cibus non ſit vllo mo-

artocrea

do, nec orizum nisi admodum coctum. At verò si coquantur validius, hic cibus omnem, quod prorsus ab instituto suo abhorret, gratiam amittet. Hi igitur sunt tam solertes in arte, qui maxima hæc admittũt in minimis adeo sagaces. Nam in vrinis arenulas damnãt, cùm tamen in omnibus fermè sanis illas lõgo ego vsu obseruauerim nihil mali prorsus portendentes. Sunt enim in sanis exercentium, in ægris caloris lectuli notæ. Similiter & quam vocant pituitam, in alui deiectionibus frustrà obseruant aberrantes tota via. Existimãt enim illum esse humorem in venis cõtentum: cùm digni sint risu, vt quos forsitan videas bis vel ter ligno lentum illud gluten trahentes, admirantes, & laudantes etiam medicamenti vim. O egregios viros, qui nesciant nullo medicamẽto primùm talem materiam ex venis posse educi etiam validissimo: cùm tenax necessariò prius diuidi debeat: nec etiam nouerint illum non propriè esse humorem, sed mucum vel à cerebro destillantem in vẽtriculum, vel viscidum quiddam intestinis salutis gratia hęrens. Hæc est illa nobilis nostrorum medicorum, qui in angulis cũ insciis tot deblatterant, sapientia. Vbi cùm videas in maximis aberrare, minima quæque tã supina ignorantia postmodum obseruare, iurè dicas, plus longè ab his offensæ quàm vtilitatis prodire. Porrò vnum illud non est obiter prætereundum, ni-

hil ad podagram prouocandam aut attritim magis facere albi huius clarissimi cibi vsu. Quamobrem non ægros, sed ipsos medicos adeo ignauos sumere oporteret generosum hoc suum ferculum: hoc est, quod faciendum in hac causa consulo.

ad podagram attritim creandam ?

Quòd rhabarbarum in cholica, in asclite, in podagra & siccis temperaturis nocet.
Cap. LXXXIIII.

OCTVAGESIMVSQVARTVS abusus est, cum rhabarbarum exhibent in omnibus fermè morbis. Nec nunc attingo, quod aliàs dixi, illos perperam non nisi medicamentis innoxiis vti: nam alia nunc est ratio. Hoc enim volumus docere, pręcipuum ex illis non solùm inefficax esse plerũque, sed etiam validè nocere: vt ex hoc ad cætera eiusdem innocẽtiæ transire posis, velut & in antecedente abusu, ex albo cibo ad reliquos absque ratione compositos cibos reiiciendos transire te velim. Quæ enim his capitibus traduntur, sunt pro exemplo tantùm, vt ex his in alia deflectere liceat: vt ex melonibus in cucumeres, & quas vocant anguries, in fragra: ex aloes vsu damnato, senæ vsum, ac catapotionum omnium. Sic non leuis ex hoc libello vtilitas haberi poterit. Nimis enim simplicem rationem me iniisse credas, si damnandi tantùm ea, que hîc scribuntur, calamum sum-

abusu. 21.
abusu. 7.
abusu 51.

psisse me in manibus persuadeas. Sed ad rem venio: Rhabarbarum in hydrope, asclite, tympanite non conuenit: quia omne medicamentum expurgans, & non materiam facientem morbum, commouet materias ad ventrem, & facit illum tumescere, & virtutem prosternit. At rhabarbarum hoc facit: nam secundum
cap. proprio. Mesuem, solùm purgat bilem & pituitam, & similiter Auerroes non tribuit hoc illi: & etiã, quia rhabarbarum purgat bilem magis quàm pituitam, & sic refrigerat iecur. Sed hæc ratio est nulla, quia solùm expurgat bilem, quæ est iam separata & inutilis: sed illa non addit in calore naturali rem, de qua sit curandum. & ante posita propositio est nota ratione & ex-
5. collectane. cap. 4. perimento. Authoritate etiam Aetij hoc clarum est, qui libro decimo, cùm hanc curam describeret, nullum omnino exhibet medicamentum, quod aquam non purget. Idem
cap. 21. 25. & 26. quoque sentit Alexander & Paulus, tum ma-
lib. 3. ca. 31. gis quòd lathyrim dãt & euphorbiũ & squãmam æris, quæ omnino non conuenirent, cùm sint venenosa & plena periculi, si rhabarbarum aut alia similis medicina prodesse pos-
lib. 3. ca. 47 set. Eadem etiam est sententia Principis in ea cura. Nullo enim medicamento vtitur, quod
lib. 1. tra. 13 cap. 1. aquam non educat. Similiter & Auẽzoar hoc docuit: neque enim vtitur cõsimilibus. Quare manifestum est, quòd non expedit dare hoc in morbo. Et si dicas, quòd Auerroes laudat

eum,quia confortat iecur,& ita possumus dare hac de causa:respondeo quòd cùm nō possit absolui ab expurgante virtute, cur debemus dare medicamētum noxium? cùm liceat exhibere diacurcumam,dialacam & talia,quæ nullo modo nocent & iuuant tamen. Si dicas, quòd Mesue dicit conferre hydropisi: dico quòd ostendit modum confirmando iecur,& aperiendo obstructiones. Quare confert hydropisi subtercuti seu anasarcæ: & similiter conuenit in præparatis ad asclitem & tympanitem, antequam inuaserit eos morbus. Sed neque in cholica propter duas causas, primò, quia habet virtutem astringentem: secundò, quia educit subtile,& relinquit quod est crassum. Circa quod notāda est regula,quòd omne medicamentum educens duos humores tantùm,educit ex vno eorum,quod est simile alteri: velut rhabarbarum educit bilem flauā & pituitam,educet de pituita partem subtiliorem tantùm: & polipodium educit atram bilem & pituitam, & ideo educet crassam pituitam. Aduerte tamen regulam Galeni,quòd si educit crassam, prius educet etiam subtilem. *16. tertij tracta. 4. ca. 1.* Tertia causa est, quia trahit materias ad intestina,& ideo dicebat Princeps,Et caue ne trahas materias malas ad intestina, & sequatur excoriatio,& sic patiatur postmodum vtrunque, cholicā scilicet & excoriationem. Posset etiā addi, quòd calefacit & ita exiccat pituitā

in ipsis intestinis existentem. Propterea videmus, quòd Galenus dat hieram ad detergendum, & colloquintidã ac talia. Si dicas, quòd aufert punctionem in intestinis, respondeo quòd intelligitur & est verũ de illa, quæ oritur ex flaua bile quãquam nec hoc omnino sit tutũ. Sed in podagra & chiragra est illius nocumentum manifestum: eo quòd aperit vias, & sua subtilitate ac caliditate cum siccitate iũcta humores facit penetrare: & hoc iã est declaratum superius. Et si dicas, quòd habet virtutem astringentem, respondeo, quòd verum est, sed non meritò iuncturarum, quia est res omnino leuis, & etiam quia virtus eius, non perducitur ad iuncturas: & ideo est omnino inutile respectu earum. Quòd verò noceat temperaturis siccis, patet, cùm sit calidum & siccum in secundo. Ideo etiam noxium est febrientibus, tum maximè vbi est suspicio hecticæ: & propter vim astringentem adducit tabem, tum quia est tardæ operationis in educendo. Omne enim medicamentum calidum & siccum vim habens astringentem consumit corpus nimis.

Mesue ca. proprio.

CONSILIVM est igitur, vt non exhibeatur vllo modo, vbi est suspicio transitus ad hecticam, non podagrosis, non in hydrope, ascli te vel tympanite: non in cholica nisi facta ex bile pura.

Quòd ægris & sanis consulunt, vt super plumam dormiant. Cap. LXXXV.

OCTVAGESIMVSQVINTVS abusus est, cùm consulunt vt sani ac ægri super plumam dormiant. Olim in lectulis ex frondibus, quos stibades, aut phyllada etiam vocabant, dormiebant, vt Atheneus & in Philoctete author est Sophocles. Galenus lectulorum & si meminerit, non videtur eius compositionem declarasse. Martialis tamen hoc docuisse videtur cùm dixit, 10.art.cur. ca.10.& 11

Lassus Amyclea poteris requiescere pluma.

Et Iuuenalis:

Pensilibus plumis.

Sed tamen cùm spina dorsi, tum renes ac arteria magna & vena eodem loco iaceant in dorso, lapis gignitur frequens, accenditúrque corpus, & humores ebulliunt: assuetis verò sic, nullum est in senectute imbecillitati præsidium. His verò qui febre laborant, maior caloris æstus superadditur, & ideo pluma nõ parùm nocet.

CONSVLO igitur, vt qui calido sunt temperamento, & qui lithiasi laborant, & qui imbecilli ceruice, & qui febre detinentur, dum sunt iuuenes, à pluma semper abstineant: dum vero senescunt, modicè vtantur, febrientes nunquam. In hoc tamen debent excusari medici, quia antiqui de hoc parùm locuti sunt, cùm tamẽ res esset necessaria: & forsan, quòd

in ſanis non præparatis ad lapidem, longa cõſuetudo vincit vtilitatem ſtrati ſalubrioris.
3. ad Almãſorẽ 24. Eſt autem calidiſsimum omnium pluma tum anſerina ſubtilis præſertim, pòſt lana, inde cottum, poſt ſericum, inde linum cum palea. Ego autem ſerico in lino contento vtor: cùm tamen ille damnet in veſtimentis hæc, quæ calefaciunt, videtur & idem iudicium de pluma facere.

Quòd ſal & acetaria ab ægris remouent. Cap. LXXXVI.

OCTVAGESIMVS SEXTVS abuſus eſt in ſale & acetariis, quæ ab ægrorum maximè febrientium cibis amouent, cogúntque inſipidos illos cibos ſumere ſiccitatem & caliditatem ſatis damnantes: adeo ſemper, dum in rebus nullius momenti ſtudent,
2. aphor. 38 aberrant. Nam clarum eſt, quòd parùm deterior cibus aut potus melioribus quidem, ſed minus ſuauibus eſt præferẽdus. Hoc vel ſolo, ſi ſal non arbitrantur venenum, laborantibus tamen maximè cibi tædio affectis illud in cibis addere debent. At forſan dices, quòd victus humidus febricitantibus omnibus confert: & ſi intelligatur de tali virtute, non ſubſtantia, vt multi volunt, non tamen mica ſalis ſiccum cibum efficere poterit. Nõ tamen vtaris plurimo, ne te dicas læſum cõſilio meo, iudicio etiam ægri. Sed minus adhibe, quàm

ſanitatis tempore. Nam calida & ſicca temperies præter naturam cibum amat frigidum & humidum. Salis etiam natura reſiſtit putredini. Declarant autem Galenus & Raſis tria illius iuuamenta, craſſa colliquare attenuaréque, cibi tædium auferre, & appetendi excitare vim, tum putredini reſiſtere. Mouent & aluum ſalſa, vt Galenus ſecundo de alimentis docet. Acetaria verò adhuc vtiliora videntur ſale. Acetum enim appetendi vim excitat, putredini reſiſtit, diuidit tenaces humores, obſtructiones aperit. Iam verò declarauimus, quòd antiqui dabant cum cibo concoquentia ſeu, vt verius dicam, præparantia. Galenus verò dabat lactucas non ſolùm, ſed attriplex, maluam, blitum, lapatium: cùm verò daret oximel, aceti non meminit. Sed & in quartanæ cura ſalſa dabat & ſinapium. Nunc verò nihil audent, & tamen nimis plerunque. Olei tamen modicum acetariis addes, quia in febribus leuiter accenditur. Ergo & ſal cibis addendum, & his acetariis vtendum. Habent olera, vt parùm nutriant, vt plerunque humida frigida ſint, & appetendi vim excitent.

3. de alimēt. 41. 3. ad Almā. 17.

1. ad Glauco. 9. & 10.

olei usus acetarijs

Quòd vinum in exhibitione ligni indi coquunt.
Cap. LXXXVII.

OCTVAGESIMVSSEPTIMVS error eſt, cùm in cura morbi gallici lignū cum vino coquunt. Hic error ad aliam perti-

net à nobis scriptam tractationem. Sed tamē quia & multa alia vino incoqui per errorem possent, non ignorandum est, quam qualitatem vinum feruendo acquirat.

CVM igitur vinum leuem habet substantiam, ab igne corrumpitur & acescit, vt Galenus author est. Cùm verò potens, si coctum non sit, igne perficitur: vt mustum, ex quo defruttum, & sapa ac vina, quæ non acescunt, vt apud Columellam. Quæcunque autem vina iam sunt perfecta, proprium amittunt calorem accedente igne. Acescunt igitur vina & ficciora fiunt, vt etiam posterius declarabat Galenus. Quare vina, quæ coquuntur, infirmiora frigidioráque & ficciora euadunt. Cōtrahere verò illa calorē ascititium, etiam ostēdit argentum viuum, quod igne elaboratur. Quamobrem corrumpi vinum hac de causa necessarium est. Corrumpitur etiam alia sibi & oleo communi tantùm: nam quòd diximus, etiam melli conuenit: quoniam quò facillimè exuritur, in igneam trāsit qualitatem, cùm iuxta ignem apponitur. Non enim aliter inflammari posset proprius admoto igne, nisi sensim ad ignis naturam, cùm prope fuerit, accederet. Ac vinum ardere cuiuis potest esse conspicuum. Quare vinum, cùm coquitur, corrumpitur: atque sic iecur ipsum exurit.

CONSVLTIVS igitur fuerit, aquæ hæc incoquere, partem vino infundere atque miscere,

4. de simpl. med. cap. 14

12 de re rust. ca. 26.

ca. 16. & 17.

ſcere, non ſolùm in his, verùm etiam aliis. Quòd ſi cogamur, vt in oleo, aquæ partem adiiciemus.

Quòd expurgantia medicamenta ex diuerſorum purgantium natura conficiunt.
Cap. LXXXVIII.

OCTVAGESIMVS OCTAVVS abuſus eſt, cùm incerti quid agant, omnia ſimul miſcẽt compoſita ſimpliciáque diuerſarum facultatum: diaphiniconem ſeu cõpoſitum medicamentum ex palmæ fructibus: diacatholiconem, ſiliquam indam, ſyrupũ roſatum laxans, rhabarbarum, agaricum, taliáque ſine ſenſu, ſine ratione. Nec mihi ſecus facere videntur, quàm Iudæus quidam apud Philippum vicecomitem morem trahens. Laborabat aulicus vlcere cruris malo: hunc medici, vt ſæpe accidit, ſanare non ſolùm nequibant, ſed in deterius agebant periculum. Tunc Iudæus principi inquit, Si illum mihi tradideris, ô Dux, ſpero firmiter me eum curaturũ. Subriſit ille, tum demum, ſi eum ſuſpicias curandum, cùm nihil ex arte medica ſcias, quid tandem acturus es, inquit? At Iudæus, emplaſtrũ ex fœno illi ſuperimponam: quòd fieri vix poſſit, vt cùm ex tot herbis fœnum conſtet, ne illa ſit præſens, quæ morbum hunc curare perfectè poſsit. O quot Iudæi illius exemplum imitantur! etiam in grauioribus morbis: habéntque hoc pro Galeni librorum ſtudio. Sed

num aduertunt primò, quòd in multis medicamentis multa sunt incommoda: commodũ verò vix vnũ est. Deinde, quòd Galenus ipse, quem in ore tantum habent, hoc nusquam agit, vt multa medicamenta misceat, nisi temporis beneficio iuncta in vnum coalescant, vt in catapotiis plerisque & hiera ac talibus. Est etiam præceptum commune, ne medicamenta purgantia non longa compositione edomita misceamus. Nam vnum celeriter soluet, & aliud tardè. Nec video causam fermẽtandi hieras ac catapotia, si misceri possunt medicamenta diuersorum generum. Nec hoc facit quin, vt inquit Mesue, non incoquamus scamonem syrupo, gratia exempli, rosato: quia virtus illa non habet subiectum distinctum à syrupo: & ideo non fiũt operationes diuersæ, sed sola vis syrupi augetur. Nec aliud puto voluisse Galenũ, cùm dixit se scriptutũ in libro de compositione purgãtium medicamentorũ causam, cur desierit vti catapotiis Quinti.

1. de med. secund. locos cap. 2.

QVARE dico, quòd vbi opus fuerit, debemus expurgare quæ noxia sunt, vel vno tantũ medicamento simplici emendato, vel catapotiis aut hieris fermentatis, vel medicamentis, quæ virtutem quasi similem habent.

Quòd raro & oscitanter administrationem exercent anatomicam. Cap. LXXXIX.

OCTVAGESIMVS NONVS abusus prauus & noxius originem præbens multis

aliis, eſt, cùm vix ſemel vident hominis viſcera: nec etiam curant animalium aliorum videre. Sed in hoc ſententiam meam dicam audacter. Non mihi videtur belluarum anatomia multùm vtilis, imò nec parum forſitan. Adeo euariant membra hominis etiam ab illius ſimillima ſimia. Solùm videntur mihi hæ diſſectiones in tribus vtiles. Primò in videndo operationem: vt ſi velimus videre quomodo muſculus à latere, erigẽdo ſe brachium extendat. Secundò pro viuentium experientia: ſecare enim hominem vt illius interiora membra inſpicias, inhumanum prorſus eſt, & anthropophago dignum opus. Tertiò, pro his, qui nunquam viderunt, introducendis. Nam confuſa doctrina ſenſitiua paratum facit ac docilem ad exquiſitam capeſſendam. Cæterùm ſi diligenter tractanda res eſt, plurimùm membra hominis à reliquis animalibus diſcrepant, ſitu, forma, ſubſtantia, numero, magnitudine. Vt autem in quibus euariat, breuiter colligam, magis neceſſaria hîc ſubnectere libet. Nec te moueat Galeni authoritas: naturæ & oculis credendum eſt, non Galeno: atque ob id Galenus non tam iuſtè à Veſſalio damnatur, quàm negligentiam veſtram reprehendo, ô medici. Hæc igitur ſic ſe habent, quę vel à Galeno ſunt prætermiſſa, vel in quibus homo à reliquis differt animalibus. In iuncturis omnibus cartilaginem quandam habet, cui

cartilago i... [handwritten margin note]

ligamenta inhærent, aliam longè ab ea, quæ ossi obducitur. In vtero cornua nulla sunt verè, sed quædam prominentiæ tantùm à lateribus extuberantes, quæ vasa excipiunt seminaria: cum tamen hæc in bobus seu vaccis appareāt. Nullus etiam est lobus in pulmone, qui cauæ subiaceat, cùm quatuor tantum habeat: in canibus tamen adest. Nec vllum monoculum effatu dignum, sed vestigium tātùm, exile breuéque, ac inane: cùm in suibus magnum sit ac plerunque plenum. Inuolucrum etiam cordis dextro latere & mucrone ipso septo transuerso adnascitur: cùm in canibus non parùm alterum ab altero distet. Iecur etiam canibus & suibus diuisum in lobos: homini nequaquam, sed tantùm in ambitu paululùm excauatur. In vertebris septem habet processus, cùm simia nouem: caret enim homo his, qui deorsum inflectuntur duobus postremis, cùm duos tātùm tales habeat, simia quatuor. Ventriculus etiam sinistra elatior est, quàm dextra, cùm illis septū attingat dextra iecur: & magis sinistra posterius exporrigitur, ac cauitatem ibi habet. Vnde debilibus ibi cōcutitur, dum obequitant. At de pyloro, quòd in suprema illius parte sit, quódque glādes duas carneas habeat, iam diximus aliàs. In omētum quoque venæ deductæ omnes ex porta, ex caua nulla defertur: cùm tamen oppositum Galenus censuerit: atque ideo nec ex sanguine

cauæ ventriculi fundus nutritur, cùm nullum ex ea truncum is ſuſcipiat. Sed nec ventriculi os ſeu gula ſeu ſtomachus ſeptum tranſuerſum cum arteria magna vno & eodem loco terebrat: ſed quà perforat ſtomachus illud, pars abſcedit ad anteriora, non obſcuro interuallo. Sub cutis verò pinguedine ſuper vētris mirach
octo muſculos, membrana carnea coextenditur: quæ non ex muſculorum contexitur fibris, cùm cōmunis ſit vniuerſo corpori. Hāc Mirach Arabes vocant, quandoque ea voce omnia quæ illi ſuperimponuntur cum muſculis intelligentes. Nexum verum illum mirabi- cerebrum
lem in cerebro boum inuentum, neutiquam eſt in homine cōſpicere, rem adeo famoſam. Aberrat etiam Galenus in motu capitis ad la- caput.
tera ſuper vertebram atlāticam: cùm vel momento ab illa nequeat abſcedere. Sed neque narez
bene ſentit, cùm per olfactus inſtrumenta, pituitam excerni putat. Nam & ſi vtrunque à cornibus ventriculorum inferioribus originē ducat, loco tamen abundè differunt. Neque etiam anteriores à poſtremis diſtinguuntur ac mediis, ſed vtrinque vnus ab anteriore parte ad poſteriorem extenditur. Quot verò in neruis differentiæ? quot in muſculis? quot in oſsibus? longum nimis ſit, præcipuè quæ ad interna membra pertinent, ſi cūcta dicere voluero. Sed non eſt hoc præſentis inſtituti: in ſexto enim libro contradicentium medicorū

hæc docuimus, atque alia omnia quæ ad dissectionem pertinent.

Nunc verò satis sit monuisse, debere medicos singulis annis corpora hominum dissecare, qui ex morbo in xenobiis mortem oppetunt. Nec in illis cùm difficulter hoc fiat, absolutam totius quęrere dissectionem, sed mẽbri propriè, quod morbo affectum creditur, in laterali morbo pectoris: in coli dolore intestinorum: in phthoe tabéque pulmonum: duo enim potius sunt quàm vnus. Nam & hoc addendum in narratione ipsa fuerat, in febribus cordis ac iecoris, in attonito morbo cerebrum cum corde, in asclite renes, omentum, iecur, peritoneon. Nanque alia sunt vt principia, alia autem ex morbo oblæduntur: In arcuato fel & sima seu caua iecoris: in mala concoctione ventriculus: at in doloribus satis manifesta est ratio, dicente Hippocrate, quòd vbi dolor, ibi est morbus.

Quòd laserpitij succum ignorant: præcipuis verò carent auxiliis. Cap. XC.

NONAGESIMVS abusus est, cùm laserpitium ignorant succúmque eius: hic ab aliis succus Cyrenaicus vocatur. Iam verò sæpe dixi me vnius tantum pro exemplo solere mentionem facere: cùm alia innumera simili lapsu reprehendere velim. Igitur opos cyre-
lib.3.ca.85. naicus, qui & laser, à Dioscoride his notis de-

ſcribitur. Odorem myrrhæ habet, color quaſi ſubrufus, optimúſque qui tranſlucidus. Nota verò plantæ eſt, quòd caulis ferulæ, folia apij, ſemen latum. Theophraſtus verò aſſerit folium ſuaue, fructum verò illius & mollem & acrem, ſemen autem vt attriplicis foliatum latúmque. Radix eius ad magnitudinem cubiti aſcendit, extuberátque ſuprema parte: totáque vis huius in radice fermè eſt. Manditur autem recens reciſa radix ex aceto: color autem folij aureus eſt: ſuccus acris, excipitur autem ſic. Radices inciduntur ac ſoli exponuntur: nam qui defluit liquor, ſiccatur à feruore ſolis: cum farina excipitur quatitúrque ac ſic ſeruatur. Excipitur & ex caule alius non adeo probatus: nihil autem antiquis adeo familiare ac in vſu: & meritò, vt docebimus, Silphium plantam eius Græci vocabant. Inquit autem in quarto libro, Cyrenenſis regio plurimum affert laſerpitium odoréque ſuauiſsimum. Refert verò inter odorantes plantas illud: nec pigebit referre, quanquam obiter, quæ ille ſcripſerit de eius ortu miraculo ſimilia. Refert enim in Africa, imbre craſſo ac piceo, ſyluam enatam laſerpitij ante Cyrenem cõditam annis ſeptem: iucundum in cibis odore ſuo eius ſuccum eſſe refert, non ſolùm Theophraſtus, ſed & Plinius. Quin & qui ſcripſit de honeſta voluptate, quamuis iunior, illud miſcet omnibus eduliis, quæ odore vult nobis com-

lib. 6. ca. 18. de cauſis plã ta. & lib. 7 de hiſt. c. 2. & li. 1. c. 11. & lib. 6. c. 3 & li. 9. c. 1. & 6. de cauſis 6 17. ca. 3. de hiſto. lib. etiã codẽ ca. 6. de cauſis plãta. ca. 5.

mendare. Tanta verò illi vis inest, Dioscoride authore, vt in ore contentus succus toto corpore, breui quandam sudoris imaginem effundat. Quò fit vt minimè obscuræ aut mediocres illius vires esse poßint. Cæterùm præter id, quòd pecora persanat & expurgat, iucundúmque carnium illarum odorem efficit: ad hominis vsum septem præbet auxilia præstantißima. Primum quidem, quod à Theophrasto enarratur, concoquēdi: atque in hoc prætereo quanta medicamentorum inopia laboremus: hoc autem singulare etiam est. Nūc autem de vera concoctione sermonem habeo, non autē de præparatione: inde in morbis præcipuè frigidis & in sanis vtilis, innatū enim calorem fouet. Inde præcipua ei secunda laus. Nam cibos iucundos odore efficit ac gustu, alioquin toti corpori salutaris. Tum verò & tertia illi gratia est in repellendis venenis, vt Dioscorides enarrat, quo nil potest esse vtilius in quotidiano præsertim vsu. Non solùm autem in his causis confert, sed & in extremis venenis, vt canis rabidi morsu, itémque spontaneis carbunculis anthracibúsque. Quartum vsum in pectoris, collumellæque vitiis affert, quibus quisque fermè laborat: atque eo ego sæpe vtor. Vocem autem lenit totique parti, quæ spiritum continet, non leuē præbet vtilitatem. Commendatur & quintò in omnibus cutis affectibus, qui colorem vi-

tiant, nec solùm in his, sed etiam clarius, cancrenis, ac verrucis, omnibúsque, quæ vitio frigidioris humoris externas partes affligunt. Sexta laus est in febrium rigoribus, ac cõuulsis rigentibúsque. vltima est in dentium doloribus, ac etiam erosionibus. Habet & præter hæc alia plura, sed nõ adeo præcipua, vt quòd arcuatos curet, ac colorem optimum efficiat, vt pro fuco mulieribus constet. Tanta vis vni rei est, quam nec à pluribus expeteremus: & tamen cùm nihil dissimile habeat, notissima excidit res in morbis salutaris, vsu iucunda, sanis vtilis. Quid igitur in aliis sperandum est? Haud dubium est nunc Belzoi vocari succum Cyrenaicum: nunc solis pigmentariis in vsu est. Plantam, qui ex India veniunt, eisdem notis efferunt, quibus silphium descriptum est. Idem odor, idem sapor, idem vsus: ad eadem enim præstat, ad quæ ille antiquorum. Habet & quædam propria, quorũ haud interest meminisse, cùm nec authoritate constent, nec retulisse ex vsu fuerit. Simili incuria negligũt omnia medicamenta morbis propria: atque si habent, talia habent, quæ melius sit non habere. Vbi enim Titimali vsus in asclite? vbi theriaca vera, pluribus morbis ac validis simul propria? Quis audet elleboro atram purgare bilem? sed purgant, imò exagitant. Vbi ad vẽtriculum humidum, chærefolium, quod mihi præsenti anno commodum inueni? ad

deiectionem appetentiæ cibi, menta, ad imbecillitatem verò absinthiũ. Vbi parietariæ vsus ad lapidem, nisi exterius conterendum? Vbi bubonion seu inguinalis herba ad tumores? Vbi auxilium concoquens? Nam quæ habent, præparant, haud concoquunt: vix vnum habent salutare, ac præcipuum auxilium, in gallica lue. At nos his contradixisse aliàs videmur: sed in his quæ expurgant tantùm, cùm emendata non sunt. Sed huic etiam è directo iam repugnauimus: non hercle, nam non omnia omnibus misceri debent. Nunquam tamen simplicia optima sunt: quæ etiam non purgãt, rarò noxa carent. Ob id tutius aliis emendantur: at propria tamen non ignorasse expediet. Sic ex vitio vitium oritur, cum rationẽ exercitationis ignoramus. Esse autẽ propria vniuscuiusque morbi auxilia, iã ostensum est, atque efficacissima, de quibus Galenus scripturum se librum pollicetur. Sed non quæ ab antiquis tradita sunt, solùm oportet inspicere, verùm quæ experimento respondent. Tantùm verò tribuerunt veteres experientiæ, vt etiam amuleta inter strenua auxilia collocarint. Sic Iaspidem viridem Galenus in ventriculi affectibus, Alexander & Aetius in aliis alia atque alia permulta scripsere.

Abusu.13, & lib. proprio.

abusu.88.

Optimvm igitur est post lenitiones, preparationes, coctiones, purgationes, ac talia, prçcipuũ in vnoquoque morbi genere habe-

re auxilium, vt de podagra & phthoe diximus.

Quòd loco sectionis ac cauterij, escharoticis exemplis vtuntur. *Cap.* XCI.

NONAGESIMVSPRIMVS abusus est, cùm in sectionibus ac cauteriis administrandis ob ignorantiam musculorum, venarum, ac arteriarum escharoticis medicamentis (potentialia vocant illi cauteria, vel ruptoria) administrant. Peccant autem multis modis: primò, quia diutius hominem torquent augentes febrem & vigilias, vnde quandoque in hecticam hac ex causa transeunt. Interim etiã aliquando sanies intra penetrat, fitque morbus insanabilis: nã operatio hęc non nisi tardè perficitur, vt aliquando etiam diem quartum aut quintum attingat. Hoc autem dicebat Albucasis, horum tarditatem incusans. Tertium incommodum est, quòd loco salutaris impressionis, quæ ab igne fit, venenosa qualitas iniungitur. Fiunt enim hæc medicamenta aliquando ex cantharidibus: quanquam leniora sint, quàm vt profundius penetrent: quandoque verò ex calce ac capitello. Fiũt & ex præcipitato: est autem hoc genus argẽti viui iam igne extincti, inde æreo vase tandiu confricato, donec rubescat: omnia autem hæc venena sunt. Dicebat autem Princeps, Iuuamenta cauterij quatuor sunt, prohibere vlcus ne serpat, *quarta primi cap. 29.*

ſanguinem conſtringere, materiam corruptã
finire & frigidam malam qualitatem tollere:
quanquam & in calida non parùm iuuet, ſi Al
bucaſi credimus. Horum nullũ ineſt auxilio-
rum eſcharotico medicamento. Ideo dicebat
quarta pri- bene Gentilis ibi exponens, quòd quando A-
mi cap. 27. uicenna dixerat (Melius eſt vt cũ medicamen-
to tollatur caro corrupta, quàm cum ferro
in malis vlceribus, ob periculum muſculorũ,
ne lædantur, vel ob arterias aut venas) intelli-
gendum eſſe hoc comparando eſcharotica ſo
lùm inciſioni, non autẽ cauterio ex igne. Pau-
lus in libro ſexto innumeras commemorat
operationes, quæ vel igne aut ferro admini-
ſtrantur: paucula in ſeptimo emplaſtra ad rum
pendum abſceſſus, vt ex fermento, & ſmilion,
quod robuſtiſsimum ex eo genere eſt. Adde
quòd membra aliqua omnino id genus me-
dicamenti non ſuſtinent, vt de oculis dicebat,
quanquam adhibeat palpebris. Sunt & gene-
ra morborum, quæ eſcharotica abhorrent: ir-
lib. 6. ca. 9. ritantur enim non parùm, vt carcinoma: ideo
cap. 45. cauterio curabat Paulus. Sed obiiciũt ætatem
ac ſexum: tum verò quòd cruſta ipſa ex me-
dicamento diutius inhæret, quàm ſi igne ob-
ducatur, tum quòd vbi incerta eſt meta ma-
gnitudinis abſceſſus, tutius negotium medi-
camento, quàm igne peragitur, tum etiã quòd
in canceroſis vlceribus, vbi carcinoma exqui-
ſitum non eſt, ferrum nõ tutò agit: cauterium

autem ſanas etiam partes afficit. Indicio eſſe emplaſtra excogitata, aliàs nullius futuri vſus.

Sed hæc parum ad rem. Nam quod ad ætatem & ſexum pertinet, occultè plerunque peragitur, celeriúſq; abſoluitur dolore, quàm metuere diſcat. At verò cauteria hæc, quæ adeo in vſu ſunt aliis in cruribus, aliis autem in brachiis nunc, antiquo tempore vix ea nota fuiſſe exiſtimo: & ſignum huius etiam eſt, quòd Rinaldus in ſuis parabolis & Nicolaus Florentinus, qui diffuſius hanc tractarunt materiam, nullius antiquorum meminerint, qui dixerit locum eum, qui cauterio ſit vexatus, apertum tenendum eſſe, permittendúmque vt ſanies fluat. Nihil tamen crebrius his temporibus conſpicere licet, quàm ramicoſos hos miſeros monachos ob clamorem aſsiduum, & cauteriis perpetuis obligatos ob medicorum imperitiam. Philoſophus in problematibus inquit, Quæ ſub alis & iuxta inguina erumpunt in abſceſſus, medicamento rumpenda ſunt: qui autem lati ſunt abſceſſus alibi, igne, acuti ferro. Cenſet ſub alis & iuxta inguina periculum ex ferro accedere: cauterium autem & ſectionem ex ære fieri conſulit potius, quàm ex ferro, quòd celerius ſaneſcant, quæ vruntur pertunduntúrue.

lib. 7. ſum. cap. 19.

par. prima problem. 34. & 63. & 35.

Dixerim igitur in carcinomate ac talibus, quæ acuto conſtant humore, explodendum eſſe vſum eſcharoticorum. In omnibus

etiam nondum vlceratis locis opus esse ferro vel ære ignéue, tum etiam in membris nobilibus: in fistulis quoque seu malignis ac difficulter sanabilibus similibus: in omnibus etiam febrientibus, in omnibus debilibus, in omnibus macilentis, in his quibus opus est celeritate, in locis propinquis membris principalibus, seu vbi fluxus humorum timeatur, ignis aus æris vsus est necessarius: emplastrum autem fugiendum. Memini vidisse nobilem virum, qui cùm nihil mali pateretur, dum ædema curare nituntur, ob inscitiam emplastro escharotico in incurabilem sinum, egregios nostros huius temporis medicos chirurgos ac etiam physicos cõmuni sententia traduxisse.

Quòd sæpius in febrium fine balnea prætermittunt. *Cap.* XCII.

NONAGESIMVS SECVNDVS abusus est, cùm balnea in febrium fine prætermittunt. Videntur autem non minus peccare ex hoc præpostero ordine, quàm cùm adhibent ante coctionem, vt superius diximus. Abusu. 53. Est autem febris proprium tria facere: membra ad siccam & calidam intemperiem traducere: corpus arefacere: & cutim condensare, cùm ob siccitatem cutis trahatur immodicè. At verò balneum hæc omnia appositissimè soluit. Nam cutim rarefacit, humectat corpus, atque infrigidat, & impinguat. Febribus

ephemeris conuenire ob hæc creditur, conuenit & hecticis. Verùm in putridis necessariò spirituum inflammatio ac diurnæ febris modus quidam necessariò copulatur: de quo haud sine causa mihi in libro contradictoris dicendum fuit. Nunc hercle satis erit, si ostẽderimus id esse ex antiquorum omnium sententia, quod ab omnibus negligitur.

IGITVR in decimo artis curatiuæ, dum ad curam eius laborantis vocatus esset, qui ex inedia fermè perierat, die decimo quarto cũ lauit, ac rursus decimo sexto: sed & hoc stante etiam febre. Inquit enim, Cùm diei decimi tertij accessionem facilè tolerare vidissem. At num in diaria febre vna lauatione contenti erimus, aut expectabimus solutionem? cùm ter lauaret, octauo artis curatiuæ, iuuenem in die. Et rursus sub fine inquit: Iam & alium sic curauimus mirantem, quomodo frictione, & vnica lauatione multorum dierum inæqualitatem dissoluerimus. Ac rursus: Non semel aut bis lauare aut ter, verùm sępius quàm possumus: in primo statim die ad vesperam eos, qui diaria febre laborarunt, tum magis in secundo ac etiam in tertio lauasse ægros. At verò in putridis, vt ad rem dubiam illis, non exploratam quorundam more traducam sermonem, iam mihi est insistendũ. Nemo enim tam absurdus est medicus seu Arabs, seu Græcus, seu etiam Latinus, qui ephemeras balneo

cap. 3.
cap. 2.
cap. 3.

non curet: quanquam & illud hi nostri Æscu-lapij negligant, vt omni conatu, quantùm in illis est, consilio ex paruis magnos, inde errore ex illis rursus morbos letales reddant. Galenus igitur (postquam nisi Galenum hi sciũt, nullíque alij credunt, quin etiam Galenistas se se vltrò vocant, habeántque) in nono artis curatiuæ, cùm iuuenem sanguinea laborãtem febre, sectione venæ vsque ad animi defectionem curasset, etiam sudore superueniente, in tertio nihilo minus hominem lauit, ab eo cõputando, quo sanguinem detraxerat.

cap. 4.

cap. 10.

At quid opus est tot exemplis? Ex decimo eiusdem, sententia totius rei colligatur. Inquit enim, Rationabilius fuerit nec in principio febrium aut incremento homines lauisse. Quippe tunc densata ac coarctata non solùm est cutis, sed etiam, quæ sub illa est, caro. At in febris inclinatione, vel incipiente vel procedente, vel etiam amplius progressa, & nos sæpe, & alij quidam medici multis ægris balneum adhibentes, non parùm frequenter cõtulimus. Inde post pauca subiicit. Itaque ex omnibus, quæ de balneis retulimus, vna summa colligitur. Euacuari per ipsum si quidem, quicquid in corpore fumidum aut fuliginosum fuerit: consistúntque per ipsum in naturali symmetria tum caro ipsa, tum cutis, solidarúmque partium ariditas corrigitur: & calor ille non modò qui ex lauacro accesit, sed

etiam qui prius assuerat ex frigidæ lauatione summouetur.

At ne aliquid prætermittam, in hecticis si quid est præsidij relictum, in hoc vno vel solùm consistit auxilio. Sed rursus ad putridas febres orationem ipsam deflectamus. Hic idẽ in II. libro inquit, Itaque eos cum fiducia lauamus in balneo, aut medicamentis raram cutẽ facientibus vtimur, aut vinum vel aquã frigidam damus, vbi concoctorum humorum signa apparuerint. Ætius etiam libro 5. dum de cura agit putridarum in generali per res nõ naturales, balneum, concoctione apparente in omnibus conuenire existimat febribus. Idem in sequentibus etiam consulit, dum peculiariter de ardentibus tractat. Quinimo & frigidæ vsum quandoque in his suadet. Nunc autem non est præsentis instituti ea commemorare, quę aliorum errore possent nobis imputari. Idem Paulus dum putridarum febrium curam edocet: Omnes concoctam iam materiam reposcunt. Idem Alexander, quamuis solus ex Græcis materiam haud concoctam etiã lentam, aut crassam expurgare cõsulat, si modò molestè, contra omnium aliorum sententiam: nobiscum tamen & in tẽpore & in modo, hac vna in re consentit. Et Princeps in prima quarti sui libri frequenter exhibet, vt in cura Causonidis & tertianæ puræ. Hoc autem non est omnino, in quo disputamus, quamuis

cap. 9. cap. 76. cap. 78. lib. 2. ca. 28. lib. 5. cap. 4. in fine. t. 2. cap. 38. & 42.

eius verba generalem balnei in febribus vtilitatem declarent. Hali etiam libro tertio cùm tradidisset curam febris cōtinuæ, inquit: Postquam reliquerit eum febris, vtatur regimine conualescentium iam supra dicto. Dixerat autem hoc in primo libro, cùm inquit: Et vtantur calefactione in media balnei domo cum aqua dulci temperata. Rasis etiam in decimooctauo continentiũ tum Galeni authoritate, tum sua inquit: Conualescens cùm debilis fuerit, balneo cibis ac vino fouendus est. Refert autem hoc quibusdam in locis ex artis curatiuæ libris, tum verò melius ex arte medicinali in fine, vbi Galenus enumerãs ea, per quæ reficitur conualescens, balnea connumerat. Atque si ea ad generalem virium recuperationẽ commendantur ex quocunque morbo debilitatis, quid in febribus, vbi vel maxima pars curæ hoc auxilio, vel etiam tota cura perficitur? Cornelius quoque Celsus libro tertio inquit, dum de febrium curatione in generali ageret. Vtile est etiã in balneum ducere: prius demittere in solium: post vngere: iterúmque ad soliũ redire: multáque aqua fouere inguina. Dies me deficiet, si omnes in medium adducere voluero. Sed reclamabunt protinus insequendam consuetudinem: olim fuisse pauperibus ac diuitibus ex æquo balnea in vsu: nunc verò solis Germaniæ populis, atque his qui lupanar frequentant. Indicio est, quòd in

cap.16.

ca.25.

cap.10. folio 385. col.4. & 387. col. 3.

lib.3. ca. vlt. cap.6.

Italia Thermæ iuxta id sunt. At non mehercle videntur Hippocratem aut Galenum vidisse, qui libro de victus regimine inquit: Quamuis balnei vsus paucis consuetus sit, nihil minus ægrotantes ad ipsum deducendi sunt, quàm fieri potest commodissimè. At nõ solùm in febribus, sed etiam in peripneumoniis cæterísque morbis phlegmonem habentibus conuenire ibi docet: nec non qualiter & quomodo concocta sit quidem materia. Nam in ardenti febre, vbi sola bilis abundat, non viscida, nec crassa, nec cum phlegmone iũcta, etiam ante coctionem conuenit. sed hoc periculosum. Docet inquam & Galenus non solùm balneum, sed & olei inunctionem tepidioris à balneo conuenire, eisdem, quibus etiã ipsa lauatio, causis.

3. textu. & cõmen. 44.

tex. & c. 58

tex. & ca. vlt. ca. 62.

QVAMOBREM hæc vna sit regula. In omnibus ephemeris ac hecticis balneum semper conuenit. Quòd autem de balneo dico, idem de olei inunctione consulo. In putridis autem in quibus neque phlegmon, nec humor adest crassus, aut glutinosus, aut obstructio, aut nimia repletio, fuerítque ardẽs febris, balneum etiam conuenit ante coctionem. In cæteris, si materia peccans fuerit calida, concocta materia, manente etiam febre, seu phlegmone adsit seu non, adhuc conuenit. Et rursus in omnibus verè conualescentibus seu ex febre ab

humore calido, ſeu frigido, ſeu etiã cum phlegmone, ſeu etiam à morbo non febrili.

Quòd in capitis & ſuperiorum membrorum percuſsionibus ac vulneribus, non purgant validis medicamentis.

Cap. XCIII.

NONAGESIMVSTERTIVS abuſus eſt, cùm in capitis ac ſuperiorũ partium vulneribus ac percuſsionibus inualidis purgant medicamentis hominem, beatam caſsiam exhibentes. Cur ego illos grandes medicos non accuſem, ad omne genus erroris armatos vt ægros perimant. Erat ſpes in febribus ſaltem, quas quotidie tractant, eos aliquid ſcire: ſed quot modis, quámque pernicioſè in illis aberrent, iam in præcedentibus oſtendi, vt ſi vel conſultò vellent delinquere, vix hanc attingerent metam. Quanquam non pauci conſultò aberrent, vt morbos in diuitibus procraſtinent: inde tranſit conſilium in vſum ac naturam. Dum verò rariora tractant, nihil omnino norunt. Appello autem rara vertigine, attonitum morbum, ſybillum, vulnera ac phlegmones, hydropem, vrinæ fluxum, quem frigidis ad perniciem curant, alioquin facilè ceſſurum medicamentis. Semel enim Diabetes in Italia à Matthæo Ferrario pro miraculo viſa eſt, bis à Galeno in calidioribus etiam regionibus, cùm frequentiſsimus ſit vri-

næ fluxus, ille morbus acutus ac perniciosus, hic leuis & diuturnus. Sed cùm de hoc aliàs dixerim, ad rem ab initio propositam reuertor. Periculum est in vulneribus his ne phlegmone excitetur: atque id maximũ, igitur vt diuertamus materiam, quæ id facere potest ac expurgemus. Videtur autem vna ratio hæc atq; turgentis materiæ, in qua secundo regim. acut. purgat Hippocr. cum phlegmonem minatur. Nec video salutarius auxilium. At cucurbitulas apponunt non expurgato corpore non solùm in his, sed incipientibus quibuslibet morbis, angina, animi deliquio, percussionibus, terroribus, capitis dolore, cum hoc prohibeat. Galenus in libello huic tractationi dicato. Vnde subiicit, Vbi magis conuenire videatur, in cerebri phlegmone fluente materia non conuenire, nisi prius expurgato corpore, sedatáque fluxione. Igitur huius erroris causa est ex alio transitus, cùm soleant tonsores in vulneribus adhibere, cùm ex errore in errorẽ migrent. Sed denuo ad rem reuertar: predixi enim futurum, vt rem aggrediar infinitam, si singula, in quibus grauissimè peccant medici, per capita tractare voluero. In genere igitur mihi dicendum est, vt paucissimis veritatis amatoribus, cuius ego pertinaci defensione totus fermè periclitatus sum, tórque gratuitò suscepi inimicitias, satisfaciam. Sed me huius ꝓpositi haud piget, nec solùm in ipsa summã

tex.10.

cap.3.

capio voluptaté, ſed etiam in ſenſu huius pertinaciſsimæ voluntatis. Ergo quòd in vulneribus hîc medicamento valido vtendum ſit, ratione ipſa oſtẽdi. Scio quàm multa hîc atque alibi obiici poſsint tum in aliis: ſed iam ſæpius illos, ad libros contradicentium medicorum reieci. Neque enim in tam abſoluto ac breui, quale hoc eſt, opere, talia poſſunt declarari. Quamobrem ad authoritates me conuertam. Non enim ignoro, non turgere hîc materiam dicturos: imò turget, cùm præ dolore ad vulneris locum raptim deferatur. nec coctio vlla expectanda, cùm febris non adſit, nec præparatio materiæ, cùm alioquin corpus ductum ſanum eſſet, nec motus ille medicamenti, agitare illam meritò dici poteſt, cùm iam abſque eo illa in motu ſit, ac rurſus ad contrarium eius loci, ad quem cum periculo defertur, reuellat & euacuet. Ætius namque libro decimoquarto docet, in vulneribus neruorum ſi corpus ſit plenum prauis humoribus, medicamento vtendum eſſe. Et hoc intellexit Princeps, cùm dixit de genu loquens: Et vt feſtines in illius apoſtematibus, vulneribus, ac vlceribus, cum ſectione venæ & purgatione. Sed quid clarius Hippocratis ſententia ex libro de vlceribus quarto de morbis curãdis ſcripta? Inquit enim, Purgatio per aluum plurimis vlcerum prodeſt. Præterea vulneribus, quæ in capite ſunt accepta: item

cap. 27.

quarta primi tra. 3. c. 1

cap. 6.

quæ in ventre & articulis : ad hæc his, quibus ossi caries impendent: prætèrea quæ suuntur, & que exeduntur, & herpetibus, & reliquis, quæ vlcera diuturna reddunt: etiam quæcunque deliganda sunt, per aluum purgãda sunt: in omni etiam vlcere, cui erysipelas superuenit, purgari oportet corpus, qua parte vlceri maximè conducit, seu per superna, seu per inferna conueniat. Igitur cùm morbus magnus tribus modis euadat, potissimè autem vulnus, inquit Galenus, seu ob membri læsi nobilitatem, vt cùm in pectore, capite, ventréque acceptum est: seu ob prauam loci conditionem, vt in cubito, genu, capitibúsque musculorum: seu ob magnitudinem affectus, vt cùm sutura vel ligatura indiget, in his omnibus purgatione corpus indiget. Quòd autem per purgationem non intelligat lenitionem, sed validam humorum deiectionem apparet cuicunque, qui citra affectum, Hippocratis requirat consuetudinem ac verba. Nam neque mediocribus purgare solebat, nec leuibus. In erysipelate etiã optimè purgari debere corpus docet.

Quòd in pectoris morbis conantur medicamenta expurgantia exhibere. Cap. XCIIII.

NONAGESIMVS QVARTVS abusus est, cùm in pectoris morbis materiã expurgare conantur. Adeo mala quædam

illis etiam fortuna, aut genius quidam infestus exagitat, cùm vbi debent, non agunt: vbi non conuenit agere, conantur. Dictum est autem de hoc in primo contradicentium medicorum, dum de agarici virtute tractaremus.
cap. 1. Illud solùm nũc nos decet adiicere, Galenum in septimo de compositione medicamentorum nullum tale scripsisse, sed omnia eiuscemodi medicamenta ad tria traducit genera: lenia, acria & media. Verùm quisquã forsan,
cap. 17. nec immeritò, dubitabit, quónam pacto catapotia ad sanguinis reiectionem, gratia exempli, ex charixeno conferre poterunt, si nihil eousque descendit. Respondeo vim illorum (nam nũc ecclig mata prætermitto) per venas deferri in pulmonem. Dico autem ramos venæ arterialis, quæ sanguinem defert ex corde, ac arteriæ venalis. Ergo si in asperam vitium incidat, parum necessariò hæc prodesse manifestum est. Rursus, quia ex pulmone in cor vnus tantùm est aditus, ex corde in pulmoné geminus, licet longè facilius medicamenta ad pulmonem transferre, quàm in cor ex pulmone materiam delinquentem. At verò vbi etiã traducta sit, necessarium est, vt in sinistrũ cordis ventriculum penetret per illius substantiam, quia caua non excipitur. At in medicamentis non necessarium est vt hoc fiat, sed venę arteriali via lata patet. Accedit, quòd vbi etiam pus penetrauerit, in renes deflectitur

per magnam arteriam, non ad iecur. His quatuor causis medicamenti vis per iecur ad pulmonem facilius accedit, quàm ex pulmone ad iecur sanies: quibus quinta addatur, hîc opus esse sola virtute, illic autem etiam substantia ipsa, quæ expurganda est.

Quòd potum inter cibos administrant. Cap. XCV.

NONAGESIMVS QVINTVS error in institutione est consuetudinis. Plures cùm sint, vnius solùm meminisse decet. Nam reliquas innumeras sic introduxerũt, vt cùm relinquas, in ægritudinẽ incidas: cùm amplecteris, vix cùm illa bene habeas. Etenim cùm vera ratio ostendat & antiquorum authoritas, primò cibum totum esse sumendum, vltimò autem bibendum, cùm cibus concoctus iam è ventriculo defertur, quidam medici obliti diuturnæ consuetudinis istud præceptũ seruare conati, mortui sunt, alioquin validi existentes. Igitur pessimum est consuetudinem permutare: optimum melioribus assuescere: prauis verò mediocre. Sed quod diximus, iam exequamur. Galenus igitur septimo artis curati. hæc habet: Sed enim si quo athletæ vsu tenentur, conualescentes instituerimus, bonum erit: scilicet vt à cœna non bibant, antequam cibus concoctus fuerit. Nam si biberint, innatant cibi, cùm ventriculus ob

ca. 6. ante finem.

interpositum humorem illos non contingat. Verùm si sitiant, tantum indulgendum, quantum ad sitis molestiam leuandã sufficit. Postea verò quàm concoxerint, abundè bibere sinantur. Nã celerrimè si ita faciant, cibus ipse per corpus distribuitur. Cõciliator existimat, primò eos sumpsisse liquidiores cibos, qui sic instituũtur: sed hoc haud verũ est. Imò de his loquitur, qui iã solidioribus vtuntur, reliqueruntque lac, iura, prisanã: aliter cõsiliũ in solos conualescentes contorqueret. Ad id minimè conuenit, cùm iam athletas, & generalem vtilitatem addat huic præcepto. Habemus & aliorum placita, qui cum his consentiunt. Nam Rasis quarto ad Almansorem: Nõ bibat aquam ieiunus, nec super mensam, sed postquam superiora alleuiata fuerint, tunc affatim bibat de aqua vel vino. Eandem sententiam fermè habet Princeps & Haliabbas. Scio Celsum Romanam narrasse consuetudinem, vt non solùm potum inter cibum sumerent, sed & frigidæ potu clauderent. Itaque hoc nõ minus, quàm vt pueros ante septimum annum litteris tradant, nocet: nec Conciliator rectè sentit, qui scopos instituendæ simul ac seruandæ consuetudinis miscuit.

differentia 118.

cap. 5.

tertia primi doc. 2. ca. 8.
post prio. 1 prac. ca. 7.
lib. 1. cap. 2. in fine.

ERGO infans vt ablactari cœperit, sumat ex iuribus mollia confecta pulmenta, ouorúmque vitella, abstineátque à carnibus. Post sensim ad duriora traducatur, cúmque his assue-

uerit, ab hora concoctionis, aquam sumat, septenníſque magiſtro leniſsimo ad literarũ ſtudia primùm tradatur, iuxta Pauli atque Ætij ſententiam. lib.1.ca.14. lib.4.c.29.

Quòd ptiſanæ vſum prætermiſerunt, tum maximè ſecundum propriam rationem.

Cap. XCVI.

NONAGESIMVS SEXTVS error eſt, in quo ptiſanæ vſum prætermiſſum docemus. Incliti enim medici de minimis quibuſcunque ad ipſos non pertinentibus ſoliciti, hanc tantam rem obliuioni tradunt. Sufficiant autem laudes, à Galeno huic tractationi dicato in libello deſcriptæ. Eſt enim humida, frigida, lenis, detergens, facilis concoctionis, boni alimenti, tum mediocris in nutriendo, ſubtilis, non turbans, non flatuoſa, iucunda. His vndecim conditionibus aliis præſtat eduliis. Porrò quæ ex his ſequuntur, vt quòd ſitim ſedet, quódque ventrem leniat, ſputa coadiuuet, corruptos humores mixtione emendet ſua, nolim hic enarrare. Nam nimis longum eſſet. Peccatur igitur cùm eam reliquerint: grauius peccant, qui illam ex hordei conficiunt farina. Nam vt prior facilè concoquitur leníſque eſt, ac detergit: ſic hæc grauat, obſtruit, ſiſtit, atque ob id etiã flatum gignit, ac ſitim. Solent enim, quæcunque difficulter concoquuntur, vt labores, ſitim generare. At verò tertiò errant, ſed minus his, qui nec ex

quo hordeo, aut qua ex aqua illa conficiatur, curant: sed aquam esse putant, siue hoc ex grano aquáue, aut meliore componatur. Simili incuria cùm quotidie per hæc duo transeant, panem decoctum exhibent: at præstat lotum conficere iuxta Galeni sententiam. At nec intelligent si eis modum explicauero, nedum vt sciant, quid sit panis lotus. Memini autem me scripsisse toto decennio neminem mihi ex febre Mediolani periisse: at illud mirum magis, cùm tanta horum inscitia, qui tunc eam artem exercent, ac dolis incuriáque quemquã seruari.

1. de alimẽt. cap. 5.

Quòd in attoniti morbi cura seu apoplexiæ non vno modo peccant. Cap. XCVII.

NONAGESIMVS SEPTIMVS abusus est in morbi attoniti cura: qui adeo est multiplex, vt me cogitantem fatiget. Primò equidem diuina Hali in sua practica verba non animaduertunt. Inquit ille, Si facies rubea aut liuida vel viridis fuerit ac plena, sanguinẽ ex remotis mitte: sin autẽ facies nõ huiusmodi fuerit, ægrũ dimitte naturæ ad horas vsque septuaginta duas. Quæ verba nec Conciliator intelligit, nec alij curant, nec si legant (tanta est huius seculi calamitas) quid sibi voluerit, intelligent. Igitur in his non agendo, quæ præcipiuntur, in aliis, quæ non debẽt, agendo, certa pernicies accersitur. Ætius &

lib. 5. ca. 22.

differentia 128.

Paulus ſanguinem in omnibus mittunt: nec inter ſe tamen cõueniunt, magis præceps ſtultiúſque Pauli conſilium, vt qui parum rationibus fideret. Aberrat vterque Galeni malè intellecta ſententia, ſed hic locus non eſt. Rectè dicebat equidem Princeps, Et ſcias, quòd apoplexia, ac reſolutio neruorum, cerebri vias claudunt, vt medicinæ nihil ex delinquente materia educere queant. Itaque illud primò animaduertere decet, cùm longam narrationẽ in contradictore de hoc fecerimus. Nam nulla magis in cura hærent aut diſsident medici, quàm in hac. Si morbus eſt omnino letalis, nihil agendum prorſus. Eſt autem letalis, qui vel à febre, vel cum febre ſuperuenit: ac longè eo deterior, quàm in his, qui vt mortui, ſtatim ab initio iacẽt. Quòd ſi interceptam vim ſentiendi exiſtimant, quorſum cruciatus admouentur? niſi vt aliquid vel perperam agere videantur: oſtendunt autẽ tunc ſolùm hi, qualis animus, qualéque ſit eorum officium. Sin autem febris ſuperuenit, quæ ob ſuffocationem accidit, immedicabilem morbũ reddit. Frigent autem horum manus, ſed pulſus tamẽ eſt frequens, cæteris ſalutaris. Sed hoc oderunt, nihil facere, malúntque ipſis carnificibus perire hominem, quàm ſine illorum opera ſeruari. Porrò quæ capiti admouentur, non parũ ab initio nocent. Calida enim hæc, vltra quòd ad locum materiam trahunt, etiam ſi miteſce-

lib.6.ca.27.
lib.3.ca.18.
1.aphor.23.
prima tertij trac.5.c.14. in fine.

ret morbus, cerebro adeo concusso, mortem inferrent. Sed nec à cibis temperare possunt, timentes astātium infamiam: & si nihil (quid modò profuturum) exquisita inedia præstantius sit. Adde asinorum oua tribuentium præconium. Hos enim loris cedere deceret. Expectas vt quid agendum sit, subiiciam: non agā hîc: est iam id scriptum. Si breuibus dixero, accusabunt verba mea, & ignorantiā vnà suam.

Quòd in hydrope asclite, secando ventrem, aberrant. Cap. XCVIII.

NONAGESIMVS OCTAVVS error est, cùm in quibusdam libris legissent medici (in asclite peritoneum esse secandum, vt aqua laborantis effluat) illi extemplo pulchram rem inuenisse existimantes, quotquot in manus veniunt, dissecāt, nec vllus vnquam sanatur. Id illi conspicati ac stupidi admirantur, tandémque frustra id auxilij inuētum credunt: adeo sine mente sunt, qui etiam sine pudore fuerant. At nesciunt, primò eos, qui ex duro tumore iecoris in id morbi incidunt, nunquam posse sanari, vt inquit Galenus. tum verò si incidant, vitiato iecore ex aquæ diuturna mora nullam relinqui salutis spem. Sed & si educatur, cādenti ferro minus læditur æger, vt Haliabbas testatur: quanquam & Gal. incisionem consuluerit. Sed nullus euidentius,
7. prac. c. 27 quàm Serapio hîc, qui consulit, vt nō nisi fir-

ma virtute viris hoc auxilij afferatur. Cęterũ aliquos ſanatos refert: cùm ab inciſione purgantibus medicamentis & exercitio vterentur. Celſus etiam, vbi iuuenes ſint, hoc conſulit, & Paulus, παρακέντησιν id auxilij genus vocat. Aliud eſt autem, in quo aberrant ſtupidi: Nam cùm Ætius libro decimo conſuluiſſet, in aqua inter cutem ſuper poplitem ſecanda crura, id illud vidi egregios medicos, in aſclite facere, cùm ſolùm in leucophlegmatia (hypoſarcam vocat Princeps) id conueniat, vt ille apertè teſtatur. Verùm ignorantia illos excuſare debet, cuius cauſam veteres dedere. Nam aqua intercus aliquando omne hydropis genus ſignificat, dicente Paulo, quòd auxilij genus in nulla alia ſpecie aquæ intercutem conuenit, quàm in aſclite. Propriè autem vt ſpeciem ſignificat, anaſarcam oſtendit. Anaſarcæ vt ſectio ſupra talos conuenit & nulli alij, ſic παρακέντησις ſoli aſcliti. Vide modò quàm perperam vtrunque in vtroque experiantur.

14. art. cur. cap. 13.
lib. 4. ca. 7. in fine.
lib. 3. ca. 21.
lib. 3. ca. 48. in fine.
cap. 3.

CONSVLTVM igitur fuerit atque factu optimum in hydrope aſclite (legũt alij aſcite, magna ne dicam an improba ſapientia) illico purgare aquam, nec differre. Nam vt moram traxit, etiam virtute conſtante, vitiat interna membra, mortémque affert neceſſariam. Si non prorſus cedit, experiare malagmata, omnia quidem intra quindecim dierum ſpatium. Sed & ſi hæc non profecerint, illico ſeca ven-

trem & expurga medicamẽtis quotidie. Die verò, qua secas, nisi ad vesperam, cibi nihil prorsus dederis. Exerceas illum, moderatè tamen, ne vel febrem aut casum virtutis, aut sitim incurrat intolerandam, singulísque diebus eum sic regas: facilè enim ac breui conualescet. Caue autem, ne vulnus refrigeretur, sed in calidissimo aëre detegatur. Operiatur autem multis sed leuibus ac calidis panuis. Ergo vitiosa est sectio quæ tarda, quæ cum scyrrho iecoris, quæ sine medicamentis, auxilio & inediæ & exercitationis. Vt verò hæc vitiosa, sic letale prætermisisse tanti morbi fermè vnicum auxilium.

Quòd frustra timent lac & oua in febribus, curq́ abstinuerim à difficilioribus quæstionibus. Cap. XCIX.

NONAGESIMVS NONVS abusus est, cùm lac & oua tanquam perniciosa in febribus putridis fugiunt. Nam lac & oua optimi esse alimenti in libris contradicentium medicorum planè docuimus: superius etiam, cùm carnes damnaremus, ouorum ratio habita est. Nec omne lac omnibus conuenit febribus, sed solùm asininum: hecticis autem omne. Conuenit & liquata caro in solis fermè tertianis: quam nos superius, ab aliis febrium generibus, tum aliis morbis prohibuimus. Conueniet enim in exedentibus eadem ratione,

lib. 2. & 11.

qua à Galeno in tertianis conceditur. Abstinui autem à singulorũ pertractatione, ac etiã disputationibus difficilioribus, cùm ea omnia alibi tradita à me sint. Hæc verò scripsi hominum salutem præferens odio medicorum. Nã iustum est, vt insontium vita inexplebili eorũ auaritiæ anteferatur. Nos verò illos omnes auersari atque accusare par est, qui veritati, quam nos vnicè amamus, hostes sunt, ac inimici. 1.ad Glauco.cap.9.

MANIFESTVM verò ex his, cur alij quidem me refugerint: alij magis impiè damnare conati sint: cùm viderent laruata sepulchra propriam inscitiam, scelerúmque nefandorũ conscientiam, quibus impares melioribus essent, ni falsis criminibus ac conspiratione principum populi proderent vitam.

Quòd scriptores horum temporum plus consulunt ornamento orationis, quàm vtilitati legentium. Cap. C.

CENTESIMVS hic error aduersus legentes scribentes ac medicos ipsos inscribitur. Nam vt ad legentes ipsos primò deueniã, non pudet illos in eadem causa tres aut quatuor opiniones diuersis temporibus tueri. Cùm igitur veritas vna sit, certum est harum tres saltem falsas esse, atque vnam tantùm veram: quandoque etiam contingit vt nulla. Sed quod optimum est pro illorum defensio-

ne, concedatur. Clarum est igitur tribus annis falsa, vno anno vera illos docuisse discipulos suos. Quamobrem triplo plus damni, quàm vtilitatis attulerunt, perdúntque sic principes pecunias suas, vt falsis præceptis discipuli imbuantur. At me non mentiri quisque intelliget, qui horum sophistarum scripta sub diuersis annis perlegerit. Est autem huius erroris causa quadruplex. Prima, quòd non tenentur amore veritatis, sed ambitionis & auaritiæ. At primum præceptum Galeni fuerat, vt diligerent super omnia veritatem, illi soli intenderent. Secunda est, ex ignorantia mathematicarum. Vnde Galenus iubebat (relinquo nunc Platonem & Aristotelem) vt mathematicis maximè studerent: quoniam, inquit, faciunt hominem cognoscere argumenta demōstratiua à probabilibus, & veritatem intelligere. Tertia causa est, ex ignorantia logicæ. Ideo præcipiebat Galenus ibi, vt methodum inquirendi veritatē discere vellent. Adiuuat hoc, quòd ex illa inani ac contentiosa Peripateticorum schola veniunt, in qua gloriæ ascribitur falsum tueri, & nihil firmi scire: sed solùm nosse ad partes tanquam in declamatoriis argumentis dicere. Est ne hæc illius, quem tantùm profitentur, Galeni mens consiliúmue aut præceptum? Sed quarta est, quòd timent ne in posterum non habeant quid dicant, vulgaris iam illorū, vt solet scriptis, tan-

lib de cōstit. artis medic. cap. 7.

ta peſtis inuaſit ob auaritiam, ignorantiam & ambitionem. Quare antiquorum more, pueri primò mathematicis eſſent imbuendi: experimentum ſumatur de puero mendace: is veridicus euadet hac diſciplina imbutus: tantus eſt illarum diſciplinarum cum veritate ipſa conſenſus. Philoſophiam verò ſimplicem, non contentioſam amplectantur, memineríntque cùm ad medicinæ ſacra perueniunt, non nugas ſe tractare amplius, ſed hominum vitam, incolumitatem atque fortunas. In poſterum autem ſi conſulere velint, alios medicinæ libros interpretentur. Sic nullo labore omnia noua videbuntur.

Ex hoc alius error proceſsit. Nam aſſueti diſcipuli tot varietatibus, nō medicinam, ſed ſophiſmata amplectuntur, & pro veritate ambitioſam contentionem. Nec cupiunt doceri, ſed in diſputationibus victores euadere: quaſi de philoſophorum chimeris, & non de humana ſalute ſit certamen. Accedit huic maius incommodum, quòd à Peripateticis edocti vel nullam eſſe animam vel vnam, nihil à morte timentes, euadunt ſceleſtiſsimi, vt optimos illos experiaris, id eſt minus malos, qui apertè philoſophos, id eſt, hæreticos puros ſe eſſe fatentur. Quamobrē cùm ita ſit, neſcio an plus commodi an incommodi mortalibus medicina afferat: cúmque conſidero, quod indocti decuplo plures ſint etiam mediocriter erudi-

tis, quódque eruditis tot vitia sunt, deinde tot causæ aberrandi, etiam si cum fide rem tractent, denique quòd etiam quandoque si non artem, fortuna tamen fallat artificem, & quòd plures ab indoctis longè occidũtur alioquin victuri, quàm morituri ab eruditis seruentur: timeo, ne magno malo potius, quàm bono, vt pleraque alia mala, mortalibus medicina accesserit. Nec tibi, quisquis es, nouũ hoc videatur: Galeni hæc ad vnguẽ sententia fuit, dum de medicis loquitur in arte curandi. Ille quatuor aut sex seruabat magno labore ęgros in vno mense, cùm cæteri viginti singulis diebus occiderent. Cur putas toties medicos à Romanis explosos? Cur tãdiu, quippe sexcentis annis, illis carere voluerunt? nisi quòd præter superuacua impensa accedebat iactura populi. Nec existimes sponte admissos, sed cùm veneficia, adulteria, furta ac cædes pro incuria & luxuria irruperunt. Quis non videt adhuc Turcicam gẽtem sine illis viuere, ac longè melius? Nunc nouiter cùm irruperint, & inter eos spes est etiam illos aliis veneficiis dementatos cadere posse. Tot autem malis accedit, quòd sub hac specie praui ac scelerati innumera committunt flagitia. Quot ego cognoui, qui adulteria perpetrarunt? cum sacris virginibus concubuerũt? atque alia etiam admiserunt deteriora, si quid tamen his sceleribus potest esse deterius. Vbi est is, qui sacro-

ſanctum Hippocratis inſiurandum obſeruet? Sed cùm non artis hoc ſit vitium, ſed hominum, deceret principes, Senatus, ac magiſtratus, qui tam facilè miſerum quenque, ob furtum duorum coronatorũ ſuſpendio puniunt, hos, qui delinquunt tam grauiter, acerrimè caſtigare, eóque aſperius, quanto flagitium occultius admitti poteſt. Quid enim cùm in omnes, etiam in ipſos magiſtratus diligenter animaduertunt, cautúmque ſit de dolo malo etiam in minimis, hac in ſola arte, ſub qua tot furta, rapinæ, homicidia, inceſtus ac veneficia latent, adeò ſunt negligentes? Admonentur à Catone, admonentur à Plinio, admonentur à Galeno. Non eſt hæc noſtra, ſed mortalium querela. Nã nobis penè ſatisfecit, qui potuit. Ergo & bonis incitamenta & præmia præponenda. Nec quiſquam niſi patritia gente admittendus. Quo in precepto Mediolani rectè conſultum, nec niſi optimis moribus, tum etiã parentum. Nam quòd ad artis nobilitatem attinet, ſuperfluum eſt. Diſputationes verò non in angulis, ſed publicè: non ſemel, ſed ſingulo triennio exercendæ. In diſputationibus autẽ, quæ ad ægrorum curam inſtituuntur: & illud rectè conſtitutum eſt Mediolani, ne quiſquã alius accedat. Ex hoc tam paruo ſemine, ni ſuccurratur, magna tandem malorum ſeges exorietur.

VLTIMA à ſcriptoribus ipſis calamitas

adest. Confarcinant alij ac quicquid in buccã venerit, in publicum edunt: magnis nominibus plebem (nã sic libet appellare hominum partem illorum studiosam) seducentes: sine philosophia, sine ratione, sine iudicio, deniq; etiam sine pudore, alius ab alio vel integras paginas, nec pudet etiam, ab antiquis sumunt. Arabes negligunt. nihil illi sciunt: solo Galeni nomine turgent: velut quidam, qui nec eum à calce salutauit, quotidie mihi de Galeno obgannit. O deus quem mihi mouet risum? Alij idem putant ornatè dicere, ac rectè & bene, volúntque res verbis, non verba rebus ancillari. Laude dignum existimo Pomponatium, quod & aliàs dixi, solitum dicere, si possemus etiam sine Latina lingua omnino disciplinas doceri, melius esse, quàm in ea temporis vel mōdici dispendium facere. Atque is mihi etiã sapere videtur, qui rudis linguarum ac barbarus, rectè tamen multa nobis tradidit, non solùm in philosophia, sed & in arte medica. Denique quis illorum vel curam cum omnibus etiam Græcis perfectam edocebit, nisi in paucis ac diuturno tempore? Studebimus ne Galenum, cùm attonitus morbus agnoscendus est, ac medicandus? Ætius non cum Galeno consentit, plurium placitis subscribens, velut Archigenis, Ruffi, Adamantis sophistæ, Critonis, quorum sententia partim à Galeno oppugnantur, partim illi repugnãt. Denique nec

id, quod tentant, assequuntur. Nam sexcenta in vnoquoque libro eorum non Latina verba inuenire liceat, bruta, humiditas, ac talia: dúmque his student euitandis, philosophiæ operá non dant, sine qua impossibile est vel mediocriter eruditum esse medicum. Sed inconstantiam etiam illorum expende. Scribunt, rescribunt, exponunt, vertunt cóuersa, ad omnem libellum apologiam extemporaneam excudunt. Inde vide illorum etiam, qui vertunt diligentiam: ex vna disce omnes illorum solertias. Nolunt verbum reddere verbo: quod, quàm vtile sit in his (non enim poëtæ hîc sumus) aliàs disputabimus. Nũc verò vel sic simplicium medicamentorum tabulam, vt iacet, depromunt, cùm præstaret Latinè redita, Latino ordine collocari.

SICQVE laudetur Deus, quòd medicina, quæ per Gentilem, Iacobum & Hugonem ad instans redacta fuit, nunc per nostros scriptores ad grammaticam, & medicamentorũ simplicium inexpugnabilem contentionem, trutinámque verborum vnius viri quasi Dei, ratione relicta, miserabiliter hoc tanto studio nunc peruenit.

INNVMERA sunt & alia, quæ non iniuria his adnumerari possent. Verùm hæc pauca pro nunc delibasse sufficiat, quia grauiora videbantur, tantúmque inualuerunt, vt minima pars sanæ doctrinæ, optimísque experimentis

relicta ſit. Miſereor autem mortalium, qui in ſummis periculis minus ſapiunt, quàm qui æſtu, fluctuante mari, in cimba vehuntur. Nã cùm etiam ignauo ac rudi nautæ vſque ad maximum vitæ diſcrimen, omnibus expoſitis fortunis plus credant, quàm ſibi ipſis ægri, & qui eis aſsiſtunt, medicorum ſapientiam floccifaciũt, nec illorum ad vnguem omnino decreta obſeruant, plus etiam in eius electione falluntur, cùm vel loquaciorem medicum, aut ambitioſiorem, aut ſeniorem, aut eum qui plures numerat clientelas, aut promptiorem, aut magis præcipitem, aut magis familiarem, aut moribus comptiorem, aut verbis blãdiorem, aut veſtibus ornatiorem, aut eum, qui potentum limina terit, reliquis præferunt, cùm ſtudium aſsiduum, doctrinam copioſam, exactã diligentiam, naturæ iudicium acre, vera pronoſtica, & optimos ſucceſſus anteponere deberent. His enim ſex rationibus, qui ſit perfectus medicus, deprehendi poteſt. Nam hæc non alicuius iniuria, ſed ad humani generis vtilitatem ſcripta ſunt. Nam cunctos hos abuſus vigere ægri, miniſtri, tonſores, pharmacopolæque teſtantur.

HIERONYMI

H. CARDANI

MEDIOLANENSIS

MEDICI, DE METHODO MEDENDI,

Sectio secunda.

In qua de simplicium medicamentorum Nocumentis agitur, & eorum vsus ad amussim enucleatur.

PARISIIS,

In Ædibus Rouilij via Iacobæa, sub signo Concordiæ.

Cum priuilegio Regis.

AMBROSIO CAVENAGO CAESAREO PROTOPHYSICO, Hieronymus Carda. medicus S. P. D.

LIBELLVM *de medicinarum simpliciũ noxa editurus, nomini tuo dicandum censui: vt si quicquam deesset singulari tua doctrina suppleretur: sin minus authoritas illũ tueri posset. dignitatis enim & virtutis magnitudinem egregij ciues, ducésque nostri ac externi testantur. Nunc demũ Cæsaris priuilegium confirmauit, & ampliauit. Vale.*

HIERONYMI CARDANI
MEDIOLANENSIS MEDICI,
De simplicium medicamentorum nocumentis.

VLTOS Ego vidi medicos de simpliciũ medicamentorum vsu gloriari, quòd & facilius inueniri, ac inuenta parari, non minúsque quibuslibet compositis pharmacis ad tollendos malos affectus virium habere possint. In qua sentẽtia Scriboniũ Largum Claudij temporibus medicum celeberrimum scripsisse video, simplicia medicamenta ptius esse narranda, quoniam compositis plerũque sint efficaciora. Octauianus etiã Horatianus Valentiniani imperatoris tempestate clarissimus physicus, & composita & remota remedia damnat, omníque ætati, morbo, occasioni, in quacunque etiam prouincia, parata ex simplicibus auxilia egregia constanter affirmat. Plinius etiam paruo antea tempore vir insignis, ac quantùm vllus alter in rebus eruditus, eadem scripserat, medicósque ex longinquis partibus & operosa & pretiosa vehi persuadẽtes, calumniis prosequitur: cùm ex hor-

In epistola. *lib.1. cap.1.* *lib.24.ca.1*

to suo quisque remedia depromere possit impensa nulla, labore modico: omnésque eius libri singularibus medicamentis etiam ab ipso probatis referti sunt. In eorum etiam confirmationem & Celsum, & Dioscoridem, & Galenum, maximè in simplicium medicamentorum libris, Auenzoar, & Serapionem, Auerroim, Principem, Rasim, Mesuem, Haliabbatem, innumeros etiã alios, tum antiquos, tum recentiores scripsisse video, ad singulos affectus strenua ex singularibus medicamentis auxilia. Quinimo video præsentes medicos (& hoc etiam ego aliquãdo expertus sum feliciter) in interioribus morbis, maximè autem ventriculi, cremorem camemilli per se administrare, protinúsque dolores sedari, quod & à Galeno scriptum inuenio. Sæpe etiam plurimas simplicibus medicaminibus vidi sanari diuturnas ægritudines, quæ longo tempore frustrà cum compositis pharmacis tẽtatæ fuerant. Quod nemo sanè admirabitur, si in aperiendi facultate solam gentianá expertus fuerit: nec solùm in ea, sed in orthopnoicis & quartanis affectibus extemporaneas sanationes videbit. Huius quoque opinionis Auerrois fuisse videtur, cùm de rhabarbari natura dissereret. Namque non solùm innoxium esse dixit, sed etiam aliarum medicinarum nocumenta corrigere: cui etiam Mesue assentitur, & ratio. Nam cùm plures partes in rhabar-

lib. experiment. ad literam.

5. col. get. c. proprio.

baro purgantes videre liceat (ventrem enim soluit, & obstructiones aperit, & mēbra confirmat, & sanguinem reprimit, in tantùm vt hæmoptoicis assum, summum auxilium esse credatur) nil mirum, si per se sumptum innoxium fuerit, cùm multorum medicamentorũ vires egregias in se contineat. Quod etiam veritatis imaginem habet: consentaneum enim est, naturam in hoc opere arti non cessisse: nã non artem natura, sed naturam ars imitatur. Credendum igitur putant, medicinas simplices re ipsa esse compositas, non solúmque simplicibus morbis, sed diuersis & pugnantibus exhibitas sanitatem restituere posse. Nuper etiam ad hanc confirmandum heresim, cuiusdã ligni Indici inuentio accessit, cuius longa exhibitione per cremorem, non aliter melius elephantiasis quoddã genus curatur, quod vulgari nomine dicitur morbus gallicus. Infinita horum possem commemorare exempla, cùm omnium medicorum libri his scateant remediis, sed omnia sub vna ratione constãt, vt non frustrà sermo producendus sit. Capita igitur vniuersa eorum, quæ interius assumuntur, tria sunt, cibus, medicina, venenum, quorum commistione sex membra generantur, ex quibus tria silentio digna sunt: nam de cibis nõ est instituti propositi pertractare. Medicinas verò venenosas, ac ipsa venena nemo sanæ mentis, vel solo audito nomine, innoxia

Mesue in cura.

3. de temperamentis.

esse dixerit. Reliquum est igitur, vt de medicinis ipsis aut cibalibus, vel cibis medicinalibus dicam. Est autem inter hęc differētia, quoniam medicinalis cibus alit primò, & immutat: medicina cibalis, cùm immutauerit, in alimentum transit: medicina verò simplex nequaquam ab immutatione transfertur in alimentum. Igitur cùm cibi medicinalis paruum fuerit iuuamentum, non erit mihi de eo longior sermo habēdus. Quòd si asiduitate quis iuuamen augere sperauerit, duplici obice impedietur. Primùm, quoniam desunt prodesse auxilia, cũ opus est, quæ quotidie in vsu sunt, vt Plinius dicebat: quare Princeps iubet iuuantia etiam medicamina permutari. Alterũ est, quòd si in modico vsu paruum damnum sentiatur, in plurimo magnũ euenire necesse est: vel ipsa cõsuetudine omnino mitescere, quorum vnum propositi nostri metas ingreditur. Reliquum verò ad cibi rationem, de cuius natura dicere propositum non est, pertinere video. Igitur nobis tantùm duo membra supersunt, videlicet medicina simplex, & cibalis, quorum vtrunque diuiditur in laxantem, & eam quæ aluum non subducit. Primum quidem genus, medicamenti nomine, simpliciter appellabo: etsi non ignorem à pluribus hoc nomine tantùm strenua laxantia debere intelligi: sed non est de nominibus litigandum, vbi res ipsa difficultatem non parit. Galeni hoc

lib. 27. c. 13
quarta primi de cura in generali.

hoc enim præceptum est. Alias verò medicinas, vel simplicium nomine, vel medicinæ, vel medicamenti cum adiectione intelligi volo. *2. de dif. febrium ca. 7. authoritate Platonis.*

DICAMVS igitur primò de medicamentis in genere, demum de propriè vocatis: prætermittentes illud, Omnem medicinam purgantem, & soluere & inueterascere: nam hoc non medicinæ ipsius, sed operationis vitium videtur. At medicinas nunc, nõ operationem ipsam reprobare propositum est: si quidem hoc non solùm simplicibus medicamentis, verùm etiam compositis commune foret. *tertia primi à Principe.*

PRIMVM ergo à ratione, quæ plurimùm potest, sumamus exordium. Cunctarum medicinarum facultates ita sibi annectuntur, vt si prima culpa caruerit, secũda vitio detur, veluti quod robur addit, obstruit: contrà, quod aperit, robur minuit & laxat: suntque hæ vires semper æquales, Galeno teste: quantum enim constrictionis in medicina facultas augetur, tãtum & roboris membro addit. Cùm igitur paria sint iuuamentis detrimẽta, tantùm vnaquæque medicina nocebit, quantùm & iuuabit. Hoc autem deterius erit, cùm non æqualiter intrinsecæ particulæ affectæ fuerit, quod rarissimè contingit. Plerunque enim hepar calidum, ventriculo frigido existente inuenitur. Quomodo igitur, si zinziber ventriculum calefaciet, hepar non vret? aut si oxiacanta feruorem iecoris mitigabit, ventriculo frigidita- *prima ratio* *5. de simpliciũ medicamentorũ facultate.* *secũda ratio*

tis intemperiem non augebit? At si cōposito vtaris medicamine, vnaquæq; particula, quod sibi conuenit, attrahere didicit, vt volebat Serapio. Eo modo calida membra frigidas medicinas, frigida calidas, ad temperandam naturam sibi vendicant. Quòd si capparis corticē in misto medicamento lienosus deuoret, à splene attrahitur, antequam in ventriculo magnam inferat noxam: quòd si ei absinthium copulauerit, fiet, vt hoc in ventriculo moram trahat, & non ad splenem deferatur. Qui verò capparis simplicis vsu delectabitur (de cortice loquor, nam fructus sale conditus mitior est) & in iecore, & in ventriculo roboris noxā patietur: acre enim est nimis medicamen, & nimùm aperiens. Scio quidem rationem hanc ab Auerroe aliter interpretari: sed non mihi curæ est opiniones suas, cùm aduersus medicos in medicina disceptat, referre. Aliis enim libris medicorum contradictiones descripsimus. Sed iam, vnde digreßi sumus, eo reuertamur. Zoar vir & longa experientia & animi synceritate inter medicos non paruæ authoritatis, censet nullum membrum principale, nec ventriculum ipsum absque astringentibus ac aromaticis fore curādum. Quòd cùm ita sit, erunt omnes affectus, excepta immateriali debilitate, compositis medicinis curandi. Nam primò materiam euacuare oportet, antequam membrum confirmetur. Igitur apparet,

Antidotarij cap. 5.

Tertia ratio

De cōseruāda sanitate. itē 1. theisi. trac. 15. c. 1. & t. 13. & alibi pluries & Auerrois.

ret, medicamina composita in cunctis morbis esse necessaria. Nam vno duntaxat excepto, quod rarissimè accidit, morbo (cum illum etiam ob alias dictas, & dicendas rationes medicamine composito curari conueniat) cæteri omnes vel hac vnica ratione composita medicamenta reposcunt. In quam etiam sententiam expressa voce Princeps inuectus est, vt nec illud in his, quæ foris applicantur, præteriri maluerit. Sed iam aliam cōpositionis necessitatem, audi à Galeno sub cōpendio enumeratam. Sunt equidem medicamina morbis æquali contrarietate machinā da: hoc enim à Galeno sæpius repertū est. Cùm igitur singularia in gradu æqualia & morbo cōuenientia vix inuenire possibile fuerit, cui dubium est, medicinis vtendum esse compositis? Hoc autem magis, cùm quędam simplicia vni morbo ita conueniunt, vt in causam addant, veluti quosdam video medicorum, asclitem genere quodam caulis soldanellæ vocatæ materno sermone curantium. Quòd si simplex propinatur, non parum iecinori oberit: satiúsque, puto, foret ista relinquere, cùm non desint auxilia in vtraque conditione salubria. Accedit huic causa alia: nam plerique aut ventriculo sunt imbecilli, vt os eius mordicationem sentiat, aliis renes, aliis hepar, aliis cor est inualidum, aliis nausea velox, aliis minus soluitur aluus, aliis parum, aliis complices sunt affectus,

quarta primi.

Quarta ratio.

primo caratgeni ca. 3. 3. de tēperamētis, & in techni, & 2 de simp medicamēt. facultate c. 11

quas omnes ob causas in cunctis affectibus composita oportet offerre auxilia.

Prima ratio

De his igitur generaliter satis dictum est. At nunc peculiari sermone laxantia medicamenta prosequamur: nam horum præcipuè vitiosa natura est, vnde Cornelius Celsus medicus antiquissimus, cui si Galenus non successisset, post Hippocratem palma medicinæ statuenda erat, dicebat, Omnem medicinam solutiuam mali succi esse, & ventriculo inimicam. Cui non solùm Serapio assentire videtur, sed rationem adiicere. Cùm enim non aliter aluus subducatur, nisi prius ad ventriculum contractis humoribus demum expressis, necesse est ipsum & humorum qualitate, & motuum diuersitate, nõ parùm lædi, ac etiam temperamẽtum solui. Cuius etiam signa sunt, fastidium subsequens, antecedens plerunque nausea, malus sapor in ore, quem tandem extrema comitatur sitis, si rectè solutus fuerit, vt dicebat Hippocrates. Verùm etiam mihi in hac causa Galenum fauisse persuadeo, qui omnium laxantium innocentissimum affirmauit serum, quod tamen & mellis & salis societate correxit. At nec sic flatulenta vis omnino deiicitur, vt cuilibet experiri licet. Quòd si innocentissimum medicamentum, non omnino etiam emendatum vitio caret, quamuis exiguo, quid in aliis non æquè probatis medicamentis dicendum erit? Aut igitur Galenũ

In antidotario cap. 10.

4. aphor. 19

secũda ratio

3. de alimentis c. de lacte

culpare,aut experimento diffidere,aut omne laxatiuum medicamen vitiosum fore fateri cogimur. Horum igitur trium præsertim tot rationibus famulantibus,minus absurdum est concedere, quod etiam quotidiana ostendit experientia:omne laxatiuum,nullo exempto, per se sumptum fore vitiosum. Debuerant hæc ipsa nobis facere fidem:sed ne quid promissæ inuestigationis prætermitti videretur, iterum à singulorum enarratione auxiliorum orationem exordiar, cùm prius vnius meminero,non esse serum quasi medicinam,sed potius potum medicinalem, cui ad diuisionem quadruplicem laxantium medicaminũ à Mesue examinatam fuga supersit. Existimet etiã quilibet secum, si in hoc, vt ita dicam, familiarissimo potu(nanque omnes lacte alimur in infantia) quoniam soluendi virtute præditum est, tantum noxæ contrahitur, quid in aliis sperandum sit, quæ non solùm nobis aliena,sed ferè incognita,& gustu insuaui præditâ sunt? Dicamus igitur de his primò, quæ vehementiora sunt, pòst de quibusdam quæ à recentioribus benedicta appellantur, quoniam verè soluendo minus cõturbant.In cæteris enim satis fuerit, camemilli & glizirizæ naturam explorasse.

In de consolatione medicinarum.

SCAMONION in subducenda bile omnibus Mesue prętulit medicamentis,ventriculo autem pestilentissimum, & deleterij vim ha-

cap.proprio.

bere Paulus Æginera existimauit: cuius correctorium mirabolanos in suo capitulo, idem Mesue esse dixit.

lib.7. ca.4. TITIMALLORVM speciebus omnibus aquam purgandi vis inest maxima, Rasi teste. At ea venena esse, vel à Galeno, vel à Principe sciat: vt etiam loca glabra perfectè reddantur lacte eorum. Aceti infusione, & citeniorũ societate mitiora fiunt.

7.centi.c.2. fo.157. col. 4.

LACTERIM simili vi, & esulam pollere manifestum est: verùm maiore noxa, minore tamen vtilitate, vix naturæ pluribus ingeniis conciliantur.

ELACTERII vim tum in hydrope, tum in pituita euacuanda Hippocrates celebrauit, & Rasis: sanguinem tamen educit Principe teste, cuius correctio non vna est, dragaganto, tamen mitescit aliquatenus.

7.epidemiarũ vbi supra 2.cano.

HERMODACTYLI iuncturis opitulantur, si quid aliud: attamen stomachum lædũt vehementer. Mesue raphano corrigit, Rasis opium & sacharũ miscet, in catapotia formatur, rarum etiã esse creditur. Quod enim sub eius nomine administratur, adulterinum est.

12.cõti.ca.1

PES coruinus ventriculum non ita lædit, & ad iuncturas ab Alexandro plurimùm commendatur: innoxium magis est hermodactylo, vt etiam Princeps testatur. Ipsum tamen à nullis per se administratur, lædit enim interiora: quare aromatibus copulatur.

lib. 2. ca de cura podagra.

TVRBITH phlegma educit grauiter: nomine ipso, noxia natura detegitur. Corrigitur zinzibere à Mesue. cap. proprio.

CARTAMVS seu cnicus ab Auerroe in phlegmate purgando indifferenter omnibus præponitur auxiliis. Cordumeno à Mesue corrigitur: non enim suum deest vitium, vt cuicunque natura progeniro. Cardamomum tamen pro cordumeno subiiciatur. 5. col. 42.

COLLOCINTIDAM crassis lentisque humoribus, qui extra venas positi sunt, accõmodatissimam esse fatetur Auenzoar. Est tamen tantum eius intestinis nocumentum, vt adhuc de eius cõtritione, & Rasis, & Mesue, & Princeps disceptent. Ab Auenzoar amygdalis copulatur, à Særapione, dragaganto. 2. theisir. c. 6. c. 5. Antidotarij c. 1. 2.

SARCOCOLLA subtili pituitæ educendæ, optima est: educit & crassam à recentioribus sæpe reperita. Erodit tamen vehementer & calefacit. Mitescit lactis per septem dies infusione, vt à Montagnana docetur. In consiliis. In de simplicibus c. proprio & à Montagnana.

VERATRVM ad purgãdum atram bilem, & totum corpus inaniendum, item ad iuuentutem reparandam Mesue commendat. Hoc enim proprium ei inesse videtur. Veratrũ tamen conturbat, & sæpe conuulsionem efficit: proprerea ab Auenzoar nenufare ob immodicam siccitatem corrigitur, vt sic etiam cordi propitius fiat. Nec hoc acopo præstantius inueniri posse arbitror, non solùm veratri, sed 2. theisi. tracta. 6. ca. 5.

a ...
in ...
ma...
th...
in disc.
cap. ppri...

omnis medicamenti, quod in modica ſiccitate principalibus membris nocere natum ſit.

lib.1.ca.84 LAPIDEM Armenum Alexander in humore nigro educendo cunctis aliis præpoſuit: multiplici tamen lotura indiget. Nec tamen ſic omni nocumento caret: cœruleus tamen lapis hoc in iuuando inferior, in nocendo, valentior inuenitur. Quidam etiam nullam ei vim ineſſe putant.

EPITHIMVM Serapio cunctis prætulit in educendo felle nigro. At tamen multiplici nocumento obeſt, præcipuè tamen his, quibus abundat flaua bilis. Corrigitur mirabolanis Indis.

POLIPODIVM inferius ipſo eſt: nec tamen noxa vacat, extenuans corpora, ſubuertens ventriculum. Multa ſanè huiuſmodi nominare poſſem, & penè infinita, vt terbẽtinã, armoniacum, periclimenon, centaurium, peplum, ebulum, ſambucum, ſquillam, ariſtolochiam, ciclamen, ireos, ben, ſemen, opoponacum, dracontium, brioniam, ſtaphiſagriam, nitrum, ſparti ſemen, giniſtæ flores & perſicorum, catapuciam, album elleborum, alumen liquidum, aſſarum, ſerapinum, fella teſtudinum.

OPPORTVNIVS igitur fuerit ea, quæ in dubio verſantur, contemplari, & quę ſine noxa ab aliquibus eſſe creduntur, qualia ſunt aloes, agaricus, rhabarbarum, caſsia fiſtula, mã-

na, ſenne, violæ, roſæ, fumus terræ, tamarindi, mirabolani, abſinthium, ſticados, ius galli, eupatorium, pſilij ſemen, lupulus, capillus veneris, aqua lactis. Aloem igitur declamant medicinam totum corpus purgantem ventriculo commodam: quinimo & ſanitatem tueri credidit Meſue cum cibo ſumptum. Hic quidem, vt puto, conſilij proprij pœnas dedit. Nam in iuuenta extinctus eſt. Hoc autem quantũ habeat detrimenti, conſiderandum eſt in vnaquaque particula: non enim in cunctis ſimplicibus hoc expedire puto, ſed in his tantùm dãna diligentius inquirenda ſunt, quę ab his tanquam innoxia proponũtur. Primò itaque de ſapore eius ratio habenda eſt. Nã, vt Princeps dicebat, etiam quòd ægritudinibus auxilium ſimplex opitulari poſſet, attamen fuit neceſſaria medicinarum permiſtio, ob ſaporis prauitatem. Si igitur in aliquibus hoc conuenit, aloem de horum numero eſſe neceſſe eſt. Hoc enim omnium medicamentorum cum collocintida in amarore obtinet principatum. Vnde recentiores exerta lingua iubent deuorari: non enim eius amaritudo ſentitur. Sed videamus an vẽtriculo amicum ſit. Dicebat Raſis aloem amicum ventriculo fore, non ſimpliciter intelligendum, ſed ad reliqua purgantia collatione habita. Cunctis enim aliis eſt minus pernicioſum. An autem omnibus conueniat, & quibus, Paulus paucis verbis pate-

in cãticepar te.3.t.c. 14.

Plateariꝰ de ſimpl. 5. cõti.c. 1.fol. 101.colũ.3. lib.2.ca.55.

fecit, aloem tabem inducere professus, si calidis & siccis temperamentis exhibeatur, aut in longo vsu, vel inculpato humoribus corpore: an autem conueniat cum cibo sumptum, in de casiæ fistulæ sermone dicemus. Agaricus quanquam vix probatus inueniatur, nec tamen quantumcunque bonus noxa caret: hæret, nauseam mouet, viscera debilitat, vnde rarò vel aliter quàm in cremore, aut sali, vel oximeli commistus propinatur.

RHABARBARVM calidum est & siccũ immodicè: crassæ etiam substantiæ, vnde commodè squinanto & spicæ sociatur: leuis vsus parum iuuat, multus vehementer exiccat. Itaque corporibus siccis non parum nocet per se sumptum. Solemus itaque passulis innoxiũ reddere: humores autem pituitosos per se excernere non valet. In omnibus igitur morbis copulari debet, nisi in humido corpore sola bile oppresso, quod vix inueniri contigit. Igitur aut in cremore, aut aliis iunctum medicamentis, vel cum passulis plerũque exhibetur.

CASSIAE fistulæ nullum per se vsum credo. Nam si ante cibum plurimo tempore sumatur, in alimentum transit, Mesue & experientia docente. Sic autem perdicem nemo etiam parasitus ei nõ anteposuerit. Vt aluum autem subducat, ante cibum, vel à cibo proximè deuoratur: hoc autem & in aloe & in cæ-
lib. 7. cap. 4 teris medicinis fieri pessimũ ducebat Paulus,
cùm

cùm cruditatem maximam procuret, locóque concocti humoris educti crudus instauratur, nec sine virium detrimento, quod à ratione sumit initium. Nam non aliter subducitur aluus, quàm aperto piloro, atque ita mora in ventriculo non contracta incoctum alimentum transit in venas: extrema enim morula, quam cibus in ventriculo ad concoctionem contrahit, est horarum octo, vt dicebat Rasis. Non igitur hoc meo iudicio floccifaciendum erit incommodum, quo tamẽ deterius agitur, si more quorundam catapotia, & in ardorem febrilem, & in tabem membrorum addentia propinentur. Minore enim nocumento vitato, deterius introducitur.

Secus tamẽ in febribus & venenosis medicamentis, vt 2 reg. acut. 12 5. cont. ca. 1. fo. 104. colũna quarta. Et anteponitur horarum. 12. & parum ante horarũ. 16. eodẽ c. tamẽ.

MANNA quidem antiquæ innocentiæ memor nullum videtur sensibile inducere nocumẽtum. Verùm ego prunis magis, quàm medicinis assimilari puto. Eius tamen natura peruertitur, cùm in malam inciderit sedem, nec verè quid esset, Serapionem cognouisse credo, sermonis breuitate, & varietate.

ROSAS nemo simpliciter offerat. Ad lipothomiam enim vsque ducunt: aliquando ventriculum subuertunt. A qua casei syripus commistus propitius est.

VIOLAE vt minus habent vitium & vis astringentiæ, ita à nullo solæ exhibentur.

FVMITERRAE succus est in vsu ad mũdandum sanguinem, veruntamen ventriculo

inimicus est. Nam omnes succi præsertim hic eum offendunt, quare ab eorum administratione cauendum est: subuertunt, laborem præstant, concoquendi vim minuunt, quod & si Galeni inuentũ sit, attamen experientia quisque doceri potest.

QVAE soluunt & dulcia sunt, emundant sanguinem, vt manna, cassia, & thamarindi leniunt pectus, si alio sapore non inficiantur, vt manna, & mel & cassia. Renibus omne leue auxilium laxãdi propitium est, vt violæ, aqua lactis &c.

THAMARINDI stuporem dentibus inferunt, ventriculo nocent.

MIRABOLANI rugas visceribus & obstructiones inferunt: quanquam in seruanda iuuentute, non aliud sit melius medicamen.

AQVA lactis leuis virtutis est, flatus inducit, tardè operatur.

NEC ignoro horum minima fore nocumenta vt rhabarbari, cassiæ, mannæ, rosarum, violarum, fumiterræ, seri: attamen si iuuamen insigne procuraueris, multiplicata exhibitione, vel multitudine, impossibile erit damna occultari.

SENE mundat sanguinem, & iuuentuti seruandæ, & coloris bonitati manifestũ præstat iuuamentum, ranóque vtentem febre acuta corripi videbis. Nihil minus stomacho nocet, & tædium in operatione affert, capitis

dolorem aliquando mouet, nec iure gallinarũ tollitur nocumentum ventriculis pituitoſis: quidam iulep violato, cremorem temperabãt, minúſque moleſta erat, videbatúrque inſignis medicina.

ABSINTHIVM ſanguinem à bile mundat: hoc enim eius proprium eſt, Serapione teſte. Per ſe ſumptum tamen & odioſum & inutile, ex ſucco etiam damnoſum. *Antidotario ca. 12.*

IVS galli nullo inſigni iuuamento præditum video. Quòd ſi nitroſi plus habuerit, laxabit quidem, ſed magis ventriculo oberit. Si verò iuuenis animalis, inſipidus potus eſt: velut & pruna, cibus: verùm & ſi molliendo feces aluum fluxilem reddant hæc omnia, nõ tamen à ratione ptiſanæ diſſentiunt, nec de ventrem molliẽtibus dicere propoſitum eſt. Differunt enim hæc ab omnibus aliis vocatis medicamentis, quoniam non ſubitò, ſed plurimum poſt tempus liquidiores feces reddũt, nec cogunt alimentum incoctum deſcẽdere: talia etiam ſunt blitum, mercurialis, ceraſa, oleũ cum cibo ſumptum, & plura huiuſmodi.

STICADOS triſſagonnæ & eupatorium abſinthio plus ſunt nociua, & minus in vſu. Has enim herbas ſolas propinãtes neminem vidi. Fruſtra igitur de his ſermo habẽdus eſt.

LVPVLVS quidem in mundando ſanguinem plurimis fumoterræ anteponitur: nam humidus eſt, ille verò ſiccus. Humidas autem

& frigidas medicinas ſolutiuas incolumiores aliis credendum eſt, quoniam ſuæ operationis ſunt moderatrices, & nocumentum tollunt. Verùm non eſt in lupulo à cibo virtus aliena: quotidie enim manditur, & per ſe ſumptum nihil operatur.

PSILII mucilago infrigidat vehementer, ſed parùm ſoluit.

CAPILLVS veneris parui iuuamenti eſt in laxando. Noſter nec in hoc nec in alio virtutem habere videtur, ita vt nemo hæc ſola propinare audeat. Quòd ſi quis experientiæ cauſa tentauerit, medicinæ calumniam, & imperitiæ ſibi inferri videbit.

4. ſimpl. medic. ca. 16. NEC tamen Meſue authoritas in his multùm te moueat, qui aquam lactis, & pleraque alia ſine detrimento eſſe credit. Nam experimento res aliter eſſe deprenditur: ita ſerum calidum & ſiccum, Galenus frigidum & humidum dixit, ille nullo cum damno, hic verius duplici nocumento. Itaque cõſultius fuerit de ſimplicium natura Dioſcoridem, Oribaſium, Galenum, Serapionem, Raſimque intueri, cùm etiam Principi duntaxat hac in parte modica fides ſit tribuenda.

INTER autem ea, quæ minimè ventrem ſoluunt, glycyrizæ ratio habenda. Primò eſt ſuauis guſtu, vnicum doloris ventriculi ſolamen, Zoar teſte: renes purgat, ſitim extinguit, temperamento proxima eſt gutturi, &

1. theiſir. t. 13. c. 2.

faucibus leniẽdis præstantissima, famẽ tollit, vt dicebat Dioscorides, sed & ipsa multiplici ratione damnanda est. Namque primò veluti inuidente natura factum est, vt ab eradicatione paucissimis diebus seruari possit, ne noxã & cariem contrahat, qua nil in terrenis fœtibus deterius censuit Cato lignis, radicibus, terra, lapidibus. Quid igitur tam præcoci senecta statui de ea potest, in qua iuuentæ initium marcidæ senectæ copulatur. At nec in pubertate innoxia est: tollit enim famem, Plinio dicente, Soluunt famem butyrum, glycyriza, hippate: igitur nónne eam etiam, quæ opportuna est, tollet? Nam butyrum ex eo genere est, quod etiam fastidium inducit: cuius ratio in promptu est. Nam quæ verè famem tollunt, nutriunt copiosè: at nulla radix impensè nutrit, Galenus citetur. Igitur non ex glycyriza fames rectè amputabitur, sed fastidium potius inducetur: non tamen par ratio sitis sedandæ fiet. Nam ea verè humido eius succo mitescit. Aliud etiam succurrit nocumentum. Nam ea si lignosa edatur substantia, reclamabit Galenus neque alimentum, nec medicamen bonum esse posse: si verò succus, aut decoctum, vnum quidem obstruit, aliud autem minimæ virtutis: multos enim eo pro potu perpetuo in podagra vsos fuisse vidi. Igitur non nisi ad faucium labores præstans erit, sed & in hoc ratio habenda est. Si enim man-

lib.3.cap.6.

lib.11.c.54

2.de alimẽt.

ditur, tantùm abest à ventriculo viscus, vt nullo sit hoc modo sumpta pectori auxilio. Connumeratur enim inter causas incurabilis phthisis viarum longitudo, vt neque valida remedia per cibum potúmue sumpta in causa pulmonis curandi sentiantur. Si verò masticetur, plurimùm persæpe humoris ad fauces contrahit, quàm vel soluat, aut cõcoquat. Quinimo medicorum commune præceptum est, eos, qui faucibus laborant, à masticatione abstinere debere. Patet igitur tantùm in ecclegmate sumendam, præsertim cùm non multa in capite materia resederit, sed ad fauces acris, vel salsus humor descenderit, aut musculi laringæ obriguerint. Hac enim in causa, Galeno docente, summum præsidium expertus sum eam esse inter simplicia.

CAMEMILLAM haud solam vnquam vidi foris exhiberi: parum enim vt nocet, ita minimùm conducere solet. Extra oleum administratur: intus tamen cremorem eius, aliquando decoctum, nunquam succum vidi propinari. Tres insunt ei præcipuæ virtutes, doloris sedatio, maturatio & calefactio sine attractione manifesta: attamen attrahit occulta attractione. Tertium est, quòd confert omnibus visceribus sub peritoneo contentis: hoc tamẽ oleo eius præcipuum est. Itaque laudem hoc simplex obtinet inter omnia singularem. Verùm nec omni noxa carere quicquã potest.

3. de simplicibus c. 9.

Nam intus aſſumptum ventriculum deiicit & laxat: eſt etiam in potu abominabile, calefacit etiam cum ſubtilitate, vt augeat bilem &c.

OMNIVM igitur medicamentorum innocentius eſt ſerum, ſecundum manna, tertium rhabarbarum. Indiget ſerum præcipitatione & flatus diſcutione: manna robore ſolutionis. Eſt tamen & cibus: at rhabarbarũ confirmatione & ſubtiliatione, ac caloris remiſsione. Inter alia autem ſimplicia liquiritia, & camemillo, nullum aut innocentius, aut pluriũ iuuamentorrm inuenies medicamen. Hæc igitur de his dicta ſufficiant. Reliquum eſt, vt aliam rationem inducamus vtilitatis: venia enim omnibus ſimplicibus nocendi data, vel occaſione ſublata, ſunt tamen compoſita ſimplicibus præponenda, cùm etiam æqualis fuerint virtutis: vnde Auenzoar ipſe, Medicina compoſita cùm æqualis fortitudinis ſimplici comparata fuerit, fortius operatur, ac non ſolùm in primis, ſed & ſecundis ac tertiis virtutibus, cuius cauſam quinto colliget. Auerrois aſsignare nititur. Quòd ſi ita eſt, quis ſanè tam ſtupidæ mentis fuerit, qui compoſitam medicinam ſimplici non prætulerit? cùm non ſolùm innocentior, & ſuauior, ſed ad tollendos morbos præſtantior fuerit.

1. theiſi. tracta. 10. c. 15.

cap. 57.

EXTREMAM igitur nobis ſupereſt partẽ diluendis obiectis impendere, vt citra diſcordiam & animi trepidationem propoſitæ con-

clusioni acquiescere possimus. Illud sanè nos
lib. 3. cap. 5. meminisse operæpretium est, cuius ab Horatiano moniti fueramus, sic commodum medicinæ officium impendendum, vt cùm susceptam causam curare ceperimus, alia non creetur. In hoc quidem aliquorum etiam nũc medicorum peccatum est, antiquitus verò frequens & manifestum. In quo quidem Catonem tantum insanisse referunt, vt proprium filium cremore caulium occiderit. In hoc etiã peccato Plinium & Horatianum sui præcepti immemorem fuisse palàm est, quãquam quartus ille liber ad Euporistum potius fabellarũ, quàm medicamentorum videatur. Scriboniũ etiam Largum in hoc errore fuisse comperio. Nam longè distant valẽtissimum medicamen esse, vel innoxium. Primum simplici non deesse palàm est: secundum verò adesse impossibile. Igitur si non solùm rectè & validè, sed
14. ingenij. & tutè, quod Galeni præceptum est, morbum curare volueris, vel simplicibus emẽdatis, vel compositis medicamentis cura procuranda est. Quòd enim simplicia ad curandos affectus validissima inueniri possint, concedo. Quòd innoxia, nequaquam. Itaque gentianæ vsum, vt mirabilem credo, ita solitarium non solùm insuaue valde, sed & noxium puto. Ligno Indico non parua iniuria ventriculi manet, vnde multos scio eo curatos secundum ventriculum ab elephantiasi posterius longè

deterius, quàm argenti viui inunctione habitos, maximè eos, quos secundum naturã prius frigida pituita exercebat. Eodem modo aquas thermarum, quoniam miscere non licet, non parua sequuntur nocumenta, vt quosdam hydrope occupatos earum potu viderim: cùm tamen egregia sint iuuamenta, ab earum vsu abstinere non licet. Nemo sanè, quòd nocent, ignorat, verùm iuuaměti magnitudo vsui conciliat. Quamobrem sicut imperiti medici esset in necessariis causis, ob aliquod detrimentum, earum vsum effugere, ita imprudentis & male fortunati, in leuibus causis ipsas exhibere. Aquæ tamen Indici, ebeni, cinamomum adiicito: sic enim & velox operatio & fortior & mitior, & minus nocua erit. Nec tamen existimare conuenit, fortibus vnquam sanatos morbis his, qui nunquam affecti fuerint, pares esse. Sicut nec lignum, quod per se rectum natũ est, ei qui multiplici flexione ad rectitudinem deductum est. Facit enim illa multiplex flexio, vt vires ac robur ligni, imò etiam compago ipsa aliquatenus soluantur. Tutius igitur fuerit à morborum inuasione se custodire, etiam quòd certa sanitatis spes non desit, nec sanationis incommodum adnumeretur. Quæ verò de thermarum aquis experimur, ea sunt non absimilia his, quæ ex aquis simplicibus quotidie fiunt iuuamentis. Ex acutis enim febribus plurimos sanaui solo

aquæ ſimplicis potu : non tamen negandum ex interiore non pariter lædi, videtúrque huius neceſſarius vſus magis, quàm vtilis. Rhabarbari tamen recordatio, ſi Auerroi creditur, plus omnibus medicamentis nobis negotium indicit. Nam cùm multorum medicamentorum vires egregias complectatur, non tamen ſimplex medicamentũ refert, ſed compoſitũ. At quia non arte, ſed natura compoſitum eſt, ideo nec ipſum per ſe omnino innoxium eſt. Deterius tamen nocumentum puto eſſe ſiccitatem immodicam, cætera tolerari poſſunt, & ſi non laudari, nec in hoc naturam quiſpiam accuſet. Nam cùm cottum & lanam, & ſericum nobis parauerit, non propter id venit accuſanda, quòd non veſtes ipſas formauerit. Nam res ipſas nobis natura cõſtituit, modum nequaquam, naturæque opus eſt medicamina parare, artis verò ad vſum accommodare. Sic liberalium Principum eſt dona populis concedere, iuſtitiam adminiſtrare, non tamen ipſorum eſt ſingula cuique, ſed magiſtratuum diſtribuere. Non enim diuinitatis aut nobilitatis eſt argumentum ſingularium curam gerere, ſed ſummæ humanitatis, qualem in noſtro Principe experimur. Hac enim virtute in homine ſummæ authoritatis nil præſtantius inueniri poteſt.

FINIS.

H. CARDANI

MEDICI CELEBERRIMI, DE METHODO MEDENDI,

Sectio tertia.

De admirandis curationibus, & prædictionibus morborum.

Prima Curatio de atra bile & lepra.

HVNC librum in Catalogum ceterorum nõ solùm ob paruitatem ascribere neglexi, sed quòd antea pars fuerit libri de libris propriis. Nũc postquã eam tractationẽ ab illa seiunxi, visum est, vt breuiter, quæ mihi in arte contigerunt mira, enarrarem: Galeni exemplo, in libro de Prædictione ad Posthumum fretus, imò illum potius imitatus.

CVM ergo Mediolanum sub finem anni 1534. rediissem, inops & omnium egens, quò me fortuna compulerat (neque enim solùm in collegium receptus non eram, sed etiam ab illis oppugnabar, grauíque omniũ, Fato quodam, inuidia laborabam: non amici, non res, non affines: sed ab omnibus desertus, illum Sinopensem Diogenem imitari, imò potius referre videbar) fortefortunà obtigit, quòd Cauenagus ad curam Principis accersitus, dimisisset eos phratrios, qui Canonici vocan-

tur (ſunt autem in eo genere monachorum, nam & Monachi à quibuſdam appellantur nobiliſsimi) atque illi medicum quærerent, Franciſcúſque Gadius tum templi collegio præpoſitus, quadam antiqua familiaritate mihi notus eſſet, ſuadente etiam Cauenago ipſo, me pro collegij illius medico eligeret. Ipſe autem loci antiſtes Gadius, tum iam biennio toto & atra bile morbo, & Græcorum lepra detinebatur: nec vllis auxiliis, quanquam à clariſsimis viris curatus, leuari, nedum ſanari potuerat: adeóque eum morbum moleſtè ferebat, vt dicere ſoleret, malle ſe mori, quàm tam grauiter affligi: hortabatúrque me, vt etiã periculoſa tentarem remedia, quandoquidem ſecura nihil profeciſſent. Verùm felicior fui ego, quàm illi expediret. Namque ptiſanæ vſu aſsiduo, & carnium teſtudinũ, leuiſsimis alioqui medicamentis, ſalis interdicta conſuetudine, eum ſex menſium ſpacio ita ab vtraque affectione curaui, vt nũquam poſtea nec atra bilis ex mœrore animi, nec ſcabies ex mora ſex annorũ, quibus in Diomedea inſula captiuus ſuperuixit, redierint. Sed, vt dixi, expediebat illi vt potius Themiſon aliquis fuiſſem, quàm Hippocrates. Septimo enim pòſt, aut ad ſummum octauo anno, qui rex vocabatur apud ſuos, ab eiſdem captus, miſera multa primùm paſſus, & ſub terram viuus defoſſus, vt crimina fateretur, tandem in vinculis

in excelso atque edito loco animam reddidit.

Curatio II.*de antiquato vlcere cruris, cum aliis symptomatis.*

DEINDE cùm in vrbe esset Branda Scotus, frater Octauiani illius amici nostri, & ipse mihi familiaris, deduxit me in viã Sozzæ numeratę. Vbi ingressus ad mulierẽ natã circiter annos triginta, quæ iã tredecim (vt ipsa referebat) annis super cathedra sedebat, quoniã vlcus in crure sinistro patiebatur, quod etiam tabefactum erat, atque debile adeò, vt nullo modo se sustinere posset. Erátque in ea tabes alia quædam totius corporis, & dolores per circuitus eam vexabant, vocabatur Martha Motta, quæ etiam nunc viuit: cùm iam exacti sint anni plusquam viginti, habitátque extra portam orientalem, nunc marito coniuncta. Eam curare aggressus, biennij spacio sanaui, atque in posterum ambulauit: núncque crus elongatum est, non tamen adeò vt non claudicet aliquantulum: pepetítque filium, quamuis parum superuixerit. Dices, quomodo laborabat quadruplici morbo? corruptione, & retẽtione mensium, febre inordinata, qua etiam corpus siccabatur, contractione neruorum & vlcere. Menses prolicere tam inueterato affectu non potui: sanguinem, fumaria, & lupo salictario, & aqua lactis, victúque humidiore

meliorem effeci: vlcus ob id ſponte ſanatum eſt: neruum extendi in vnctione pinguedinis aſini, & fotu vinaciarum. Senſim curaui reparare, quod longo temporis curſu corruptum fuit, aut vitiatum, aut tabefactum.

Curatio III. de melancholia & comitiali morbo.

CAESAREM Palauicinum, aliúmque nobilem ex oppido Gallarati, melancholia & comitiali morbo alternatim, quorum vnus iam quindecim diebus (cum febre, Palauicinus alter iam ſex menſibus, ſed ſine febre, verùm cum clamoribus) laborantes, & fruſtrà à medicis vexatos, ſomniferis lotionibus capitis, & ſolo potu pulueris chriſolithi ex vino, in octo dierum ſpacio ſic liberaui, vt nunquã morbus redierit.

Curatio IIII. de tabe ſimplici.

Ex tabe autem ſimplici innumeros ſanaui: atque inter reliquos, filios duos fabri lignarij, qui apud portam Tonſam habitabat. Erat autem præter victus moderatam rationem, ex pane cocto cum ſeminibus peponum contuſis, ac colatis, aut ptiſana, cochleis, cancris, teſtudinibus & potu vini albi, vnicum hoc præſidium: Sanguinem ſuillũ, & cochleas purgatas, & ranas cum geminibus rubi in balneo Mariæ deſtillabam, & aquæ huius pro ætate quantitatem dabam, donec pingues effi-

cerentur. Sic etiam ſanaui filium Iacobi Mariæ Aſtolphi, tabellionis ſummæ fidei, amicíque noſtri.

Curatio v. *de pthoe exquiſita, & ſanguinis ſputo.*

At verò ex pthoe exquiſita non niſi vnum ſeruaſſe me memini, Iulium Catium, inſtitutorẽ iunioris ætatis Principis Mantuæ humanioribus literis: is perfectè ſanatus eſt. Fuit autem cura longa & artificioſa. Et præter victus rationem humectantem & exquiſitam, lutíque Samij (quod nunc vocant Armenum) vſum, aquæque deſtillatæ per balneum ex foliis ariſtolochiæ & conſolidæ ſeu ſymphyticũ vinaciola & lichen, non ſatis memini an aliud addiderim præter rubi roſarúmque germina, aquas etiam calidas Veronenſi ex agro Caldæræ vocatas exhibui. Ita ſeu diligentia, ſeu bona fortuna quadam & ſua & mea vſus, ſanatus eſt. Nec ignoro nunc multa poſſe addi: aloes ſuccum in deſtillatione, & galliopſis radices, & vulpis pulmones, & lutum armenũ: quod & tunc addidimus.

Verum qui non curati ſunt, ſed diu protracta ſit vita, plures fuere: Donatus Lanſa, Hieronymus Tiboldus, & Franciſcus Sexius, aliique multi: ſed horum trium, quorum & miraculum & exitus idem fermè fuit, hiſtoriam narrare decreui. Donatus itaque Lanſa pharmacopola erat è regione templi Scalæ,

vir probus, & musicus: & ob id Leoni Ogiono Musico, & qui me ea in arte instruxerat, maximè notus. Cum hoc aliquando transibã ante tabernam Lanzæ: atque ibidem paululum moratus cum Leone, verba fortefortunà de cura Pthoes habebam: ille autem ex taberna cuncta (vt postmodum intellexi) obseruabat, quæ dicebam. Vbi sermonem absoluimus, rogat me vt paululum in taberna conquiescerẽ, auditurus quæ narraret. Ibi omnia aperuit, & sanguinis sputum, & saniei, & febriculam, & extenuationem: rogat, vt si quid auxilij haberem, impertirer, haud ingratum futurum beneficij accepti. Itaque copiosè de omnibus differens, adeò illum iuui, vt se sanũ apud omnes prædicaret: sputum tamen sanguinis non omnino cessauit. Hieronymus verò Tiboldus mercator, ad tabem natus, macilentus & alatus iam pluribus mensibus iacuerat in lecto, & pro deplorato habebatur, quòd saniem hauddubiè multam quotidie expueret, & consumptus esset totus, nec cartilagines integræ illi erant. Sed & hic reuixit, & impinguatus est, filiámque ex vxore suscepit. Sextius autem, cùm illi iam duo fratres ex eodem morbo periissent, ad extremum cõsumptionis deductus erat: sed hunc non potui efficere vnquam, vt febris putrida relinqueret. Quamobrem vix tribus annis superuixit, & morbi vi absumptus est demum: reli-

qui

qui longiore tempore,& non ſine cauſa obiere. Lanza enim poſt quadriennium, dum prætoris familiam effugit, è feneſtra ſaltu ſe deiecit. Inde diu latuit in piſcina: vnde cùm nec ſic niſi iam diu à febre correptus, ſibi proſpexiſſet, quadriénio pòſt obiit. Tiboldus autem totus è pluuia madidus, noctem in alea conſumpſit, vnde cùm febri correptus eſſet, nec ego adeſſem, diu atque diu conflictatus, ac fruſtrà noſtrum implorans auxilium, qui tum Papiæ degebam, quinquennio poſtquam releuatus erat, periit. Verùm dices: Quibúſnam remediis leuati ſunt? Hiſdem, quibus Catius ſanatus eſt.

SED a ſanguinis ſputo, antequam prorſus tabeſcerent, multos curaui ac liberaui: Ambroſium Seronum, militem ſtrenuũ, cui haud dubiè vas in pulmone ex deſtillatione iam quatriduò diſruptum erat: Aloyſium quoque Puſanium, tum adoleſcentem, qui etiam nunc viuit: & Cæſarem Bozium, cuius duo frates proximis antè diebus eodem morbo abſumpti fuerant. Cura fuit, qualis à Galeno deſcribitur in Quinto Artis curatiuæ: hoc vno addito, quòd ſuper renes lintea madefacta in ſucco plantaginis imponebam. Quo etiam auxilio curaui Ambroſium Caſtanum, virum propè ſeptuagenarium, qui libras ſanguinis ſupra decem euomuerat: núncque etiam, cùm multi anni interiecti ſint, viuit.

Curatio VIII. *de Phthoe febre, tußi, sputo puris, & spirandi difficultate.*

SANAVI & neptem adolescentulam à Pōtificis libellis, Datarium vocant, Francisci Alciati, postquàm velut phthoe pessima laborantem ipse ego pro deplorata reliqueram. Aderat febris vehemens, spirandi difficultas, maxima tussis, puris sputum copiosum. Itaque cùm cætera præsidia non valerent, iussi vt sola ptisana pro cibo vteretur, aquá que cum saccharo confecta: acciperet autem singulo mane vncias quatuor decocti caudarum & chelarū cācrorum in aqua hordei, cum drachmis duabus sacchari: conualuítque perfectè, & sanata est. Hoc eodem auxilio multos admodum curaui, qui integræ sanitati restituti sunt. Erat autē illa, filia vnius qui ex phthoe vera obierat.

Curatio IX. *de Empyemate.*

EX pessimo autem empyemate, à medicis egregiis derelictum iuuenem, Adrianum Belgam, optimorum morum. Nam neminem illo gratiorem expertus sum. Erat autem à libellis Don Alfonsi Pezoni, regij quæstoris. Hunc itaque febre, tussi assidua, sputo saniei, difficultate spirandi laborantem, miris modis curare aggressus sum anno abhinc quarto: coactúsque sum sanguinem mittere, quòd magis periculum, quàm etiam morbum vererer. Inde testudinum vsu, & syrupo etiā ex illis con-

fecto, exquisitáque victus ratione (in qua alij medici non obseruanda peccauerant, carnes & oua concedentes) tandem eum liberaui sic, vt vxorem duxerit, & nunc etiam sanus, mei memor viuat. Vsus autem sum in eo destillatis aquis, cuiusmodi supra docui: tum decocto ligni Indi, cum humectantibus & expectorantibus, melle siquidem, altheæ & symphyti radice, scabiosa, glyziriza, foliísque longæ aristolochiæ.

Curatio x. de summa tabe cum fluxu ventris.

QVAE verò contigerint in hoc genere morbi in filiis Laurentij Gadij, tempus est vt exponam. Hic tabellio est. Contigit autẽ anno, ni fallor, 1546. vt duo filij morerentur ex simili fermè morbo. Ad tertium autem adolescentulum vocatus, qui & ipse eodem morbo laborare videbatur iudicio parẽtum & domesticorum, cùm iam fluxu ventris & tussi & summa tabe detineretur, iudicaui celerrimè moriturũ. Itaque cùm alij quatuor filij & ipsi eodem morbo detineri viderentur, territus pater, quasi de veneno suspicabatur. At ego verecundè petij, vt cùm mortuus esset, qui iam grauiter laborabat, liceret corpus dissecare, vt aliis prospiceretur. Annuit pater, dissecuimúsque. Sed hac in cura & actione aderat Franciscus Peregus medicus. Peracta est res: inueni in iecore pustulas sicut

ciceris grana, candida, rotunda: in pulmone quoque alias,& partem oblongam liuidam atque fuſcam. Ex quibus coniectura aſſecuti ſumus, nõ eſſe venenum, curæque modum. Itaque hac ratione ſeruati ſunt omnes, qui ſuperſtites erant filij, & nunc etiam viuunt. Curatio autem fuit cum refrigerantibus & humectantibus,& vſu ſacchari roſacei aſsiduo.

Curatio XI. *de deſtillatione & febre continua.*

IN ſimili caſu fuit filius legati Reguli Mantuæ, puellus decem circiter annorum: cui olim confracta caluaria, magnáque parte oſsis capitis extracta, deſtillatio & febris continua adeò vrgebant illum, vt ego (quòd eſſet illuſtris viri filius) iuſſerim primos ciuitatis medicos aduocari. Qui vbi ſuperuenerunt, nullam ſpem ſupereſſe concludebant. Itaque hoc videns,& ſolus in cura relictus, nouam curandi rationem iniri cœpi:& humido victu imperato, ab ouis & carne abſtinens, mélque deſtillans, ac rorem Syriacum (quoniam & illud adiectum erat incommodi, vt medicamenta omnia reſpueret) 40. dierum ſpacio illum plenè ſanaui.

Curatio XII. *de morbo Gallico, hectica, duplici tertiana, & aliis.*

VIRVM quoque illuſtrem Franciſcum Inaram Hiſpanum, præfectum ſtipẽdiis bel-

licarum machinarum, qui iam quinquennio perpetuo, magno patientiæ exemplo non solùm morbum Indum pertulerat, sed à diuersis medicis excarnificatus, & pecunia magna spoliatus (referunt enim, supra mille aureos coronatos in medicos consumpsisse) nihil iam reliqui habebat. Erat enim hecticus, duplici tertiana laborabat, vlcera in capite serpentia & insanabilia: nec ossa detraxisse profuerat: vigil, tabefactus totus, ac cum gipseis tuberibus in cruribus variis doloribus conflictatus, nihilominus vnico præsidio vini Indici ligni, diebus in octuaginta, in quibus totidem accepi coronatos, planè plenéque liberaui, restituta carne, colore, viribus, vt postea plures susceperit filios, & nunc beatus viuat. Porrò Indici vini descriptio hęc fuit: Vinaciola optima, cortex eius ligni in puluerem redactus, cinamomum nostrum, garyophyli, lachryma abietis lota, rosmarinus, saluia, S. sampsuci, thlaspi, buglossa, borago, melissa, radix ænulæ, stæchas, betonica, camepythys, santhalum, sulphur nō expertū ignem, sena, cyclamen, colocynthis, caphura, mel, serapium è fumaria, modò è succo, modò ex infuso cum rore, thus, elleborus, cardamomum maius, piper, eupatorium, xiloaloes. Prandebat passam vuam edens, cœnabat comedens elixum pullum & panem in iure intinctū, sumebat tū vuas passas. Verùm hæc multò post, scilicet post reditū è Scotia.

Curatio XIII.*de spirandi difficultate.*

AD temporis ordinem reuertor. Cùm in multos sola spirandi difficultate laborantes incidissem, omnes quidem sanaui, sed paucissimi permanserũt in ea sanitate. Verùm vbi reciderunt, mortui sunt. Inter quos fuere Iacobus Zampana sacerdos, & Prothasius Roellus. Hi cùm primùm ex eo morbo eò peruenissent, vt iam pollinctores & funus pararentur, reuixerunt, & plenè curati sunt. Sed Prothasius Roellus, cùm fessus & inflammatus ab exercitio, in templo Diuo Laurentio dicato diu quieuisset (est autem frigidissimum, etiam æstate media) correptus à febre, non potuit à me liberari: sed pulmonibus totis putrefactis, & per sputum reiectis, periit breui. Zampana prandebat hora decimaoctaua: & cùm bene perpotaret, ante vesperam cœnabat, cùm tamen sexagesimum excessisset annum. Ob id denuò reuertente morbo, nõ potuit amplĩus curari. Oportebat ergo per annum huiusmodi homines à morbis adeò sæuis liberatos, victu conualescentium regere, & sub arcta regula continere, tũ maximè quòd senes essent. Indicio est, quòd Elisabeta Pagnana patricia, ex diuturna spirandi difficultate à me sanata, nunquam recidit. Curaui autem illos, victu tenui, vsu mellis, & decocto ligni, cum his quæ cum lenitate quadam siccant: velut isopo, thymóque: nec brassicam in cibis abhorrerem.

Clauenzanus autem adolescens, nomine Iacobus, qui iam per septem annos spirandi difficultate laborabat, frequentibus & longis sæuisque accessionibus, desperatus ab aliis medicis, à me in duobus mensibus plenè sanatus est, factúsque pinguis: sed alia ratione. Dropace enim Pauli ad coxendicum dolores, addito melle anacardi, superimposito suturæ coronali, vna die fermè libras duas aquæ detraxi. Inde sequentibus diebus idem actum est, sed non tanta defluxit aqua: sicque liberatus est. Existimo cantharidas idem posse, quod anacardi mel & euforbium etiam. Miscebam etiã elaterij granum vnum vnciis tribus lactis, iubebámque eo tanquam errhino vti: & conduxit multùm. Atque hæc omnia prius præpurgato corpore, cum catapotiis, siccatóq; victu tenui, sed humido tamen, parúmque alente, tum decocto Indici ligni pro potu exhibito. Periit hic iuuenis aliquot post annis, licet ab eo morbo prorsus liber, ex acuta febre. Existimo eum indiguisse victus ratione certa, & exercitatione diuturna in libero aëre, quòd cerebrum ab immodica intemperie liberatum, non bene ferret tãtam mutationem: tum maximè, quòd (vt dixi) iam diu ea detentus fuerat. Qua etiam ex causa Octauianus Robia, à Senatus libellis, ab Indica lue ad mortem oppressus, cũ summis vigiliis & tabe vltima maceratus, à cibis abhorrens, & febre putrida la-

borans,quamuis ſemel liberatus,quòd à liberatione immodicè ſe fructibus horariis repleuiſſet, quamuis ob iuuentutem non perierit, diu tamen conflictatus eſt: & recidit in eoſdé ferè morbos,licet non adeò ſæuos. Alij verò, qui à lue Indica à me liberati ſunt,ſine numero ſunt,& quotquot penè voluerunt liberari: quòd illos diligentius monuiſſem, in ſanitate recuperata permanſerunt.

Curatio XIIII. *de renum calculo.*

DONATO autem Lanzæ erat patruelis Simon Lanza, qui cùm iam duobus penè menſibus renum calculo laboraret, irritis auxiliis, iuſsi vt inuncta manu cum oleo liliaceo, quis ſecundum vreteras eam deduceret, appoſitis etiam cucurbitulis ſupra natem lateris doloris: intráque tres horas lapidem ſatis magnum,vt poſtmodum apparuit, detruſit in veſicam. Sequenti die,vino è radice graminis epoto (quod etiã in antiſtite Phratrium canonicorum,& Hieron.Gorla mercatore pannorum profuit)lapidem eiecit, & liberatus eſt. Idem anno ſequenti frigidus totus cùm eſſet, & ſine pulſu, ex aſſumptione catapotiorum perperã à medico magni tum nominis,ſed ſatis imperito aſſumptorum, rurſus ad vitam reſtitutus eſt,iuribus pullorum,abſtinentia ab omni cibo, clyſteriis leuibus pinguibúſque, & calefactione extremitatum.

Curatio XV. *de Opisthotono.*

LABORABAT itaque multùm Donatus Lanza, & beneficio proprio, & experimẽtis in agnatum suum atque alios, vt nomen meum omnibus innotesceret, & vt in ciuitate inclarescerem. Itaque cùm relicta taberna pharmacorum in domum Francisci Sfondrati se cõtulisset, qui vir & senator erat, & secretioris cõsilij, & multis nominibus dignus: fortefortunà cõtigit vt per eosdem dies puellus, ni fallor, septemdecim natus menses, febre ægrotaret. Aderat autem Lucas Cruceius, famosus medicus: dixerátque non esse periculum. Decimo tertio die superueniente, comitiali morbo subitò correptus est. Aduocatur alius celebris medicus: hæret, & meritò. Nam in decretorio die aduenerat, & à febre, erátque admodum validus affectus. Tum Donatus persuadet patri, vti me aduocet. Ille vt videbat periculi magnitudinem simul, & alterũ medicorum deceptum, alterum hærere, misit statim ad me: non inueniunt. Paulò pòst bona quadam fortuna rediens domum, intelligo me vocari. Accedo illico, nõ solùm quòd vir illustris esset Sfondratus, sed quòd etiam de me bene meritus. Ibi inuenio medicos: respicio puerulum, animaduerto contortum collum retro habere. Dico coram omnibus, laborare alio morbo, etiam grauiore, quàm comitiali. Quærunt quo? respondeo, Opisthoto-

no. Ad vocem insolitam omnes silent, coniiciúntque in me oculos. Tum Cruceius exponit, quid hoc nomine significetur: deinde rogant, quare id dixerim. Tum ego puerulum attolli iubeo: vident retortum collum retro velut arcum, nec hoc contentus, admoneo vt conētur dirigere: nihil proficitur. Tum Cruceius, vt erat vir minimè malus, seu numine impellente, inquit: Ecce non est similis Hieronymo in dignoscendis morbis. Ad hæc verba obstupuerunt omnes, vt qui scirent quanta apud medicos laborarem inuidia. Tum pater: Estne modò auxilium huic morbo? siluerunt socij. At ego, ne gloriam partam scientia artis, fortunæ arbitrio committerem, respondeo: me tentaturum omnia, nihil posse polliceri, quòd morbus natura lethalis esset. Medici reliqui coniiciunt totum onus in me, ne si puer interiisset, quòd scirent notum omnibus esse quàm mihi aduersarentur, ego in illos culpam reiicerem, postquã iam persuasum esset astantibus me solum, morbum agnouisse. Hac igitur in parte fortunam propitiam habui, sanauíque puerum, & satis breui: qui nunc à dignitatis cuiusdam nomine Baro vocatur. Itaque ex ea hora tantum gloriæ mihi accreuit, vt si vel integro anno Sfondratus Mediolani mansisset, omnes ciues ad me confluxissent, atque ita breui primum locum inter medicos nostræ vrbis obtinuissem. Sed Deus qui me

ad maius munus vocauerat, effecit, vt nondũ expleto bimestri spacio Sfondratus abierit: & interim etiam mortuus est Donatus Lanza. Tantùm tamen mihi profuit hoc factum, vt nunquam deinceps coactus fuerim cogitare de moderando expensas, sed vt pro earum magnitudine laborem augere vellem. Quæris, quomodo sanauerim? tribus auxiliis? Breuiter dicam: abstinentia à carnibus, vino, & ouis: linteis in oleo camemelino & liliaceo perpetuo impositis ceruici, partibúsque, quæ contrahebantur: & medicamento, quod constabat ex Mithridato, & triplo facchari rosacei, & electuario de moscho, tum margaritis, Hyacinthis, Smaragdísque orientalibus. Id quadam bona fortuna apud me compositum erat. Miscebatur serapium, ex citri seu mali medici succo.

Curatio XVI. *de articulorum morbis.*

Ex arthritide autem & articulorum morbis primum Io. Antonium Scazosum, Io. Baptistam Mareschalcun à Senatus libellis, & filiam Io. Angeli Litrati, tum alios innumeros. Sed iuuat horum trium insigniorum curam narrare. Laborabat ergo Io. Antonius Scazosus biennio arthritide, nil proficientibus medicis. Quem ego exhibitione decocti ex ligno cum betonica, & catapotiis ex hermodactylis, curaui. At Io. Baptista Mareschalcus qua-

tuor iam mensibus (erátque mensis ille, quo curare aggressus sum illum, Decembris) conflictabatur, præterea duabus febribus: vna intermittente, altera continua: & quod omniū deterrimum fuit, cibum omnem auersabatur: & fermè immobilis cùm esset, meritò à medico suo vel pro insanabili habebatur: vel expectandum ver ad curā cōtendebat, ob ídque dissidebamus. Ego enim non existimaui hoc faciendum, quandoquidem affectæ particulæ in dies fiant imbecilliores. Neque enim in humano corpore quicquam quiescit: sed si non in melius proficiant, necesse vt in deterius prolabantur. Itaque colocynthidam in melle coxi puro: mel autem odoratis mistum, velut offam deuorandam dedi: decoctúmque interim ligni ex aqua propinans, ante finem hyemis perfectè sanaui, vt nunquā postea in eum morbum reciderit, & adhuc viuit. Filia autem Angeli Linati iam biennio experta non solùm omnes medicos, sed etiam circulatores, sumpserat vinum, aquam, vnctiones & suffumigia ex cinnabari facticio, nec sanari poterat. Dolebant ei crura, ac tremore vexabatur ita, vt totas noctes vigil persæpè duceret, absque spe vt par erat, tot frustra tentatis potentissimis auxiliis. Itaque exhibito vino cum optimo cortice, curandam interim particulam ipsam suscepi: excogitatóque præsidio, quod & causæ morbi & morbo aduersaretur, ipsum

confirmaret membrum, lachrymæ ligni magnam quantitatem excipi iussi: qua cum thure, ligno aloes, semine balsaminæ, styrace odorata, cortice citrij mistis, & sæpe cruribus eo suffumugio calefactis (aderat & lapis gagates copiosus) sanata est perfectè, conualuítque. Liberaui etiam Petrum Antonium Besutium, iuxta ædem sacram Breram, non procul à Porta beatrice laborantem arthritide, eisdem penè auxiliis, quibus etiam Scazosum, cùm hi à medico suo omnibus in deterius labentibus destitutus esset.

Curatio XVII. *de Sciæ morbo.*

Ex Sciæ morbo, quem inexpugnabilem esse putant, multos liberaui, imò præter Ælũ, quotquot in manus meas venerunt: atque inter reliquos, vxorem Hannibalis Crucei, à Senatus libellis, amici nostri, viri præterea eruditi, iacentem cum doloribus intolerandis, & ea parte, qua coxendix afficiebatur, etiam immobilem iam per quatuor menses. Tum mihi tempus anni æstiuum fauit. Aquam igitur ligni, multo admisto agarico, & multa radice pytiusæ, cum gingibere, cinamomo, cardamomo, maiore pyretro, santhalísque citrinis, saluia & rore marino exhibens: cum moderata, non exquisitissima victus ratione, quam ferre non potuisset ob morbi longitudinem. Demum, cùm ex his coxendix non le-

naretur, dropace Pauli imposito, perfectè eã paucis in diebus liberaui.

Curatio XVIII. *de omnium membrorum contractione.*

QVOD verò contigit de Gaspare Roulla (vix enim aliter scribi rectè potest, vt profertur) caupone trium tibicinum eregionè arcis nostræ Mediolani, adeò miraculo proximum visum est omnibus, vt multi ad hunc visendum accurrerent. Nam nulla vi humana sanari posse videbatur, antequã per nos sanatus sit. Sed libet narrare historiam. Iacebat iam per annum integrum contractus in lecto, sed supremis quinque illius anni mensibus totus immobilis, non pedem, non caput aut brachiũ mouere poterat, neque aliud quicquam. Præter dolorem enim ingentem, membra, vt lapis, rigida obduruerant. Et erat media hyems. Constat hunc à me intra quadraginta dies plenè sanatum, non admiratione, sed stupore maximo eorum qui illum viderunt. Alij enim sideratum, alij percussum diuina ira, alij resolutum, alij dæmone correptum dicebant, ita vt non deessent supplicationes & execrationes. Hunc itaque ita curauimus. Abstinuimus ab omnibus vnctionibus, quorum vsu maximè, non rectè præpurgato corpore, in tantam morbi magnitudinem deuenerat. Misimus ter sanguinem, quamuis maxima cum

difficultate, quòd brachia contracta essent, nec possent extendi. Induruerat enim, vt dixi, velut saxum aut lignum, totus ceruix, crura, dorsum & brachia. Sed & dum curarem, sæpius de salute desperauit, adeò vt à cura me desistere vellet. Primis enim vigintiquinque diebus non alleuatus est vel minimum. Sanatus autem est cura Mareschalci: sed, vt dixi, per misso sanguine, non solùm ob morbi magnitudinem, sed etiam quòd ex vitæ ratione & ipso morbo coniectarer, totam sanguinis congeriem corruptam esse. Nec fefellit me vlla ex parte de hac re iudicium factum. Siquidem totus qui exiit sanguis, putridus erat. Remansit tanti mali vestigium, collum obtortum: & nunc Alexandriæ etiam (vt audio) cauponam exercet.

Curatio XIX. *de Podagra.*

QVINETIAM ex podagra & Franciscũ Fagainum sacerdotem, amicum meum, quandiu vixit (vixit autem senex) & meipsum, & alios omnes quotquot parêre cõsiliis meis voluerunt, in perpetuum nullo negocio seruaui incolumes. Ea autem fuit ratio, vt manè solum olus aliquid aut mel cum pane ederent, exercerentur ieiuni, & aluum mollem haberent: summóque studio vitarent, ne absque fame, aut cũ cruditate, aut nauseabundi cibum sumerent, vterentúrque vino albo.

Medicamentum nostrum ad præseruandum recipit cuperosam, semen bassamine, asphaltũ Iudaicum, & xiloaloen, aut cinamomum.

Curatio XX. *de Cæcitate.*

SED & cæcitatem in non paucis sanaui, nondum tamen confirmatam, ac præcipuè in illustri antistite Bonromeo: quem cùm non tam morbus, quàm medici excæcassent, curãtes oculum, qui nullo morbo laborabat, purgantésque iam debilitatum, eodem processerunt, vt non solùm non sanauerint, sed in deterius deduxerint hominem. Erant autem eius temporis primarij omnes: sed in medendo parùm, vt etiam reliqui, prospicientes. Forsan id mirum videri potest: at nõ est. Nam difficillimum est in regno humano plurimùm habere authoritatis, & in naturæ regno multùm posse. Et rursus impossibile prorsus, in humano atque diuino. Non eadem placent Deo, quæ hominibus, nec quæ hominibus aduersantur, deo rursus grata sunt. In eodem enim genere sunt & quæ placent, & quibus homines offendimus. Conspirationes, doli, iniuriæ, authoribus ac sociis malorũ placent, Deo displicent: his qui vexantur, & patiuntur. Deliciæ autem, inertia, luxus, nobis placent, Deo displicent, & si non offendantur homines. Verùm modum, quo sanauerim, seu potius inuenerim, nunc dicam. Iussi vt abstineret à medicamentis

mentis omnibus purgantibus, vt vteretur fœniculo & euphragia, conſpicilia etiam perpetuò gereret. A quibus dum ferret, ita leuabatur, vt ſine impedimẽto interim cerneret: ſed & in poſterum abſq; illis melius videbat. Hic poſtmodum fungis malis deuoratis, cùm ego non adeſſem, periit. Leonem Ogionum, cùm diu conflictatus eſſet oculorum morbo, medicamento ad parotidas ex cantharidibus appoſito, ſtatim multa aqua defluente liberauimus. Indicium curæ fuit, aliis præſidiis non potuiſſe ſanari. A cæcitate etiam, ligni Indi decocto, eruditionis non vulgaris amicum vindicauimus, Io. Antonium Comitem, cùm aliquot menſibus parùm aut nihil videret.

Curatio XXI. *de febre ſingultuoſa, & de continua.*

SED & eundem Ogionum anno præterito ex febre ſingultuoſa, quam aliâs tantùm ſemel videram, ſanaui, dum iam excederet annum octuageſimum. Exhibui abſinthium, & oleum amygdalinum, & oxymel aſſiduè. Extra verò abſinthij ſuccum, cum oleo amygdalino dulci. Exiſtimaui, vt par erat, membra eſſe ſicca: manum, quæ in illis continebatur, lentam. Alius item ſeruatus eſt, quem vidiſſe dixi: ſed ille iuuenis erat: vt quod maximum eſſe antea putaueram, non eſſet formidandum. Verùm multùm intereſt,

quòd singultus cum febre vel antea adueniat, vel pòst. Agnetem quoque Claudij Galli (qui solus ex ea gente in nostra ciuitate mercator superest) iam nouem mensibus continua febre laborãtem, postquàm extremam sumpsisset vnctionem, sanaui: quanquã sæpe vir suus, Vale, mihi diceret, non posse id fieri ratus. Habitabat tum in via, quæ à templo magno ducit ad Bouleuterium vetus, & nunc quoque tabernam mercium ibi habet. Simili miraculo sanaui Iuliam Rotoram, vxorem Io. Baptistæ mercatoris insignis, laborantem febre continua cum tumore & dolore in hypochondrio dextro: tussi quoque & spirandi difficultate adeò magnis & assiduis & confirmatis, vt vix vno aut duobus diebus superesse posse existimaretur. Ergo diæta exquisita robustior facta, & rursus misso sanguine, & vbi remisit febris, decocto propinato ex ligno Indico, conualuit, & nunc etiam viuit: quam tamen repetẽtibus febribus, vix post triennium incolumen præstiti.

Curatio XXII. *de Vertigine.*

CLEMENTEM pocillatorẽ illustris Principis Bentiuolæ iam non audentem progredi ob vertiginem sæuam, qua incertis horis, sed assiduè corripiebatur, aquæ decoctæ cum ligno Indico, & corticis eiusdem dimidio, tum agarico, stœchade, saluia: betonica, se-

ſeli,ſemine leuiſtico,roſmarinóq; ſanaui. Nec in poſterũ eiuſmodi ſymptomate correptus eſt. Reddidit hic mihi gratias ingentes. Dolorem capitis quoque annorum vigintiſeptem, in Franciſco de Puteis, ſacerdote D. Nazarij, mitigaui: cũ alij nõ potuiſſent. Plurimùm valuit,à pinguibus omnibus, & validis ab Hippocrate nutrimentis vocatis,abſtinuiſſe.

Curatio XXIII.*de febre & Catalepſi.*

MARTIANO mercatori duo filij ægrotabant, quorum natu maior annos natus(ni fallor) octo, poſt delyrium, ſenſum & vocem amiſit:aderátque febris & vrina aquoſa,& vires imbecilles. Minor natu eò tendebat,ſed nondũ tanta morbi magnitudine correptus erat:nam natu maior iam decem dies in amentia degerat. Intellexi abſceſſum eſſe in capite ex genere catalepſis, cùm detinentur ſenſus atque motus, proximo affectu ſideratorum. Verùm vtrũque ſanaui:facilè quidem, vt par erat, natu minorem, difficulter autem maiorem. Summa curationis, quandoquidem aliter parùm proficere poteram,in cucurbitularum ſine ſanguinis detractione aſsiduo vſu fuit,& ciborum abſtinentia ac ſomno:cùm alij peſsimo argumento & nutrirent abundè, & vigilias imperarent, Galenum & Auicennam de grauis ſoporis cura perperam interpretantes.

Curatio XXIIII. *de Quartana duplici.*

A QVARTANA etiam non paucos, sed inter alios filium Bartholomei Cressi Pistoriensis ciuis, cùm iam septem mensibus, eáque duplici detineretur, incredibili celeritate: vt etiam vxorem eius, matrémque, quartana laborantes, ex diarrhœa totidem mẽsium: ambo enim in lecto iacebant. Cura fuit, vomitibus, abstinentia cibi in diebus accessionis, purgatione cum pharmaco Amechio, inunctione dorsi hora frigoris ex oleo de scorpionibus, & pinguedine anseris, & gẽtianæ succo. Alios verò curaui succo radicum verbasci, in potu dato.

Curatio XXV. *de vteri antiquis doloribus.*

Ex vteri antiquis doloribus curaui vxorem pharmacopolæ trium regum: quæ postmodum erga me tanti beneficij memor, semper grata fuit. Viuit adhuc, cum iam à curatione anni circiter vigintiquinque præterierint. Summa curæ fuit, purgato corpore cum his catapotiis. Recipe corticum casſiæ nigræ, casſiæ odoratæ, cinamomi, corticum citri, betonicæ, radicum pytyusæ, zedoariæ, galangæ, & tryferæ magnæ appellatæ. Inungebam locum asſiduè ex oleo de lino, liliaceóque: atque ita conualuit.

Curatio XXVI. *de inexpugnabili dolore præcordiorum.*

DOLOREM diuturnum inexpugnabilem circa præcordium dextrum, cum vomitu biliosorum & crudorum, à Cauenago & Candiano tum celebribus medicis frustra tentatum, in Octauiano Mariano patricio viro, redeuntémque per circuitus, ego solus tandem curaui: sed maximè prandij consuetudine sublata: inde misso sanguine, purgato corpore, decoctóque ligni sancti exhibito. Sed vix intra duorum annorum, ni fallor, spaciũ (cùm morbus ipse sæpe iam abiisse, & hominem reliquisse visus, rediret) iniunxi &, vt à crudis abstineret, & puluinaribus vẽtriculum & præcordia foueret.

Curatio XXVII. *de vrinæ profluuio & sanguinis mictu.*

PORRO ex vrinæ profluuio primùm meipsum, & filiam Paluicinæ adolescentem, & quotquot in manus venerunt curaui, cùm in aliorum manibus omnes perierint, quamuis primarij medici illi existimarentur. Cùm verò quendam coram aliquibus illorum vna fermè die sanassem, qui iam penè per mensem curatus non solùm nihil profecerat, sed penè interierat, admirabantur: cùm tamen res non esset admiratione digna. Abstinebam

à purgantibus medicamentis, illi dabant: abstinebam à pinguibus, illi ad eorum vsum hortabantur: dabam vuas passas, admittebant: lentes nō admittebant, nisi inuiti: calidis vtebar, illi frigidis: renibus abstringentia imponebam, illi verebantur ne cōclusa vi, aqua redundaret ad viscera principaliora. Plumam detrahebam, huius non meminerant. Lauabā sæpè pedes, & hoc negligebant. Vinum dabā album, id iurè non conuenire dicunt. Prohibebam à cibo exercitationem. somnum iniungebā. Hæc duo solùm cū illis fuere cōmunia præcepta. Cæterùm post hæc inueni, ad huiusmodi affectum auxilium præstantissimum, quod in librum de Secretis retuli. Liberaui & Antonium de Caio, in domo Io. Antonij Maioragij, laborantem ex casu ab equo sanguinis mictu. Hoc non inter admiranda recenseo, cùm morbus etiam ab alio sanari forsan potuisset, quamuis magnus, sed ob auxilij vtilitatem: succo enim radicis eius, quem rauanellum vocāt, illum paucis admodum diebus curaui.

Curatio XXVIII. *de dolore capitis cum tussi & difficultate spirandi.*

IAM verò quæ contigerūt in Io. Paulo Negrolo, mercatore non vulgaris nominis, quæque toti vrbi nota sunt, tempus est vt cōmemorem. Tanta enim fuit res, vt plerique

obstupuerint, omnibus verò maledicis perpetuum silentium sit impositum. Pertransibo autem breuissimè rem omnibus notam, vt posteri eam sciant. Laborabat igitur hic capitis dolore grauissimo, cum tussi & difficultate spirandi, iam biennio: & vt erat liberalis admodum & ingenui animi, tres medicos, primos ciuitatis absque dubio, aduocauerat: cúmque illi curando nihil profecissent, in eam opinionem (vt audio, ídque etiam ab vno eorum accepi) deuenerunt, vt esset phthisicus, & omnino insanabilis. Spe igitur omni destitutus, ad me venit: rogat vt opem afferam. Fuit dies illa Iouis: iubeo, vt sequenti mane operiatur in lecto. Eo ad illum: omnibus bene pensitatis, pronuncio ipsum sanandum, facturúmque vt die Mercurij sequente intelligat se posse sanari. Describo igitur quædam in rem facientia. Sequente die admonet eum pharmacopola Castellinus, vt desistat: tã calida enim esse medicamenta quæ scripsi, vt si eis vtatur, vitæ periculum subeat. Quo cõsilio id egerit, tibi æstimãdum relinquo. Die dominico, cùm diu sortem suam lãguens defleuisset, decreuissétque abstinere his auxiliis, nec amplius fidere consilio meo: admoneor ab Ambrosio Serono, quem postea (vt superius dixi) ex homoptoi curaui. Accedo ad ægrum: post multa impetro, vt pharmacopola vocetur: aduenit. Interrogo, quænam sint illa medicamenta calida?

Tandem, vt breui rem peragã, fatetur se ignorare singula medicamenta cuius naturæ sint: hócque pertinere potius ad me, quod etiam verum erat. Itaque conuictus propria confessione, accersitur alius pharmacopola. Quid plura? die Mercurij accedo ad illum, lætum inuenio. Proh superi, inquit, vera pollicitus es: quomodo tam celebres medicos tandiu latêre hic morbus potuit? tum ego, Non latuisse puto, inquam, sed quisque iudicio suo vtitur in medendo. Hinc fit, vt ego in te fortunatior sim, alius in alio. Vt verò rem paucis peragã, intra vigintiduos dies perfectè sanatus est. Queris modum? Idem fermè, quo Inara sanatus est. Purgaui illum catapotiis Galeni, ad catarrhum, quinto Methodi: inde ligni Indici decocto, cum colocynthida & aromatibus: detraxíque prandium, solum panem bellariáque concedens.

Curatio XXIX. de hectica, arthritide, tabe, hydropisi & vlcere perforante vesicam.

POST hæc vocatus ad affinem suum Nicolaum Siccum, hecticum, arthriticum, tabefactum morbo regio, aqua intercute, & resolutione laborantem, non curaui: sed ita leuaui, vt iam omnibus, præterquam mihi ipsi, sanus videretur. Si voluisset de vita curare, viuere potuisset. Superuixit quinque annis. Fuit

miſtum curandi genus, in multiplici morbo. Iuuit decoctum Cynæ radicis, plus aliis auxiliis. Sed & Cæſarem Barbauaram, patricium virum, duobus annis in vita retinuimus, quanquam vlcere veſicam perforatam haberet. Hic tamen nunquam ſani viri munia obire interim potuit: ſed ei facultas, alteri voluntas, ad recuperandam integram valetudinem defuit. Multa mihi præter hæc præclara auxilia fuerunt ad cordis palpitationem, quo me à natiuo morbo, alios quoque plures vel vna die in perpetuum ſanaui. Et ad vriginem, flagrantiámque vrinæ: quæ nunc commemorare non eſt neceſſarium, quòd ſecreta ſint.

Curatio XXX. *de hectica lepra & aſcite.*

TRANSEAMVS ad eorum ægrotantiũ narrationem, qui à me his medicamẽtis curati ſunt, quæ publicare fas eſt. E quibus celebre illud eſt, quod contigit in Franciſco filio Philippi Peragalli. Annum is agebat duodecimum hecticus, aſciticus, leproſus, putrida etiam febre laborabat. Curabatur à Gotifredo Caſtillioneo, medico non vulgari: verùm in melius non proficientibus remediis, aduocatus ſum. Vix erat vbi inciperemus. Iecoris dolor præterea vrgebat. Conſilium fuit noſtrum, vt pane vteretur ex zea, cum aqua cineris confecto, ſeminéque fœniculi, & dimidio triticeæ farinæ. Curationis autem vis fuit,

ſuccus cichorij, cum erithrodani puluere, atque ſpicæ. Eo deuenit, vt ſingulis diebus ad libras decem aut duodecim vrinæ mingeret. Atque ita is quoque perſanatus eſt.

ATQVE hæc de ægris inſignioribus, qui ex morbis deſperatis à nobis curati ſunt: quã-quam innumeros alios temporis lõgitudo & obliuio aboleuerit. Neque enim niſi paucis abhinc annis huiuſmodi miraculorum rationem habui. Hoc vnum ſatis ſit, me ſemper in artis operibus felicisſimum fuiſſe, adeò vt nonnulli ad caſum, alij ad dæmonem referrẽt. Verùm vt nemo felicior perpetuo ſucceſſu in curãdo, ita nullus ab erroribus & caſibus aduerſis tutior meipſo fuit: adeò vt in tota vita vix ter aut quater ſiniſtrè res ceſſerint. Itaque ſi ad fœlicitatem medendi reſpicio, haud piget fortunæ meæ: quandoquidem videam Galenum tam paucorum meminiſſe, quos ex deploratis morbis ſanauerit. In libro enim de Prædictione ad Poſthumum, meminit Eudemi ſenis, in hyeme à tribus quartanis curati: & vxoris Bæthi, cuius morbum reliqui medici ignorare videbantur: tum Demadis rhetoris, & familiaris Charilampi cubicularij. Sed horum duorum caſus haud inſignes fuiſſe reor. Meminit & iuuenis eius, decimo artis curatiuæ, quem Theſſalici medici inedia penè perdiderant, vt fermè tota hæc ſumma in tres reducantur. Verùm tamen Galenus nõ tantùm

curandi arte, quantùm ſcientia diſſectionis & prædicendi inclaruit. Admirabilem enim in hoc genere fuiſſe, ſcripta eius de Pulſibus tam egregia teſtantur. In curando verò ſi maiora exempla edidiſſet, vir gloriæ cupidiſsimus, qui toties de prædictione gloriatur, quíque etiam minima ſcriptis ſuis inſeruit, exiſtimant aliqui non prætermiſſurum fuiſſe. Verùm cõſcripſiſſe multa talia credo, atque etiam maiora in libris de Cura vniuſcuiuſque morbi propria: ſed hi libri magna humani generis iactura, vt reor, periere. Sed his omiſsis, non ſolùm in curando, ſed in cognoſcendo morbos, ac prædicendo, adeò felix fui, vt æmuli ipſi hoc mihi munus ſponte tribuerint, nõ ſolùm quòd id fatendo maiorem fidem in aliis viderentur habituri: ſed quoniam, quæ contigerunt, ſupra artis ipſius vires eſſe viderentur.

Prima dignotio morbi admiranda cum curatione à veneno ſumpto.

NARRABO autem è multis pauca, atque inter cætera quid cõtigerit Baptiſtæ Syrtiro mercatori prædiuiti, tum vxori ac filiis. Eius enim primùm vxor ægrotauit, cúmque nihil proficerent auxilia familiaris medici, antequam illa obiret, ægrotauit & ipſe coniux. Ob ídque alium quendam Themiſonem turgidum, & multa deblaterantem,

maledicum, in medendo infœlicissimum aduocauit. Is licet medicamenta nulla suo more, vt eruditus videretur, adhibuisset, multáque (vt solitus erat) disserendo adduceret, partim falsa, pleraque ex ignobilibus quibusdam empiricis contra alios medicos, nihilò felicior in cura fuit: quippe æger defunctus est. Interim iam omnes filij ægrotabant. Ego autem solitus eram tres fratres defuncti mederi, Paulum, Euangelistam, & Benedictum. Itaque videntes hoc nihil profecisse, & quia res arbitrio eorum agebatur defuncto fratre, aduocant me. Ego perpendens rem diligenter, cognoui veneno illos esse affectos. Doceo patruos: iubeo aduocari sociũ, eum qui primus in cura vxoris fuerat, veluti testem: præstitis auxiliis, scilicet copioso lactis potu, quamuis febrirent omnes, conualuerunt. Inter hos erat puella minor natu annos agens circiter octo, quam auia existimabat sub occasu solis perituram, quòd iaceret vt mortua, irridebátque adhibentem auxilia: minúsque ob hoc mihi fidebat, quoniam crederet quadam iuuenili ac prorsus temeraria spe me ad curandum accessisse. Memini autem, quòd pueri ipsi conuellebantur etiam, præter reliquos morbos: sed & illos postmodum curaui solus. Viuunt etiam nunc omnes, præter infantulum: qui postquàm sanatus fuit, à nutrice dormiente suffocatus est. Verùm in curatione ipsa vsus

ſum in omnibus medicaméto illo, quo Sfondrati filium ſanaueram.

Dignotio II. *cum curatione febris.*

SORОREM quoque Io. Pauli Negroli, cùius ſuperius feci mentionem, iam duobus menſibus febre, ſed magis quàm pro febris ratione conflictatam cùm cognouiſſem, dixiſſémque in vtero habere, intra quinque dies ſanaui, exhibito diamargaritone: peperítque filium primogenitum, qui adhuc ſolertia mea ſuperſtes eſt.

Dignotio III. *cum curatione.*

BARTHOLOMEVM etiã Marianũ, cùm falſò exiſtimaretur phthoe laborare, atq; ob id pro deplorato relictum, in viginti diebus ſanaui, morbi intellecta ſede.

SED non ſolùm in dignoſcẽdo præſentia, verùm futura prædicendo curam adhibui. Cuius teſtimonio ſunt tot præclara præſagia: atque inter multa, imò innumerabilia, adeò vt vatem me verum prædicent, nec vnquam de errore quiſquam accuſare me auſus ſit.

Prædictio IIII. *ex pulſu.*

MEMINI inter reliqua, quòd cùm laboraret Ludouicus Madius puer, annum agens circiter vndecimũ, aduocatúſque eſſem

cum alio celebri medico, nec videretur puer grauiter laborare, quòd & febris remissa foret, & puer facilè morbum ferret: dixi matri, futurum, vt aliquādo hic puer repentè ex hoc morbo in grauissimum affectum incideret, à quo vix euaderet. Cùm illa causam sciscitaretur, respondi, me ex venarum pulsu id intelligere. Nūciauit hoc illustris fœmina alteri medico: qui cum eadem hora, qua ego solebam, scilicet sub noctem, puerum non inuiseret, dixit, quod & verum erat, hanc tantam mutationem se non percipere. Nam aliis horis nō tāta erat inæqualitas, quæ vel ab ipso, vel à me, si tunc solùm tetigissem, percipi potuisset. Cúmque ego hāc diuersitatem augeri in dies viderem, affirmaui semper hoc futurū. Quod & contigit: namque repentè post dies fermè viginti, cùm grauissima spirandi difficultas inuasisset, miserunt ad me, & venienti occurrit mater flens, ac dicens: Heu quàm verus vates magno meo malo fuisti. Itaque obiit puer altera die. Ob id verò, tum etiam alia experimēta, cùm toties abierim, nunquam me deseruerunt. Quæris forsan, quod genus pulsus tantū periculum significare potuerit? Erat innuens & miurus, & inæqualis etiam, atque inordinatus: semper autem humilis, nec ad cutem elatus, sed profundus. Quæ omnia indicabāt causam opprimentem & firmam.

Prædictio v. ex pulsu.

CVM verò reuersus essem in patriam, ægrotabat Io. Iacobus Resta, duóque aderant egregij medici. Aduocor: dixi, laborare cerebri abscessu. Senior contradicebat: alter non negabat, sed posse adhuc sanari sperabat. Sequenti die, cùm adhuc conuenissemus, qui pridie negauerat laborare abscessu, credo, immemor eorum quæ dixerat, abscessu cerebri iam quatriduo laborare fassus est: ob ídq; mittendum sanguinē, quod & alter medicus censebat. Tum ego nihil obiiciēs de pristinæ diei contentione, respōdi, non laturam virtutem. Cùm verò ipsi concordes contradicerent, vt viderunt me dicentem statim casuras vires, etiam dum sanguis mitteretur, mirabantur: neque enim causam vllam adiiciebā, cur id ego expectarem. Quamobrem surrexerunt, diligentius pulsum exploraturi. Cúmque vnà ad ægrum iremus, tentatis venis, iam prorsus cecidisse vires cognouerunt, & admirātes abiere. At ille paulò pòst mortuus est. Tum iunior quendam submisit, qui me interrogaret, qua ego arte id deprehendissem? Cùm respondissem, ex pulsu: At & nos, inquit ille, pulsum percipimus. Quasi idem sit pulsum sentire, & omnes illius differentias exactè assequi. Erat enim pulsus ille humilis, inæqualis, inordinatus, nec tactui resistebat. Vnde non solùm oppresionem facultatis, sed etiā resolutionem

ſignificabat. Declaratum enim eſt in medicis expoſitionibus, quatuor modis deprehendi facultatis imbecillitatem: quæ cùm ſumma eſt, præſentem mortem nunciat.

Prædictio VI. *ex ſolo aſpectu.*

NVPER verò, cùm ad quendam ingrederer, neque lotio, neque vlla alia re viſa, nec ægro interrogato, pronunciaui ex ſolo ægri aſpectu, illum magna ſpirandi difficultate laborare, non poſſe dormire, & pedes tumidos habere. Ille admiratus prædictionē, inquit: Non ſolùm pedes, ſed & crura tumida habeo, iámque ſex diebus noctibúſque vigilo, & ſpirandi difficultate maxima laboro. Tū ego ſuis, moriturum breui, dixi. Mortuus eſt ſexta die, poſtquàm illum inuiſeram. Quomodo autem id aſſecutus ſim, quatuor verbis explicabo. Cùm acceſsiſſem, ſedebat in lecto ægrè ſpirans, omoplatáſque trahens: quod maximæ difficultatis ſpirandi argumentum eſt, & faciem tumidam habebat. Vnde clarum erat, qui ſic afficiuntur, ſomnum capere nō poſſe: debilitatis inde viribus, aqua intercute à pedibus veluti remotioribus à corde corripi: quod & tumor faciei apertius oſtēdebat. Denique, ne ſingula proſequar, in prædicendo adeò felix fui, vt neminē mihi vel æmuli ipſi præferant, cùm quidam vel plus mihi tribuāt
quàm

quã res ipsa exposcat. Alij facilè cesserint, modò laudis in arte aliquid remittere velim. Nõ enim existimant prædicendi partem medicæ artis propriam esse, ac medico vt reliquas conuenire. Verùm non tam est prædictio hæc nostra ad ostentationem (vt plerunque esse solet) sed potius ad ægrorum salutem.

Prædictio VII. *in exhibitione medicamenti purgantis.*

NON pigebit autem subiicere, quod Augustino Fornario Genuensi nobili viro contigit. Is namque Indica lue aliquando cùm laborasset, correptus est febre lenta, qualis solet affectos illo morbo comitari: atque ita sensim in hydropis genus illud incidit, quod vocant Tympanitem. Aderat & alius medicus: cúmque maxima diligentia ab vtroque curaretur, nihil tamen proficiebat. Mulieres assistentes & amici collaudauerunt quendam alium medicum, turgidum & gloriosum: &, vt fit, cùm res ad vota nõ succedũt, facilè obtinuerunt vt superuocaretur. Is vt conspexit hominem diuitem & liberalẽ, simúlque quod inuideret mihi, tametsi iuueni, existimauit è re sua esse, vt me abacto, præda solus potiretur. Itaque statuit, vt coram omnibus Genuensibus nobilibus, contra morem & decreta Collegij, verba faceremus. Inuitauit autem (vt credo) illos. Nam alioquin non tam com-

muni cõsensu præsentes adesse potuissent, ad audiendum quod instituerat. Adueniunt itaque, & prior ille, cùm dixissem, demonstrasséṁque morbi genus, rogat autoritati suæ cõsulens, licet iunior esset, vt vltimo loco ei dicere liceret. Assensus est senior. Quid plura? vt tum solebant, ambo in vnum consensêrunt: scilicet in ægri perniciem, vt me exploderent: ita sunt mores hominum. Tunc senior lætus, pronunciat salutem futuram die sequenti: multáque alia addit, amentium more. Itur deinde ad ægrum. Ibi multa gloriatus, pollicitúsque, dicit communi consensu statutum, vt medicamentum sumeret, rogátque me, an verum sit. Ego, qui mentiri non didici, respondi, placuisse hoc maiori parti. Intellexerunt astantes, intellexit & æger. Rogat igitur æger me, an medicamentum sumere debeat? fidebat enim plurimùm mihi. Respõdi, vocatos esse tres medicos, hanc sententiá esse maioris partis, medicamẽtum esse natura innoxium (erat enim casia nigra, hieræ species, & rhabarbarum) illorum esse maiorem autoritatem. Non audebam vlterius progredi: erat enim is collegij procurator. Hæc namque officia plerique quærunt, vt vi retineant, & metu, quod bonis operibus aut eruditione compatare non possunt: simul & vt apud imperitos autoritatem assequãtur. Tum ille acrius instat, vrget, sanitatem pollicetur:

tandem medici,amicíque recedunt. Tū astantes mulieres rogant, vt si existimem obfuturum medicamentum, ne exhibeam. At ego, qui non solùm rerum naturæ satis peritus erā, sed etiam diuini iuris,in hæc verba respondi: Si è re fuisset vt non propinaremus, non esset aduocatus hic tertius medicus. Nam iam diu nos ab hoc auxilio volentes abstinuimus: verùm postquàm vos aduocari illum iussistis (leges autem collegij iubēt, vt qui vltimò aduocatur, sententiā ferat) non decuit me, plusquam par esset, contrà obniti: omnes enim sciunt, me quantùm licuit, obstitisse: multò minus verò iam constituta re, mihi solùm licet à constitutis discedere. Hoc enim improbi & fallacis hominis esset, illud pertinacis: nec hoc etiam, si vellet, facile esset facere sine magno meo periculo & iactura famæ: si vos ita voluistis, rectéque consuluistis, non est cur ego obsistam: si errastis, haud par est me pro alieno errore pœnas luere. Acquieuerunt inuitę: vt quę intelligerent, nō placere determinationem. Datur itaque medicamentum vesperi (hæc enim manè acta erant) diluculo ius quoddam. Tantum verò abfuit vt conferret, vt noctem inquietam duxerit, manè obstreperet regmone. Aduenit medicus senior, audit strepitum, videt plorantes mulieres: interrogat, an is esset æger? respondent, eum esse: adiiciunt verba, more mulierum. Ille perti-

nacia adeò amens erat, vt non crederet eum esse ægrum: sed dubitabat, credo, ne ego illi ludos facerem. Caput introducit: erat enim apertum ostium de more, vt morientibus fieri solet. Videt ægrũ esse: statim abiit dicens, mortuus est, mortuus est. venit & alter medicus, videt ægrum, solatur. Veni ego hora prandij. Tum æger ad me: Ecce vides hominem in te confidentem: age, si potes, vt me reuoces à periculo præsente: non ego illum, sed ciues mei ad me adduxerũt. Itaque hortatus hominem, vt bono animo esset, aliquid dedi. Iuxta vesperam redij: nec discessi prius, quàm illum perfectè ab omni medicamenti noxa liberassem. Tum Genuenses omnes vsi sunt opera mea deinceps, pręter duos, qui addicti erant nomini illius. Superuixit autem æger mensibus septem & cùm videretur liber, surgerétque, repentè diaria obiit. Vix enim superuiuere pǒterat, vel cum optimo regimine: quanto minus, surculis lapathi crudis asiduè vtens? Atque hæc in patria contigerunt. Quamobrem ne mireris, si talibus atque his similib⁹ crabrones (vt dicitur) irritauerim: vnde tot conspirationes & oppugnationes, maledictiones ortæ sunt. Adagium enim verum est: Qui in tenebris ambulat, odit lucem. Nec verò ob solam ignorantiam plerique peccant, sed quia sanctissimam artem non legitimè tractent: vnde diuino destituti lumine, maxima peccata per-

petrant. Iam verò hic fuit vitæ meæ curſus ad hanc vſque diem, pro quo more maiorum hãc accepi compenſationem. Sed quantùm mundus me odit, tantùm mihi Deus fauit: & inter cætera, quòd mortis amicorum conſcius non ſum. Atque id Antonij Mariæ Maioragij, qui ſe mutato prænomine Marium Antonium voluit appellari, fato perſpicuè declaratum eſt. Is cùm bis ad minus, ſiue ter, à me vitæ periculo eſſet liberatus, ſupremo tamen morbo ſine cauſa alium rogauit. Et licet me etiam aduocaſſet, omnia tamen alterius medici arbitrio agebantur: tum quòd ille medicus (vt mos eſt) id affectabat: tum quòd æger ipſe verbis plus quàm rebus fidens, optare id videbatur: tum etiam, quòd ego non neſcirem quorſum tanti apparatus tenderent. Itaque qui toties cum mea laude ſeruatus erat, ſine mea culpa periit. Retulit tamen alter medicus ſuæ infelicis operæ locupletius munus, ſcilicet annulum decẽ coronatorum precij: cùm ego pro ſalute bellaria quædam tantùm accepiſſem. Agnati tamen ſui fidentius in poſterum mea opera vſi ſunt, alióſque ſpreuerunt. Aut enim (dicebãt) ille curando errauit, aut ſolus tum cognouiſti qualem exitũ eſſet habiturus. Ille enim alius, etiam prope mortem cùm eſſet, ſalutem pollicebatur. Verùm nõ in hoc amico ſolùm, ſed in omnibus, vno duntaxat Proſpero Marinono excepto, eadem felicitas me comitata eſt.

AT dices: Si hæc ita se habent, totam vrbem occupare debuisti. Nequaquam, ô amice. Sũt & regni humani vires, quibus, quod suum est, id est, autoritatem inter homines, licet non adeò celebrem tueatur ægrorum multitudo, quæ plebem mouet, solicitudo circa languentes etiam præpostera & inutilis, grata principibus atque proceribus, collusio cum aliis medicis & chirurgis, tonsoribus, pharmacopolis, obstetricibus, famulis, mulierculis, cauponibus, tam scelesta quàm vtilis: multitudo auxiliorum peritis quidem ridenda, imperitis admiranda. Diximus autem de his in Apologia aduersus Thessalicum medicum: nũc & propositis & vtilioribus insistamus. Verùm quãuis non omnia simus cõplexi, meliora tamen fermè omnia, & nobiliora obtinueramus, nulla cura, modico labore: & quod omnibus melius fuit, multùm immutata est imitatione nostra & autoritate & exemplo ars medendi in ciuitate nostra, quamuis aliqui durius obstiterint. Etenim & carnis & ouorum vsui (nã de vino vetus est cõsuetudo) ad septimum diem primùm, nunc etiam ad quartumdecimum (vltra obtinere non potui, quòd prædictionem non calleant) interdictum est in acutis. Separarunt alexipharmaca & gemmas à cibo: purgantiũ medicamentorũ exhibitionẽ ab initio morbi reliquerũt: sectiones venæ & plures in vno morbo & liberaliores administrant: tot

dulciũ vſum, quo antea ægris nõ rectè cõſulebãt, minuerũt. Frictionibus vtũtur, coctiones expectant: cùm purgare voluerint, ventriculum confirmant in quibuſlibet morbis. Vſum quoque multorum ſimplicium introduxi, ſed & medicamentorum. Validioribus tamen vti non audent, cùm ego ſemper ſine errore illis vſus ſim. Memini, cùm aliquando me abſente laboraret morbo gulæ (anginam fuiſſe prauã existimo) Regens Pyrouanus, qui è conſilio Cæſaris erat, medicos celeberrimos totius ciuitatis aduocaſſe, eos inſpexiſſe auxilia, quibus ego quendam patricium curaueram: neque tamen auſos vti illis, quanquam collaudaſſent ea. Subiecítque vnus ex his: Optima quidem exiſtimamus hæc præſidia, ſed oporteret, qui eis tum vſus eſt, nunc adeſſe præſentem. Itaque qui velit feliciter in artis operibus verſari, non ſolùm ſufficit vt ſcripta antiquorum perlegat, tum noſtra atque aliorum, ſed diligentiam ſummam adhibeat & in curando, & in prædicendo, ne vlla ex parte aberret. Cúmque id facere non poſsit niſi paruo numero ſuſcepto ægrorum curandorum, vt nec ventriculus multos cibos bene vnquã concoquere poteſt: præſtat, paucis manus admouere, & eos ſanare, quàm plures perperam medendo, magnam eorum partem perdere. Cúmque id agendo lucrum forſan non ſuppeditabit pro victu, pauperúmque curam nõ

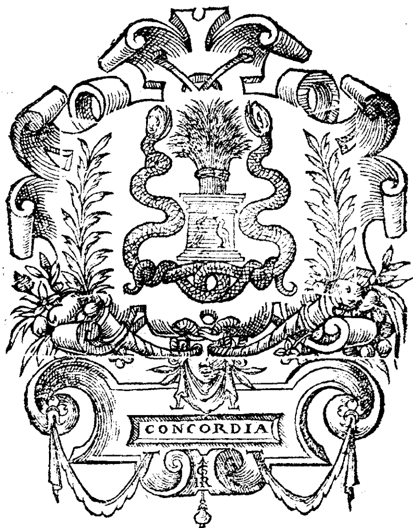
magis quàm principum negligere iustum sit, turpe non est, nec flagitiosum, ab his quos curandos suscepisti, multò plus exigere pecuniarum, cùm eos sanaueris, quàm alij medici faciant. Atque ea de causa multos ego curare recusaui, qui diligẽtiam quidem me dignam, & iustè à me exigebant: solutionem autem medico gregario, ídque iniustè, mihi proponebant. Atque hæc ad hanc vsque diem, qui quartus est ab Idibus Aprilis, anni 1561, mihi contigerunt. Qui autem in posterum succedent, si digna huiusmodi erant commẽtariis, aliàs referam: in vniuersum hoc suadens bonarum literarum studiosis, atque addictis artis operibus, vt meminerint, nihil esse melius, quàm diuini beneficij accepti memorem esse: & nos nostráque à numine gubernari: nec conatus hos nostros multùm prodesse, sed vlcisci diuinitatem non aliter crimina nostra, quàm errore mentis in nobis relicto: humana verò speciem solam boni atque mali retinere, atque eam momentaneam, solidi nihil, vt eius gratia aberrare debeamus.

FINIS.

H. CARDANI MEDIOLANENSIS MEDICI, DE METHODO MEDENDI,

Sectio quarta,

Quæ Consilia in diuersis morborum generibus complectitur.

PARISIIS,

In Ædibus Rouillij via Iacobæa, sub signo Concordiæ.

Cum priuilegio Regis.

H. CARDANI MEDIOLANENSIS MEDICI AC PHILOSOPHI CELEBERRIMI,

Sectio quarta,

Quæ Consilia in diuersis morborum generibus complectitur.

CONCILIVM PRIMVM.

Pro laborante difficultate spirandi.

CVM in quatuor consiliis agitatis per clarissimos collegas nostros multa ac varia disertissimè adducta essent, visum est mihi, ne quicquam memoriæ vitio dilabatur, vt quæ recitata essent in vnum colligerem, atque in ordinem redigerem, simul etiam addens quæcunque in rem facere viderentur. Multiplicem autem ordinē seruare necesse est, primùm quidem tractandorum generalem: secundum vt primò ea proponamus, quibus omnes conuenimus: deinde si quid est, quod tamē exiguum est, in quo dissentiamus, subiiciatur. Post hæc

& in cura tertius ordo seruandus est inter ea quæ conueniunt ciborum, potuum, medicamentorum ac talium: atque in eo intermiscetur quartus ordo, qui duo habet capita. vnum, scilicet à quo primum incipere debet: alterũ, cui magis insistere oporteat. Hinc quintus ordo exoritur, scilicet vt doceamus quæ cuique tempori conueniant: vtpote initio curationis, processui atque declinationi. Superest & sextus, in quo doceamus quæ pluribus morbis conueniunt, nam pluribus morbis eum laborare certum est, non vnico tantùm omnium consensu: & quæ vni tãtùm adhibita prosint, & quæ validiora, quæque imbecilliora. Vltimus ordo erit in auxiliis necessariis adhibendis, vt sciamus, si hæc non profuerint, ad quænam alia sit transeundum: atque deinceps ex his in alia: vt demum sciremus, si priora non proficerẽt, quæ vltimo loco essent adhibẽda.

CONSTAT autem, absque his ordinibus vix posse tantam rerum cõgeriem vtiliter tradi. Atque hos ordines difficillimum fuisset in ipsa consultatione proponere, imò etiam vanum: quandoquidem adhuc difficilius fuisset propositos memoriæ commendare.

PRIMVM igitur suppono dispositiones, quæ in illo sunt manifestæ: nam vt Philosophus ait, Omnis nostra doctrina à notioribus nobis originem ducere debet. Sunt autem notiora hæc, difficultas spirandi, de qua ipse ma-

ximè conqueritur, & cuius cauſa nos omnes aduocauit: deinde flatus erumpens è ventriculo, atque viriata concoctio prima, quam ipſe diſpoſitionem manifeſtè percipit, tametſi ab illa non adeò ſe impediri exiſtimet. Eſt tertia diſpoſitio, inflatio ventris nō leuis, ſimiliſque hydropi, quæ incipit ab enſiformi furcula, & continuè augetur vſque ad vmbilicum, permanétque etiam infra illum per duos digitos: deinde declinat præceps, non more aſciticorum verſus pectinem. Ab hac diſpoſitione quamuis lædatur non parum, ipſe tamen ſe non lædi putat. Quarta diſpoſitio, eſt turbulentia vrinæ cum paucitate etiam, neque vrina claratur, tametſi ſubſidant multa modò rubra, modò alba, modò ruffa. atque hæc ſunt in quibus omnes cōueniunt, quæque ſenſus ipſe oſtendit. Adeſt & quintum, quod præter naturam eſt, duricies ſcilicet ſplenis, quam neque ipſe curat, neque medici grauioribus intenti magnifaciunt: tametſi & ipſa difficilis ſit curationis. Conuenimus etiam intemperie membrorum principalium, cordis, cerebri & iecoris, quòd calida ſit.

De paſsiuis autem qualitatibus aliquod diſcrimen fuit. Erat vnꝰ qui exiſtimauit, eſſe ſiccæ temperiei, ſed vſu factam eſſe humidam ob ocium, quod non videtur verum: quia ex permutatione ætatis, vt habetur ſexto de Tuenda ſanitate, humida temperies poteſt

fieri ſicca, nõ autẽ ſicca fieri humida in principalibus: ſecus eſt de habitu totius tertio de Cauſis pulſuum, cap. ſecundo. Sed poſtquàm conuenimus, quòd nunc etiam ex illius ſententia eſt humida, ideo velle verba producere in hoc, eſſet potius inſectatio, quàm res vtilis. Concluditur ergo, quòd temperatura cordis & iecoris omnium conſenſu eſt calida & humida, loquendo de naturali.

De cerebro autem, cùm conſentiant quòd ſit calida in paſsiuis, eſt aliqua difficultas. Sed poſtquàm etiam conuenimus, quòd præſens ſit ſicca, curioſi eſſet verba plura de hoc facere, maximè quòd nullus noſtrûm ponit cerebrum eſſe in cauſa alicuius horũ morborum, aut ſymptomatum, vel deſtillationis. Solùm apparet paucitas ſomni tanta, vt ſit mirũ. plerunque enim ſubſiſtit intra tertiam horam, nunquam quartam complet.

Convenit etiam inter omnes, quòd color faciei ſit bonus, & præterea habitus totius ſatis carnoſus: & quòd crura iam diu tument cum pedibus, vſque ad genu fermè, tumore molli, ſub forma anaſarcæ vel œdematis. Conuenimus etiam præterea, quòd ipſe paſſus ſit magnos mœrores ac diuturnos: & diu vixerit in ocio, & quòd plurimo vteretur cibo & potu, cùm tamen antea aſſuetus eſſet exercitationi. Rurſus quoque, quòd natiuam habeat quandam difficultatem ſpirãdi, quód-

que esset aqualiculus more matris suæ & quòd iam tredecim vel quatuordecim annis elapsis magnam effuderit sanguinis quantitatem ex ore: quódque verisimile est eum sanguinem profluxisse potius è capite, quàm è pectore, postquàm tam perfectè sanatus est, remansitque omnino sine tussi. Constat etiam, quòd hæc difficultas spirandi incœpit circiter viginti abhinc mensibus augeri vehementer, & quòd licet melius se habeat excusso flatu per eructationes, & dum ieiunus est, tamen nunquam adeò liber est, vt possit facilè supinus decumbere: vel quòd redeat ad priorem statum, in quo erat iam duobus annis elapsis. Omnes etiam fatentur, pulmonem, ventriculum, & splenem, & iecur magis esse imbecillia. Hæc sunt, in quibus conuenimus omnes.

VT verò singula diligentius exquiramus, sciendum est, quòd omnes respirationis difficultates ad tres differentias reducuntur, aut instrumenti, & sic fit magna & parua: aut motus, & sic velox & tarda: aut quietis, & sic densa & rara. Manifestum est autem, quòd velox & tarda dupliciter dicuntur, & de inspiratione & de expiratione: sicut & rara & densa de duplici quiete, scilicet ea quæ sequitur inspirationem & expirationem.

MAGNITVDO quoque & paruitas etiã dupliciter dici possunt, & dupliciter esse: velut si nimis extendatur, aut nimis maneat ex-

tensum membrum respirationis, atque ita de contractione. Fient ergo simplices & duplices & multiplices, maximéque compositæ octo modis: velut si quis dicat magnam inspirationem, bifariámque & velocem & raram: expirationem autem magnam, & bifariam densam & tardam, exempli gratia.

Hoc igitur genus respirationis haud magnum est, neque densum, atque magis in inspiratione quàm expiratione laborat, velut eleganter animaduersum est ab vno ex collegis nostris, cùm tamen diu non possit subsistere supinus, videtur quòd sit densior quàm oporteat. Impedimentum ergo est magis in quiete quàm in motu: quanquam & in motu adsit, & in motu magis quàm in instrumento. Vnde constat, hoc impedimentũ contingere ex parua attractione aëris, propter angustiam meatus, quæ multipliciter potest contingere: aut per impedimentum, quod sit in ipso primo instrumento, quod est pulmo: aut per cõsensum, qui quidem non potest esse nisi in functione ipsius septi transuersi. & hoc duplici modo: aut propter facultatem, in ipso vitiatam, quod non credo, quia nulla est causa præcedens, quæ istud decernat.

Omnes autem concordant, quòd ex grauitate iecoris & lienis & flatu. Sed ista non sufficiunt, cum vitium nõ sit neque in instrumento principali, neque in primo per essentiam:

tiam : ergo non esset continuus hic morbus.

Cvm verò concludatur, quòd sit continuus etiam, quoad magnitudinem excessus, sequitur quòd sit per essentiam etiam in altero illorum. Sed non est in principali, ergo in primo instruméto, id est, pulmone: & hinc vel est mala qualitas, vel compositio. nam de solutione continui non creditur.

Et sic ompositio, est in figura, & ea quæ impedit transitum aëris : quare in arteria venali, quia in aspera arteria faceret tussim : & in vena arteriali, cùm sit plena sanguine, non posset esse per essentiam. Neque potest esse materia, quia tam longo tempore vel induresciffet, vel fuisset expulsa : neque potest esse grando, quia grando non generatur, nisi in aspera arteria: nõ in vena arteriali, cùm sit plena sanguine tenui & spiritu. Relinquitur igitur tãdem, vt vel sint tubercula iuxta arteriam venalem, vel crassicies in substantia pulmonis, propter quam comprimatur arteria venalis, vel siccitas in pulmone.

Ex his tribus verisimilius est, quòd sit crassicies & duricies, quoniam non videntur præcessisse causæ tuberculorum: neque tantæ siccitatis: quia senes etiam decrepiti, quamuis habeant siccissimum pulmonem, tamen non laborant difficultate spirandi. Est etiam alia ratio, quia videmus duriciem in splene, & suspicio est etiam de iecore : & certum est, quòd

iecur generat ſanguinem inæqualem, ſcilicet atrum & ſeroſum, ſicut apparet in vrina. & ideo concludo, quòd cauſa huius difficultatis ſpirandi eſt duricies in pulmone, cuius indicio eſt etiam, quòd ipſe non poteſt decumbere ſupinus: quia partes pulmonis cum ſint graues, non poſſunt facilè leuari in illo ſitu. & ideo licet hoc ſignũ ſit generale in omnibus difficultatibus ſpirandi, tamen in hac maximè viget.

QVOAD ſecundam diſpoſitionẽ, quæ eſt flatus, omnes concordant adeſſe flatum: & illum eſſe cauſam difficultatis ſpirandi. Sed quidam volunt eſſe in ventriculo, & in inteſtinis tantùm: plures concedunt, quòd ſi inter peritoneum & omentum, & etiam in ventriculo & inteſtinis: & hæc fuit communis opinio. Ego verò cenſebam, etiam eſſe ſpiritum inter capſulam cordis, & ſeptum tranſuerſum ac pleuram, & quòd ille eſſet cauſa difficultatis ſpirandi in ipſo pulmone, cõprimendo illum.

QVÒD autem ſit iſte ſpiritus inter omentum & peritoneũ, poteſt declarari ex his quæ dicemus in tertio ſymptomate. Sed quòd nõ ſit cauſa difficultatis ſpirãdi, neque hic neque ille qui eſt in ventriculo, apparet luce clarius. nam multi laborantes dolore ventriculi ex flatu, & etiam alij ex tympanite perfecta, non tamen laborant difficultate ſpirandi, de qua curandum ſit: ergo multo minus hic qui neque

laborat tympanite exacta, neque tanto flatu, vt ventriculus doleat. Et quia dicunt, quòd ab eructatione iuuatur : ideo accipiunt concausam pro causa.

NAM flatus ille est causa augmenti difficultatis spirãdi, non autem causa difficultatis spirandi. Et est, ac siquis diceret, quòd phlegmon in digito est causa pulsationis, cùm sit arteria, & plegmõ sit solùm causa sensus pulsationis.

QVOAD tertiũ, dico quòd est tympaniticus, non tamen confirmatus . & hoc declaro, quia est tumor ventris: ergo vel ab aqua, vel à flatu, vel à pinguedine. sed cùm crescat ac decrescat celeriter, necessariò est à flatu . Quòd autem iste flatus sit inter omentum & peritoneum, apparet, quia si esset conclusus in intestinis aut ventriculo, faceret dolorem: etsi nõ esset cõclusus, faceret murmur . Sed neutrum facit, igitur continetur inter omentum & peritoneum.

QVIDAM opposuerunt dictum Auicennæ, quum dixit: Et quum vẽter percutitur manu, auditur ex eo sonitus vtris inflati, non autem aqua pleni. Dico quòd distinguit inter genera hydropis, non autem ponit tanquam signum proprium : imò dicit in eodem capite, loquens de ea: Sed quandoque est tensio. ergo non vult quòd adsit semper . Et Ætius libro decimo, capite vicesimo: In principio inflatio sola esse videtur, postea tamen flatus in-

ſpiſſatur. ideo cùm non fuerit tenſio, nec erit ſonus, vt iſti credunt.

ADDVCVNTVR tria alia in oppoſitum, ſcilicet bonitas coloris, carentia ſitis, & diuturnitas morbi, cùm etiam ſenſu percipiatur cu-te correpta craſsicies illius, & pinguedo. Reſponſum fuit per vnum ex collegis optimè, quod mirum videtur, quòd inter curas & ſummos mœrores ex macilento, vt fatentur, factus ſit adeò obœſus. Et quòd tumor crurum cùm ſit morboſus manifeſtè, non declarat bonum habitum in ventre. Ad reliqua diximus omnes, quòd ſunt ſigna intercutis cõfirmatæ.

QVANTVM ad quartum, & eſt vrinæ turbulentia ſuprà dicta, de qua omnes vno ore cenſent, quòd ſit ex imbecillitate iecoris, & illam ſignificet. Ego fateor, quòd adſit imbecillitas iecoris omnino, & reliqua, ſcilicet vitium in compoſitione, obſtructio & duricies: non tamen concedam vnquam, quòd iſta turbulẽtia proueniat ex imbecillitate. Tum primò, quòd imbecillitas iecoris facit vrinas aquoſas, & non turbulentas: tum etiam, qui videmus multos cum ſumma imbecillitate iecoris, & cum hydrope confirmata, qui tamen non habent vrinam turbulentam.

ALII dixerunt, quòd ſit turbulenta propter excrementa vndequaque, & ex toto corpore aduenientia: ſed & hoc ſuſpectum eſt, quoniam illa excrementa ſepararentur & re-

ſiderent in fundo tota, quod falſum eſt. Quidam dixerunt, quòd eſt vlcus & ſanies, è iecore profluens, ſed & hoc dubium eſt, cùm non appareant ſigna reliqua vlcerum, & maximè dolor.

Dico autem compendioſè, quòd turbulentia vrinæ fit propter materiam, quæ eſt pinguedo, ſicut aliàs declaraui: & quia illa pinguedo non poteſt ſeparari vel propter imbecillitatem caloris, vt in hyeme: quæ tamen non adeſt, vt dixi, vel propter vehementem permixtionem, ſicut videmus in decoctis, quæ fiunt turbulenta. ſed ſi parum ſint cocta, citò clareſcunt: ſin autem diu, tardè: etſi adhuc diu tius, nunquam. Dico ergo, quòd hæc vrina tur bulenta ſignificat multum liquamen, diu concoctum cum ipſa vrina propter impedimentum obſtructionum, & imbecillitatem caloris naturalis cum magnitudine præternaturalis caloris: & propter hoc ſequitur, quòd ſplen ſit durum, quia ſi vrina nõ poteſt ſeparari, quæ eſt res aquea, multo minus fiet ſeparatio in ſan guine. Ex quo ſequitur, quòd ipſe ſit paratus ad ſcirrhos, & in pulmone, & in iecore, & in omnibus membris, & cauſa difficultatis ſpirandi inde proueniant & notæ ſint. Hinc etiã coniectari licet, vndénam proueniat tumor ille in cruribus, qui quidem eſt ex genere anaſarcæ. dicebat enim Hippocrates in primo Prognoſticorum: Quibuſcunque ab epate

aquæ inter cutem oriuntur, his tusses tussiendique promptitudo accedit, & nihil memorabile expuunt, & pedes tument, & venter non egerit, nisi dura & coactus: & circa aluum fiũt tumores, aliqui in dextra, aliqui in sinistra parte tum consistentes tum considentes. Manifestum est igitur, pedum tumorem tum etiam crurum, esse ex genere anasarcæ, & non veri ædematis. Sed quia curatio illius pendet ex curatione tympanitidis, ideo non longius proferam sermonem.

VTRVM verò dicatur asciticus? dico quòd sub vno sensu non dicitur verè asciticus, id est, quòd plurima aqua collecta sit in vẽtre. duobus autem aliis modis asciticus dici potest, scilicet quòd aquæ pars est in ventre: alio modo etiam dicitur asciticus in sensu aquæ intercutis, quia aqua continetur inter cutim & peritoneum. principalior tamen morbus est tympanites.

HIS diligenter consideratis, deuenio ad Prognosticum: & dico quòd hic morbus nõ potest breui sanari, quoniam est compositus ex pluribus. Secundò, quia sunt morbi longi in ætate senili. Tertiò, quia est quasi conatus illi. Addo quartam, quòd ipse patiens non conatur morbum propellere exercitationibus aliisque rationibus, quibus tales morbi diminuuntur.

NAM quod ad primum attinet, multi atque

varij difficilius propellũtur quàm simplices: atque etiam eo magis, quòd cõtrarij sint temperaturæ, iuxta illud Hippocratis: In morbis minus periclitantur ægrotantes, quorum naturæ aut consuetudini, & cætera. Quod ad secundum spectat, dicebat Hippocrates: Morbi longi in senibus plerunque illos comitantur ad mortem. Quod ad tertium attinet, manifestum est quod rarò hi qui sunt læsi, magno affectu in membro principali, vel necessariò potest diu viuere, & à difficillimis morbis euadere. Maius autem periculũ imminet ex suppresione vrinæ: nam statim vt ad illam perueniret, venter intumesceret, spiritúsque deficeret, atque ita breui periret.

Est autem paratus ad hanc suppresionẽ multis de causis: prima, quoniam vrina est crassa & turbulenta, quæ facilè intercipi potest. Secunda, quia adsunt obstructiones magnæ, & duricies in visceribus, quęque calorem naturalem obtundendo tùm comprimendo mole sua vrinam facilè supprimere possunt. Tertia est flatus, qui similiter & comprimendo & refrigerando impedimentum vrinæ afferre potest. Omne enim elementum, vt aliàs dixi, frigidum est, quamuis id Aristoteles & Galenus negent. Quod si demonstrationibus à nobis allatis quisquam pertinacius repugnet, discat saltem experimento ita esse: atque hoc periculum ex ordine morbi atque naturæ,

etiam si omnia ritè peragantur, contingere.

SECVNDVM periculum est, defluxio materiæ à capite, ex qua posset facilè suffocari. Sed ad hoc vt minus procliuis, eo magis tamen in illud facilis lapsus, & nulla redemptio. Propterea caueat pro hoc Veneris vsum immodicum, coniunctum cum nimio potu, aut iter in Sole ardenti, ex quo possent colliquari contenta in cerebro violenter, atque ita suffocari. Tertium periculum est, ne incidat in febrem aliquam malignam ex magnis curis, ad quas procliuis est, ex metu vitæ filiarum. Ab omnibus tamen his spero tutus erit diligenti obseruatione.

DICO secundò, quòd cura ista perficietur satis bene, propter quatuor gradus, qui sunt in ea, cum quibus tanquam per scalam ascendendo perueniet ad speratam sanitatem. Ex quo manifestum est, quòd oportet ipsum diligenter, quæcunque pertinent ad sex res non naturales, obseruare: quia illæ sunt magis necessariæ. Tertiò dico, quòd hæc cura necessariò erit prolixa, & hoc propter quatuor causas. prima est, morborum magnitudo & prolixitas: secunda est, multitudo eorum: tertia, est nobilitas subiecti, quæ facit vt debeamus abstinere ab omnibus medicamentis validis atque potentibus, iuxta illud quod dicebat Galenus in libro de prędictione ad Posthumum: In principibus non debemus vti medicamen-

tis potentibus, neque vllo modo ſuſpectis. Quarta cauſa eſt, aſcenſus per gradus. de quo dicam ſuo loco. Poſſet & addi quinta, ſcilicet quòd ipſe non obſeruabit cuncta, quæ ei præcipientur, ita ad vnguem, vt deberet. Ex quibus concludo, quòd iſta cura non perficietur hoc anno, ſed in duobus annis tantùm, aut etiam tribus.

NAM & ſi curaret magna ex parte: ita quòd in æſtate videretur ſibi ſanus, & eò magis etiam in autumno, & maximè in fine: tamen hyeme reuertet morbus, licet nõ adeò ſæuus, ſicut fuerat antea. nihilominus maxima cura erit circa præſeruationem, ne labatur in deterius, non vt poſsit perfici ſanatio.

SECVNDA pars prædictionis eſt, quòd diuerſis temporibus valde diuerſam ſubibit conditionem, primum ex ratione partium anni: nam vere mediocriter ſe habebit, deinde melius iuxta finem veris & per totam æſtatem & dimidium autumni pòſt deterius & maximè vi profunda hyeme & φυτάλια. Item in temporibus pluuioſis ac ventoſis, maximè borealibus: deinde auſtrinis deterius quàm ſereno cœlo: aut Euris vel Zephyris ſpirãtibus.

ET deterius etiam nocte quàm die, & in die: veſperi, quàm mane: & poſt cibũ, quàm ante cibum peius ſemper. Et hoc generaliter, quia aliquando regulæ hæ fallunt. Et hæc nõ ſolùm conferunt ad prædictionem, ſed etiam

ad curationẽ, quia periculosioribus temporibus oportebit cautius agere, & diligẽtius pręcauere: sicut etiã in accessionibus, ac reliquis.

AD prognosticũ etiam pertinet scire, quoniam quantum flatus discutietur, tantum etiã decedet ex difficultate spirandi: & quòd tumor ille ventris modò descendet in scrotum, modò etiam vsque ad pedes & crura, & quòd propulsata materia tumorem ingentem in illis excitare posit. Quod si contingeret, periculosum esset: secus de tumore scroti. Est igitur periculum de incremento ipsius anasarcæ. Illud etiam est cõsideratione dignũ, quòd genera hæc hydropum inuicem cõmutantur & augentur: & vna aliam fouet, & similiter, propter dictum Auicennæ. Et quandoque materia, quę est in pulmone, transmutatur ad iecur, & facit hydropem. Hæc igitur omnia diligenter sunt animaduertenda: & quòd cùm corpus impurum sit, erit etiam paratum herysipetalibus & perphagedenis & vlceribus malis, & scabiei. Nam scabies & psora fiunt ex humore seroso corrupto. Et si contingerẽt vlcera in cruribus, facilè euaderent in prauitatem magnam, & difficillimè sanarentur.

HIS expeditis deuenio ad curam, quæ iuxta scopos triplex esse debet: præseruatiua, sanatiua, & symptomatis curatiua. Hic enim morbus expostulat hanc tertiam partem, sicut etiam docuit Auicenna decima tertij, & vnũ

quodque horum perficitur tribus auxiliis, victus ratione, medicamento, & manuum operatione. Rursus in his scopos scire oportet, cuiúsnam ordinis sint primi, secundi, tertij, quarti, ac sic deinceps.

Primvs ergo scopus est, dilatare vias anhelitus, & siccare atque extenuare vetrem. Atque hic est primus scopus in intentione. Secundus scopus est, vt materia impediens, quæ coniuncta est, & dicitur flatus, & crassior humor, tum caro in pulmone discutiantur. Vt verò hoc fiat, tertius scopus insurgit auferendæ malæ intemperiei, iecoris, pulmonis, ventriculi & lienis. Ex quo habetur quartus scopus, vt auferantur duricies, quæ sunt in liene & iecore, atque obstructiones. Quintus scopus, vt materiæ antecedentes euacuentur, & vt non amplius generentur: sed vt euacuentur, insurgit. Sextus scopus, vt præparentur. Præparatio in quatuor consistit, vt crassa attenuentur, lenta diuidantur, aperiantur obstructiones, & vt aluus facilè fluat. Intentio verò prohibendi generationem materiæ antecedentis, est duplex, scilicet vt dentur cibi excrementis carentes, & vt bene concoquantur. Ab ista igitur sexta intentione curatiua operando inchoare oportet, vt perueniamus ad primam. Et hoc seruatis tribus illis conditionibus, quas Galenus in Arte curatiua refert: vt citissimè scilicet salutem, quá

fieri poteſt, adipiſcatur, vt perfectiſsimè, & vt abſque periculo vllo, vel noxa.

Et quia, vt dicebat Galenus libro de Attenuante victu morbi diuturni, plus ratione victus, quàm à medicamentis iuuantur. Eſt autē animaduertendum, vt conſuetudines malæ ſenſim immutentur, aliter nimis læderetur. Vt ergo ab animi affectibus incipiamus: nam conſtat animi affectus non minus mutare corpus noſtrum, quàm labores atque reliqua. Igitur lætitia & ſpes, ſalutis optima ſunt: vitare autem triſtitiam, irámque oportet. At id magis à cibo, & hora ſomni, in qua omnes cogitationes, etiam ſi triſtes non ſint, multùm lædunt.

Qvod ad ſomnum attinet, cum teſte Hippocrate, ſomnus coctiones iuuet: manifeſtum eſt, quòd quanto plus indulſerit ſomno, tanto illi melius erit. Et quòd debet eſſe iuxta Hippocratem in loco obſcuro, in conclaui frigidiore, bene contecto corpore pannis, in cubiculo reſpiciente orientem ſicco, inter duo ſolaria: in hyeme ignis alatur, in vere & autumno ſol ingrediens locum illuſtret, in æſtate ſit perflatus à ventis: & ſi non poteſt dormire, decumbat ſaltem ſemper in lecto, vſque ad decimam horam ab initio decubitus. De ſitu nihil dicam, quia oportet vt decumbat vt poteſt: etſi nimia præmatur vigilia, inunganturpulſus ex oleo nenupharino: ſi non ſuffi-

cit, vnguento populeon. Vngatur etiam regio cordis: tutiores etiam in hoc ſunt pillulæ noſtræ.

RECIPE ſtyracis calamitæ optimæ olentis ʒ i. fiant pillulæ quatuor cum vino mombaſio vel vinaciola dulci: & de his capiat vnā ſingulo veſpere poſt cœnam per vnam horā. Aliud noſtrum expertum, & eſt vltimum, exhilarans animam, & eſt abſque cuſtodia.

RECIPE ſacchari nenuphari ſeu ex nympheæ floribus ℥ ij. ſyrupi de pomis ℥ ß. moſchi electi grana v. Miſce bene. capiat poſt cœnam. Poſſunt etiam fieri ſtillicidia & odores, ſomnum conciliantes, & otalgia, & errhina. Sed hæc minus probantur. Animaduertere etiam decet, quod iuxta ſomni longitudinem oportet metiri etiam ciborum quantitatem, vt ſi paucus ſit ſomnus, modico etiam vtatur cibo: ſin autem longus, vberiore & magis nutriente, velut carnibus & ouis. Super omnia autem caueat ne tempore ſomni de triſtibus cogitet. Sed ſolùm iucunda ſibi proponat: viridaria, prata, venationes. Motus etiam menſurare decet iuxta ſommi prolixitatem: nam vbi bene dormierit, optimè ſe exerceat: vbi malè, penitus non ſe exerceat, ſed ſolis frictionibus & equitatione ſit cōtentus: & dormiat capite elato, & pectore, ventre autem imo depreſſo, & cruribus.

CVM verò in motuum mentionem inci-

derimus, par eſt vt de illis nunc agamus. Motuum igitur ratio à quãtitate, qualitate ac tempore ſumenda eſt. Quod ad tempus attinet, dicebat Galenus in libro primo de Cibis boni & mali ſucci: Exercitatio vt ante cibum optima eſt, ita à cibo peſsima: & ideo cauẽdum eſt diligentiſsimè, vt à cibo aſſumpto omnino quieſcat: quòd ſi deliquerit in hoc, maximo incõmodo afficietur. oportet autem quieſcere à cibo ſeptẽ horis. Animaduertat etiam, quòd licet ex exercitatione videatur cibus è ventriculo deſcendere, ipſéque leuius ſe habere, atque facilius ſpirare: non tamen in hoc commodo confidat, quia ſucceſſu temporis res in deterius labetur, ſentiétque detrimenta falſæ ſperatæ vtilitatis: pœnitebítque ac conqueretur ſe deceptum. Ex hoc etiam patet ratio cuiuſdam problematis, ſcilicet cur videatur cibum concoquere melius de die quàm in nocte, cùm hucuſque nox fuerit die longior, & ſomnus ſoleat coctiones adiuuare, & etiã tenebræ? Ratio eſt, quia in die propter ſitum cibus deſcendit è ventriculo: in nocte verò cùm decumbat, non poteſt deſcẽdere: ex quo colligo aliud multum neceſſarium ad curam & prognoſticum, ſcilicet quòd nũquam bene concoquit. Non de die, quia prius deſcendit cibus antequam ſit concoctus: non de nocte, quia illũ percipit in ventriculo mane, atque ita nunquam. Ex quibus ſequitur aliud, ſcilicet

quòd morbus hic in deterius labitur in dies, licet videatur melius ſe habere. Patet, quia cõcoctio prima eſt vitiata, & ideo ſecunda & tertia: ergo corpus quotidie magis grauatur cruditatibus: ergo labitur in deterius, niſi quantum ex euacuationibus adiuuatur. ſed illæ debilitant vires: ergo vnica ſpes in virtute vitali. Quæ quomodo labentibus aliis eas poſsit reſtituere, non eſt pręſentis negotij vt oſtẽdam, ſatis conſtat id fieri poſſe. Ex hoc ſequitur vnum aliud, valde neceſſariũ ſcitu, & eſt quod tunc melius ſe habebit, quando veſperi ſentiet ſe non concoxiſſe, & ſimiliter mane: quia tunc virtus retentrix incipiet cõfirmari. Poſtmodum melius ſe habebit, cùm mane ſentiet ſe concoxiſſe, veſperi autem non. Rurſus optimè, cùm mane & veſperi ſentiet ſe bene concoxiſſe. Scio quædam hic poſſe vellicari propter imperitiam quorũdam: ſed qui rectè quæ ſcripſimus percipiet, de hoc ordine in melius procedendi non dubitabit. Ex hoc etiam aliud valde vtile ſequitur, quod ad curã attinet: de quo inferius dicam. Quod ad qualitatem exercitationis attinet, dico quòd deambulatio non eſt exercitium in via Galeni, tamen eſt res omnibus vtilis: ipſi verò non ſolùm vtilis, ſed etiam neceſſaria, & ex hoc genere eſt frictio. Cùm ergo expergiſcitur, decet ſurgere & deambulare parum ex quo aluus mouebitur: deinde reuerti in lectum, &

fricari atque inungi, & postmodum indui. Ex quo ordine duplex commodum cõsequetur: vnum certum, & erit quòd frictio fiet post exonerationem alui, quod est iustum & vtile: secundum erit minus certum, sed si sequatur, erit vtilissimum, scilicet si denuò, postquàm surrexerit, aluus soluatur. Secundum genus exercitationis est equitatio, quæ debet exerceri, postquàm inambulauerit, quantum satis est in mane. Vesperi quoque vitando semper vtrunque crepusculum, vt inferius dicemus. Quantitas verò exercitij, vt ab Hippocrate decernitur, generaliter in vno quoque auxilio est conueniens tolerantia. Alia genera exercitiorum ab his tribus neque laudo, neque ipse ferre poterit. Laudari solet ascensus per accliuia, sed ipse neque hoc feret.

ILLVD non omittẽdum est omnino, pertinétque ad motus & quietis rationem, quòd non decumbat pronus, vt solet, sed sedeat. Cùm enim sedendo, nõ solùm stando vrgeatur difficultate spirandi, pronus perpetuò maneat, tabulæ aut cathedræ incumbẽs: quo situ nihil est deterius dimoto ventriculo è sua sede, ita vt non quiescat super intestina, sed suspensus maneat. hoc autem cùm pessimum semper sit, deterius tamen etiam à cibo: tunc enim soluitur ipsa ventriculi substantia, & fit laxitas texturæ in ventriculo, quæ parit summam imbecillitatem, & cui non est remediũ,

iuxta

iuxta ſententiam Principis.

CREPVSCVLI memoria me ad tractandum de aëre inuitauit. Vitare ergo debet aërem nocturnum, tanquam peſtem, & ambo crepuſcula: item pluuias omnes, ſolem & aërem nubiloſum, & ventos validos. Poterit tamen aura flante leni ſe exercere, ac ſerenis temporibus: vbi verò prædicta obſtant, in cõclauibus longis ſe exerceat, tutus à vento & frigore. Et vbi periculum ſit in vtroque, maius eſt in frigore quàm in calore: & ſi lædatur à calore, vbi calor ceſſauerit, ceſſabit & noxa, non ſic in frigore: quia vt rectè dicebat Auicenna, frigus eſt inimiciſsimum pulmoni. Cubiculum etiam debet eſſe purum, mundum, expoſitum orienti, & debet verri quotidie: & quia quæſitum eſt, an aër natiuus ſit illi ſalutaris, reſpondeo quòd ſit, cæteris paribus.

SED ſi ſit aër in colle ſaluberrimus, minimè humidus: & vbi homines diutius viuant, & naſcãtur coniferæ arbores, & mulieres ſint abſque gulæ tumore, & pueri floridi coloris, & victimæ candido adipe & rubicunda carne & pulmone, & abſque lapillis. hic aër multum ei prodeſſet: nam in difficultatibus ſpirãdi & cæteris morbis pulmonis nihil plus facit quam aëris qualitas, ſeu bona ſeu mala ad iuuandum nocendúmue. Hoc autem vnum ſcire expedit, quod oportet diligẽtiſsimè caueat frigus poſt calorem. eſt enim mortale. Item

ſolem ſuper caput:nam vt aër frigidus eſt inimiciſsimus pulmoni,ita ſol capiti.

QVANTVM ad quintam intentionẽ,quæ eſt euacuatio & repletio,dictum eſt, quòd oportet habere beneficium ventris:quòd ſi nõ habeatur,fiant clyſteria. & clyſteria quidem mollia non operantur,& nimis acria exiccant corpus: & ideo impediunt in poſterum beneficium ventris. Oportet etiam vt reſoluant flatum:reſoluentia flatum ſunt ſicca, & ſicca aſtringunt aluum. Præterea clyſteria repellunt flatum ſuprà, & maximè ſi ſunt flatuoſa, ergo vſus eorum non eſt multum ad propoſitum, niſi ſint valde neceſſaria aut valde vtilia, aut valde bene præparata. Deſcribam autem duas formas eorum,& ſimiliter duo genera ſuppoſitoriorum. Prima deſcriptio.

RECIPE chamemeli m̃ ij, furfuris m̃ i, ſeminum cari & libiſtici an̄ ℥ i,aquę ℔ ij. coquãtur ad conſumptionem duarum tertiarum:inde colentur,& in colatura addantur ſalis communis ℥ i,ſalis nitri ℥ ß, olei anethini ℥ iij,hierę pigræ de ſexdecim ℥ ß. miſce. fiat clyſter. Aliud. R. olei violati ℥ iij, ſaponis teneri ℥ ß, oxi melis ſimplicis ℥ ij,caſsiæ fiſtulæ ℥ vi,vrinæ infantis quantum ſufficit.miſce:fiat clyſter. Suppoſitoria hoc modo.

RECIPE cumini & ruthæ an̄ ℥ i,mellis violati cocti & deſpumati ℥ ij,ſalis nitri ℥ ß. fiant ſuppoſitoria. Aliud.

RECIPE radices iridis,& coquātur in oleo violaceo:& post modum siccentur parum, & fiant suppositoria. Per os quoque difficile est purgare, quoniā quæ purgant, ventriculo plerunque nocent. Medicamentum tamen optimum est.

RECIPE terebinthinæ orientalis lotæ cū vino albo septies ʒ ij, vini è passa vua, seu potius succi ℥ i, misce. capiat per tres horas ante cibum. Aliud.

RECIPE aloes ℥ iij. lauetur ter in vino passulato, inde capiat ʒ ß. pro vice ante cibū. Non solùm autem sufficit ventrem soluere, sed etiā vrinas mouere necessarium est. eiusmodi autem sunt quæ è fœniculo sunt, aut similibus, & bene olēt, vt crithmon & sandix: sed crithmon est satis cognitum, sandix non ita. Crithmon autem prolicit vrinam. harum quoque cum oleo optimum est in omnibus cibis aluū subducens, appetitum excitans, & ventriculū confirmans. A coitu abstinere debet, quātum fieri potest. Oportet etiam vt antequàm comedat, excernat flatum, mandendo thus clarum, aut Zaduram, aut antheram, aut anisum, vel libisticum, & eructādo: sic vt singulo mane excernat feces & vrinam & flatum.

CIBVS verò & potus duo sunt: trifariam aut distinguuntur singuli, simplices & medicinales, & medicinæ cibis similes. Quæ vt minus nutriūt, ita sunt vtiliores. Huiusmodi gra-

tia exempli est cretanus marinus ad discutiendos flatus,& proliciẽdam vrinam,& excitandum appetitum cibi. Considerande autem sunt sex in cibis,qualitas, quantitas, numerus, tẽpus,ordo & præparatio. Cibi maximè ventriculo conferentes,sunt cerefolium, quod simile est cicutæ: sed bene olet, sandix, absinthium & menta rubra angusto folio. Sed absinthiũ propter amaritudinem vix potest edi. Propterea tritum & decoctum cum passulis & vitellis ouorum edi debet. Generaliter autem omnia quæ sunt boni odoris & saporis, sunt amica vẽtriculo. Et maximè si sint astringentia, velut est macer, quod vocant macim vulgares: & astringentia maximè conueniũt in fine cibi, sicut & calefacientia ante cibum. Vt ergo de singulis dicamus, sciendum est, quòd sex sunt differentiæ ciborum. prima est, vt sint boni alimenti, aut mali. circa hoc dicebat Galenus tertio de Alimentis: Cibi mali succi sunt, qui nutrimentum dãt nimis tenue, aut nimis crassum. Verùm sic intelligẽdus est vt non sufficiat quod sit nimis crassum aut tenue: sed oportet vt sit, quia non sit cõcoctum à Sole, & ideo multa sunt crassi alimenti admodum: tamen sunt boni alimenti, quoniam concocta, velut caro porcina. Quia tamen cõcordamus in re, dico quòd propter hoc excludunt omnia olera & omnes radices: quia olera omnia generant alimentũ serosum, & om-

nes radices alimentum crassum, ergo nullum olus nulláque radix conuenit. Et si quis dicat, quòd nuper laudauimus cerefolium & mentam & sandicem, dico quod hoc fuit ratione medicinę. Ex quo colligitur, quòd talibus non licet vti, nisi in modica quantitate: quia non iuuant vt nutrimentum, imò nocent, quia mali sunt alimenti. Omnia ergo olera & radices sunt mali alimenti: & est regula, quæ non patitur vllam exceptionem: quia serosum aut crassum & crudum præbent alimentum, ergo omnia talia sunt vitanda sub forma alimenti. Secunda differentia est, vt non facilè putrescāt: per hanc excluduntur omnes fructus horarij, item lac. Excludūtur etiam ista aliis de causis. Lac quidem, quia flatuosum. iuxta illud Hippocratis: Lac dare caput dolētibus, & his quibus ilia murmurāt, malum: horarij autem fructus, quia serosum præbent alimentum. Tertia differentia est, vt plurimum exhibeant alimentum. Istud enim non est necessarium in omnibus hominibus, sicut priores duæ conditiones.

SED in hoc ægro est maximè necessarium, quod sic declaratur. In hoc ægro est maxima imbecillitas ventriculi, ergo minimus cibus dandus est: sed minimus cibus & parum nutrimentum non potest alere corpus, imò nec mediocriter nutriens, ergo necessarius est cibus maximi alimenti, vt quod detrahitur ex

quantitate ſuppleat qualitas. Ex quo ſequitur, quòd omnes fructus etiam non horarij ſunt vitandi, quia omnes parum nutriunt. Sequitur etiam quòd ptiſana hordeacea, quæ mediocriter alit ſecundum Galenum, & cibus ex amygdalis, qui parum nutrit, in hoc caſu non conueniunt: id eſt, in magna quantitate, neque frequenter. Nam ad recreationem vẽtriculi, vel quia ſunt cibi medicinales, exhiberi poſſunt. Iſta tria poſſunt admitti. paſſulæ, piſtacia, & cibus ex amygdalis. Quarta differentia eſt, quòd ſint facilis coctionis: patet, quia hic ventriculus eſt imbecillis valde, ergo indiget nutrimentis facillimę coctionis. Ergo per hoc excluduntur omnia legumina. Nam omnia legumina non ſolùm ſunt difficilis coctionis, ſed difficillimæ. Pro dignoſcendo autem cibos, qui ſunt facilis aut difficilis coctionis, ſolent dari plures regulæ. Sed præcipua eſt illa Oribaſij, & eſt, vt ponantur in aqua: quæ celerrimè diſſoluuntur aut molliuntur, facilis ſunt coctionis, vt panis: quæ tardæ, difficilis vt caſeus: quæ nunquam, difficillimæ, vt legumina. Radices ergo rurſus ſunt explodendæ. Quinta differentia eſt, vt ſint paucorum excrementorum. Hæc videtur coincidere cum cibis multi alimenti, ſed non eſt ita. nam ptiſana multùm nutrit, & nõ eſt excrementicia propter raritatem: ſicut per contrarium caro iuuẽci multùm nutrit, & ta-

men est excrementicia propter densitatem. Hac igitur ratione quicquid est rarum, & multùm nutrit, caret excrementis, vt lutea ouorum: & quicquid est densum, & parum nutrit, est excrementicium, velut radices & tubera & ostrea. Sexta differerentia est alimenti, quòd superexcedentem habet qualitatem, velut nimis crassi vel lenti, vel frigidi, per quã excluduntur caseus & omnes pisces. Nam licet pisces petrosi, quorum etiam copia apud nos non est (cùm omnes sint marini) in prõptu essent, non conuenirent, quia sunt nimis frigidi alimenti: posset tamen aliquis vti ea ratione, qua dictum est superius. Ex hoc sequitur quòd omnes pisces parui vitãdi sunt, quia parum nutriunt ex superius dictis: & magni similiter, quia crassum & lentum exhibent alimentum: mediocres ergo & masculi & saxatiles possent aliquando admitti præparati, vt dicemus suo loco. Exclusis igitur radicibus omnibus oleribus præter pauca condimenti gratia & medicinæ, quæ sunt crithmon, menta, sandix, cerefolium, absinthium & petrosilium: cichorea quoque, quòd ventriculo & iecori conueniat. Item reiectis omnibus fructibus præterquàm pasṡis vuis, pistaciis & pulmentariis: ex amygdalis excluso quoque caseo & lacte & piscibus omnibus præter saxatiles, quorum vsus rarus esse debet: ostreis quoque, & his quæ crusta integuntur: tum ra-

nis, cochleis. relinquitur angusta rerum, quæ cõueniunt, descriptio. Palàm autem est, quod cibi omnes veri vno sunt sapore præditi, scilicet pingui, aut leuiter dulci. ex quo sequitur, quod mel & saccharum cibi causa non cõueniant: quoniam neque sunt pinguis saporis, neque etiam parum dulcis: quare parum nutriunt secundum Galenum. Reliquum est igitur, vt cibi puri sint, carnes & vitelli ouorum & panis: & quia, vt dictum est, oportet vt cibi omnes habeant vim medicamenti, ideo incipiendo à pane, dico quòd panis, vt ad præparationem deueniam, ita faciendus est. Accipe farinæ tritici partes duas, farinæ zeæ seu speltæ partes tres: cribrato, pinsito cum aqua decoctionis cubebarum, & maceris, admixto modico vini albi, inde adde grana fœniculi, & confice panem bene fermentatũ & spongiosum. & bene coctum. Ex carnibus optimæ sunt auium exercitatarum: & ideo nulla est melior carne perdicis, quia phasianus parum se exercet. Reliquæ verò aues aut sunt aquaticæ, aut paruæ, quæ parum afferunt nutrimenti. pulli tamen cortis sunt post perdices & phasianos, & ex pullis meliores partes sunt alæ sine cute: scilicet pulpa. nec vltra has tres aues, sunt aues bonæ, exceptis columbis: sed tamen omnes non aquaticæ possunt comedi, & maximè iuuenes & pingues. Columbi è turribus sunt optimi, quando nondũ pos-

ſunt volare. ſed eſt genus palumborum, quo nihil melius vocant Arabes Altaiugi: & generaliter ſunt optimi, qui ſunt admodũ iuuenes. Ex carnibus autẽ pedeſtrium melior eſt hœdina & ſuilla: & arietis qui exceſſerit vnum annum. Verùm circa ſuillam iſta tria obſeruãda ſunt, primum, quod ſit maſculi ſuis: ſecundum, quod non exceſſerit annum, vel parum: aliter enim ſit valde dura eius caro. Tetium, quod ſit educatus in nemoribus & agris, vbi ſe exercuerit. debet autem eligi caro clunium abſque cute & pinguedine. Poſt has carnes eſt caro vituli lactentis: caro quoque ericij vtilis eſt, & maximè magni. Dicebat Dioſcor. Ericij caro confert renibus & cacheſiæ & hydropicis & elephanticis. Caro quoque apri iuuenis confert & vtilis eſt, vt ſuilla caro: cuniculi (de lumbis loquor) etiam edi poteſt. Reliquæ non ſunt vtiles. Solùm reſtat dicere de gallinagine, quæ licet veſcatur piſciculis, quia tamen veſcitur etiam vermibus & habet roſtrum ſubtile, ideo cùm ſit etiam ſuauis guſtu, edi poteſt. Caro pauonis eſt nimis dura. Caro galli paui multùm nutrit, & ſuauis eſt: tanto melior carne pauonis, quanto deterior carne pulli. Ideo comedi poteſt, ſi ſit iuuenculus. Præterea ius teſtudinis & cochlearum etiam multum cõuenit, ſed longè magis teſtudinis: caro autem eſt nimis dura, præcipuè cochlearum. Carnem accipitris multi laudant, ego ra-

Suilla caro

men nõ sum expertus. Caro bubonis auis est optima pro difficultate spirandi, scilicet alæ: & similiter pulmones vulpium recẽtes, si ipse sustineat edere, nec abominetur. nã hæc duo multùm poterunt illi conferre in longo vsu, & sanare ipsum. Cibi quoque omnes, qui ex farina constant, pessimi sunt, vt itria & similia. Farcina quoque & carnes salitæ, istia lucanicæ, botelli, nihil horum ei conuenit. Ex oleribus præter cretanum marinum & mentam & reliquas dictas, conueniunt & cardui: nam confirmant ventriculum & vrinam ciunt, & appetentiam excitant, & humores dissecant. Ab asparagis tamen cauere oportet. Apium & petrosilium & herbam, quam vocant Alexandrinam, quæ est species apij probo. Ex fructibus vuæ passæ possunt edi, quia multiplicẽ habent vtilitatẽ. conferunt enim ventriculo, pulmoni, iecori: & in his eligendæ sunt pingues, recentes, dulces & tenui cortice, & múdæ. & si quis vtatur succo earum absque cortice, melius erit. Pistaciorum verò vsus nõ debet esse simplex, sed olei tantùm. Vel hoc modo: Contundantur pistacia optimè, inde cum duplo sacchari, vel etiam cum tantundem solùm, & portione maceris fiant offæ, & coquátur in furno leuis caliditatis: & vnam ex his poterit comedere in fine prandij, & hoc erit ei vtile: vesperi autem poterit vti oleo *amygdalarum* recẽti. Huius autem causam superius

olera

docuimus, quādo diximus quòd in die nimis celeriter cibus à ventriculo descendit, & in nocte nimis tardè, & cur. A cæteris oleribus & fructib⁹, præterquàm malis granatis dulcibus tempore magnæ sitis & ab omnibus radicibus caueat: licebit tamen quandoque edere quatuor aut sex cappares sale conditos. Cōfirmant enim ventriculum, & Orisius refert, mouent aluum, aut vrinas detergunt, dissecāt, aperiunt obstructiones: appetentiam cibi excitant, & flatum potius discutiunt quàm generent, cùm sint è genere calidorum in tertio ordine. Ex piscibus si quādo vti velit truta, mediocris mascula & è flumine lapidoso eligi debet, inde perca & alosa: sed capita vitare oportet, atque hæc de genere ciborū. Fercula sint, chondrum, panis coctus, panis infusus in iure, panicum, pulmentum è carnibus, pulmentum ex ouis, oriza mala & cibus albus. De potu nō est aliqua difficultas, quia oportet vt sit vinum medium inter flauum & album: clarum suaue, maturū aliqualiter astringens & odoratū omnia enim sunt iucunda & amica ventriculo. Etsi quis per duas horas ante aliquando infundat corticem citri: nam & ipse ventriculo vtilis est, sed tenuissimum, & medium inter siccum & viridem, erit vtile. Vel eius loca mē-tam vel pipinellam. Licebit & quandoq; imponere aliquid maceris. Licet etiam in fine cibi non superbibendo edere vnam oliuam

Hiſpanicam. Aqua nulla conuenit: ſed ſi modò neceſſaria eſt, incoquatur macer & cinamomum tenue in aquam, auro candenti quater aut quinquies chalybeatam. ℞. igitur aquę ℥xxxx, quæ dum feruet, auri fruſta quatuor aut quinq; magna & accenſa in ea extinguantur, inde addantur cinamomi electi inciſi tenuiſsimè, ſed non contriti ʒ ß. maceris ſimiliter ʒ ß. coquantur paululum, ſed vehementer, & permittatur refrigerari. De quantitate autẽ cibi ſit iuxta ſomnum, vt dixi, & appetẽtiam, & iuxta qualitatem ipſorum ciborum. nam de cibis mediocribus aut quæ multum nutriunt, aut quæ ſunt duræ concoctionis, minus comedere oportet. De mediocriter autem nutrientibus & optimi alimenti, aliquanto plus comedi licet. Si comedit, vitella ouorum poteſt aſſumere tria, comedat etiam plus in veſperi quàm in mane propter cauſas dictas ſuperius. Quia quod videatur concoxiſſe cibum veſperi, docuimus eſſe falſum, & hoc niſi longa obtinent cõſuetudo. De tempore oportet vt inter prandium & cœnam ſint nouem horæ ſaltem. Prandeat ſecunda hora diei in hyeme, æſtate tertia hora diei, & poſt cœnã tardet per vnam horam, antequàm eat dormitum: nec comedat, niſi bis in die, & cibos magis nutriẽtes veſperi. De pręparatione ciborum videtur oleum, ſecundum Dioſcor. multùm conuenire: nam & omphacinum confert ventriculo,

Auicenna tamen & Isaac dicunt, quòd omnia olea labefactant vẽtriculum. Soluitur hæc difficultas ex Galeni verbis, cùm dixit, quòd oleo astringentia conferunt & confirmant membra, sed reliqua relaxant. Oleũ ergo omphacinum cùm sit astringens, ventriculo confert tum aliis rationibus & lõgè magis oleum pistaciorũ: quo perpetuò in eduliis debet vti. Garũ quoq; in cibis vtile est, & in vsu fuit antiquis. Detergit enim atque astringit: & multo magis sal, quod etiam digerit. Verùm garum gustu iucundius est. itaq; moderatus vsus confert. Inter reliqua quæ pro condimentis conueniunt, est macer: quod quidem initium caliditatis tertij gradus attingit, quamuis alibi Galenus aliter sentiat. sed de hoc de cõtradictionibus scripsimus. Matthiolus credit aliud esse macim, aliud macerem: neque Galenum vidit in libris de compositione secundum locos. neque est adeò siccum, vt Galenus refert. Confert autem ventriculo multum, quia duplici substantia est hic cortex. Altera quidem parũ frigida, & vehementer sicca: altera fermè temperata in humido, & vehementer calida: quo fit vt vehementer excalefaciat & exiccet, nec tamen extenuet & confirmet ventriculum, ac flatum discutiat. At tenuet autem ac dissecet, quoniam tenuium est valde partium: quo fit etiam vt ipsum solum & nux myrepsica nutriãt inter optimè odorata. nam neque piper

neque cinamomum, nec gingiber, nec cardamomum, aut aliquid eiuſmodi nutrit. Acetum in exigua quantitate admodum aſtringit, diſſecat, appetentiam excitat: copioſum autem maximè nocet. Cętera pinguia aut omnino labefactant ventriculum, aut aſtringentibus ſunt commiſcenda, intérque nihil melius rhu: ſed recenti. nam & boni odoris particeps eſt plãta eius. Acida quoque omnia vitanda ſunt: vehementer enim ventriculũ lædũt. Crocus nõ vacat aſtringẽte vi. Piper etiã quandoque, ſed parcè: & non contuſum, verũ vix cõfractum. Vt verò de præparatione generalius loquar, quinque ſunt modi coquendi edulia: elixatio, aſſatio, ſuper prunas, & in veru, iurulentum atque frixum. Elixata parum nutriunt, & refrigerant, ideo vitanda omnino. Frixa quoque anhelitum cohibent, quoniam pingue cùm ſine aqua concoquitur, aduritur illius tenuior pars: quamobrem anhelitum maximè lædit. Qua ratione & ſumma cutis aſſatorum in veru vel etiam ſuper prunas ſuſpecta eſt. Si quid verò craſsius eſt, in intima parte non coquitur, quamobrem quæ aſſantur in veru, vbi exhalauerit pars aquea, continuò atque perpetuò vitulina pinguedine, aut gallinę ſunt aſpergenda: nec pinguedo ipſa pura ſit, ſed aquæ immixta: ſit autem flamma vehemens, vt celeriter excocta caro non ſiccetur nec aduratur, neque ſumma pars nec intima ſit vſui.

Decet etiam roris marini ramulos circunduci dum coquitur, at intus fœniculum includi cũ passulis atque petrosilio, vitulináque pinguedine aquæ immixta: iuuat etiam non parum dum torretur, aquam frigidam superfundere, vt calor in intima se condens, coquat carnes, & teneriores reddat. Sit autẽ omne quod sic torretur, succulentum: eadem quoque fermè ratio esse debet eorum, quæ super cratem aut prunas assantur. Iurulenta autem optima sunt, in quibus parui pulli atque teneriores tũ aues minores coqui possunt. Quæ verò in pastillis coquuntur, non omnino mala sunt, sed tamen inferiora cæteris iurulẽtis, si ipsi pastilli non sint iurulenti. Sunt enim pastilli iurulẽti, tum grati, tum salubres. His ergo admiscenda sunt, pinguedines, acida cerasa: sed non pruna passæ vuæ, maximè nigræ, macer crocus, petrosilium, menta, fœniculus, piperis aliquid. Quæcunque enim grata sunt, iuxta Hip. sententiam, etiam si paulo deteriora sint, melioribus quidem, sed minus suauibus sunt præferenda. Cruda verò omnino vitare oportet, & vbi lardum adsit. Est etiam animaduersione dignum, quod ipse tanta imbecillitate ventriculi, & etiam quia non mandit cibos, sed deuorat, deberet omnino abstinere à cibis siccis, & omnia quæ edit liquefacta edere, imò potius bibere. Quapropter ei melius cõferrent carnes optimè contusæ & spissæ. Et

ego ſcio me hoc vnico præſidio iuuaſſe multùm Archiepiſcopum vrbis. S. Andreæ. Vbi enim eſt ſumma imbecillitas ventriculi, & homo non mandit diligenter, meliora ſunt contuſa ex carnibus, quàm carnes ipſæ. In ouis autem melior præparatio eſt, vt cum cortice coquantur in aqua, aut ſub cineribus & non ſint dura, ſed apala, vt vocat Galenus: & cum modico ſale & pane edantur. Ipſa etenim multũ ſunt neceſſaria in hoc caſu. De ordine autẽ dici ſolet, quod omnia liquida in fundo ventriculi, ego autem potius dicerem omnia bene nutrientia, atque hæc eſt rei veritas. Dico ergo, quòd in initio debet accipere parum contuſi, velut eſſent ℥ iii, & ſic vt illa ſit baſis totius prandij vel cœnæ potius: quia in cœna debet accipere plus, veluti ℥ iii. contuſi ſpiſsi, & in prandio ℥ ii. & nolo reddere rationem, ne ſim prolixior. Vnum eſt, quod niſi ita fecerit, ignoſcat mihi ipſe æger, vix poterit diu perdurare. Tres enim ſunt colomnæ vitæ ſuæ, exercitatio, ſomnus, & contuſa, quia non manditur, & hoc quoad rationẽ victus, non loquor nunc de medicamentis. alius ordo eſt, vt non bibat niſi iuxta finem ipſius cœnæ & prandij: & in prandio colluat bene os ter & quater, antequàm bibat. Deinde bibat parum, in veſpere autem bibat vſque ad decem vel vndecim vncias, in mane autem niſi ℥ iii. & ita hoc modo minus bibet, & ſitim

ſedabit

ſedabit magis. Si etiam comedere velit res confirmantes ventriculum, ſi ſint res frigidæ, aſſumendæ ſunt poſt cibum: veluti citonia condita, quæ non vitupero, modò ſint facta cum ſaccharo. Si verò ſint calida, debent aſſumi ante cibum. Eſt etiam ſciendum, quòd oportet vt conetur mandere panem & duriora edulia diu, & non deuorare ſicut facit: & ad hæc pro mutanda conſuetudine ego apponerem horologium dimidiæ horæ, quod tēpus vellem conſumere in ipſa comeſtione. Oportet etiam ſcire, quòd diuerſitas ciborum magnam difficultatem in concoquendo ventriculo exhibet. Ideo vnico cibo vel duobus ad ſummum intelligo, tamen exceptis bellariis, vtpote offa, piſtachina aut citonio, vel ſaccharo vel oliua, vel cum ſimilibus vellem eſſe cōtentus. Quandoque verò licet vti ferculis, quę locum nutriendi habent, & multorum ferculorum, quale eſt hoc: Capiantur germina petroſilij, & modicum abſinthij, ſi placet, & tria lutea ouorum, & modicum caſei florentini, quem vocant marzolinum (ſolus enim ille vacat lentore) & optimè mixta cum malua aut beta, fiat ferculum vel ſolutū, vel modum offarum cum macere & modico gingiberis, & coquantur in iure pingui, & bene. Hoc enim ferculum eſt gratum vētriculo: non admiſceo ſaccharum iuxta dictum Auicennæ: & ſcias quòd res dulces ad faciendam oppilationem,

ſunt veloces. Et Paulus: Res dulces inflãmant iecur, ideo caueat ab omnibus dulcibus præterquam vuis paſsis. De numero aſſumendi cibum, conſtat quòd non plus quàm bis oportet comedere in die: ſed ſi fieret debilior, tũc oportet aſſumere ter, & in minori quantitate. Et ſi contingat quòd malè ſe habeat, nunquam tamen debet abſtinere ex toto à cibo. in quo peccant multi, exiſtimantes ſe optimè facere cùm eunt dormitum ieiuni: quia vt habetur à Galeno tertio de Facultatibus naturalibus. Ventriculi tunica interior nutritur ex cibo aſſumpto. Et ideo tantùm nutrimenti aſſumendum eſt ab habentibus ventriculum imbecillem, etiam ſtante cruditate aliqua, quantum poteſt nutriri ventriculus, vt pote ventriculus ſi non ſentiatur cruditas, ſed ſit grauatus ab alia diſpoſitione, aſſumat vitellum oui: et ſi ſentiat cruditatem, aſſumat ℥i. panis madefacti in iure pulli, modò cruditas ſit citra pondus & nauſeam. Illud etiam obſeruandum, quod cùm vitellus oui ſit viſcidus & lentus, debet admiſceri aliquid quod diſſecet: ſitque temperatum, quale eſt modicum oxymelitis, ſed longè melius parum offæ ex piſtaciis, aut modicum herbæ, quam draconem vocamus: aut cretani ex aceto. Et ſcias quòd ſuperius in ferculo illo admiſi betá, quia aperit vehementer obſtructiones iecoris, authoritate Oribaſij.

CIRCA intentiones quæ ad medicinam attinent, ipsæ sunt attenuatio cum dissecatione, purgatio materiæ, & confirmatio membrorum, remouendo malam qualitatem. Prima intentio debet coniungi cum tertia, ita quod omnia quæ dissecant & aperiunt & extenuant, confortent etiam membra. Eiusmodi etiam debent esse temperata, quoniam calida nimis calefacerent iecur, & frigida nimis nocerent ventriculo: ergo debent esse temperata, vel propè declinantia potius ad calidum quàm ad frigidum, & ad siccum quàm ad humidum. Et hæc possunt esse trifariam, vel talia simpliciter, velut chamemelon & stechas & acetum: vel quia sint composita ex contrariis, & fermentata, sicut sirupus acetosus de duabus radicibus & oxymel compositũ, & amygdalæ sunt inter simplicia eiusmodi: vel quia sint composita ex simplicibus contrariis non fermentatis, velut si quis succum limunij aut arancij misceat cum scilla. Deueniendo ergo ad ea quæ maximè conueniunt in hoc casu, dico quòd si quis admittat illud quod dicit Galenus & Auicenna, scilicet quòd membra trahunt medicamenta sibi contraria & opportuna, melius esset vti medicamentis simplicibus nuper inuicem mixtis, quàm quæ iam fermentescant, atque verè compositis: quamuis alibi de hoc disputauerimus. Dico etiã, quòd propter dictum Galeni in libro de Prognosti-

co ad Posthumum, vbi negat esse danda medicamenta principibus quæ nō sint tutissima, quod talia non sunt danda, quia prius imprimunt aliquid quàm trahantur à membro indigente, ideo nocent. Quamobrem oportet vt nō sint vehemēter talia: aut si sint, vt prius fermentescāt. Oportet autem obseruare duo. primum, vt sint odorata: quia omnia odorata conferunt ventriculo, & omnibus membris principalibus. Secundum, quòd non sint diluta multùm, quia talia generant flatū, & augent materiam ascitis: etiam quòd sint calida virtute & sicca, habent necessariò partem frigidam & humidam. & hæc etiam causa quare ascitici perpetuò & vehementer sitiāt: & tamen morbus est frigidus & humidus, & fit à frigida intemperie iecoris vt plurimum. Nā cùm aqua illa præter naturam ibi contenta, tum quia ibi retinetur absque motu, tum ob calorem putrescat & corrūpatur, & ideo fit calida & sicca. hoc enim declaratum est à nobis in libris de Subtilitate, quòd omne putridum, in quo non est facta separatio partium, necessariò est igneum, & ideo vapores ascendentes faciunt sitim adurendo humidum roridum, & exiccando quod est in ore ventriculi. Est etiam alia causa, quia humor est corruptus in venis, ex quo non potest generari humidum roridum. Reuertendo ad propositum, dico quod præparantia erunt eiusmodi. R. oxymelis sim-

plicis ℥ i ß. ſucci arancij ʒ iij, abſinthij cuſcutæ ſeu caſſuthæ & ſtechadis contritorum an̄ ʒ ß. maneant in balneo tepido mariæ per quatuor horas, inde colentur diligẽter, & exhibeãtur. Aliud. Recipe oxymelis ſcilitici ʒ vi. ſucci limonis ter colati ʒ ij. abſinthij, nucis muſcatæ, ſpicæ nardi an̄ ʒ ß. maneant in balneo, vt ſuprà, colentur & propinentur. Aliud. Recipe ſucci cicoreæ ℥ iij, abſinthii, cuſcutæ, ſpicæ nardi, aſplenij an̄ ʒ ß. ferueant, vt ſuprà. colentur bis aut ter, & propinẽtur. Aliud ſingulare. Recipe eupatorij, ſeminis altheæ, chamemeli, glyciri-zæ an̄ ʒ i. coquantur in balneo mariæ leuiſſimo cum ℥ vi. iuris pulli, ita vt nõ bulliat: coletur & non comedat donec beneficium ventris aut copioſam vrinam habuerit: & deambulet quantum poteſt, antequam comedat. Aliud paratu facile. Recipe ſerapij de biſantiis vel de eupatorio vel de abſinthio, ſi ventriculus multùm laboret, ℥ i, ſpecierum diacucurmæ ℈ iiii. miſce, & capiat in forma boli hoc modo: Addatur ſpeciebus tantum ex illo ſirupo, vt reducatur in formam boli, inde bibat reliquum ſirupi cum modico iuris. Aliud vltimum in hoc caſu. Recipe centaureæ triſſaginis, ſeminum petroſilii, radicum capparis an̄ ʒ i. ponantur in balneo tepido in ℥ ii. ſucci fœniculi. coletur, vt ſuprà. Quòd ſi velit præſentem vtilitatem, imponantur hæc quatuor dicta abſque ſucco fœniculi in ℥ ii, aquæ arden-

tis factæ, vt infrà cũ ℥ß, sacchari rosacei neapolitani, & habebit medicamentum vltimum in securitate, in iuuamento, celeritate operationis, & satis suaue, & maximè si subducatur centaurium. Ex compositis autem oxyacantha, pastillus est vltimum: resoluit flatũ tympanitidis, confirmat ventriculum, aperit obstructiones iecoris & lienis. R. succi liquiritiæ, oxya canthæ rosarum, seminum cucumeris añ ʒ iii. mastiches spicæ, eupatorii añ ʒii, rhapontici veri vel rhabarbari croci añ ʒ i. seminis endiuiæ, cassuræ añ ʒ iii, spodii ℈ß. terito subtilissimè, leuigato, & cum manna confice pastillos. Laudantur & pastilli ex absinthio & dialacca. Pastilli quoque berberis, Sopirium antidotum ac talia, & hæc de præparatione. Fuit etiam laudatus syrupus acetosus diarodon, & species diarodon & aromatici rosati vtriusque descriptionis. Sunt & species aromatici nardini optimæ.

QVÒD ad euacuationem autem attinet, antequam ad eam deueniamus, scire oportet an materia sit præparata: quod quidem difficillimum est ob turbulentiam vrinæ, & ideo cùm oporteat, vt simus in casu Hippocratis, concocta medicari atque mouere non cruda, modò non turgeant, sequitur vt non parum periculosa sit purgatio. Est etiam alia ratio, quia Princeps dicebat in capite de cachesia: Oportet vt cõsideres ne ventriculus illorum

lædatur à ſolutiuis, & ideo oportet vt ponas in medicamentis eorum quæ confirmant vẽtriculum, velut lignum aloes crudum. item, quia in capite de cura tympanitis inquit: Et non ſit multiplicatio ſolutiuorum, etſi cauſa hydropis fuerit, debilitas ventriculi confortetur ventriculus: quaſi velit innuere, quòd in hoc genere hydropis rarò vel nunquàm conueniat euacuatio. Maius eſt quod Ætius libro decimo, tractans hanc curam, ne vnum quidem medicamentum in hoc genere morbi ſcripſit, ſed ſolis epithematibus contentus eſſe videtur. Quod etiam Alexander longo proceſſu curam exordiens, in tertio libro obſeruare videtur: nam nullius medicamenti purgantis meminit, ſed ſolis etiam contentus epitematibus, & ratione victus. Paulus tamen vult, vt aqua in tympanitide expurgetur, & eo magis in aſciti: ob id cõcludo, quòd ratione tympanitis cauere oporteat maximè medicamenta purgantia. Et ego verè obſeruaui plures tympaniticos, & vidi quòd ex aſſumptione medicamentorum lædebãtur: nec vllum vſque nunc ex purgationibus conſuetis iuuari vidi, & multo minus ſanari, niſi ſemel ex medicamento valido, quod non deſcribo. Et ratio eſt etiam clara, quia vẽtriculum horũ patientium, eſt admodũ extenuatus & tenuis vt charta: quòd ex diſſectione apparet. Eſt etiã aliud obſeruatione dignũ, ſcilicet quòd Aui-

cenna in capite de Aſcite inquit: Et aloes ſolum eſt malum valde epati, quare oportet vt abſtineat ab illo, niſi propter neceſsitatẽ, aut cùm fuerit bene correctum & ideo propter tot difficultates nõ cautè, ſed cautiſsimè purgandus eſt, cùm damna purgationis ſint manifeſta & præſentia, vtilitates autem obſcuræ & incertæ, & ambiguum tempus atque occaſio. Quia tamen ipſe nõ vtitur exercitatione, quod optimum cenſetur ab Auicenna: dicit enim loco ſuprà adducto, Illud quo melius curantur, eſt exercitium temperatum. Et alij celebres authores dixerunt, quoſdam ſanatos ſola vectatione. Ideo neceſſarium eſt vt purgetur, non tanquam adepturus magnam vtilitatem ex hoc, ſed potius ob neceſsitatẽ. Oportet autem obſeruare canonem Auicennæ, vt purgatio ſit leuis & frequens potius, quàm valida & rara. Item oportet vt ſit triplex, par aluum & per vrinas & flatus, vt omnes authores concordant: & non oportet tamen vt vtamur vehementer prouocantibus vrinam. Rurſus clyſteria in hoc caſu multùm laudantur pluſquam medicamenta, propter propinquitatẽ & epithemata: in aſcite dico, & principio etiam tympanitis. nam tympanites confirmata ſæpius prohibet clyſteria. Ex quo ſequitur, quòd cùm ipſe ſit priuatus vtilitate epithematum, quia vix poteſt ea ferre propter ſpirandi difficultatem, ideo priuatus eſt ma-

gna parte commodi. Ego tamen describam illa si vellet tolerare, super omnia verò habeamus occasionem purgandi, cùm ex vrinis neque excrementis alui non possimus illam deprehendere. Ideo dico, quòd tribus signis aliis concocta materia à cruda dignoscitur, præparatáque à non præparata: primũ est, quòd corpus non adeò læditur sicut antea. atque hoc colligitur secunda Aphorismorum in cõmento illius Aphorismi, Cùm morbi inchoãt, si quid mouendum videtur, moue: cùm verò consistunt ac vigent, melius est quietem habere. dicebat ibi Galenus, In status salubris morbi tempore, cùm materia concocta sit, omnia symptomata remittuntur. Contigit ergo si adsit febris, remissio illius: sin autem non corpus sentit quandam titillationem, quemadmodum patiuntur qui Veneris desiderio absque alio incommodo detinentur. Sentiũt enim grauitatem atque molestiam leuem cũ casu nonnunquam appetitus, viribus tamen valentibus & corpore vegeto. atque inter cætera hoc maximum signum est coctionis & præparationis materiæ, somni tranquillitas atque prolixitas. Secundum signum colligitur à Galeno tertio de Præsagio ex pulsibus dum agit de temporibus febris: & est, quòd cõtractio redditur tarda in pulsu cum aliqua velocitate in distensione. ostẽdo modò quòd ita sit, nam si materia est concocta & præpa-

Materia cõcocta quo modo sine vrina dignoscatur.

rata, non eleuantur fumi praui: & ideo tardior redditur contractio, intellige in febribus in aliis verò tarditatem quidem contractionis, imò & raritatem quandam, vt secundo de Præsagio ex pulsibus. Velocior quidem cùm sit extensio, ac longior. quies, quæ antecedit contractionem tum etiam ob ipsius contractionis tarditatẽ rarior videbitur: sed & quæ sequitur contractionem, mediocris erit. Cũ verò rata sit contractio, frequens autem sit extensio, fit vt pulsatio moderata tota sit. Itaque vbi non adsit febris, contractio tamen atque distensio velociores iustò erunt, & precipuè contractio, & frequentiores quàm in sanitate: tardiores verò, & maximè contractio, atque rariores quàm ante concoctionem & præparationem. Rursus cùm plenitudo ipsa inæquales soleat facere pulsus, & paruos, atque ob id crebriores: cùm materia ipsa melior facta fuerit, minus naturam prægrauabit: erũt igitur pulsus fermè æquales & maiores, & ob id etiam minus crebri. Tertium signum est mutatio ipsius vrinæ, quàm probat Hipp. nisi ad mala mutatio fiat, & similiter in excrementis alui, & quædam voluntas euomendi, atque satietas. Licebit & vrinas diu permittere in vrceis: quanquam enim non rectè sedimentum secernant, tamen melius vna die quàm altera, & maximè post longam quietẽ. Pars enim grauior vbi pinguedinis portio

tenuior ob præparationem absumpta fuerit, aut saltem separata ab elemento terreo, facit vt quod terreum sit, descendat ad imum: quod & experimẽto succedit. Tametsi enim neque exacta concoctio nec præparatio ostẽdi posit, apparent tamen indicia mediocris atque melioris coctionis. ea verò quamuis in vrinis solùm mediocris videatur, nihilominus etiam absoluta esse poterit. Quamobrem licebit tum vtiliter expurgare, & maximè cum leuibus atque innoxiis medicamentis, vt dictum est. Licebit etiam & coniectura id assequi, cùm post longas præparationes serapiorum nulla facta est excretio: & post frequentes mutationes vrinarum iam amplius nulla fit mutatio, sed in eodem statu manent. Licet enim ex his coniectari, materiam esse præparatam atque concoctam. Vt verò omnia vno verbo complectar, postquàm non licet exactè cõcoctionis signa ex vrinis deprehẽdere, eas obseruabimus cùm copiosius excernuntur, cũ aliquo modo quod cõtinetur, cùm post diem vnam pars crasior secedit ad fundum, ídque crasius est quàm antea: vrina verò & clarior & minus colorata, cùm pulsus sunt meliores atque pacatiores, cùm somni sunt longiores atque tranquilliores, cùm ipse vegetior ac lætior fuerit: cùm quandam senserit leuem nauseam, verumtamen sine grauitate in ventriculo: cùm vẽter fuerit mollior. Obseruare etiam

debemus, postquàm illud verum est quod dicebat Galenus decimo Artis curatiuæ, dum de tabificis agit in morbis maximis: Quælibet noxæ, quantûuis minimæ, exitiales sunt, quod in hoc casu maximè verum est: vt temporis constitutio sit mollis, temperata absque ventis, potius pluuiosa, quàm valde sicca. Sitque luna ab omnibus solis radiis noxiis immunis, scilicet quadratis & oppositis: libera quoque ab aspectu maleficarum, absit solstitium & æquinoctium: non sit etiam in coniunctione Iouis neque Veneris, sed in quadrato vel in opposito, vel trigono vel sextili. Signa autem optima sunt, atque in quibus Luna debet constitui, Cancer: deinde Libra, deinde Pisces, deinde Gemini. Pessima sunt Leo & Scorpio. Aries Taurus sunt bona signa, nisi quòd vomitum faciunt: sicut & Capricornus. Aquarius quoque malum est signum, quia medicinæ parum operátur, licet sit tutum & minimè concitans vomitum. Virgo & Sagittarius nõ sunt valde mala, nec tamen bona. Atque hæc de occasione.

His visis dico quòd per aluũ purgationes duplices sunt: aliæ quidem, quæ parum trahũt à remotis: aliæ quæ multum. quæ multum trahunt à remotis, non sunt idoneæ, quia trahũt ad locum debilem, & euacuant quod non est necessarium, & multùm debilitãt, & multùm calefaciunt, vt Galenus in prima Aphorismo-

rum iuxta finem libri: Medicamenta purgantia calida sunt, vt etiam declaratum est superius. Oportet ergo vt medicamenta trahant aquam, & non aliud, & hoc ratione materiæ coniunctæ: quia ratione materiæ aggregatæ propter superfluum ocium aliud est dicendũ.

SVNT etiam multa medicamenta ex oleribus, quæ purgant iucũdissimè, quorum vsus exoleuit propter pharmacopolas, velut asarũ & cinocrambe, quæ soluit bilem, pituitam & aquam. est autem mercuriali non absimilis, & marina brassica, quam vocamus soldanellam. Est etiam tripolium, cuius radix est in vsu pro turpeto: mutátque flos eius, vt dicunt, colorem ter in die. Centaurium quoque purgat bilem & crassos humores, euacuat quoque vsque ad sanguinẽ. Deueniendũ est ergo ad singularem illorum descriptionem.

℞. soldanellæ recentis & viridis ʒ i. absinthij, asari añ ʒ ß. subtilissimè terantur, & cum sirupo de succo ebuli, & saccharo fiat bolus. Deinde si vult, mandat ℥ ii. manæ electæ calabrensis. Aliud medicamentum. Recipe soldanellæ, asari añ ℥ ß. (electæ semper intelligitur) succi mercurialis ℥ iiii. ferueant in balneo mariæ per horas quatuor: inde coletur, & ei addantur corticis cinamomi interioris ℈ i. dissoluantur in eo manæ electæ calabrensis ℥ iß. bibat & non edat post quinque horas. Libet etiam pro tertio medicamento medicamen-

tum Auicénæ ex Galeno, quo curauit ſenem amicum ſuum aſciticũ ex cauſa calida deſcribere: & quamuis poſsit legi in ipſo codice, quia tamen vix poteſt intelligi & eſt barbara ſatis elocutio, deſcribam illud commodius. inquit ergo: Curaui ſenem amicum meum aſciticum, ex cauſa calida cum viribus imbecillibus alui ipſum carnibus hœdi aſſati, & carnibus minutim inciſis ex auibus, maximè perdicibus & pane, cui furfur permixtum erat, & lentibus cum aceto. Ita tamen vt abſtineret omnino à iuribus, niſi quod in die in quo dabam medicamentum permittebam vt vteretur iure carnis elixatæ in aqua cum aceto & melle cum cumino. Nam acetum maximè corrigitur noxa medicamentorum conuenientium aſciti, & maximè calidæ: & permittebam etiam vt comederet carnes cum aceto mediocri. Purgabam autem hoc medicamento. ℞. mirabolanorum citrinorum ℥vii. fumiteræ ℥iiii. abſinthij eupatorij ſeminis, endiuiæ roſarum ſpicæ nardi an ℥ii. endiuiæ viridis pugillum vnum. coquantur in ℔ iii. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis. Sed ego credo quòd dicere velit duarum tertiarum: & poſtquàm excolaui ipſum, addidi ℥x. ſacchari, & dedi in potu. Dedi etiam cataporia ex lacte eſulæ cum ſaccharo, vel cum carne ficuum. Inde dabam ſerapium ex omphacio & ribes. Epithemata quoque ex luto armento cum a-

ceto & aqua applicabam super ventrem, vel ex farina hordei & milij, & stercore vaccino atque caprino, & cineribus quercus & vitis & nitro atque sulphure. Quadoque verò faciebam emplastrum ex condisi seu radiculà vel herba lunaria, quæ struthion vocatur à Græcis, & thimelia, super iecur verò imponebam infrigidantia epithemata, & maximè ex santhalis. Quandoque etiam purgaui ipsum cum sirupo rosaceo, in quo thimeleam iam infuderam, & concessi ei vsum sacchari & ficuum siccarum & amygdalarum, & præcepi ei ferre sitim: sed cùm non poterat, dabam acetum cũ aqua commixtum, & quandoque exhibebam folia thimeleæ cum lacte ficuum, & dabam ante cibum & post cibum, & nunquam dimisi eum aliquo die, quin ipsum purgauerim. Hoc autem quod dixerit se dedisse medicamentum tam validum post cibum, quibusdam videbitur absurdum, aliis admirabile, mihi verò non ita, qui sciam Augustinum Tornarium, virum nobilem aliquando curatum ab hydrope solo potu decoctionis radicum ginestæ, vel aqua destillata ex illa, sumebátque eam ante cibum cum cibo, & post cibum, & sanatus est perfectè. morbi enim validi non curantur cassia nigra aut rhabarbari exigua sumptione in quindecim diebus semel. vt enim temerarii medici est in morbis tutis validioribus vti præsidiis, atq; periculosis, ita imperitissimi est, quos alia

via sanare posse non speramus, non audere quod præceptum Galeni est decimo Artis curatiuæ, dum de tabificis loquitur, & dictum Hippocratis: Extremis morbis extrema exquisitè remedia optima sunt, intelligitur non solùm de morbis extremis in magnitudine, sed in genere, cuiusmodi est hydrops. Qui enim vtroque modo sunt extremi, sunt prorsus insanabiles. Sed hæc non conueniunt, quia non sumus in vera ascite: adduximus tamen hoc exemplũ Galeni, quia multa sunt quæ nostro proposito conueniunt, velut soluere vẽtrem quotidie, emplastrum ex santhalis, & potio illa, vt ita dicam, benedicta: & ferre sitim, & non vti iuribus. Quartum medicamentum salutare, & periculo vacans.

RECIPE lactis caprini nigrarum caprarũ vncias centum, lactis ficulnei pondus aurei dimidii, misceantur & tepefiant, ita vt lac coaguletur celeriter: inde accepta aqua, bulliant perpetuò despumando, donec perueniat ad ℥x. inde sumantur asari ʒii, agarici optimi mũdi ʒi, rhabarbari electi ʒ ß. infundantur per noctem, inde ferueant cum ℈ß anisi, & coletur ita, vt remaneant ℥ vi. vel parum plus, & hoc est medicamentum optimum non solùm ad hydropem, sed etiam ad difficultatẽ spirandi. Cui etiam conferunt reliqua supra scripta, etsi inueniretur lac camelarum, posset fieri medicamentum ex eo: imò ipsum lac solum sufficeret.

ceret. Medicamentum aliud ex Auicenna, & est mirabile: Accipe capram, & eam nutrias abrotono & timelea & abstrahio odorato, & soldanella & cichorio & asaro, & cassutha & endiuia, & si homo vtatur hoc lacte tantùm, & pane absque alio medicamento, sanabitur dico ab ascite, quæ est fundamentum tympanitis. Iuuat etiam distillare vrinam caprarum per balneum mariæ, & purgat maximè cum manna. Verumtamen quia lac est flatuosum, & non oportet diu insistere in illo, sicut neque in clysteribus, quoniam ista magis conueniunt asciti, sicut etiam ea quæ prouocant vrinam. dicebat etiam Auicenna: Oportet vt in tympanitide euacuetur humor humidus, si pendet ex ea, & vtamur aspersione atque incisione, sicut in ascite. Vtemur autē prouocātibus vrinam, & refrigerantibus simul, quale est istud. ℞. succi cicoreæ purgati ℥ ii, spicæ nardi ʒ ß, erithrodani ʒ i. lenigata dentur in potu. Aliud melius. ℞. succi cassuthæ purgati ℥ i ß, trociscorum ad incipientem hydropisim Auicennæ in antidotario. ʒ ß sumantur septem diebus continuis. Descriptio alia medicamenti boni.

RECIPE aquæ vitæ primò destillatæ ex vino albo odorato libras ij. asari, cassuthæ, absinthij viridium añ ʒ x. aloes epatici abluti cū succo rosarum ℥ ij, misce, & concluso vase optimè sepelies per septem dies in fimo equi-

no,poſtmodum deſtillabis per balneum mariæ cum luto ſapientiæ,donec remaneãt feces ſiccisſimæ : in hanc aquam immittantur ſacchari roſacei ſolutiui , quãtum eſt quarta pars aquæ, & concludatur vas optimè , & maneat per vigintiquatuor horas in balneo mariæ tepido, & capiat de hac ℥ ij. ſingulo mane donec ſanetur. Purgat enim quotidie , & reſtaurat ventriculum & iecur , & eſt ſuaue valde, & boni odoris : & aperit obſtructiones omnium viſcerum , ſed oporteret facere ſaltem decem libras ex eiuſmodi medicamento. Poſt hæc deueniendum ad ea quæ reſoluunt flatũ, & ex ſuppoſitoriis eſt illud Auicennæ, quod conſtat ruta,nitro & cumino, melle excepto. Emplaſtrum Alexandri ad hoc : ℞. aluminis, nitri, ſulphuris viui , thuris craſsioris , reſinæ frixæ añ ℥ iij. picis aridæ naualis,ceræ nouæ añ ℥ vi. olei veteris ʒ iiij. aceti quantum ſatis ad diſſoluenda medicamenta. Hoc ceratum diſſoluit flatum & omnes internas affectiones. Eſt etiam longè eo melius ceratum perſarum de lapidibus deſcriptione Ætij, ſed difficulter conficitur. Frictio quoque ventris cum ſucco allij diſſoluit flatum:tamen nimis calefacit, & fœtida eſt , & caput petit . Subſcribenda ſunt autem medicamenta ex Ætio. Primum eſt ex cochleis cum cortice : quod quidem non ſeparatur,niſi penitus abſumpta aqua. Ex ſimplicibus ſunt lathirys, tertium ſtercus caprinum,

quartum est squamma æris. Hæc tria tamen velut & cucumer agninus nō multum in hoc casu conuenire existimo. Tum quia ascititiis magis conueniunt, tum quia validiora quàm pro morbi magnitudine & nobilitate personæ. Ad tympanitem autem magis, quod constat ex pane cumino & pyretro, amaraco & struthio. Sunt qui admodum laudent stercus aquilæ: ego scio efficax esse medicamentum: an tutum sit nescio, neque an ad vnguem conueniat tympaniti. Quæ verò ad tympanitidem magis faciunt, sunt thus, dragachantum & libanotis cum melle. Sunt etiam potiones quædam temperatæ, velut ex carne cancrorū exiccatorum. & iuncus odoratus, & lauer & phu, quòd est valeriana, & polium & amaracum & calamintha & myurus herba, & nitrū exterius, in rius autem: exterius etiam alumen, & aquæ calidæ & smyrnium, & vmbilici Veneris radix & solanum hortense & granum cnidium. Compositio vrinam ciens.

℞. seminis fœniculi, cardamomi radicis, eryngij corticis, radicis capparis cuiusque ℥ i, stercoris columbini cochlearia duo, contere & confice cum aqua catapotia ciceris magnitudine, & quinque ex eis quotidie præbe. Potus hydropicis commodus, experimento cōstans, qui tum per vrinas tum per ventrem euacuat: caroi ℈xxvij, fœniculi ℈xiiiß, alias vncias pro scrupulis anisi ℈xiiiß, cumini lati ℈v,

mei ſexquiſcrupulum, iridis ſiliquas tres, mellis ſeſquilibram, vini ℔ vi. exhibe menſuram mediocrem ieiunis in inſeſſu ſolij balnei præcalefactã, eſt & ſuaue guſtui. Alius potus ciens vrinam, ex cuius vſu inſignem virum tympanite detentum ſeruatum vidimus, etiamſi à multis medicis iam eſſet detritus: Ammoniaci thymiamatis ſextantem, radicis herbæ lonchitidis ſextantem, petroſelini ſexquiunciam, calami indici, cocti, cinamomi ſpicæ nardi, piperis longi myrrhæ ſtactes ſingulorum ℥ i, ſeminis rutæ quadrãtem, phu. ʒ iiij. ſtyracis ʒ iiij phylli quadrantem, mellis deſpumati quantũ ſufficit. excipe melle, fabæ Ægyptiæ magnitudine, præbe cum calidæ aquæ cyatis tribus. Emplaſtrum noſtrum, quo ego plures ſeruaui.

Recipe foliorum rutæ, ebuli an̄ lib. iij. excipe ſuccum, & cum corticibus arãciorum contritis fiat emplaſtrum. Sacculus noſter, quo aurificem quendam ſanaui.

Recipe ſtercoris caprini ℥ iiij. erithrodani ℥ i. cumini, iunci odorati ſingulorum m̄ i. ſalis nitri purgati ℥ i ß. ſpongiæ minutim inciſæ ℥ ij. omnia præter ſpongiam terantur, & ſacculo indita perpetuò ſuper ventrem teneantur.

Vbi verò ſanatus fuerit ex humore, expedit faſciis puluere thuris & libanotidis inſperſis vincire ventrem, atque rationem victus obſeruare. Et per interualla accipere aromaticũ

nardinum autoxyacātham, paſtillum ſuperius deſcriptum, in quibus pro ſingula libra adſit ℥ iß. pulueris germinum ebuli virentium, & in furno exiccatorum. Vbi tympanitidis cura ſucceſſerit, ad difficultatem ſpirandi nos conuertere decet, atque ea conſtat tribus auxiliis peculiaribus, ecclegmate, medicamentis, inunctionibus. Ecclegma ſimplex, ſed perpetuò continendum in ore, eſt oleum piſtaciorum, quod tota nocte debet teneri in ore. Aliud facilè. Zulapium ex capillo veneris, commiſceatur croco, ita vt in ſingulis vnciis zulapij ʒ ß. oriētalis croci ſic miſceatur, vt diſcrimen nullum appareat. Sunt & alia notiſsima ex ſcilla pini nucleis, de caulibus, ex pulmone vulpis, ſanum & expertum. Aliud.

RECIPE ſanguinis ſuilli recentis, carnis limaciarum añ ℔ i. pulmones vulpium numero iij. carnium bubonis ℥ viij. deſtillentur per balneum mariæ in vaſe vitreo, inde commixta aqua ſaccharo teneatur in ore, vt ſenſim deſcendat. Vtilis eſt etiam hæc aqua, ſi ex ea bibātur ℥ iij. cum ʒ iij. ſacchari & granis vij. croci. Ecclegma noſtrum ſuauiſsimum.

RECIPE mellis virginei repurgati ℥ iij. manæ electę pinguis ac recentis ℥ ij. zulapij de capillo veneris ℥ i. auri puri folia numero xii. miſce in mortario optimè, & de hoc teneat in ore. Mel ſic repurgatur. cape mel virgineū, & pone in vaſe vitreo: quando eſt liquidum,

& ſingulis tribus diebus partem ſpumoſam & ſordidam auferto. De medicamentis eſt aqua ſupraſcripta hoc modo (poſt quadragīta dies, quibus vtetur medicamento infraſcripto) capiet alternis diebus ℥ iij. cum ʒ ij. ſacchari: immiſces & puluerem hunc.

Recipe ſanguinis bubonis ſiccati, pulmonis vulpis ſicci añ ℈ i. croci grana v. terantur ſubtiliſsimè, capiat cum dicta aqua tardando cibum quinque horis. Medicamentum quadraginta dierum, cuius ſuprà meminimus.

potio pro spiri[tus] difficultate

Recipe aquæ Padi fluminis ℔ xxx. coquantur donec redeant ad xv. in illis xv. ℔ aquæ imponantur cicerum rubeorum ℥ vi. ſinapis in linteolo ligatæ ʒ ij. permittantur per horas xxiiii in cubiculo calido, inde abiecta ſinapi coquantur in eadem aqua, donec aqua redeat fermè ad ℔ i. pòſt coletur exprimēdo ciceres per linteum tamen ſpiſſum, & de hoc capiat ab ℥ vi. vſq; ad viii. cum ℈ i. croci, continuando per dies xxxx. & nunquam interim exponat ſe frigori, nec comedat vſque ad ſex horas. Eſt manifeſtum, quòd hoc decoctum ſatisfaciet ei pro duabus vicibus. Caueat etiā ne aſſumat illud, dum ſentit cruditatē in ventriculo. Exterius applicanda ſunt hæc. ℞. butyri recentis ℥ ii. olei amygdalini tantundem, ſucci corticum aranciorum, qui prouenit expreſſo cortice leuiter & ſine contuſione grana vii. miſce, & inungatur dorſum & pectus,

& maximè inter quintam & septimã costam, vbi pulmo tangit pectus. Aliud melius. Destilletur butyrum per balneum mariæ, & misceatur cum oleo amygdalarum, & succo illo & ℥ i. aquæ vitæ septem coctionum, & inungatur vt suprà.

QVÒD si per hæc auxilia non iuuaretur, deueniẽdum est ad exhibitionẽ aquæ thermarũ, aut decocti ligni Indici, in quo obseruare oporteret ne assumat corticẽ in hac causa, quia difficultatẽ spirandi facit: vnde sequitur, quòd aqua nõ vino vti oportet. Quidã tamen è collegis, vir clarissimus, dicit se obseruasse corticis vsum etiam innoxium patientibus difficultatem spirandi: quod si ita est (malo enim illi credere quã mihi) & cortex & vinum posset exhiberi. Dictum tamen est per alium collegam clarissimum, quòd bonum est ab initio subsistere ab exhibitione vini, & videre an superfluo calore afficiatur à potu aquæ. Mense ergo Maii, si alia non profecerint, sumat hoc decoctum ab initio mensis.

℞. ligni Indi bene olentis & acris gustus, & tenuiter derasi ℔ i. cubebarum ʒ v i, labruscæ viridis m̃ i. infundatur lignum in aquæ ℔ xv per viginti quatuor, inde coquantur ad consumptionem quartæ partis: pòst addantur cubebæ confractæ & labrusca, & permittatur decoqui ad consumptionem alterius quartæ partis, deinde coletur, & de hoc bibat ℥ vi.

mane:& ſi poteſt ſudare, ſudet. Primis quinque diebus abſtineat ab omni cibo, ſed ſit cõtentus pane leuiſsimo ſupraſcripto & vuis paſſis:& ſi non poteſt ferre inediam per quinque dies, ferat ſaltem per tres. Bibat etiam cum cibo de hac aqua vſque ad triginta dies ſaltẽ, & nihil aliud, niſi quòd ſingulis tribus diebus aut quatuor bibat ℥ v. vini flaui ſubdulcis odorati, & hoc ſi ventriculus videatur illi debilis, vel vehementi deſiderio vini teneatur: interdiu nõ bibat aquã, nec aliud. neque enim multum ſitiet ob labruſcam, nec ſe exponat aëri, niſi trãquillo, ſereno, calido, & ante prãdium, vel ante cœnam. Aqua deberet fieri ſingulo die:& ideo pro medietate tantũ, vel ad ſummum alternis diebus. Poſt illos quinque dies, vel poſt tres, ſi non potuerit tolerare in mane hora duodecima comedat ſolùm panẽ & paſſulas, vt dictũ eſt: in veſperi autem hora xxij. edat per diem aut pullum, aut columbum ſyluestrem iuuenem, aut duas aues paruas, quales ſunt turdi, merulæ, aut galinaginem: aut ganiam auem, quàm nos vocamus pauonculum cum vuis paſsis etiam. Antequam verò aſſumat hoc decoctum, purgetur cum manna, & his quæ ſuperius dicta ſunt. Et hæc eſt opinio noſtra de potu aquæ ligni. Clariſsimi collegæ addiderunt ſuper hæc in decocto abſinthium, cichorium, aſplenium, eupatorium, paſſulas: quæ omnia cum ſanthalis, quæ à nobis com-

memorata ſunt, maximè conueniunt, vt nihil melius: verùm adeò ingratam reddent potionē, vt vix eam perferre poſsit. Si tamen perferret, erit admodum vtilis: & ego eam maximè laudo. De aquis autem thermarum, quia tēpus exhibendi longius abeſt, dicere ſuperſedeo.

Quòd ſi nec ex his ſoluatur morbus, vtpote contumaciſsimus, fontes fiant ſub genu in vtroque crure. Fontes enim hi trahunt materiam ex profundo, quamuis videantur ignoti fuiſſe antiquis: nec ſcio aliquem authorē Græcum aut Latinum, aut Arabem, qui de hoc tractauerint. Propter hoc exiſtimo opportunum eſſe, vt hoc loco hanc doctrinam breuiſsimè expediam. Omnis dolor fit circa mediocritatem, & non fit ex mediocritate, vt ex temperamento, id eſt, quod illud quòd debet facere dolorem, oportet vt generet intemperiem & generet in mediocri tempore: quia ſi nimis celeriter aut tardè dolor non fit, aut valde exiguus, ergo ſi fiat eſcharoticum, quod celerrimè operetur: vel tardiſsimè nullum faciet dolorem, aut valde exiguum. Et ideo deſcribam duo genera eſcharoticorum, quorum vnum operatur in vigintiquatuor horis, & nullum facit dolorem propter tarditatem.

De Fōtibus vulgò vocatis cameriis potētialibus ſeu fontanellis.

℞. calcis viuæ, ſaponis Gallici añ partes æquales: miſce & ſupponatur. Appello ſaponem Gallicum, ſaponem nigrum, ſeu tenerū, alterum propter celeritatem minimum affert

dolorem, cuius descriptio est.

℞. capitelli ℔ ij, calcis viuæ ℔ ß, cineris roboris ℥iij. His contritis superfundatur aqua, & post horam educatur, & statim superponatur alteri calci viuæ & cineribus, & rursus excipiatur: pòst superponatur tertiò alteri calci viuæ & cineribus, quibus addãtur chalcanthi contriti ℥iß, & post horam tollatur: vltimò superponatur tantundem calcis viuæ cineris & chalcanthi, & addantur æruginis in puluerem redacti ℥ß: & post horam excipe aquam, & eam coge lento igne, & proiiciatur super lapidem marmoreum, & ita cogetur & conseruetur in vase vitreo in loco sicco. Modus operandi talis est. Accipe ceratum diaquilon simplex, & extende super corium rotundum, & in medio eius fac foramen rotundum quantitate grani milij Indici, seu melegæ & superpone ceratum loco: deinde madefacito è directo foraminis cum saliua: deinde superponito escharoticum, & super escharoticum superponatur ceratum aliud diaquilon simplex, & ligetur locus, & nullo modo moueatur. nam in motu magnum est detrimentum, & maius periculum. Melius autẽ fit cum ferro: & ideo dicebat Rinaldus de Villanoua in parabolis: meticulosos tãtummodo conuenit vti medicinis. Quo ad locum dicebat idem ibidem, quæ sunt educenda per escarotica medicamẽta inter musculum & musculum prope locũ,

& prope venam magnam: quæ à loco ipſo deriuetur facto ſinu, ſunt educenda. Ex quo patet, quòd tres conditiones debet habere talis ſinus, quod ſit inter muſculum & muſculum, ne lædatur motus: & vt melius materia colligatur, quod ſit è directo loci patientis, iuxta doctrinam Galeni κατὰ ἶξιν, & hoc eſt melius quàm prope: quòd ſit prope vas magnum, veniens è loco. Addo duas alias conditiones, quòd non ſit nimis profundum, ne tranſeat in vlcus chironiũ, & ne ſit in loco obnoxio motui, ne ex quacunque cauſa proritetur à motu. Fiat ergo ſub genu per quatuor digitos in parte domeſtica, ſi nolit equitare: in ſylueſtri, ſi velit. Vtrum verò propè an procul, dico (nõ in hoc caſu tantùm, ſed in omnibus aliis, quia de hoc auxilio nullibi tractauimus, niſi hic, vt faciamus perfectam doctrinam) quod ſtatuẽdus eſt ſinus prope locum affectum, ſi materia ſit pauca & procul: ſi ſit multa, dummodo tamen in medio non ſit membrum principale, ſuper quod vas illud tranſeat quod deriuetur ad locum. De vtilitate dicebat Rinaldus loco ſupradicto, materia quæ nõ poteſt deduci per naturales locos vllis medicinæ inſtrumentis, prope locum per ſinus eſt educenda. Et eſt ſumptum ab Auicenna quarta quarti, vbi agit de vlceribus. Natura expellit (inquit) ad vlcera reſiduum ſuperfluorum, quæ in morbis generantur. Et ita patet, quantum in vtilitatis in

hoc casu fontes afferre possint. Custodia verò talis esse debet excidente eschara, quod fit plerunque iuxta septimam diem : imponatur cicer cum acie infrà, & ligetur ita quod perforet sensim carnem sine dolore tamen, quod contingit propter corruptionem eius: vbi verò caro perforata fuerit, quod contingit post vnam diem, plerunque imponatur sphærula ex cæra alba, & ligetur sic, vt comprimat carnem sine dolore tamen, interponendo lanam aut cotum inter vinculum & sphærulã. Quòd si locus inflammetur, inungatur iugurca oleo rosaceo omphacino. Sin autem consolidetur nobis inuitis, fiat puluis ille descriptus in libris de Subtilitate, ad carnem nariũ, & in collo vesicæ exedendam, & imponatur sub pila: quia longè melius est præcipitato, à quo omnino cauendum est, quia offendit respirationẽ. Et hæc de tertia intentione & auxilio fontium generaliter dicta sint.

DEVENIENDO modò ad proprium casum, periculum est ne ex fontibus vlcera prauè euadant, non solùm iuxta dicta Auicennæ, sed etiam Hipp. & ne materia vniuersim ad locum cõfluat, & crura inflentur. Sed tamen si purgato & siccato bene corpore hæc fiant, nullum imminet periculum. Tandem si nec per ista curetur morbus facta missione sanguinis, & iam sublata tympanite, & præpurgato diligentissimè corpore cum medicamen

tis etiã validis, vtpote cum catapotiis aggregatiuis, vel melius cum hiera, quæ excipit colocynthidam: dico autem hieram Galeni factam cum additione colocynthidæ, vel melius cum frequenti expurgatione medicamentorũ superius descriptorum in tempore autumni, vel alio vere sequenti, adhibeat quartum genus curationis, quod exustione constat. Cuius cum locuplex mentio fiat apud Ætium, & apud ipsum solum, placuit, ne vt dici solet, bene dicta vertendo malè vt rem faceret suam, ascribere ipsius authoris propria verba, quæ sunt: Iuxta medium commissurę clauicularum vtrinque vna crusta inuratur, cum cautione tamen, admotis manibus, distenta cute, ne aspeta arteria obledatur. Deinde aliæ duæ paruæ iuxta carotidas colli arterias, infligendæ paululum sub mento vtrinque vnà, incumbentis cutis tantum perustione facta. Infligendæ autem adhuc aliæ duæ sub mamillas inter tertiam ac quartam costam, rursúmque aliæ duæ retrorsum versus inter quintam ac sextam costam. In medio etiam pectore vnam inurere oportet, & iuxta principium ossis pectoris, quod à capitis gladij similitudine Xiphoides Græcis appellatur: supra os ipsius ventris vnam simili modo, & adhuc alias duas inter octauam & nonam costam vtrinque vnam. Tres etiam retro inurẽdæ sunt crustæ: vna iuxta medium dorsi, reliquæ duæ ab vtraque vertebrarum

parte, paululum infra mediam crustam. Omnes autem infra collum inustas, mediocriter latas esse conuenit, neque valde in superficie cōsistentes, neque rursus nimium profundas. Vlcera autem crustarum satis multo tempore fluida permittere oportet.

HAEC igitur de morbis principalioribus, quæ etiam aliis annexis magna ex parte conueniunt: quia tamen adest tumor in cruribus, qui, vt dictum est, posset vehementius augeri, & vbi ad superiora contraheretur, afferre periculum vitæ, ideo etiam de illo aliqua dicere conuenit. Et manifestum est, quod debet reponi in capitulo hyposarcæ, non ædematis: quia cura ei conuenit hyposarcæ principalius quā ædematis, igitur debet reponi in capite hyposarcæ. Nam cùm hyposarcæ cura sit fermè ea quæ ascitis, vt Auicenna refert, ædematis autē vt astringentibus & repellentibus vtamur, vt docet in tertia quarti, & cum vinculis & cum spongiis ex aceto vel lixiuio impositis, & cum aqua caulis & ciceribus & nostra ætate vtuntur caliga ex corio canis, & multum conferre solet: quæ nihilominus, vt dixi, hic non conueniunt. Conueniunt tamen confirmantia membrum, velut lotio ex vino nigro, in quo libanotis, saluia, betonica, sal & sulphur incocta sint. Sicut è diuerso non cōueniunt quædam, quæ soli hyposarcæ sunt propria, vt cucurbitulæ, quæ aquam extrahere solent. nam cùm

caliga ex corio canis in ædemate.

membrum ſit imbecille, plus trahitur materiæ ad locum, quàm poſsit euacuari ex tali ſectione: ideo in talibus fit error peior priore. Ideo ego cùm curarem cauponem quendam ex hypoſarca, abſtinui ab hoc auxilio, quãuis Ætij. Ex auxilio autem Ætij licet ab initio videantur leuari omnes, tandem periiſſe vidi: & ſi tẽpus eſſet, declararem cauſam huius, ideo non conuenit niſi robuſta adhuc parte. Eſt igitur medicamentum hoc. ℞. fructuum iuniperi maioris, quæ planta eſt cedro ſimilis, & fructus æqualis fructui cupreſsi ℥ ii. aquæ ℔ iii coquãtur donec redeant ad ℔ i. & fiet aqua illa rubens, de qua capiat ℥ iii. cum ʒ iii. fructuum iuniperi minoris, & conuenit in aliis diſpoſitionibus dictis. Prouocetur quoq; ſudor, & fontes & aqua ligni, etiam huic diſpoſitioni valde auxiliabuntur, exterius autem applicetur hoc. Recipe foliorum lilii in clibano ſiccatorum, thuris, ſtyracis ſiccæ, abſinthii, calami aromatici, ſpicæ nardi, muſci adnaſcentis coniferæ arbori, & eſt herba minuta odorata valde, ſingulorum ℥ i. fiat caliga è ſpongia, & ſuperfuſo hoc puluere ſuperalligetur, & iuuabit multùm. Hæc exiſtimo ſatisfactura, & ſi rectè obſeruentur: ac ad vnguem, Deo dante, ſpero ſanitatem recuperatum, ſaltem magna ex parte. Sed ſi dereliquerit vel minima ex parte, ſciat quid Galenus dicat dũ de tabe agit: & ſi quæ clara minus videbũtur aut abſoluta ſunt,

medicus cùm ſit peritus & expertus ſupplebit. Talibus enim, vt inquit Galenus, multa eorum arbitrio ſunt relinquēda. Atque hæc forma eſt conſilii mediocris. nam magnum couſtruximus in cauſa Pontificis Amulthonis: parui autem hoc erit exemplum.

CONCILIVM SECVNDVM PRO FLVXV SANGVInis *coercendo*.

RIA eſſe conſtat conſideranda circa ſanguinem fluentem immodicè coërcendum: locus, cauſa, auxilium. circa locum duo, vel ex qua parte, vt ex ſimilibus inſtrumentis. Ex ſimilibus, quia vel fluit à carne, quod ratò contingit: vel venis, qui maior eſt: vel ab arteriis, & eſt difficillimus, & tunc ſuccedit ratione compoſitionis in arteriis & venis, vt ſint paruæ vel magnæ, & ita ſunt iam quinque modi.

SED ex inſtrumentis etiam eſt, quòd locus vel ſubiicitur oculis, vel tactui, & non oculis, id eſt, quod manus poteſt attingere, vel non poteſt: vel eſt valde profundus locus. exemplum eius qui videtur loci, dum è vulnere fluit:

fluit: exemplum dum pertingimus manu, vt in hæmorroidibus & fluxu sanguinis narium: exemplum cùm non pertingit, vt si ex ventriculo, iecore: exemplum valdè profundi, vt in pulmone & renibus, vt Galeni vtar exemplis. sunt igitur ducti quatuor in quinque iam viginti modi.

CIRCA causam illa est vel apertio oris venæ, vel erosio, vt in vlceribus: vel diuisio venæ. Hæc verò duplex, aut tota diuisa, & est incisio: vel pars, vt plerumque est, & vocatur sectio. Sed vterque horum modorum, & etiã erosio fit à causa exteriore vel interna, vt iam sint septem modi, erosio scilicet violenta, & à causa interna, & ita de incisione & diuisione, vt sint sex modi: deinde apertio, & erũt septẽ modi. duo qui sunt à causa interna diuiduntur in tria, vel à multitudine, vel à malitia humoris, vel à motu seu caliditate.

SED cùm erosio contineat malitiam, erũt duplicati modi à sectione & incisione tãtum: qui cùm essent quatuor, fiunt octo, additis igitur tribus fiunt 11. hos igitur si duxeris in 20, fient modi omnes quibus profluere potest sanguis à corpore 220. Ex his sunt in carne seu ex venulis 44. hi sunt faciliores. Inter hos tamen difficiliores sunt 11. qui fiũt in profundo loco, & ex his insanabiles, propemodũ vnus qui ab erosione interna: ex 33. reliqui difficiles omnes, qui ab erosione, & sunt sex. igitur

in carne difficillimus, vnus profundus cum erosione, inde alij sex ex erosione nõ in profundo loco: & decem in profundo loco, non ex erosione. His proportione respondent, sed deteriores 44. in venis paruis: adeò vt vnus sit propemodum insanabilis, sex alij difficiles, sed non cum tanto periculo: reliqui decem cum magno etiã periculo, reliqui 27. faciles.

SVCCEDVNT his 44. ab arteriis paruis longè deteriores, & respondent primis, adeò vt primus sit penè insanabils, sex alii non cum paruo periculo difficiles etiam, alii decem cũ maximo periculo difficiles, pòst qui sunt ex venis magnis 44. Vnus est absque cura, item 2. qui sit in membro non subiecto tactui, item alius omnes: is cum imminenti morte, reliqui 27. cum maximo periculo, & vix sanari possunt. Modi tamen 44. qui oculis subiiciuntur, facilè sanantur in comparatione ad reliquos, post 44. alii quibus saltem specillo auxilia admouere licet. Modi verò 44. arteriæ diuisæ magnæ 33. sunt mortales, id est, qui non sunt extra: ex 33. lethaliores, & præsentem magis afferunt mortem, qui in locis iuxta cor vel spinam dorsi, & ita patet ratio prædicendi, item curandi, quæ difficilliores morbi auxiliis validioribus curari debent.

INTENTIONES duæ curatiuæ sunt generales, auertere influentẽ sanguinem, & prohibere fluentem: & in omnibus his præsup-

ponitur, vt tollatur causa antecedens. Diuertimus secundum directum inter iecur & locũ læsum si remotus sit, vel si locus læsus sit propinquus iecori vltra iecur: ita quod semper vel iecur vel locus vnde diuertimus, sint in medio nunquam locus ex quo fluit sanguis. nam tunc plus attraheret, ex duobus verò modis in loco remoto, vbi sanguis fluat diuersio fiat iuxta iecur: si autẽ propinquo, vltra iecur. & hæc etiã cõuenit, si à remotis fluat, ita quod si fluat à remotis, primò debemus incipere vltra iecur, deinde inter iecur & locum læsum in propinquo cum loco iecoris. si autem fluat ex loco propinquo iecori, fiat retractio ex loco vltra iecur.

QVÒD si sanguis ex arteria fluat, idem in corde obseruetur quod in venis: de iecore diximus, & semper ex latere patientis loci. Sed prohibitio fit tribus modis, vel cum his quæ à proprietate agunt, vel locum implendo, vel partes diuulsas iungendo. Quæ implent, vel aliena materia implent, vel sanguine ipso, vel carne vel eschara. Ergo in vniuersum sunt sex modi, horum quatuor trifariam adhiberi possunt. nam escharotica solùm super locum adhibetur, vel igitur intus, vel extra, supra locum vel è directo loci fiunt 14. modi auxiliorum. Quædam autem habent intentiones plures simul, agam tamen de singulis seorsum.

PRIMVS modus est sistentium à proprie-

tate ſanguinem applſicando extra è directo, & eſt iaſpis orientalis valde viridis cum ſanguineis guttis magnus : & ſi neſciatur locus, applicetur ſuper iecur in ſanguine venarum ſupér dextrum hyppocondrium, in arteriali ſuper cordis apicem inter quintam & ſextam coſtam, aſcendendo ab vltima ſpuria.

SVPER locum ex proprietate agit ſtercus aſininum, ego tamẽ addo acetum : & ſic ſiccũ illud: & melius, quod Maio colligitur. Item herba ſicula, quæ in xxiiii. horis conſolidat: & eſt quaſi ſimilis anetho.

TERTIVS eſt ſiſtens à proprietate intus, & eſt lachryma ceraſii, item cortex oui tritus.

QVARTVS modus eſt cum eſchara, & eſt vt ſuper venam candenti ferro eſchara : excitetur, & eſt potens valde, ſed oportet vt vena vel arteria non ſit multùm profunda.

QVINTVS modus eſt vt extra venæ partes iungantur. hoc autem fit duobus modis, ſubitò, & cum tempore. ſubitò fit tribus modis, cum digito comprimendo, & vocatur bucelatio, donec ſanguis cogatur. ſecundò ligando arteriam vel venam iam à carne liberatã. tertiò fit incidendo venam per tranſuerſum. dicebat Galenus : Concidit caro, & comprimit os venæ, & ita ſiſtitur. dico etiam quod in bucelatione fit compreſsio loco eius cum puluinis paruis conſtringendo. Sed conſolidatio, quæ fit cum tempore, fit cum auxiliis,

quæ infrà dicam.

SEXTVS modus eſt, vt iſtud fiat intus accipiendo: & hoc fit cum conglutinationibus, & in hoc genere ſunt lachrymæ omnes fermè, & thus & gariophylli incogniti pro his viribus & ſymphitum & mucilagines omnes, & gelatina & cibi glutinoſi, vt caſeus recens, pedes porcellorum, itria.

SEPTIMVS modus eſt eorum, quæ exterius applicata, interiora vlcera conſolidant, & hæc parum faciunt: ſi tamen aliquid iuuat, eſt exemplum ex ſymphito & luto armeno.

OCTAVVS modus eſt implendo aliena materia: & ita facimus exemplum ex gipſo & glutine piſcium, & non eſt melius.

NONVS fit implendo ſanguine ipſo omnia quę refrigerãt actu poteſtatéue, vel cogũt. Igitur primò aqua frigida aſsiduè ſuperimpoſita, bolus armenus orientalis, lemnia terra, aqua plantaginis: apud Galenum hæmatites non ille vulgaris, ſed optimus, & herba camæciſſos vocata vinca prouinca materno ſermone, acatia, hypociſtis, citini, portulaca, polygonium. Eadem verò inſeruiunt intus exhibita, vel è directo loci appoſita, ſed cum modico aceto, vt virtus in profundum poſsit penetrare, & ita patet decimus & vndecimus modus.

DVODECIMVS fit cum his quæ carnẽ generant, & eſt auxilium Galeni, primò cum

thure, aloe, & pilis leporis. consolidant & sarcocola, vnde illi nomen inditum. strenuè quoque lachryma abietis, item mastix. eadem vt dixi, etiam consolidant venas in pueris, & arterias quandoque, aut generant aneurysma. Omnium præsentaneum auxilum auferens ad hoc. ℞. lachrymæ abietis, ℔. i. masticis, sarcocolæ, thuris añ ℔ ß. aloes epatici ʒ viii. destillentur per cineres calidos, oleum ita vt non vtatur. Aliud ß. hypericonis cum herba ℥ vi. fructuum balsaminæ ℥ iiii. terbentinæ claræ, id est, lachrymæ laricis (nam fermè idem potest cum abietina) ℔ i. croci ℥ i. gariophyllorum ℥ i ß. misce cum ℔ vi. olei veteris: & maneat in sole per xl. dies caniculares, vase bene concluso: & vt sit antiquius, oleum eo redditur melius. Eadem hæc sumpta intus sanant, & apposita extra in directo aliquid faciunt: vnde patet decimus tertius & decimusquartus modus. Ex his licet complicare has intentiones: nam singularia ipsa sunt infinita.

CONSILIVM TERTIVM PRO LEPRAM *patiente.*

RO declaratione huius morbi sciendum est, quòd elephantiasis, lepra, scabies, impetigo, pruritus, leuce, & alphos quæ est vitiligo, fermè eiusdem sunt generis, differúntque tū magnitudine, tum propriis quibusdam differentiis & magnitudine, præsertim elephantiasis differt à cæteris, adeò vt sit carcinoma vniuersale: omnes tamen hi morbi conueniunt in quibusdam, in membro affecto: quia in omnibus cutis afficitur, & quòd sunt fœdi & contagiosi, licet aliqui parum, aliqui vehementer, & sunt omnes cronici & endemii, propagantúrque à maioribus in descendentes, & ideo vocantur hæreditarii. Elephantiasis autem est morbus, qui nunquam curatur: hic autem morbus non est elephantiasis, sed est lepra Græcorum: quod facilè dignoscitur, quia cùm sit profundus, differt à scabie & alpho seu vitiligine: differt etiam à leuce, quæ est albaras Auicennæ, quoniam non est cum defœdatione cutis alba, imò potius tendit ad rubedinem. differt etiam à pruritu, quoniam ibi non est permu-

tatio vlla in cute, quantum ad ſubſtantiæ calorem, aut formam: ſed ab impetigine, de qua maior eſt dubitatio, quia impetigo eſt parua lepra. ergo cùm hic morbus ſit difficilis, debet appellari lepra & non impetigo. conueniunt iſti affectus, quia ambo ſunt cum pruritu profundi, ſerpunt, ſparguntur circum circa, fiunt ex humoribus aduſtis: ſed differũt in hoc propriè, quòd impetigo fit ex ſeroſis admixtis craſsis, lepra ex craſsis admiſtis ſeroſis, & hæc omnia colliguntur à Paulo Ægineta in initio quarti libri à primo cap. vſque ad 6. Fiunt ergo hi duo morbi (quoniam in horum alterum neceſſe eſt vt cedat affectus hic) ex materia craſſa & melãcholica, & feroſa, exuſtis cutem inuadentibus, ac profundius ſe immergentibus, tum ſeſe in ambitum ſpargentibus cum pruritu. Ætius autẽ libro xiii. cap. 134. dicit, quòd lepra fit ex tenaciore ac craſsiore ac magis atro humore, & eſt magis aſpera ad contactũ, & pruritum inducit, & non penetrat, niſi cutẽ & ſquamas magnas gignit: & ideo poteſt vocari ſcabies maior. nam niſi hoc ſigno ab ea differt, & licet circa hoc multæ eſſent dubitationes: qui tamen non librum intendimus cõponere, ſed conſilium conſcribere, ideo properamus ad curam: tum eo magis, quòd omnes autores in hoc concordant, quòd iſte morbus eſt ſanabilis, & quòd auxilia quæ vni conueniunt ex his affectibus, conueniunt omni-

bus. Et constat, quòd talis morbus, vt dictum est, est elephantiasis minor. sed est vna regula generalis, quòd quæcunque curant maiorem morbum, curant & minorem, si sint ad vnguem vnius generis, velut quæ curant comitialem, curant etiam incubum: ergo quæ curãt elephantiasim, curabunt multò magis hanc lepram. & hunc morbum esse puto, de quo Moses agit in Leuitico, vbi videtur distinguere lepram. quæ est elephantiasis Arabum, à scabie & lepra Græcorum tribus signis, mutatione pilorum, & quòd caro sit depressior, & quòd morbus indies augeatur, tũc enim est elephantiasis. & si vnum horum signorum deficiat, tunc maximè attenditur incrementum & diminutio morbi, & quòd caro ipsa viua appareat seu detegatur. ibi etiam facit duo genera lepræ, corrodens, & non corrodens. & locus ille verè est difficillimus, in vniuersum tamen etiam post curationem vult eradi pilos, & lauari vestes: & nemini dubium est, quòd vbi morbus sit cutaneus, mundicies multum commodi affert. Scriptum est etiam in Deuteronomio: Curatote in morbo lepra, diligentérque operam date, vt eis quibus vos Leuitæ sacerdotes ex meo præcepto instruẽt, pareatis. *Cap. 13.* *Cap. 23.*

IGITVR vt ad rem deueniam, cùm omnis cura constet ex dignotione morbi, sed longè magis ex dignotione causarum, oportet causam scire ipsius lepræ. cùm ergo causa sit

humor crassus, & lentus, & melancholicus, item serosus exustus: sciendum est, quòd si serosus sit atque abundet, tunc est cum pruritu maiore: sin autem materia crassa solùm sit, pruritus minimus aderit, sed dolor, & sanies & fœditas maior: quicunque etiam morbus fuerit cum pruritu, facilius soluitur: vbi exiguus sit, aut nullus difficillimè. & hæc est causa, quòd hic morbus non potuit ad hanc diem vsque curari. Nam cùm non negetur magno pruritu materia est crassa, lenta & multa, tum quia à primordio vitæ, anno scilicet fermè quarto eum cœpit inuadere: tertiam causam esse oportet vel prauitatem humoris, vel valde fixam qualitatem in membro, generante vel recipiente, vel vtrunque omitto nunc regimen prauum aut aërem non aptum curationi.

QVAE autem suadent curationē fieri posse, sunt genus morbi: quod vt dixi, per se sanabile est. nam sola elephantiasis in hoc genere insanabilis est: deinde quia est iuuenis, annum agens vigesimum primum vel circa, & est terminus incrementi secundum longitudinem: deinde quia est pinguis, & satis bonæ temperaturæ, est etiam tempus vernum: & etiam quoniam non sunt tentata auxilia magnifica & præclara vsque nunc, neque omnia neque præcipua: & quoniam quædam inuenta sunt nostris temporibus, quæ à proprietate

agunt & erant ignota antiquis, velut quæ illi-nuntur arteriis. his ſex cauſis videtur omnino morbus eſſe ſanabilis: quæ tamen oſtendunt difficultatem, ſunt prolixitas ipſius morbi. Nam videtur iam decem & ſeptem anni exacti, ex quo laborat hoc morbo: & etiã quia, vt dixi, caret pruritu, & quia ſerpit & eſt profundus, propter quod volunt etiam leucen eſſe inſanabilem: & quia curatus fuit diligenter, & non potuit ſanari, licet non cum validioribus auxiliis, vt dixi. non enim omnia tentata ſunt validiſsima auxilia, ſed quædam solùm: concludo tandem, quòd Deo dante, ſanabitur ſeruatis ſeruandis maxima cum diligentia, tamen & longo tempore: & licet reuertatur, tamen iiſdẽ auxiliis occurrendo poterit ex toto ſanari: & ita quod fieri non poterit in vna vice, fiet in pluribus.

De cauſa patet, quòd ſunt duo membra: vnum, quod generat & mittit, & eſt iecur: alterum, quod recipit, & eſt cutis. Eſt etiam triplex cura vera, quæ ſanat morbum, & quæ fucata eſt tegens illum, & quæ mitigat ipſum. nam ipſe conqueritur maximè, quòd morbus ille aſcendat ad collum & faciem, vnde deturpat eum. Ergo cura ipſa qualiſcunque ſit, per regimen victus, per topica vocata, & per medicamenta fit. Sed primùm id videndum, poſtquam duo eſſe mẽbra in cauſa diximus, iecur generans & mittens: & cutim, quæ reci-

pit. An igitur maius vitium erit in cute, an in iecore? iſtud ſcire expedit, cùm enim medicamenta paria eſſe debeant viribus, ipſius vitio conſtat oportere nos ſcire quãta pars pertineat ad iecur, quanta etiam ad cutem.

VIDEMVS enim in his morbis aliquando medicos fruſtra niti in mittendo ſanguinem, in purgando corpus, in regimine ordinando, quæ omnia tandem parum aut nihil conferũt & in nihilum reducuntur. Adueniente autem aliquo qui cutem vnguento illeuit, ſanantur: & contrà, aliquando accidit vt multis medicamentis cutis illinatur, nec tamen ſanatur æger, at purgato corpore & ſola victus ratione curantur. Rurſus in aliquibus neceſſarium eſt vtrunque, oportet igitur ſcire quid maximè ſit in cauſa. Iſtud autem maximè & facillimè cognoſceretur, ſi auxilia adhibita ſciremus, & à quibus leuatus eſt morbus, & quæ nihil prorſus cõtulerunt. Clarum eſt autem, quòd cùm cutis, vt dicebat Galenus in libro de Morbis, nullas penè habeat vires, non attrahendi, non expellendi, non retinendi, non conquoquendi, id non contingere propriè vitio cutis, niſi quatenus ipſa eſt læſa, & ob læſionem natura tranſmittit excrementa ad illã. Quomodo ergo medicamenta, quæ illinuntur, poterunt curare lepram, impetiginem, ſcabiem, cùm (licet reſtitutis viribus) ipſa non poſsit repellere humorem noxium: ſicut ne-

nullas vires habet cutis

que infans ſanatus ex morbo magno,non propter hoc poterit ferre pondera magna, quia non poteſt reſtitui vltra gradum proprij roboris? & ideo ſtat dubitatio magna, an ſcilicet materia quæ ibi redundat, tranſmittatur ex alio loco corrupta: an ſit alimẽtum cutis, quod corrumpatur & tranſeat in materiam coniunctam? Et videtur generaliter ſaltem, quòd debeat eſſe materia, quæ tranſmittitur: quia alimentũ nõ poteſt eſſe adeò copioſum, vt ſufficiat ſubminiſtrare materiam ſimilibus morbis. Ex aduerſo non curarentur medicamentis exterioribus adeò facilè: & etiam quia vix fieri poſſet, vt tanta copia humoris redundante, aliæ partes intus non laborarent. & videtur ex his quæ ſcripſit Galenus in tertio Methodi de vlceribus, quòd malus affectus in carne ſubiecta & in cute, ſit cauſa impedimenti ſanationis & conſolidationis in vlceribus. & ita dico de hoc morbo, in quo licet non appareat ſolutio continui manifeſta, proculdubio tamen eſt occulta. Et etiam alia ratio perſuadet, quia talis morbus ſerpit ad proxima, ergo fit vitio partis patientis potius quàm iecoris. Sunt & alia iudicia, puta contagium & facilitas ſanationis, quæ iudicant eſſe vitio cutis potius, quàm iecoris. Concludo ergo quòd hic morbus maximam partem cauſæ habeat in carne ſubiecta, & in cute: ſed principium tamen & originem in iecore. & ſi quis mihi

questio

nõ vr sufficiens ista ratio

obiiciat difficultatem ſanationis, reſpondeo, quòd etiam vlcera chironia difficulter ſanantur etiam propter ſolius partis diſpoſitionem: & maximè, quia vt dixi, non ſunt etiam ſine vitio totius.

Victus ratio.

DEVENIENDO igitur ad victus rationẽ, manifeſtum eſt quòd cùm excrementa hæc ſint tertiæ coctionis, partim ſcilicet quæ ſunt loco alimẽti ipſarum partium affectarum, partim ſecundæ ſcilicet ipſius iecoris, & eſt humor trãſmiſſus per venas & arterias ad cutim, quaſi natura decernente, & ideo veriſimile eſt, quòd pars iſtius morbi ſemper maneat: & eſt illa quæ fit vitio cutis alia magnam mutationem recipiat, modò multum creſcens, modò non, ſed quaſi in eodem ſtatu permanens: conſtat alimenta quæ aſſumuntur, debere parum nutrire, & non multum. cuius tamen oppoſitum plerunque medici dum exiſtimant, dum iuuare credunt, nocent. ſimiliter non debent eſſe temperata, vt communiter dicitur, ſed contraria qualitati cauſæ morbi. Diximus autem, quòd cauſa morbi eſt humor exuſtus, ſeroſus & crudus, ergo cibus debet eſſe exquiſitè contrarius, & hæc eſt ſententia Galeni in libro de Cibis boni & mali ſucci. In hoc igitur nihil melius eſt vſu ptiſanæ hordeaceæ ſine ſale, & carnis teſtudinis. his enim duobus præſidiis tantum curaui ſimilem morbum in Domino Franciſco Gadio, ordinis ſancti

Augustini ex ea congregatione, quæ Canonicorum vocatur, & quòd appellabant illum Regem. Conualuit autem in sex mensibus, cùm passus esset morbum biennio, adeò vt tæderet illum vitę, nec postea vnquam rediit. Modus ergo ptisanæ talis est: Hordeũ infundatur in aquam multam, xij horis coquatur donec disrumpatur, tundatur, cribretur, coquatur cum iure pulli, vel testudinis, donec non amplius ampullas emittat, quod post tertiam horam vix contingere solet: id autem in vase terreo. Testudines autem in aqua diu coquantur cum modico aceti albi, croco & boragine, & perseueret in huiusmodi cibo saltẽ per sex menses, interim tamen poterit vti perca pisce elixato cum eisdem. Item beta & malua in cibis, & lactuca. poterit etiam adhibere omphacium seu agrestam, item succum aranciorum. poterit & vti carnibus pullorum cum plantagine assiduè, ita vt plantago ponatur in omnibus cibis, in quibus ingreditur caro. Caueat generaliter ab omnibus multum nutrientibus, & ideo ab ouis & lacte: solùm caro testudinis, pulli, auiculæ omnes, hœdi etiam. caueat à caulibus & caseo, omnibus salitis, aromatibus omnibus, croco duntaxat excepto: piscibus nisi squammosis & paruis: non vtatur melle & saccharo, licet moderatè vti cancris: vti potest proprietate potius quadam quàm manifesta qualitate aut substantia

conuenientibus. Vinũ ſit album, leue, clarum: ſed ſi biberet aquam, longè melius eſſet, cuius eſt deſcriptio. ℞. liquiriciæ recentis ʒ vi. radicis thamariſtæ ʒ ij. paſſularũ ℥ iij. aquæ ℔ iiij. coquantur ad conſumptionem tertiæ partis, coletur & vtatur pro potu, & ſi vult dimittere liquiriciam, poteſt augendo quantitatem paſſularum & thamariſci. Eſt autem thamariſcus arbor in Italia nota, naſcens in ripis fluminum minuto folio, fructu & flore muſcoſo, id eſt, tenaci. & generaliter aqua in hoc caſu cùm non attenuet, vino melior eſt. Circa ſomnum vtatur prolixo & nocturno, nõ diurno. Circa aërem eligat clarum, tenuem & calidum potius, quàm frigidum. dormiat nõ in pluma, ſed ſuper tomentum ſericeum: mutet ſæpe veſtes, & præcipuè induſia. non exerceat ſe à cibo, ſed in mane ſolùm, & ſi ſudet, permutet lineum induſium, & interiorem veſtem (quidam vocant diploidem) abſtineat à coitu, niſi quantum neceſsitas vrget, & curet vt habeat beneficium ventris ſingulo mane. De fructibus conceduntur quæ ventrem ſoluunt, vt pruna, & ceraſa: & quæ vrinas mouent, vt flagra & pepones & cucumeres, cocti tamen.

Quòd ad intentiones curatiuas, primum ℞. ſucci caſsiæ nouiter extantis ʒ v. origani, fumi terræ, ſeu fumariæ puluerate añ ℈ ij. miſce, & cũ ſaccharo fiat bolus, capiat per horam ante cœnam

nam. Sequenti mane capiat ℥iii. ſerapii ex infuſione fumiterræ, cum aqua lactis, decoctionis fumiterræ, ſequentibus autem diebus capiat infraſcriptum ſirupum. ℞. ſeminum ſeſami ℥i. comedat cum modico panis, deinde bibat ℥ii. ſirupi acetoſi ſimplicis, cum modico aquæ plantaginis: & poſt viginti dies, ſi vrina fuerit concocta, accipiat hoc medicamentum. ℞. confectionis hamec bene confectæ, & ſucci caſsiæ añ ℥ß. ſirupi de polipodio ℥iß. aquæ decoctionis infraſcriptæ ℥iiii. miſce, capiat in aurora. ℞. mirabolanorum nigrorum ℥i. hypericonis, origani añ ℥ß. ſebeſté numero xii. infundantur in ℥xii. aquæ lactis, per decem horas, inde bulliant parum: coletur, capiat calidũ in aurora. Hoc peracto mittatur ſanguis ex baſilica brachii dextri, deinde ſequenti die ex baſilica brachii ſiniſtri, extrahendo ſingulis vicibus ℥viii. ſanguinis. Poſt hæc bibat qualibet hebdomada ſemel hoc. ℞. ſeri lactis ℥lx. epithymi ℥i. hellebori nigri ʒi. cinamomi ℈ii. mellis ℥ii. infundantur omnia per duodecim horas, inde coquantur ad cõſumptionem tertiæ partis: coletur & bibat calidum. & cùm aſſumit medicamentum, vel hoc vel ſequens, non comedat vſque ad horam veſpertinam. ſequenti autem die aſſumat hoc. Recipe ſucci braſsicæ, aceti albi optimi añ ʒ vi. cedriæ ʒ ii. hæc inuenitur Venetiis, ſumat ergo tepidum in aurora, & bis in hebdomada. Vbi autem exa-

missio sanguinis a purgatione.

cti fuerint quindecim dies, ita vt bis sit repetita purgatio, quater verò medicamentum, bonum erit vt assumat ligni decoctum, per quod vt spero, incipiet sanari. erit autem eiuscemodi facile.

℞. ligni Indi rasi electi ℥xv. radicis thamarisci minutim derasæ, sic vt schidia abiiciantur ℥vi. aquæ ℔ xviii. infundantur: horis xxiiii. inde bulliant ad consumptionem medietatis in lebete ferreo, & coletur, & de hoc capiat ℥viii. aut saltem vii. singulo mane, calidum in aurora: vel hora vna post ascensum solis: & integat se pannis tenendo vultum sub culcitra, ita vt sudet. Interim verò bibat de hoc in mensa, sed frigidum, cùm priores septem vncias, quantum potest ferre, calidas ebibere oporteat. Cibus verò sit panis, & vuæ passæ: panis quidem ad vncias quinque, passarum vuarum quantum libet. Tum verò à frigore & exercitatione atque aliis, à quibus solent cauere qui decoctum hoc assumunt caueat: cum verò octo exegerit dies, fluxeritque sudor cum virium robore, suadeo vt octo horis à prandio, quatuor autem ante cœnam sex vncias calidissimi illius decocti assumat, ac denuò sudet, atque ita perseueret xxx. non vltra dies, non minus autem quàm xxv. His peractis casia nigra purgandus est hoc modo.

℞. succi casiæ nouiter extrãtis ʒ vi. cum modico succi fumi terræ & saccharo: fiat bolus,

capiat ante cœnam. Bibat antem per annum ter, quater, ſexies, in menſe hanc aquam. Recipe ſanguinis porci recentis ℔ iiii. plantaginis ℔ i. ranarum ſine capite & cute ℔ iß. cancrorum chelas & caudas mundatas pondere ℔ ii. lapatii acuti radicum cum foliis ℔ ii. deſtillentur omnia in vaſe ſecundum artem, & de hac aqua capit ℥ iiii. ſingulo mane, & ſudet ſi poteſt: nam calidũ præbibere oportet. Cæterùm ex priuatis auxiliis hæc duo ſunt. Primum. Recipe viperas veras, cuius ſunt quaſi canini dentes: & abſciſsis capite & cauda, ad tres digitos coquantur in pauca aqua admodum, deinde contundantur, deinde cum furfure & farina pinſentur, galliniſque tribus aut quatuor edẽda præbeantur: cúmque id factum fuerit per quindecim aut viginti dies occiſæ gallinæ, & exenteratæ, atque deplumatæ, coquantur iuxta morem, & ius illud bibat, & carnes edat, & poſt modum quieſcat in lecto, donec exciderint cruſtæ. Secundum præſidium eſt.

RECIPE lapidis cæraſei (vocant lazuli) puri, & bene colorati ℥ i. teratur, & in polinẽ reducatur, per linteum cribratus lauetur aqua vicies, deinde infundatur in aceto ſcillitico, optimè per tres dies: deinde expreſſo aceto ſiccetur, deinde per tres alios dies in ſucco thamariſci: inde expreſſo ſucco & ſiccato lapide, rurſus infundatur in ſucco plantaginis eodem modo per tres dies, & de hoc ſumat à ℈ ii. ad

℈iiij.redigendo in formam boli cum oxymelite scillitico,& pòst bibat mulsæ ℥iij. præparatur autem hoc modò. Recipe mellis puri ℥ij.aquæ ℥vi. misce, bulliant ad consumptionem medietatis,despumando semper:coletur & capiat,vt suprà.Et rursus ex cõpositis, quæ intus assumuntur est decoctio Auicennæ huiusmodi. Recipe mirabolanorum nigrorum & citrinorum añ ʒ ß. amis seu ameos & assæ odoriferæ, id est, belzoi añ ʒ v. aquæ ℥xxxvi vuæ passæ lotæ & mundatæ ʒ vi. coquãtur ad consumptionem duarum tertiarum cum ℥iß. mellis puri:coletur & exprimatur & bibat totum, continuetur quadraginta diebus. Conferunt etiam catapotia, quæ vocantur pillulæ Indæ,& pillulæ cochiæ. est etiam facillimum auxilium,quod consulo vt faciat,& est hoc.

RECIPE viperas duas magnas,& abscissis capitibus & cauda incidantur minutim,& ponantur in olla cum sale, ita vt ponatur area salis, deinde area è carne viperarum, inde area salis denuò, atque ita alternatim imponendo etiam radices rumicis seu lapathi incisas minutim : deinde tegatur olla cum tegmine fictili, quale est olla,& cum creta concludatur,& ponatur in fornace lapidum, vbi lapides coqui solent per tres dies:inde extrahatur, & sal ille sit in vsu ferendo ipsum : & si non placet, sic dissoluatur in duplo aquæ,& abiecta omni fece siccetur, teratur & sit in vsu.Expedita pur-

gatione xl. dierum, vel aſſumptione aquæ ligni, deueniemus ad topica. nam in his autores omnes medicinæ ſanationis ſpem totam reponunt hoc modo.

Primum imponemus ipſum in balneo aquæ dulcis ſeu putei, apponemus quadraginta cucurbitulas, & non ſit aër multùm calidus: aut ſi nimio plures videbuntur viginti, & poſtquã ſudauerit, detrahemus ſanguinem ex ſingulis, ſecũdum quod ferre poſſe videbitur, & poſtmodum inungemus hoc vnguento. topicum balneum

RECIPE ſucci ocimaſtri, & eſt planta ſimilis folio ocimi, naſcens iuxta muros antiquos & ſepes, folia habens ſimilia ocimo, ſed in ambitu ſerrata, flores purpurei, ſeminis capitula qualia hyoſcyamo, radix toroſa, vnde è genere galiopſis eſſe creditur, odor foliorũ & ſeminis teter. ex hoc igitur ſucco pari pondere ceræ atque olei fit vnguentum, quo illiniri debet poſt balneum & cucurbitulas. Inde tertio die ad balneum redeat, & rurſum illinatur vnguento, atque ita omnia peragantur, quæ in primo præter cucurbitulas, vſque ad quinque circuitus: in quorum vltimo etiam rurſus viginti cucurbitulæ applicentur, intermediis autem nequaquam. Semper autem ab inunctione lectum ingrediatur mũdis linteis, & dormiat: quod ſi ferre non poſsit balnei teporem & cucurbitulas, modicũ panis & martij panis comedat antequam balneum ingre- vnguentum

diatur: lectus antequam in eum se conferat, caleat, & bene tegatur.

Unguentum usato de Cardano in fra à nostro Cardano.

ALIVD vnguentum. ℞. scabiosæ, ellebori nigri, lilij, allii, lunariæ herbæ, corticis iuniperi añ ℥ ij terantur optimè, inde exprimatur, inde addantur aquæ vitis, quæ solet excidere à ramis præcisis tempore Martij ℥ i, styracis liquidæ ℥ ii, pomatæ ℥ iii. coquantur miscendo semper, donec redigantur in formam vnguenti: & dum remouetur ab igne, addantur lactis ficulnei ʒii. misce, fiat vnguentnm, quo vngantur totum corpus loco prioris, vbi ex primo non sanatus fuerit. Ætius putat adipẽ nigri arietis sufficere vel solùm, quod non expertus sum. Verùm nostrum hoc vnguentum est, quo ego cum quatuor sociis à scabie, quæ erat è lepræ genere, quam passus fueram xxvi annis, sum liberatus sine vlla purgatione, sine balneo, ita autẽ viximus vt ex proposito pro morbo contra medicamentum luctari velle videremur: erant mei familiares omnes adolescentes, ego quinquagesimum excesseram annum, Lugduni in caupona genio indulgebamus. existimabam mihi turpe esse quòd nõ scabie, omnes, sed elephantiasi laborare videremur, crustæ præaltæ latæ vsque ad collum & caput ascendebant. verè illud dici poterat: Aliis medens, at ipse vlceribus scateris. Causa erat, quòd marinis piscibus, quos ego libentissimè edo, nec Mediolani copia est, asiduè

veſcerer, præcipuè verò aſellis: qui cum recẽtis ſint optimi ſucci, ita ſaliti ſunt peſsimi. nam id minimè abſurdum eſt. hædina enim caro, vt optima eſt, ita ſalita peſsima.

Ergo viſum eſt, vt aliquo auxilio occurrerem. fortè autem dum aſcenderem in colle quodam, perſpexi tithymalum: abundabat enim vbique, excogitaui igitur è caſu auxilium, fuítque huiuſmodi. Recipe ſulphuris viui ℥ii, ſalis ℥iß, lachrymæ iuniperi, qua vtuntur bibliopolæ, ellebori albi an̄ ʒii, ſucci tithymali ʒiii, aut etiam amplius. apponebam autem totam herbam contuſam pondere ℥i olei è lini ſemine ℥ß. terantur exquiſitiſsimè, inde coquantur ſuper cineres donec redigantur in formam vnguenti, pòſt exprimatur, & reiecta fece, inungãtur ſtatim, deterſa aqua à balneo, ſub poplitibus, & interiora cubitorum, & iuxta talum, & iuxta carpos manuum, & ſub alis, & plantæ pedum, & loca omnia patientia in aëre calidiſsimo, ſeu iuxta ignẽ poſt cœnam, diu confricando loca, & copioſo vnguento: inde ingrediatur lectum calentem, & tegatur pannis. hoc autem à prandio vel à cœna, fiátque alternis diebus donec ter fuerit vnctus. hoc neque purgatione, neque vitæ regimine indiget, adeò efficaciſsimum eſt. Forſan quæret aliquis, & iure, cur tandiu diſtulerim ſanationem hanc? Cauſa fuit, quòd morbus hic perpetuò variabatur, & quòd mihi familiare

est nihil agere donec cogat, tum propter multitudinem negotiorum, tum etiam propter cõsuetudinem: tum etiam, quia existimabam morbum hunc me præseruare à multis aliis morbis, quibus suspicabar me esse paratum propter diuturnarum hæmorroidarum spontaneam sanationem. Aliud physicum auxiliũ ex xij. libro nostro de Subtilitate. Lauetur ter in balneo infantis primogeniti, quo balneo solent obstetrices abluere quicquid sanguinis est menstrui. Laudantur præterea cuminum Æthiopicũ & syderitis herba in potu sumpta. atque hæc puto sufficere, etiamsi multo grauior esset morbus. Si quis tamen ad validiora transire vellet, sudet in balneo sicco exerto capite cum suffumigio bituminis, salis, ligni cupressi, lachrymæ iuniperi, thure, betzoi, myrrha, agalocho, rore marino, amaraco, styrace, santhalis, musco coniferarum arborum, lachryma eleni, ladano, cortice mali medici, & rosis, omnibus vel aliquibus.

CONSILIVM QVARTVM PRO MORBO VALIDISSIMO ex ventriculi Phlegmone.

CVM Calendis Augusti anni M. D. XLV. Mediolanum è Papia reuersus essem, Princeps optime ac sapientissime, ad pristinam medendi exercitationem me contuli, atque in ea solita vsus fœlicitate, præter duos diutino morbo sub aliis medicis conflictatos, neminē penitus morte amisi: cùm tamen quingentis ac etiam pluribus ad Aprilis vsque Calend. ægris manus admouissem: tantum potest vera ars si ad hos fucatos nebulones conferatur, qui non artis præceptis intenti, sed conspirationibus atque calumniis, bonos quidem infamia, ciues autem ægros morte afficiunt. Sub Calendis Aprilis tamen quibusdā manus admoui, qui omnes cum vno ac eodem morbo laborant, xx. die sub initio periere, nec vllus celerius aut tardius ex languētibus. Quinimo adeò constanter eam diem obtinuerunt, vt cùm quædam mulier Anastasia in domo illustris viri comitis Ioannis firmi Triuultij ægrotaret eo morbo, à prima statim visitatione liberè affirmauerim eam proxima diei Domi-

nico succedenti nocte perituram, quod esset ea nox xx. diei initium. ego autem xv. die morbi vocatus sum, reliquo tempore in manibus fuit medici experti amicíque nostri, ac rectè in arte sentientis. Cùm igitur quinque sic periissent, nec venæ sectio, nec purgatio, nec vinum, nec victus tenuis, nec vini abstinentia, nec cataplasmata, nec ea quæ cordi cõferunt, profuissent: sed eodem morbo laborãtes iisdem symptomatibus eodémque modo ac eadem die perirent: visum est mihi dignum minus, si qualis hic esset morbus adeò lethalis conscriberem. Primùm, quæ laborabant omnes fuerunt iuuẽculæ virgines, atque hoc mirum, dolor aderat super vmbilicum, assidua nausea & cibi fastidiũ. tum deiectiones corruptæ malè olentes, & quibusdã diebus plusquam conueniret, venter demittebat, aliis autem mediocriter sistebatur. non tamen decretoria erant hæc, nec diebus decretoriis, spiratio ipsa paululum densa, & non omnino naturalis. calor exterior moderatus adeò, vt vix persuadere possem astantibus quòd febricitarent: pulsus tamen duri, veloces, parui ac frequentes, validam febrem ostendebant. lotia qualia sanorum ferme. nebulæ aliquando suspensæ in his, aliquando sedimentum. Mens continuè constans, vigiliæ doloris perpetuitatem consequebantur: nec tamen semper dolor somnum vincebat, sub x1. diem omni-

bus omnia visa sunt mitiora. Pulsus tamen aderat cordis, & singultus: sub XVII. omnia adeò manifestè intendebantur, vt morbi magnitudo ne ipsos iam tunc lateret astantes, à XIII. die venter totus vbi ventriculi regio dolitabat, cum ipsis lateribus, tum intumuit. XIX. oleosum quiddam ac quasi subnigrum euomebant. initio die XX. moriebantur. mortuis vngues liuidi ac subnigri & venter, vt vter inflatus. dum viuerent bene semper sperabant & nunquam delirabant. XIX. difficultas spirandi ne ipsum latebat ægrotantē. die XVIII. omnes aluum copiosè demittebant. Hæc fuit morbi sæuissimi enarratio, quæ tamen paucissimis aduenit. Nunc igitur videndum qualísnam fuerit morbus: atque vt existimo hæc dispositio est ventriculi phlegmo, inquit enim Rases vt quidam de nominibus soliciti dicūt: *lib. 9. ad Almans. c. 64.* Si cum dolore ventriculi febris fuerit, & apostema manifestum cum sensu caloris in tactu æger ex basilica (iecorariam solemus vocare) sanguinem mittat, haud dubiè quia phlegmonem adesse intelligit, vt etiam Matthęus Ferrarius in expositione docet, & Platearius, docentes etiam generationem ex mente Gentilis siquidem, quòd fiat per infusionem bilis *trac. 6. c. 13. Diuis. 26.* in tunicas ex cōcauo veniētis. Et patet, Quòd Symptomata secundum illos præter propria etiam signa conueniunt: & sunt, Doloris vehementia, æstus magnus, pulsus cordis, syncope,

frigiditas extremitatum, sudor frigidus, deiectio appetentiæ, corruptio exeuntium. Quod autem dicunt de stupore, alienatione, conuulsione ac subeth, non aptè ponitur, nam cataphora laborant, atque sic subeth exponi debet, cùm subeth seu grauis somnus à frigida causa & plerunque humida fiat, carum vocāt Græci. Reliqua non sunt signa propria nec etiam vera persæpe, nec secundum rationem. Nam licet sit in mēbro neruoso quia tamen extenditur ab omni parte, non fit vera conuulsio, sed singultus qui species est conuulsionis.
cap. 59. Sed vt ad Rasem iterum reuertar, ipse posuit suam curam meliorem in lib. Diuisionum per lactis potum & compressionem: sed hoc cùm iam fuerit suppuratum, quod in phlegmone continetur. Sed & quæ ad pulsum attinent. his consentiunt quæ à Gal. in quarto de Præ-
cap. 6. sagio ex pulsibus scribuntur. Pulsus duri atque creberrimi in ventriculi phegmone sunt. Sed si in ore eius sit phlegmon, adeò duri esse ne-
lib. 4. ca. 24 queunt. Dilucidius etiam dum de Causis pulsuum loquitur ex Isagoge. Nam si inflammatus sit duntaxat, ita mutat pulsum, vt neruosi corporis diximus inflammationem solere. Si comprimatur, vellicetur, lāguescat, singultiat, vomat, nauseet, fastidiat, doleat pro genere symptomatis. Subiungit languidi parui paulò celeriores, & admodum crebri euadūt pulsus.
cap. 7. Superius autē declarauit quòd pulsus inflam-

mationis partis neruoſæ parui ſunt, duri atq; ſerrini. Itaque de ſignis ſatis conuenit, licet parum aptè ea diſponant recentiores. Sed quomodo fiat hoc apud me vehementer dubium eſt. Nam quod ex infuſione fiat chili ac nutrimenti, videtur fermè impoſsibile, videmus enim omnes phlegmones fieri ex venarum tumore, quod etiam ſenſiſſe videtur Galenus libro de inæquali intemperie. Quomodo autem fiat ex ~~ex~~ venis quæ ab hepate prodeũt adhuc dubium eſt. illę primo in exteriorem tantum tunicã ventriculi ingrediuntur. Quod ſi ex caua vena prodirent, non mirum eſſet fieri phlegmonem. At Veſalius oſtendit ex ſtelechia ſola nutriri ventriculum. imponit autem Galeno quòd voluerit etiam ex caua venas ad illum peruenire. Sed hoc Galenus non cenſet. in ſexto enim Anatomicarum aggreſsionum qui locus à Veſalio adducitur, inquit: Atque vena quædam ex iecinore ad lienem pertinet, cuius proceſſus in ventriculum defertur: eius verò pars quædam, poſtquàm omnibus lienis partibus propagines tranſmiſerit, in ventriculi gibbum aſcendit. Et infrà paulum, Vena portæ quam recẽtiores, quòd aliarum ſupple quæ ad membra nutrimenti deferuntur quaſi caudex ſit, στελεχιαῖαν vocant. vbi manifeſtum eſt de portæ vena illum intelligere, atque ob id minimè venam ſeccare oportet. Hoc namque auxilium prætermittunt Alexander & Ætius;

cap. 3.

lib. 5. cap. 3. fol. 4.

Paulus autem curæ nõ meminit. At dices Rases sanguinem mittit, & Auicenna & Auenzoar: Respondeo morbi magnitudinem inspexere. Sed non est cura propria. Mirum est igitur vel quomodo fieri posit ex porta vena trahente, multóque magis quomodo curari, cùm nec sectio venæ nec clysteria, nec inedia auxilium afferant, cùm etiam inedia & multomagis medicamentum omne vel etiã leniens non leue inferat detrimentum.

lib. 3. ca. 9. lib. 9. ca. 16 31. 32. tra. 4 cap. 3. 1. Theisir tra. 15. ca. 2

CONSILIVM QVINTVM DE DOLORE VAGO PRO *D. Bartholomæo Charabello.*

HIC patiens iam à quatuor annis citra, patitur dolorem quendam in partibus ventris ac pectoris: cuius initium fuit ex potu vini acerbi & austeri post laborem vehementem, succedentẽ conualescentiæ ex febre tertiana. Et primùm cœpit in partibus ventriculi: deinde per auxilia recesit, & remansit in quiete per tres aut quatuor menses, vt ipse mihi refert: demum reuersus est dolor eodem ferme loco, & sensim ad alias etiam partes declinauit: modo ad ventrem vsque ad pectinem: modo

ad partes superiores, vsque ad gulam, & furculam superiorem. aliquando in directo spinæ dorsi superius parum quàm è regione ensiformis furculæ. & aliquando dicit in colli parte postrema. & etiã aliquando ad latera, & quandoque è regione lateris dextri, vsque ad collũ per costas. & nunc præter dolorem, sentit quandam dispositionem, quę quamuis non sit cum dolore, attamen est cum magna eius molestia. & sentitur supra vmbilicum per quatuor digitos pulsatio ingens, non lata tamen sed velut ex arteria magna. & feces sunt quasi naturales. & insomnietas non parua, & attenuatio corporis, & vrina cum nebula vel sedimento, sed tamen substantia & colore aqueo, vt ipse refert. & torquetur dolore ante cibum, & etiam post: & aliquãdo tamen quiescit: & ex assumptione cibi in hora doloris quandoque leuatur, quandoque grauatur: & ipse sibi persuadet quòd duritiem habeat iuxta ensifornem furculam, quam nos cùm pronum tangeremus, tum etiam resupinum percipere non potuimus. vrinam autem non vidimus, sed illius dicto acquieuimus. nocetur ab aqua, à difficilis concoctionis cibis non leuiter. Amarorem oris non sentit, nisi raro vomitu frequenter vexatur. in quo tamen parum aut nihil euomit. Sitim quandoque validam, nonnunquam nullam sentit. toto hoc tempore præter febrem vnam ephemerã ho-

rarum. XVIII. nullam aliam passus est. qua etiã sæuiente, dolor cessauit, cessante autẽ rediit. Iecur vt illi videtur calidum, quod coniicit ex calore palmæ manus, cum etiam grauitatem & tensionem è regione dextri lateris iuxta costas sentiat, aluus astricta: aliquando etiam dolor ad spatulas extenditur. interdum etiam multa euomit. hæc sunt quæ ex ipsius aspectu & narratione habentur, interim tamen fluunt hæmorroides natura eius seu tẽperatura sanguinea: ætas iuxta XL. annũ. Igitur cũ morbus hic nõ possit esse à mala tẽperatura sine materia: nã accidẽs nõ migrat de subiecto in subiectũ vt colligitur 4. Physicorum, dolor igitur si mouetur, causa eius necessariò mouetur. & si dicas quòd causa multiplicatur sicut ignis: tunc necesse esset vt dolor non transiret nisi per continuam partem ad aliud extremum. hoc autem ei non contingit: quare relinquitur, vt dolor hic non sit à mala qualitate tantum, Nec etiam à materia quę sit humor: nam si est æqualis, impossibile est vt lædat adeò vehementer nisi per magnam solutionem cõtinui: quare vel phlegmon adesset & sic febris, dicebat enim Galenus, phlegmones viscerum febris comitatur: vel etiam aliarũ partium. Si verò non faciat phlegmonem, oportet vt magna sit moles eius, quare in solutione doloris apparebit semper humor ipse per vomitum aut in excrementis: horum nullũ iam

com. 32. (margin note)

10. Art. cur. ca. 6. & 11 eiusdẽ c. 20. (margin note)

diximus

diximus contingere, quare causa doloris non est humor solùm peccans in quanto. Sed neque in quali, neque enim adeo intensa frigiditas aut calor, aut amaritudo apparet qualis esset necessaria bile flaua atráue vel pituitata peccante. Rursus mirum esset quòd hæc pituita vel bilis ad pubis ossa, modo ad collum vsque extenderetur: intus, extra & vbique. Cùm igitur causa non sit sola mala qualitas, nec humor aliquis quantitate sua, vel qualitate, relinquitur tandem, vt sit flatus. Cuius etiam indicium est quòd non adest pondus, tum quòd subitò soluitur. dicebat enim Princeps loquẽs de signis doloris capitis: In dolore facto ex flatibus extensio augetur & grauitas minuitur, & aliquando est cum punctione, quandoque etiam cum corrosione. & in flatuoso dolore quidem grauitas nulla est. Et quandoque etiã cum ipso fit permutatio doloris frequens de loco ad locum. Sed de subdita sanatione, de qua dixi, habetur textus etiam à Galeno in XII. Artis curatiuæ dum flatuosum dolorem curare docet. Et quamuis illud fiat arte, idem contingit etiam natura. adest igitur & tertium signum de quo dicebat Princeps scilicet subita permutatio de loco ad locum, & quartum quod est tendens, & aliquando pungens, & quandoque corrodens. Hoc genus doloris credo descriptum esse à Principe cùm dixit: Et flatus est quandoque in tunicis membrorum

prima tertij tra. 2. ca. 7.

cap. vlt. post med.

Secunda quarti do. 2 sum. 6. c. 26 & villis, sicut in cholica flatuosa, aut in tunicis musculorum & sub membranis, & super ossa: aut in circuitu musculorũ inter carnem mollem & cutem: aut est in ipso membro latitans vt musculi in pectore. Et ipsius quidem resolutio seu subita sit, seu in longo tempore fiat, erit secũdum multitudinem aut crassitiem materiæ, & membri densitatem: ac horum contraria. Sed Albucasis hoc genus morbi ad vnguem descripsit: & vocat eum Nachir. Differẽtia tamen est duplex. prima quòd vt ibi narrat, hic morbus est solùm in membris exterioribus ac manifestis. *li. 2. ca. 95. sua chirurgia.*

SECVNDO, quia est inter cutem & carnẽ, & non inter duas membranas, aut inter musculum & membranam. ideo Nachir non facit dolorem, & hic morbus facit dolorem, & etiam vehementem: quia in hoc patiente flatus est inter tunicã & tunicã, vel inter tunicã & musculũ. est tamẽ eadem species materiæ, & idem generationis amborum modus. Patet autem per Principem loco allegato, quòd flatus abundat aliquando in concauo membrorum, aliquando inter carnem mollem & cutẽ.

TERTIO inter musculum & tunicam.

QVARTO inter duas tunicas. & in his duobus modis fit necessariò dolor vehementissimus, maximè in tunicis ventriculi & intestinorum: dicebat enim Auerroës, mẽbra dolorosa sunt ventriculus & intestina. In secundo *3. colle. c. 31.*

autem fit Nachir & vocatur ab aliquibus saltus. quia cutis salire videtur. In primo autem fiunt dolores frequentes: sed non adeo validi, nisi flatus sit valde crassus, & ora vasorum obstructa exquisitè. His stantibus seruare oportet omnes casus quos illi diximus aduenire. cũ igitur debilis esset propter febrẽ, & substantia ventriculi rara ob calorem & exercitationem, penetrauit vinum multitudine & austera qualitate præditum, & imbibendo villos dolorem excitauit, & malam qualitatem. Vnde continui solutio, nam membro crassiore facto vbi ad statum suum redierit, quòd est inter duas tunicas laxum relinquitur: & apertum. Inde auxiliis adhibitis mala temperatura sublata est, & cùm nondum laxitas magna esset, quieuit dolor. Deinde rediit & flatus ille penetrauit sicut in renum calculo, modò inter ventriculi tunicas, modò inter ventriculum & peritonæum: nam ventriculus peritonæo magna ex parte subcingitur. penetrante flatu inter peritonæum & ventris musculos per longum aut obliquum positos, dolor ad pectinem vsque declinauit. Sed maximè per musculos longos, quorum vterque etiam ibi finitur. Nam obliqui potius ad anchas pertingũt. par autem quæ inter tunicas ventriculi continetur ad summum gulæ ascendit, per easdem tunicas, & si dolorem infert. alia verò transfertur sub pleura quæ ex peritonæo nascitur vs-

que ad ſummum furculæ, à latere dextro, quia illud eſt calidius. propter epar, vt dicemus in de cauſis generationis huius doloris.

Cvm verò dolor recedit, remanent partes tamen ſeparatæ, & eſt ſpecies quędam doloris ex hoc ſtupidi à Galeno poſiti. & quia dolor prohibet ſomnum, & ob curas macilentior redditus eſt. quam ob cauſam pulſatio ſentitur ſupra vmbilicũ, vt dicebat Zoar. inquit enim, cauſa quòd pulſatio ſentitur ſuper fundo oris ventriculi reſupino ægro exiſtente, eſt extrema tabes ipſius ventriculi. Aliter enim ſentiri non poſſet, tota illius ſubſtantia quæ craſſa eſt, & tot inter mediis exiſtentibus. intermedia autem ſunt peritonæum muſculi longi & tranſuerſi ſeu lati, & membrana & pinguedo & cutis. declarauimus enim contra Galenum in ſexto contradicentium medicorum ſub ventris cute, membranam non eſſe ex muſculorum contextu. Porrò arteria illa vt habetur ex diſſectione cùm magna non ſit, niſi intelligatur ramus aſcendens ex ſiniſtra parte nutriens partem poſteriorem imámque ventriculi, neceſſe eſt eam dicere quæ in dorſo iacet, dorſi vertebris ſubiectam. atque hoc magis iudicio meo veriſimile eſt, quãdo quidem in quantumcunque extenuatis minimè percipiatur, niſi cùm multum compreſſeris ventriculum. ibi enim peritonæum quaſi dorſo hæret. Vnde etiam in prouerbio ſolemus

6. aphor. 5.

1. theiſir tr. 11. cap. 1.

pulsatio sup. fundo oris ventriculi, extrema tabes ventriculi.

Veſal. lib. 3. c. 13 & in delineationibus.

dicere ventriculum adhærere dorſo eorum qui fame ſunt enecti. eſt igitur dorſi arteria magna quæ ſumitur, non quæ eſt in ventriculi fundo. indicio etiam eſt, quòd nunquam eám in quantumcunque extenuatis vel in dextra, vel in ſiniſtra parte percipi. ſed in medio ſolū. ex quibus colligitur ventriculi maxima extenuatio. de doloris etiam proceſſu apparet, nam ventriculus poſtquàm ſurſum aſtringigitur, ad nonam thoracis vertebram dextra paulolum ex parte inclinatus magnæ arteriæ applicatur, aſcendítque vſque ad quartam thoracis eo progreſſu. inde directus στόμαχος ad mediam vſque ceruicis pertingit vertebram iunctus dorſi ſpinæ, inde ad os parum reflectitur. quo fit vt dolor ad poſteriorem colli regionem tum dorſi quandoque pertingat.

legendum sentitur

Veſal. lib. 5. cap. 3.

QVOMODO autem ad gulam & ſuperiorem furculam pertingat, hoc eſt quia ibi aſpera arteria ſtomacho iungitur. atque ob id etiā illo affecto partes anteriores pati videntur. vomitus autem aliquando ſuccedit materia in concauo exiſtente, aliquando non ea exiſtente inter tunicas: ſed nauſea mala & laborioſa. & cùm ob imbecillitatem malè ventriculus concoquat, cōgitur iecur ſupplere vices ventriculi. quare ex nimio labore ſupercaleſcit, inde feces exiccantur, & non parum. ob dolorem verò & cruditates & triſtitiam, vt dictum eſt, vigiliæ. cùm verò flatus fuerit inter

duas tunicas, ventriculus tenditur & durus videtur iuxta Principis sententiam: sicut & in pila vento aut aëre plena, vnde sibi persuadet quòd tumorem durum habeat in ore ventriculi. cùm verò tangitur abscedente iam flatu molle percipitur.

tertia quarti tr. 2. c. 19

Vrina verò habet sedimentũ, non multum cocta ob ventriculi imbecillitatem. Vnde Princeps alba vrina secundum intentionẽ translucentis significat frigiditatem & concoctionis priuationem. & sedimentum fit ex venarum operatione in id quod relinquitur ex iecoris concoctione non absolutum, vt declaraui in secundo libro Cõtradicentium medicorum. quare dicebat Princeps loco eodẽ, dum de vrina cærulea ageret, & si fuerit in ea hypostasis, erit spes vitæ, aliter non, & hoc magis militat in alba. significatur enim illa assistente, adhuc naturam venarum resistere. ex quo patet quare non corrumpentur aut perturbentur vrinæ eius. Nam vt habetur à Galeno, perturbatio in vrina significat mediã coctionem, sed hic est vltima cruditas quoad vẽtriculum, vt declaratum est: igitur talis vrina non potest perturbari, apparet etiam causa coloris eius qui est vt plumbeus subcitrinus. dicebat enim Princeps illum, qui expertus est, nõ fallit color. ipse enim declarat morbos ventriculi & iecoris. vnde præcipuè, vt habetur ab ipso in capitulo de Signis malæ

secunda primi doc. 3. c. 2

trac. 3. contradi. 22.

1. de crisi. cap. 12.

13. 3. tr. 1. ca 17. & 14. 3 trac. 2. c. 2.

13. 3. trac. 1. cap. 19.

temperaturæ frigidæ albedo coloris cum mo-
dica citrinitate, vt eius nomine vtar, frigidita-
tem ventriculi decernit: ex hoc etiam patet ſo
lutio dicti Galeni, cùm inquit, vrinæ bonitas
ſignificat incolumitatem venarum . nam po-
teſt eſſe praua etiam ob ventriculi imbecilli-
tatem . oſtendit tamen malam coctionem in
venis neceſſariò: vel ſua cauſa, vel quia mate-
ria quæ ad eas tranſmittitur malè parata eſt co
ctioni . & hunc modum generationis tetigit *16.3.trac.3.*
Princeps, cùm dixit & fit cholica aliquando à *cap.6.*
flatu qui eſt inter villos & tunicas inteſtinorũ
illas ſeparando. nam hic modus tenet etiam in *tra.5.cõtr.2*
aliis. declaraui autem in ſecundo Cõtradicen-
tium medicorum, quod principalis cauſa non
ſolùm, ſed & adæquata doloris, eſt ſolutio cõ-
tinui non mala temperatura . hæmorrhoides
autem fluentes, & præſeruatio in victu ob ti-
morem doloris, faciunt quòd raro febres in-
currat. ad quod iuuant purgationes etiam. ten-
ſio autem quam ſentit in latere dextro eſt ob
cauſam dictam, nam humores craſsi gignun-
tur ex chilo non crudo, & ideo rectè dicebat
Princeps: & ſcias quòd cùm inter vẽtriculum *13.3.trac.*
& iecur tenſio inuenitur, & in ventriculo ex- *1.cap.23.*
tenuatio: tunc hoc indicat naturæ reſolutio-
nem. Nam humores crudi ſic geniti obſtruũt,
non ſolùm iecur ſed & loca rei vicina, & au-
gent caliditatem eius: & cùm hoc faciunt ten-
ſionem. & caliditas tamen manuũ, non ſolùm

procedit à caliditate iecoris, sed à labore ventriculi in cõcoquendo. cuius signum est quòd post horam ab assumptione cibi debent calescere extrema, & pulsus intendi ac frequẽtior reddi sicut in hecticis etiam fieri solet. ex quo patet quòd ægritudo ipsa cognita est. quia omnia quæ illi succedunt secundum necessariam rationem, huic conueniunt.

His visis dicamus de humore ex quo fit flatus hic, & de minera, vt solet dici generationis eius. & incipiamꝰ à ꝓximo dicto Principis, vt etiam exponebat Gẽtilis. & dico quòd omnis flatus fit, vel ab humore, vel à cibo, vel à chilo. & cùm hic morbus adueniat etiam vacuo ventriculo, ideo non potest esse à cibo & chilo semper, quare erit ab humore. & hunc secundum plurimum, vt declaraui ex illius cõditionibus, cõuenit esse crassum & tenacem. Sed quomodo ingredietur homo tenax membrana & villos? Respondeo, quia paulatim penetrat subtilior pars & crassior extra congelatur, & ita flatus inter partes membranarum continetur, & etiam inter partem densam & lapideatam ac ventriculum.

Ex quo colligitur pessimus error eorum qui in talibus vtuntur valde calidis: nam pars subtilis resoluitur ex intentione Principis, & crassa adhærens ventriculo congelatur, sicut videmus in gypso dentium. & pars congelata facit quatuor effectus: primum retinet flatum ne

discutiatur,& sic dolorem efficit vehementissimum. Secundum quòd sola adhærens facit illum dolorem stupidum, de quo diximus. & si nobis in dentibus hoc tædium affert, quanto magis in ventriculo & viis illi proximis? Tertium est quòd interiecta impedit coctionem cibi. est enim medium ad prohibendum caloris naturalis transitum. Quartum est deterius aliis, quòd prohibet transitum nutrimenti ad membrum sua densitate, & sua frigiditate illius perfectam assimilationem: & sui pondere attenuat illud.

REDEVNDO ad propositum causa flatus est duplex: nam forma est quasi idem cum effectu, vt colligitur in XII. Primæ philosophiæ. & in his quæ non per se intenduntur à natura non quærimus finem, vt in morbis & monstris: ideo sufficiat dixisse de materia efficientéque.

IGITVR in tertio de causis symptomatum videtur finire effectricem causam esse calorē debilem, nam ab exiguo nullus fit flatus, ab immodico autem nō fit nisi ex eduliis flatuosus. atque is, vt dicit adeò leuis, vt illico vno vel victu euanescat. prostrato igitur omnino naturali calore nullus fit flatus. integro autē non talis qui torqueat, præsertim diu. necesse est igitur imminutum hic esse calorē. & quanto magis imminuitur, eo magis vsque ad maximam imminutionem flatus augetur. neque

verò poteſt, vt in frigoribus viuente adhuc homine, calor intantum extenuari, vt flatus gigni nequeat, ſed vix tantùm vt modicus. & tunc iam breui ſuperuiuit animal. ne igitur te exemplum decipiat hyemis, vbi etiam nullus flatus gigneretur. nam nō par ratio vtriuſque, cùm hyeme etiam cadant frondes, & manifeſta prohibitio generationis herbarum appareat. at in corpore humano nunquam quicquam ex toto perit circa nutritionem ventriculi ſuperuiuente diu animali. quo fit, vt ea diuiſio Principis in diminutam & corruptam ablatámque concoctionem ferme ex vltimo membro, ſolùm rationi non experimento ſatisfacit. Galeni tamen exemplum ea ex parte eſt accommodatum, qua poſitum eſt, ſcilicet quòd calor non eſt ex toto imminutus, cui flatus ſuccedit. Sed & ob id rectè dicebat Auerroes, quòd flatus fit à calore diminuto. & Auicenna declarabat hoc, & docebat quomodo calor etiam non naturalis generat flatum antequam concoquatur cibus. & etiam quia imminuit calorem naturalē. & ideo æquale imò fortè maius eſt detrimentum in his exceſſus ad calidū ſicut ad frigidum, licet exceſſus ad frigidum celerius ſentiatur. quia calidum præternaturale in ſui etiam præſentia obtundit ſenſum doloris. vnde acopa Græci talia vocāt medicamenta. & Auicenna in quarta primi de medicationibus doloris appellat anody-

3. collect. cap. 16.

14. 3. tra. 4. cap. 4. & 7.

3. cap.

na. ex quo apparet quàm facile ſit eſſe medicum, quàm verò difficile ſit eſſe bonum medicum. omnes enim incidunt in hanc foueam, vt calida exhibeãt in doloribus flatuoſis: cùm quandoque frigida ſint longè vtiliora: & certè iactura quæ fit à calido medicamento longè deterior eſt ſemper æquali facta à frigido. & etiam patet cauſa medicationis illius monſtroſæ cholicæ deſcriptæ à Principe cũ endiuia & aqua frigida, in epidemiali conſtitutione, per experimentum antiqui. & cauſa etiam erroris quare nullus ex tympanite ſeruatur hoc tempore.

facile eſt eẽ medicum, difficile v° bonum

decimaſexta tertij tra. 3. cap. 6.

SED redeo ad inſtitutum. Galenus pro cauſa materiam referente ibi ponit cibos: & forſan quòd ex cibis generantur. & peſsimum eſt pituita vitrea, vt dicebat Auerroës, præter enim ſummam frigiditatem, viſcida eſt atque lenta, vt dicebat. vnde Galeni ſententia eſt, quòd non purus flatus tantùm, ſed etiam denſus ac vaporibus plenus procreetur. nec penetrãs, nec ſolui facilè aptus. Sed & id expreſſè confeſſus eſt, quòd flatus fiat ex humoribus crudis ſecundo Prognoſticorum. talis autem maximè vitreus. & ideo dicebat Gal. quòd talis ſpiritus cùm ſufficienter frigidus fuerit, tũc vehementes excitat dolores. nam frigidus cũ fuerit, erit primò denſus: & qualitas illa omni ex parte membrorum naturæ eſt inimica. patet autẽ quòd ex omni humore crudo poteſt;

3. collec. 6.

co. 2. in fi.

2. ad gla. cap. 6.

fieri flatus ex Galeni sententia. humor autem crudus est pituita, inter eius genera post vitream est gypsea. pessima verò quæ cum melancholica commiscetur: nam terrea parte flatum gignit resolutioni omnino repugnãtem, sicut apparet in quartanis comparatione aliarum febrium. innuit igitur Galenus loco iam proximè in margine scripto, vbi Princeps omnia sumpsit, quæ de doloribus ex flatu secunda primi loco iam descripto tradiderat, quòd flatus ex materia calida exiguum vel nullum dolorem facit. seu enim in concauitatibus, seu inter sensibilium membrorum partes contineatur, minus lædit & celerius resoluitur. at hic diuturni dolores materiam ostendunt frigidam.

2.apho.29

VNDE Galenus etiam in febribus testatur frigiditatem ad morbi facere longitudinem, verisimile igitur est vitreum humorem, ac pituitam melancholiæ mixtam in causa esse. cõstat tamen fieri posse, vt flatus etiam ab alia causa fiat, quàm à materia frigida de mente Galeni. sed tamen talis flatus haud adeò, vt dixi, dolores excitat. pituita autem in ventriculo generatur de mente Galeni, vt aliàs declaraui. His peractis sumus fermè in casu Hippocratis. Quibus tormina, & circa vmbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter soluitur his in hydropem siccam firmatur. & ideo nisi occurratur,

2.de differ. feb.cap.5.

2.apho.72.

2.cõtr.med. tra.2.cõ.14

4.aphor.11.

nec alia mors ex acuto morbo præueniat, in tympanitem diſpoſitio hæc terminabitur, vt vnicuique patet, qui diligentius verba Galeni quàm Hippocratis rimatus fuerit. Poſſet tamen ſanari omnibus peractis, quę illi ſunt neceſſaria ad amuſsim. Quod cùm difficile ſit, etiam nunc nobis rectè præcipientibus, antea etiam erat impoſsibile. Nam tales morbi vt acuti, nunquam caſu ſanantur, vnde in his patet gloria medici, vt Octauianus Horatianus in libro ſuo de Morbis diuturnis dicebat. *In proœmio* Ex quo clarum eſt, cur per nullum ex his qui hodie celebrantur in toto Mediolani dominio, vt ita dicam, vnquam ſanari potuerit: & minus in poſterum poſſet, cùm longè deterior factus ſit hic morbus: & ſi ex his tamen vnus ſit, vt intelligo, ſatis eruditus: ſed cùm modicam adhibuerit diligentiam, morem temporum, vt video, ſequitur. omnes enim malunt magis videri, quàm eſſe. quia ambitioni illorũ proceres ſua tamen iactura ſubſcribunt: inde ortus omnium malorum & ſeges. Sed hæc præter propoſitum.

CVRA igitur debet dirigi hic ad ſymptoma, ad morbum, ad cauſam morbi. Apparet *1.cõt.tra.5. con.14.* autem quòd aliud eſt cauſa continens à morbo ipſo, vt aliàs oſtendi. Sed hic etiam antecedentem comprehendo. & nolo hîc declarare quis ſit morbus: nam ſi eſt ſolutio continui, cùm illa non impediat niſi medio doloris ope

CIRCA somnũ, Omnis somnus est bonus, nocturnus, diurnus, modò prolixus sit. Pro somno conciliando nihil melius conserua foliorum nenufaris. capiat ex ea à cœna ab ℥ ß. vsque ad ℥.i.

CIRCA exercitationem, Omnis equitatio, etiam ante cibum, mala: post cibum pessima. Omnis motus post cibum malus, sic & immoderatus. Quies extrema mala. Deambulatio autem recta & longa optima est ante cibũ. Ex hoc modo faciet facta sua in mane, & vesperi ante cœnam.

QVOAD aëré, modicè calidus æstate noxius, & frigidus in hyeme, vnde locis conclusis habitet in tempore frigoris, & æstate locis apricis, & Septentrione expositis: & vestimenta sua semper sint leuissima, quamuis hyeme sint calida: & lectus sit ex cotto non ex pluma, habeat tamen puluinar, sed catulus esset longè melius, vt teneat illum super ventriculi locum: & manus etiam palma est bona in hoc casu. Et grauari pannis est adhuc deterius quàm ferre frigus. Et hyeme exercitetur longè plusquam æstate: & vitet frigus pedum quantum potest: & sæpe lauet manus & vultum aqua frigida, & maximè in tempore æstatis, & post cibum. Et quamuis hæc leuia videatur, multùm tamen in longo vsu cõferunt: quoniam multa pauca faciunt vnum magnum. Repletio autem omnis noxia, & si-

militer ferre famem naturalem : nam ventriculus nutritur ex chilo secundum interiorem tunicam. Omnis etiam euacuatio artificiosa, & vomitus etiam noxius est. Et ego declaraui hoc aliàs, cùm de aloë loquerer. Sed tamen cogimur quandoque vomitum etiam nedũ purgationem moliri: hac de causa vt quod vacuatur tantum prosit, quòd ipsa euacuatio non noxia censeatur. aliter igitur omnis euacuatio per superiorem partem facta, seu etiam vomitus spontaneus malus. Et ideo dico, quòd clysteria sunt maximè iuuatiua in hoc casu, & ego vnum describam, quo vti poterit ieiuno ventre.

Libello quod nullũ medicamentum noxa careat.

℞. Colocynthidos ex pulpa ℥. i. ß. esulæ ℈ ij. turbith ℈ ij. radicũ Ari. ℥. i. ß. Mercurialis, maluæ, Betonicæ, furfuris ana m. i. Senæ ℥. ii. camomillæ m. ß. coquantur in aqua ad consumptionem duarum tertiarum, sic tamen vt lactaria herba, quam passim esulam vocant, & betonica & sena & camomilla serius addantur: inde expressioni addantur mellis crudi ℥. ii. olei de lini semine ℥. iii. Theodorici descriptione prima Nicolai ℥. iij. misce & fiat enema. & poterit vbi nimis vexaret fieri mitius minuendo Mheodorici & lactariæ quantitatem.

EVACVATIO autem quæ per coitum fit omnino noxia, vt patet à Principe de Nocumentis coitus, & iuxta Galeni sententiam in

tertio artis medicæ. Venereorum verò vsus, & tamen in longo interuallo temporis, non tã est vtilis quàm necessarius. Ad hoc etiam pertinet, vt mane cùm surgit, emittat omnia excreméta diligenter, & in vespere ante cœnam dico autem præcipuè feces, vrinam, mucum è naribus. Vltimo, aut frigidi in primo, aut temperati, & hoc ostẽditur: nam temperatum habet reducere extrema vtraque vt declaraui in libro de abusu medicorum, igitur iuuat in omni mala temperatura acquisita. Calidum etiam in primo est acopum ferme à toto genere, vt habetur à Principe, Quarta primi, igitur sedat dolorem. Sed frigidum in primo est leue stupefaciens, vt ita dicam, sicut Rosæ, Violæ, & alia eiusdem generis, & Nymphæa vt declaraui aliàs, est in secundo genere, & ideò omne frigidum vt frigidnm hebetem facit sensum, conueniunt tamen tantum ea quæ sunt in primo ordine, reliquis causam augentibus, quare ab aliis abstinendum.

abusu 57. cap. 30.

2. contrad. trac. 5. c. 15.

ET si quis dicat quòd ego reieci temperata in libro de malo medendi vsu iam adducto: Respondeo quòd temperata non sunt, vt medicina, sed vt cibus medicinalis: nec complẽt curam sed possunt illam adiuuare, nos autem aliis insistendum docemus etiam auxiliis. Igitur vuæ passæ ante cibum sunt bonæ, humidę quidem valde, in primo autem calidæ, & vbi cibus sit leuis concoctionis in fine sunt lauda-

biliores, & albæ propter saporem acetosum sunt meliores, item citonia tosta sunt bona, de citoniis sumus concordes, quoniam omnes testantur, & Galenus præcipuè ea esse ventriculo commoda. Sed de vuis passis reclamabunt, inquit enim Ætius, Acetosæ autem & austeræ vuæ & quæ habent crassum corticem, ineptæ sunt nutritioni, & concoctionem, ac distributionem impediunt: præter id, quòd alia habẽt quæ & reliquæ vuæ detrimenta. At ego cum Principe sentiam, dicente quòd vua passa confert ventriculo & iecori, tamen etiam quòd confert doloribus intestinorum. Nam & Galenus hoc affirmat: eligit autẽ dulces & astringentes cortice subtili, vnde magnæ sunt inutiles: quas Zibebas, vulgus vocat, paruæ igitur candidæ dulces & astringentes, ventriculum, inquit ille, roborant, & dolores leniũt, paruos etiam sedant, nec alios fructus commodos ipsi reperio, nisi quis sorba præmatura post cibũ, aut pyra cocta pro Cydoniis substituat, ex oleribus autem menta & melissophyllon, saluia & pulegium & origanum, & fœniculum, & spinachia aliquãdo, & Draco, herba noua, laudantur, aut tolerari possunt, nocent lactuca, endiuia, beta, caules & crispi quos cabusios vocant. Ex radicibus rapa, napi, imo omne genus earum, noxium. Ex piscibus limaces ter coctæ, cancri raro & in fine cibi, persici & Testudines, & Scardoæ, omnia alia genera noxia. Ex

lib.1.cap. proprio.

2.com.735. 2.de alimẽt. cap.10.

præparationibus autem ſuprema eſt ſuper craticulam aſſatio cum ſaluia, pòſt verò eſt in vetru, inde virulenta, pòſt elixa & frixa in ſartagine. Ex carnibus auium omnium quæ piſcibus non veſcuntur, inter quas anas & anſer, proxima hædi caro, ab hac ſylueſtriũ capreoli, leporis, cuniculi: optima Ericij conſenſu propè omnium, & vtinã multos ex his edere poſſet, oua non multùm conueniunt, maximè ex albo, quãuis vitella facillimè & ne excrementis nutriant: & temperata ſint, iecur animaliũ volatilium opportunum, arietis carnes poſt ſylueſtria. Caſtrati & vituli inutilis.

QVAE ex lacte conficiuntur caſeus, coloſtra, butyrum, lac ſciſsile, ſpuma lactis, pinguedo lactis, lac ipſum, omnia incommoda, deteriora his quæcunque fiunt vt farina panis ex tritico bene coctus nõ toſtus, fermentatus leuis. Sed longè melior ſi ex duabus partibus tritici & vna ſpeltæ fiat: & cum leui lixiuio miſceatur farina, vtatur ex aromaticis Belzoi cũ cibis, is eſt cyrenaicus ſuccus vt declaraui in libello de malo medendi vſu.

CINAMOMI & maceris exigua quantitas non eſt inutilis, piper hac in cauſa fugiat, ſcio quantas hoc patiatur contradictiones. Sed aliud eſt librum condere, aliud curam deſcribere alicuius morbi, nunc niſi reſecem, res in immenſum ibit, legumina omnia mala tum magis phaſelli & ciceres, minus lentes. Sed cice-

in rule[?] fr

abuſu 9c

ribus percoctis modicè vti, tum iure eorũ poterit.his omnibus saluia immisceatur,iura omnia fugiat,hoc autem generaliter à nobis aliàs decretum est,artocreas & ientacula eiuscemodi, & ptisanam hordeaceam fugiat. Sed & in hac esset non leuis contentio apud eos, qui multum falsò scire se existimant,far cum modico aceti raro sumat,sumat & pannicum,nõ quòd hæ omnino laudẽ, sed si nimis coarctetur licentia,vel contabescet, vel appetentiam amittet: vel non perseuerabit. vnde vinculis fractis medicæ rationis, vulgarem sequetur viuendi rationem, & sic fine suo frustrabitur, satius igitur fuerit indulgentia mediocri vti. Mel autem & sapa per se vtilia, verùm raro bene aliis admiscentur cibis.pinguia dolorem sedant, sed causam illius augent, cibi facilis coctionis pręcedant,quæ dura sunt & contumacia finem sortiantur cœnæ,vberior autem sit cœna quàm prandium pluribus ex causis quas in primo contradicentium medicorum declaraui,acetum confert modicum cum medicamẽtis,cum cibis aut per se sumptum nihil nocentius eo.sed oleum optimum: nihílque eo melius,cum verò ventriculum laxauerit,menta vtilis erit ac non minus ea cerefolium herba folio quasi cicutæ,radice odorata, non comedat nisi postquàm cibum descendisse iam cognouerit,absynthij vsus modicus cum mẽta vel melissophylo vtilis adiecto sale. Sal

abusu 69. lib. de malo medẽdi vsu.

sapientis co[...] [...] multos fugit

S. 18.

ipsum non inutile si mediocriter sumatur, ex piscibus salitis, alec solum, quam inchiouam vocamus, bona est, in parua quantitate: sed caueat ne pro illo Sardam capiat, est enim ei valde similis.

Si adhuc hic modus non conferat, partem au- conficiat ex speltæ partibus duabus, tritici autem vna. Vino vtatur astringente austeróue sed modicè non præpotenti, non nisi iam co- mesa medietate cibi tam paulatim bibat, & vi num ipsum quidem sit odoratum & dilutum aqua, in qua duo frusta chalybis & vnum æris extincta sint. vtatur & quandoque in cœna albo, sed in prandio rubeo claro, par autem est, vt nec sine aqua, nec cum multa dilutum sit: ligentur autem viscera, vt iam præcepi incipiendo infra vmbilicum per duos digitos & ad superiora tendendo donec ad furculam inferiorem peruenerit, & infra quidem plus stringatur, ascendendo autem laxetur sensim vt respirare posit. Et inungatur sub ea vnguento quod describam, & superponatur absythij sacculus, inde fascia omnia hæc circumambiat.

Et quia intellexi quòd ex hoc auxilio quod iam quatuor diebus ab hinc iniunxeram, dolor in pectus recessit totus, atque ibi sedem suam fixit: hoc mihi haud displicet: quamuis enim pectus sit ventriculo nobilius, dolor tamen in ventriculo longè frequentius ad ma-

lum terminatur, quàm in pectore, cũ ex flatu non ex humore fuerit, & etiam facilius erit deuincere iam contractum & in arctum redactum, quàm fugientem, igitur & de hoc dicam suo loco.

CAPPARIBVS atiam vtatur in acetariis cum oleo copioso, & aceto ex vuis passis. Sed non coquatur acetum.

CIRCA medicamenta vna ratio omnibus cõuenit vt calida sint & rara: nam debilia humorem contumacem mouere non possunt, frequentia autem prosternunt: tum præsertim quòd, vt dictum est, medicamenta omnia sunt ventriculo inimica. Igitur inter prima ponemus vsum origani in mane masticati, nam resoluit flatum proprietate sua: nam vt diximus, symptomata vocat ad se curam.

Ex his autem quæ vitreum & mucilaginosum humorem concoquunt, sunt acetum, scylliticum, authoritate Dioscoridis, Mesue, Serapionis, & Rasis ad Almansorem: & Amomum, & anisum, & calamentum, & cappares, at acãthis, & amygdalę amaræ, & chamedrys, & betonica, & amaracus, & arum, & iuniperi semen, & nasturtium vtrunque, hyssopus, cicer, sal omne, cinamomum, raphanus, & ruta, & aristolochia, & thymus, & prasium: omnia hæc Galeni authoritate. Et rursus inter composita confectio ex allio posita ab Auicenna, tum etiam Philosophorum eodem ferme lo-

co descripta : & de cinamomo Mesue authoritate, & Diaspoliticum, & diacalamentum, & diatilon pipereon posita à Galeno in libris de Tuenda sanitate. Est & diacyminum, & electuarium ex ligno aloës, & Sagzena, & cabrorius confectio ex authoritate Auicennæ : tum Sirupus de radicibus Theodorion magnum Trifera fauonis minor authoritate Mesue & Serapionis vtilis. Sed est in coagulis omnibus proprietas mirabilis, vt refert Princeps. Ætius commemorat vrticæ semen, & bryoniam, calamum odoratum, remisci, laseris lachrymas, succum etiam salicis. Castorium, pistacia, florem iunci odorati. Concoctoria autem amomum & lentisci lachrymam. Vtriusque autẽ facultatis facit rosaceum oleum. Inuenio & apud Actuarium descriptionem zulapij ex violis compositi in hoc casu opportunam, ac non parum frigidam, cui tutò calidissima possis admiscere medicamẽta: habet enim sathalos rosas etiam quæ astringant. Est & ab illo diaprassium antidotum laudatum. Sed in his omnibus cùm iam segetem medicamẽtorum tradiderimus, delectus ordo & modus docẽdus est. Delectus, quia immoderatè calida, vt coagulum. Diaspoliticon, diatrion pipereon, castoreon, confectio de alliis, fugiẽda sunt. quanquam in antidoto de alliis non vulgaris spes sit si moderatè vtamur eo.

prima 5.

1. antidot. lib. 4. & 6.

2. contra. 2. ca. 119.

lib. 2. c. 218

cap. 21.

cap. de zulapia & antidot.

VITANDA sunt & quæ carent odore iu-

cundo, vt aristolochia: erat enim præceptum Auenzoar, quòd medicamenta membrorum principalium ab odoratis nunquàm spoliari debent: & in eisdem locis docuit, quòd vehementer astringentia omnia ventriculo sunt noxia, & quòd dolorem excitant: quanto magis in iam patiente dolorem.

1. Theisir trac. 15. ca. 1 & in ca. de conseruãda sanit.

1. Theisir trac. 15. ca. 2. & 6. c. 5.

ET inter moderatè astringentia exemplo connumerat rosas. Et erat etiam præceptum illius vt à melle abstineremus, & loco eius vteremur sacchato: & fecit capitulũ proprium de humoribus imbibitis in membranis ventriculi: & ibi dabat in pituita oximel loco sirupi acetosi cum succo fœniculi, & non abhorret mel in hoc casu. Sed vbi fuerit atra bilis, aut melancholia, addit amygdalas amaras, & Serapium de centaurea. Igitur vt ad electionem & ordinem deueniam, in hoc casu tentandum esset cum lachryma lentisci, & aniso, ac oximelle: sed quia morbus processit concoquens tale fiat: ℞. radicum ari amomi añ. ʒ. ii. Betonicę scyllæ masticis ʒi. origani thymi prassii añ. m. ß. Centaureæ ℈ j. Seminis vrticæ, calami odorati, floris iunci odorati seu squinanti añ. ℈. iiij. Cinamomi ʒ. ß. foliorum salicis & rosarum in botris añ. m. ß. aquæ lb. v. coquantur primo sylla, acum & mastix vsque ad dimidiam quantitatem: pòst addantur cinamonũ, amomum, Betonica, Calamus odoratus, Semina vrticæ, prassium, folia salicis: & coquan-

tur donec redeāt ad ℥.xx. pòst addantur reliqua & coquantur donec redeant ad ℥ xv. vel paulò minus: & colentur bis aut ter: & de hac aqua sumat ℥ iiij. calidum in aurora cum ℥.ij. serapij de prassio, aut de hyssopo, cum gut. iij. aceti albi & superdormiat per horas duas saltem si potest. Continuus autem sit vsus eius vsque ad dies octo vel decem: donec coctio apparuerit in vrina: & si videatur sibi calidius hoc medicamētum, quā oporteat, moderetur illud cum sirupo violato dicto: & minuatur quantitas sirupi de prassio pro quātitate sirupi violati. & vbi dolor interim vexaret præter solitum, quod accidere posset, addātur ab initio coctionis illius compositi, limaces cū corticibus numero. v. scobis seruinæ ʒ.i.ß. addatur etiā acetum vsq; ad ʒ.i. si oportet, vbi lentor in humoribus appareat peracta coctione. multa sunt quę purgant hos humores, præsertim autem Agaricus, Cartamus seu cnicus, heliotropium, colocynthis, Turbetum, elaterium, Esula, semen vrticæ, Iris, ex cōpositis autem Diasinicon, pilullę de hermodactylis & de serapino, fætidæ, misirichæ, aggregatiuæ, de euforbio de Thapsia, Theodoricum magnum hierę logdion, Hermetis, Archigenis, vt à Mesue habetur. Blanca etiam & Benedicta & hiera ruffi & ab Actuario A syncritum antidotum Dioclis medicamentum. Et Gal. existimat quòd sua hiera infractos tunicis humores posit pur

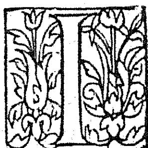
gare. Vnum est quod mihi in hoc casu Diarob cum turbith à ʒ. iiiij. ad vi. satisfacit cum ʒ. ij. aquæ betonicæ. Sed debet addi Diagredium more solito in descriptione Petri de Tussignana. Et si hoc nõ iuuaret cùm à pilullis omnino sit abstinendum, quoniam ventriculum tabefaciunt, vterer Theodorico magno. tum etiam hiera aliqua ex supradictis secundum quod magis videbitur medico consulenti. & in totum à cassia fistula abstineat.

FACTA purgatione vtatur vino cum absynthio secundum modum datum: & si nunc faceret vinum absynthiatum nõ esset malum, cùm tempus sit opportunum. Iuuat & quandoque Theriaca in hoc casu, sed bona, non pseudotheriaca, qua vtuntur his temporibus: iuuat & diambra Mesue, confectio caudicon ex Serapione & Sagzena ex Auicẽna. sed hæc serius, cùm & ipsa pituitã minuat velut à Philosophorum confectio, & theodoricon. His peractis, si videbitur, redeat ad concoquentia.

trac. & con trad. 3. HIS visis cadunt duæ dubitationes: Prima est, an aquæ Thermarum cõueniant: & vt declaraui in secundo contradicentium medicorum, omnes vehementer siccant: igitur non conueniunt. Altera, an balneum competat: *abusu 92.* Respondeo ex libro de malo medendi vsu nõ *lib. 3. c. 166 & 173.* solùm competit: sed est necessarium. Vt enim Ætius inquit, humectant, molliunt, mitigant dolores: & quæ profunda sunt in altum euo

cant. Sic & irrigationes. Non solùm autem ex simplici aqua, sed his incoctis quæ ingruenti dispositioni magis necessaria videbuntur.

CONSILIVM SEXTVM DE EROSIONE GINGIVArum, & Phthoe.

N casu huius eruditissimi viri laborantis erosione gingiuarũ & dentiũ, concussione facta ex humore calido & acuto: quæsitum est an radicis Cinæ exhibitio cõferre possit. Respondeo, quòd iuxta Principẽ, medicina experta melior est, quàm nõ experta. Et manifestum est, quòd in Pthoë cum aliis auxiliis curaui fratrem Petrum martyrem, & filiam Bartholomęi ephippiarij, & filium Gabrielis de Riganionte, & Hieronymũ Tiboldum, & filiũ fabri lignarii habitantis sub porticum portę Tonsæ: & mulierem iuxta sanctũ Marcellum, omnes ex pthoë exquisita deploratos, ab aliis, vt breui morituros à medicis relictos: cùm quibusdam eorum, nec viuentis efigies superesset: alios etiam innumeros curaui ex eodẽ morbo tribus illis viis regiis narratis in libello Experimentorum, quos longũ esset referre, præsertim cùm ex his plures nõ essent, adeò vt hi, quos ego narraui, confir-

mati:& nũc à biẽnio citra,omnes,præter vnũ, curati ſunt, aut ex toto,aut vt poſsint pluribus annis ſuperuiuere. Quare nõ video,cur mihi Cina ſit experimento in phthoë cura tentanda:tum magis,quòd generoſi quidam Medici noſtri voluerunt in cura illius Theſaurario Martino illam exhibere,conſpiratione eripiẽtes illum è manibus meis, cùm nondum cognitus eſſem in tam præclara experientia, ſpe huius noui medicamẽti, & intra menſes quatuor miſer ille vitam finiuit. Noſtri autem adhuc omnes etiam viuunt, videntúrque potius omni alio morbo perituri, quàm ex phthoë. Sed nec in Gallica lue ligno Sãcto poteſt comparari: nos enim cùm plus quàm centum nobiles ex ea curauerimus,nunquam Cina indiguimus. Quare cùm minus valeat, in quibus maximè probatur, quid in hoc ſperandum? Vt autem aliquid de Cinæ natura ac viribus dicam. Eſt illa quidem radix non parua, crocei,ac ſubalbidi fermè coloris,pallida & guſtu ſubacida, odoris femè nullius, vt quæ ſit, quaſi lignũ:adeò efficax, vt nullum aliud medicamentum, ne venenum quidem poſsit ei comparari. Nam primò vel ſepties cocta, vel etiam plus quàm decies, vim præbet medicamenti egregij: & aquam,vt pulli ius efficit:& vncia eius incoquitur aquæ vnciis 200. donec fermè ad 70.redeant. Nihil autem eſt, quòd tam diu vim ſuam poſſet, ac in tam magna

aquæ quantitate, impertiri. Vehitur ex Inde ex regione Ciniana, vt existimo. Scinditur in subtilissima frusta, latáque, vt coronati aurei, atque vt dixi 200. aquæ vnciis, vncia vna in nouo lebete terreo lapideóue immergitur feruétque donec ad 65. redeat, intecto semper vase, ne fumus possit exire: inde ab igne detracta, proxima igni constituitur, circumuolutis pannis, ne vel quidquam exire possit fumi, aut repentè refrigerari. Purgans decoctum reddit dimidia Ganti drachma, quæ Alypi est radix. In singulos autem dies renouatur decoctum: amarescit enim, vt pro 24. diebus 24. vncię sufficiant. Bibuntur summo mane calidissimi decocti vnciæ 14. pannísque prolicitur sudor: inde licet post tres horas bene contectũ pannis, etiam si non sudauerit, è domo exire. Seruatur interim calida vsque ad vesperas, bibitúrque cum cibo, nec aliud omnino quidquã, sed & interdiu: non tamen adeò feruens, sed quasi tepida. Abstinebit à Venere, meridianóque somno, cibis etiam omnibus acribus, salsis, amaris, acidis, lacte, iísq; quæ ex lacte fiunt: tum iuribus, ac fructibus. Vtetur pane, ac pulli carne elixata in singulos dies bis, à cibo autem etiam melle: hoc enim huic decocto maximè conuenit. Post 14. diem autẽ, pullis assatis vti licebit, absque condimentis. Si morbi Gallici causa exhibeatur, lauentur hoc decocto singulis diebus optimè vlcera, & panni ex illo ma-

didi imponantur abſque ligatura. Licet etiam poſt 8. dies ſemel, ſi virtus admodum ſit debilis, vini aliquid decocto hoc lymphati bibere, atque ita interdictis duobus diebus repetere. Si aluus nõ demittat, decocto, oleo roſato, melle & ſale clyſter fiat, nec aliud alterius generis: ſubducit enim aluum egregiè: cogitur autẽ aluus plerunque à 7. die, ac in poſterum ſuppreſſa manet: quo tempore etiam incipiunt in Gallico morbo ſæuiſsimi dolores. ſcilicet à ſeptimo die: ſed hi vt plurimum ad 14. terminãtur: alui autem duricies manet vſque ad finem dierũ, quibus decocto vtitur. Peractis 24. diebus colligitur lignum, quod relictum fuerat in ſingulos dies, ac in vmbra ſiccatum exactè, denuò comminutum in exiliores partes, tantundem aquæ incoquitur: ſed vt duæ vnciæ ligni 200. aquæ imponantur: redeant autem ad 65. vt prius, exhibetúrque eadem ratione, iiſdémq; præceptis per duodenos dies. Interim autem licet ludere, ſpatiari, contectum pãnis, negotiaríque ſerenis tranquilliſque diebus. Manifeſtum eſt autem, quòd natura, & proprietate hoc agit Cina aduerſus Gallicũ morbum: non autem licet victus tenuitatem, vt in ligno Sancto, in cauſſam curationis adducere. Neq; ſiccitate id agit ſola: impinguantur enim accipientes. Vis igitur eius exiccans, & putredini tum ob hoc, tum ob vim propriam reſiſtens: habet & acrem partem, ob quã ad ama-

rum conuertitur facillimè, & vtentes ab acribus, amaris, acidísque, ac salsis arcet. Valde enim tenuium est partium. Habet & partem succulẽtam, ac dulcem, & vnctuosam, qua impinguat, & proprietate sua iecur confirmat. Ob hæc igitur ad quæ prosit, satis est manifestum. Hydropi siquidem, vlceribúsque malignis, phthoe, lepræ, elephantiasi, Gallico morbo, & atrophiæ, & scirrhis iecoris.

CONSILIVM SEPTIMVM PRO LVE GALLICA, ARthritide, *vlceribus prauis, œdematibus, elephantiasi.*

ADIX quædam nuper tenuis, ac subcrocei coloris, ex India aduehitur, quam ego omnium Mediolani primus vidi: erat autem non absimilis glycyrrhisæ tenuissimæ, rugosa scilicet (nam ea talis cùm siccatur euadit) & colore inter croceum & cinereum: sed gustus subamarus erat: odor vix sentitur. Vncia vna in lib. ij. aquæ colorem addit vini rubri turbidioris, odorem quasi grauem, amaritudinem non leuem, & summè prouocat sudorem. Partium est tenuium, crassarúmque: nam amaritudo in terreo constat, calida est in fine primi ordinis, sicca in secun-

do:epota cum tenui victu, scilicet pane biscocto,atque passulis,per dies 40,Gallicam luem plus iuuat quàm Cina,aut lignum,quod Sanctum vocatur.Expedit autē,vt sic etiam opitu letur his, qui arthritide laborant, & vlceribus prauis, & his, qui ob pituitosum humorem laborant œdomatibus, aut morbis vltra hepar. In obstructionibus autem cōcauæ partis iecoris, & ventriculi mala coctione, non auderem hoc tentare,nisi forsan victus tenuitas nos à periculo tutos redderet. Quod etiam iecur confirmet, quódque lienem extenuet, quod incipientem elephantiasim curare possit, & hoc verisimile est. Dantur decocti vnciæ sex in singulos dies summo mane, id est, hora diei secunda, tantundem horis ante cœnam tribus: tum cum cibo quantum volet. Permittitur autem sudare contectus pannis ab assumpto potu: verùm, vt sudauerit, liberior est,quàm in assumptione Indici ligni: neque enim prohibetur quin ad solita prodeat exercitia, nisi frigoris metu, vnde contectus pannis esse debet, & vitare infausta tempora pluuiarum, ventorum, & frigoris. Meminerit eius quod scripsit Hippocrates. Vbi fames laborandū non est: atque similiter cauēdum, vt inquit Galenus,à sectione venæ:sic & à Venereis,ac curis nimiis. Singulis tamen decem diebus purgare conueniet corpus, cum catapotiis, quæ lentos humores & crassas feces

expellere

expellere posſint: qualia ex aloë, colocinthide,& elleboro componuntur. Alij prębent ſiliquam Indam cum diacatholicone: quod vt minus vtile eſt, ita magis tritum. Habet autem vim præcellentem inter ſui generis medicamenta hæc radix, in emendandis capitis ac cerebri vitiis: ſeu ob tenuitatem, ſeu ob proprietatem quandam. Et quãquam hæc ita ſint (candide Lector) non tamen tantæ victus tenuitati ſeorſum, præſertim purgationibus frequenter adhibitis, parum ad curandos conſimiles morbos tribuerem. Quò fit, vt Gallicã hanc peſtem inter frigidos affectus collocauerim. Sic humana ſolertia indies inuenit, quod iam inuentis meritò præponi poſsit. Vidimus in claro viro Martino Chiaues Hiſpano poſt modicæ quantitatis hauſtum (nam in eo periculum primò fecimus) craſſam atque ſanguineam materiam è naribus deſcendentem: ita vt propter os, quod inter mediũ eſt, miraremur, quanquam vlcera aliunde vſque ad os penetrantia, à deſcenſu diuerterent. Cõſtat autem Indicas res maiori præditas eſſe virtute, etiam pro qualitatũ ratione. Sed de hoc à nobis in libello de Subtilitate dictum eſt. Nunc autem, quoniam ita ſit, ſolùm intellexiſſe ſufficiat. Quódque generaliter peregrina medicamenta plus agant: aër autem, atq; cibi, ac potus patrij, ad vitę vſum magis conducũt.

FINIS.

PRIVILEGII REGIS SENTENTIA.

AROLI IX. *Francorum Regis Christianiſsimi atque Auguſtiſsimi priuata lege ſancitum eſt, ne quis Typographus imprimere, neu quis Bibliopola diuendere has quatuor Hieronymi Cardani, medici Mediolanẽſis, ſectiones de Methodo Medendi, audeat ante ſeptennium, à die huius primæ editionis numerandum, abſque Philippi Galteri Rouilij cõſenſu. Qui ſecus faxit, pœnis ex ſanctione legis, quã literæ pleniores ab eius Maieſtate impetratæ continent, multabitur.*

INDEX EORVM QVAE hoc opere continentur.

A

D

N

O

Q

R

S

